

PTE TEHETSÉGÉVKÖNYV 1.

Tehetségre hangolva

Tehetségre hangolva

PTE TEHETSÉGÉVKÖNYV 1.

Tehetségre hangolva

Szerkesztette:

FEDELES TAMÁS
B. KOVÁCS PÉTER
ZÁVODI BENCE

Pécs, 2023

A Pécsi Tudományegyetem Hallgatói Szolgáltatói Központ
Tehetséggondozó Irodájának kiadványa

A kötet megjelenésére a Nemzeti Tehetség Program
NTP-INNOV-22-0077 azonosító számú, *Innovatív tanulási környezet
kialakítása és komplex tehetségsegítő programok megvalósítása*
című pályázat keretében került sor.

A kötet megjelenését támogatta:

KULTURÁLIS ÉS INNOVÁCIÓS
MINISZTERIUM

Nemzeti
Tehetség Program

 HSZK
Hallgatói Szolgáltatói Központ

A Pécsi Tudományegyetem
Hallgatói Szolgáltatói Központ
támogatásával

© Szerzők és szerkesztők
© Pécsi Tudományegyetem

Tartalom

Köszöntő (<i>Nagy-Vargha Zsófia</i>)	7
Pécs: egy biztos pont a TDK-ban (<i>Prof. Dr. Weiszburg Tamás</i>)	9
Rektori köszöntő (<i>Prof. Dr. Miseta Attila</i>)	11
Előszó (<i>Prof. Dr. Fedeles Tamás</i>)	13

FEDELES TAMÁS

Tehetségre hangolva	15
---------------------------	----

TANULMÁNYOK

BRUSZT MÍRA TÜNDE – SÜTŐ RAMÓNA

A „Varázskaland – Vár a sárkány!” című asztali társasjáték elméleti keretei és létrehozási folyamata	31
--	----

BUJTOR EVELIN

A számviteli szakma jelene és jövője, a jövő számviteli szakembere	45
--	----

CSABAY ISTVÁN

Miért nem retributivista Cesare Beccaria?	61
---	----

HÁZI ANDREA

Múzeumok közösségi terei. A kortárs múzeumépítészet kihívásai	87
---	----

NYÍRÓ ALEXANDRA

Miből lesz a cserebogár? Felsőoktatási tehetségmenedzsment puha kötésben, avagy a soft skillek kiemelkedő szerepe	105
---	-----

SEBŐK-TORNAI BENCE	
Háromdimenziós tér érzékelése kontraszt és frekvencia alapú képfeldolgozási módszerekkel, pályabecslés gépi tanulás felhasználásával	121
SOMODI IMRE	
Zenei nevelés a Miasszonyunk Női Kanonokrend pécsi iskoláiban (1851–1948)	139
ZSUPOS NORBERT	
Immanencia és szingularitás. A végtelen problémája Alain Badiou művészetfilozófiájában	155
VARGA ANDRÁS	
Személyiség típusok hatása a sportolók mentális állapotára COVID-19 fertőzést követően	171

ADATOK, STATISZTIKÁK

Kari TDK-műhelyek	191
Szakkollégiumok	195
OTDK eredmények 2017 és 2023 között	213
Pro Scientia Aranyérmes hallgatóink (2017–2023)	217
Mestertanár Aranyérmes oktatóink (2017–2023)	219
A 36. OTDK helyezettei és különdíjasai (2023)	221
A Kriszbacher Ildikó Tehetség gondozó Program (2021–2023)	231
A Tehetség Esték kerekasztal-beszélgetés témái és résztvevői	239
A Pro Cura Ingenii-díj kitüntetettjei	245
A kötet szerzői	249

Köszöntő

Pécs minden kövéből, a város minden mozzanatából sugárzik a több évszázados egyetemi kultúra. Olyan közeg ez, ahol a tehetségek igazán otthon érezhetik magukat. Victor Vasarely világhírű festőművész, Zsolnay Vilmos keramikusművész, Gera Zoltán válogatott labdarúgó mind itt született, de itt élt és alkotott hosszú időn át az első név szerint ismert magyar költő és humanista, Janus Pannonius, ahogyan Munkácsy Mihály, a 19. század magyar festészetének nemzetközileg elismert mestere is. Szerencsére sokan vannak olyanok, akik arra vállalkoznak, hogy elkísérjék a tehetségeket az úttjukon, segítséget nyújtsanak, támogassák őket, amikor szükségük van rá. Ilyen a Pécsi Tudományegyetem is. Ebben a rendkívül hálás munkában pedig a Kulturális és Innovációs Minisztérium és a minisztérium gondozásában működő Nemzeti Tehetség Program is partner. A programnak köszönhetően az elmúlt 14 évben 19 ezer projekt valósult meg és elmondható, hogy amilyen színes a tehetség, olyan színes maga a program is: gyakorlatilag minden tehetségterületet elér, támogatja a tanulmányi versenyek és tehetséggondozó programok megvalósítását és számos ösztöndíj lehetőséget biztosít. A portfólióban olyan sikeres projektek vannak, mint a tehetségek egyéni fejlesztését támogató Nemzet Fiatal Tehetségeiért Ösztöndíj vagy a START Program, amely a társadalmi küldetéssel rendelkező, innovatív ötletek megvalósítását, a vállalkozóvá válást ösztönzi.

Mindenkinek, akinek bármilyen köze van az oktatáshoz, nem szabad szem elől tévesztenie, hogy az oktatás, nevelés is kell, hogy legyen. Még az egyetemi évek alatt is. Pécssett ez is megvalósul: a fiataloknak nemcsak a pezsgő életét, hanem a szerep- és felelősségvállalását is látjuk. Azt kívánom az

egyetemi polgároknak, hogy ne csak saját területeik bajnokai legyenek, hanem merjenek példaképekké is válni, hogy tudásukkal kortársaikat és a jövő generációit is segítsék majd. Ahogyan tette azt Munkácsy Mihály vagy éppen Janus Pannonius is. Elért eredményeikhez szívből gratulálok, és további sikereket kívánok Mindannyiuknak.

NAGY-VARGHA ZSÓFIA
fiatalokért felelős helyettes államtitkár
Kulturális és Innovációs Minisztérium

Pécs: egy biztos pont a TDK-ban

A több mint 70 éves múltra visszatekintő, a felsőoktatás legszélesebb körű, legnagyobb lenyomatú tehetséggondozó programjának, a tudományos diákköri tevékenységnek négy évtizede vagyok aktív szereplője. Sok minden változott és átalakult ezen időszakban, de vannak biztos pontok. Ilyen a Pécsi Tudományegyetem (és elődintézményei) tehetségközpontú gondolkodásmódja, stratégialkotása.

A PTE a múltban és ma is nem egyszerűen követte-követi az országos TDK-s trendeket, de sokszor elébük megy. Az elmúlt években sok szép, kerek évfordulót ünneplő Egyetem mindig fontosnak gondolta, hogy az ünneplés meghatározó része legyen a diáktudományosság legnagyobb nemzeti ünnepe, az Országos Tudományos Diákköri Konferencia (OTDK) kapcsolódó szekcióinak vendégül látása. Ezáltal az egyetemi ünnep mindenkor Kárpát-medencei horizontú tudományos ünneppé válhatott.

A 2009–2025 időszak kilenc OTDK-ján összesen 15 szekciót szervezett és szervez a Pécsi Tudományegyetem, amivel a képzeletbeli dobogó legfelső fokán áll az OTDK szervezők között. És hogy az Egyetem valóban Universitas, mi sem mutatja jobban, mint hogy ezek a konferenciák az OTDK tizenhat tudományterületéből tizenegyet képviselnek!

Az Orvos- és Egészségtudományi Szekció három konferenciája mellett a Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai és Könyvtártudományi, valamint a Testnevelés és Sporttudományi szekciók kétszer, míg az Állam- és Jogtudományi, a Kémiai és Vegyipari, a Biológia, a Humán Tudományi, a Művészeti és Művészettudományi, a Közgazdaságtudományi, a Tanulás- és Tanítás-

módszertani – Tudástechnológiai, továbbá a Fizika-Földtudományok-Matematika szekciókra egy-egy alkalommal került-kerül sor ebben a 16 évben.

Az idei, 2023-as tavaszon szervezett három konferenciaszekcióban – a személyes tapasztalataim mellett a résztvevő tanárok és diákok visszajelzései szerint is – a jó tudományos színvonalhoz barátságos szervezés és profi lebonyolítás társult. Az intézmény vezetésének folyamatos figyelme, a támogató szakmai szervezetek aktív jelenléte tovább emelte az ünnepélyes nyitó és záró alkalmak rangját. Gratulálok!

És két év múlva folytatjuk. Már várom, várjuk!

Prof. Dr. WEISZBURG TAMÁS
elnök
Országos Tudományos Diákköri Tanács

Rektori köszöntő

A tehetségek felkarolása, támogatása a jövőnk záloga! Nehéz persze meghatározni, mit is jelent pontosan a tehetség, hiszen egyrészt ez egy nagyon összetett, számos elemből felépülő fogalom, másrészt pedig valamennyi értékelés a maga módján szubjektív elemeket is tartalmaz. Meggyőződésem, hogy mindenki tehetséges valamely területen, azonban mindenki más módon viszonyul az általa birtokolt talentumokhoz. Egy azonban biztos: szorgalom és kitartás nélkül senki sem tudja kibontakoztatni a benne rejlő képességeket. Rendkívül fontosnak tartom a tehetséges hallgatók támogatását, hiszen a Pécsi Tudományegyetem egyik legfontosabb küldetése a naprakész elméleti és gyakorlati ismeretekkel rendelkező, tudását folyamatosan bővíteni kívánó, innovatív szemléletű, az új tudományos felfedezésekre fogékony, elkötelezett ifjú tudósok nevelése. Természetesen nem mindenkiből lesz egyetemi oktató és kutató, azonban azok, akik bekapcsolódnak egyetemi éveik alatt a tudományos diákköri tevékenységbe, egy-egy szakkollégium közösségéhez csatlakoznak olyan tapasztalatokra, készségekre, valamint széles kapcsolati hálóra tehetnek szert, amelyek révén szinte bármely területen érvényesülhetnek. A Pécsi Tudományegyetem és jogelőd intézményei mindig is nagy hangsúlyt helyeztek az ifjú tehetségek gyámolítására. Szimbolikusan tekinthetjük, hogy az idei évben, amikor a modernkori pécsi felsőoktatás centenáriumi ünnepeljük, egyetemünk lehetett a házigazdája az Országos Tudományos Diákköri Konferencia három szekciójának. Az egyetemen megvalósuló, folyamatosan fejlesztett tehetségtámogató munka keretrendszerét az elmúlt évben stratégiává éreltük. Ennek egyik fontos eleme a PTE Tehetségnap rendezvénye, amelyen kiemelkedő tehetségű hallgatóink mutatják be leg-

újabb kutatási eredményeiket, ezáltal még láthatóbbá téve a PTE-n folyó tehetséggondozó munkát. Jelen kötet szintén az említett stratégiához illeszkedően lát napvilágot, amely egységben érzékelteti a tízkarú Pécsi Tudományegyetem hallgatóinak és oktatóinak közös munkáját, eredményeit, s egyúttal ízelítőt nyújt az ifjú tudósjelöltek munkájából.

Prof. Dr. MISETA ATTILA
rektor

Előszó

„Emberi érték a tehetség, ami majdnem mindenki­ben megtalálható, csak so­kái­g kell faragni a követ, hogy végül megcsillanjon a drágakő.” – fogalmazott egy ízben az elismert orvos-genetikus Czeizel Endre, a Magyar Tehetség­gon­dozó Társaság egykori elnöke. Úgy vélem, hogy e mondat igazán megragadja a tehetségfejlesztés esszenciáját. Valóban a tehetség kibontakoztatása a talen­tu­mokkal megáldott és azt őt segítők, támogatók közös vállalkozása, az ő össze­fo­gásukon és munkájukon alapul, amely a „drágakő” ragyogásával kecsegtet. Lehet ugyanis bárki kiemelkedő képességű egy adott területen, de szorgalom, kitartás, felfedező kíváncsiság, kreativitás, motiváció és nem utolsó sorban alá­zat nélkül bizonyosan nem tudja tehetségét kibontakoztatni. Természetesen a támogató közeg nélkülözhetetlen a tehetségek kimunkálása, azaz a „kövek faragása és csiszolása” során, éppen ezért a Pécsi Tudományegyetem hagyomá­nyosan nagy gondot fordít a tehetségek gyámolítására. Az elmúlt időszakban e területen új szintre léptünk, ugyanis 2022 tavaszára elkészítettük egyetemünk intézményi szintű tehetség­gon­dozási koncepcióját, amelyben a jól bevált tra­di­cionális elemeket új, innovatív komponensekkel egészítettük ki. A terület fejlesztése illeszkedik a modernkori pécsi felsőoktatás idei évi centenáriuma­hoz, amely programsorozat mottója: „múltból a jövő felé”.

Egyetemünk megújuló tehetség­gon­dozási stratégiájának egyik fontos eleme jelen almanach, amelyet hagyományteremtő céllal indítunk útjára. A Tehetségkönyvben ugyanis évről évre szeretnénk mindenki számára lát­ha­tóvá tenni a Pécsi Tudományegyetemen folyó tehetség­gon­dozó munka legfontosabb eredményeit, továbbá ízelítőt kívánunk adni legtehetségesebb hallgatóink eredményeiből. Elképzeléseinket szándékaink szerint tükrözi a

kötet szerkezetének kialakítása. Fontosnak tartottuk, hogy röviden bemutassuk egyetemünk tehetséggondozási szegmensének legfontosabb irányait, amely nem egy adott időpillanatban rögzített statikus elképzelés, hanem egy folyamatosan fejlesztendő keretrendszer. E részt a Kriszbacher Ildikó Tehetséggondozó Programban részt vett hallgatóink kutatási eredményeiből összeállított válogatás követi, amelyben kilenc tanulmány kapott helyet. Évkönyvünk harmadik nagyobb tartalmi egységét pedig a legfontosabb adatok, statisztikák alkotják, amelyben – egyebek mellett – a kari TDK-műhelyeinkre, szakkollégiumainkra vonatkozó legfontosabb adatokat, valamint hallgatóink 2017 és 2023. között megrendezett Országos Tudományos Diákköri Konferencián elért eredményeit adjuk közre. Jóllehet elkötelezett hívei vagyunk a Gutenberg-galaxisnak, ugyanakkor a 21. század elvárásainak is szeretnénk megfelelni, éppen ezért a PTE Tehetségévkönyvet mind hagyományos, mind pedig elektronikus kötet formájában is az érdeklődők rendelkezésére bocsátjuk.

Prof. Dr. FEDELES TAMÁS
oktatási rektorhelyettes,
a tehetséggondozás intézményi koordinátora

FEDELES TAMÁS

Tehetségre hangolva

A tehetséggondozás irányai a Pécsi Tudományegyetemen

„Szorgalom és tehetség. Nincs kiválóság e kettő nélkül, igazi jelesség pedig csak ott van, ahol találkoznak.” Baltasar Gracián y Morales a 17. századi spanyol jezsuita szerzetes gondolata mindmáig érvényes a tehetség fogalmának meghatározása kapcsán. A Pécsi Tudományegyetem (PTE) azon kiemelkedő képességű hallgatóinak, akik egy-egy tudományterületen graduális tanulmányaik során elmélyült kutatásokat folytatnak, az örökölt kivételes képességek mellett rendelkezniük kell felfedező kíváncsisággal, kreativitással, szorgalommal, kitartással, elhivatottsággal és nem utolsó sorban alázattal. Tehetségük kibontakoztatásához pedig ezek arányos elegyítése nélkülözhetetlen. A felsorolt tulajdonságok kibontakoztatásának elengedhetetlen előfeltétele a felkészült, megfelelő motivációval rendelkező témavezető oktatók, doktoranduszhallgatók támogató tevékenysége, valamint a hallgatók tanulmányaikon túlmutató kutatómunkájához a megfelelő intézményi háttér biztosítása, folyamatos fejlesztése. A PTE (és jogelőd intézményei) hagyományosan nagy hangsúlyt helyez(tek) a tehetséggondozásra, amely terület folyamatos fejlesztése a jövőben is az intézmény stratégiai céljai között szerepel. Mindezt szem előtt tartva készítettük el a PTE *Tehetségre hangolva* című tehetséggondozási stratégiáját az elmúlt év tavaszán, amely a 2022–2026 közötti időszak legfontosabb irányait jelöli ki. A tehetségek felkarolása, ösztönzése magától értetődő módon egyetemünk számára rendkívül fontos, hiszen graduális tanulmányaik befejeztével közülük sokan doktori iskoláinkban folytatják elméjük pallérozását, többen pedig oktatóként, kutatóként kollégáink lesznek,

ezzel biztosítva egyetemünk számára a folyamatos tudományos utánpótlást. Ugyanakkor a tehetséggondozás területe az egyetemen és általában véve a felsőoktatáson túlmutat, hiszen a korszerű, folyamatosan megújuló ismeretanyaggal és innovatív szemlélettel felvértezett hallgatók a város, a régió, sőt az ország számára is versenyképes szaktudást biztosítanak a jövőben. A 2021 nyarán bekövetkezett egyetemi szerkezetváltás nyomán e szektor mellett, hogy kiemelt ágazati területté vált a korábbiakban nem tapasztalható mértékű finanszírozást kapott, amely a sikeres munka egyik fontos előfeltétele.

A tehetséggondozás intézményi szintű áttekintése és szükséges fejlesztések előkészítése a PTE modellváltásával párhuzamosan megkezdődött. Ennek első lépéseként 2021 tavaszán a korábbi Kriszbacher Ildikó Ösztöndíjat egy komplex tehetséggondozó programmá alakítottuk át. Az egyetemi szintű tehetséggondozási stratégia kidolgozása és annak megfelelő működtetése érdekében a szükséges szervezeti átalakításokat is elvégeztük. A 2021. október 1-vel létrehozott Hallgatói Szolgáltató Központ (HSZK) portfóliójába került a tehetséggondozás, amely terület koordinálását – a területért felelős rektorhelyettes szakmai iránymutatása, valamint a Tehetségtanács támogatása mellett – a 2022. február 1-től a HSZK szervezeti keretei között, a Hallgatói Szolgáltatási Főosztályon működő Tehetséggondozó Iroda végzi. A hatékonyságot szem előtt tartva, időközben az iroda szükséges humán erőforrás fejlesztése is megtörtént.

2022 első hónapjaiban tíz karunk Tudományos Diákkör-műhelyeinek vezetőivel, valamint a szakkollégiumok koordinátoraival folytatott megbeszélések nyomán helyzetértékelést készítettünk, majd felvázoltuk a legfontosabb fejlesztési irányokat. Ezt követően a Tehetségtanács tagjainak javaslatait beépítve fogalmaztuk meg a stratégiai dokumentumot, amelyet a PTE Szenátusa, valamint a fenntartó Universitas Quinqueececiensis Alapítvány Kuratóriuma is egyhangúlag támogatott.

Tudományos diákkörök

A hazai felsőoktatási intézményekben, így magától értetődően a PTE-n is a tehetséggondozás egyik legfontosabb, egyúttal legjelentősebb formája a több

mint hét évtizedes múltra visszatekintő tudományos diákköri (TDK) tevékenység, amely egyértelműen *hungaricum*nak tekinthető. Szendrő Péter professzor, az Országos Tudományos Diákköri Tanács örökös elnökének találó, mára már szlogenné váló megfogalmazása szerint: „A TDK örök”. Ez voltaképpen az ön-, az elit- és a tudósképzés színtere, ahol a kiemelkedő tudósok, mesterek körül kialakuló hallgatói csoportok kezdik meg önálló tudományos szárnypróbálgatásaikat. A TDK tevékenység a tanítvány és a mester közös munkáján nyugszik, amely a szakmai és emberi kvalitások egyensúlyára alapozva teremti meg a hallgatók magas színvonalú tudományos kutatásának, tehetségük kibontakoztatásának alapjait. A közös munka célja minden esetben egy, a hallgató által választott tudományterületen a témavezető oktató(k), azaz a mester(ek) iránymutatása mellett új kutatási eredmény elérése.

A PTE valamennyi karán működik a tudományos diákköri feladatokat összefogó Kari Tudományos Diákköri Tanács (KTDT). Ezen egységek működése stratégiai jelentőségű, hiszen hallgatóink túlnyomó többsége az általuk szervezett Kari Tudományos Diákköri Konferenciákon (KTDK) szerezhethet jogosultságot a páratlan években megrendezésre kerülő Országos Tudományos Diákköri Konferencián (OTDK) történő részvételre. (A PTE-n zajló kari konferenciák mellett természetesen lehetőség van a határon túli rendezvényeken, jelesül az erdélyi ETDK-n, a vajdasági VMTDK-n, a felvidéki FTDK-n és kárpátaljai KTDK-n is kvalifikációt szerezni.) A Diákköri Tanácsok tehát a kari tehetséggondozás keretfeltételeit biztosítják, így elsősorban szervező és adminisztratív tevékenységet végeznek.

A kari TDK műhelyek alapvetően jól működnek, számos jó gyakorlatot alakítottak ki az évek során, mint például az Általános Orvostudományi Karon megrendezett TDK Börze és Szalon, a Bölcsész- és Társadalomtudományi Karon 2012 óta szemeszterenként futó Bölcsész Akadémia, a Gyógyszerésztudományi Karon szervezett flash prezentációk, több karon is sikeres TDK kurzusok, illetve hallgatói publikációs felületek. A kari tehetséggondozást összehangoló műhelyek igyekeznek külső pályázati forrásokat is becsatornázni, a Nemzeti Tehetségprogram pályázatain általában eredményesen szerepelnek. Mindazonáltal számos nehézséggel is meg kell küzdeniük a kari TDK műhelyeknek. Komoly gondot jelent a hallgatók és az oktató kollégák motiválása. A hallgatók egy része számára a TDK egyre kevésbé jelent valódi

presztízst, következésképpen nehéz a tudományos diákköri tevékenységben résztvevők körének bővítése. A hallgatókat ösztönző kari TDK-ösztöndíj rendszer nem működik. További nehézséget jelent a Bologna rendszer, hiszen az alapképzésben (BA/BSc) résztvevő hallgatók számára sokkal nagyobb kihívást jelent az új eredményekkel kecsegtető önálló kutatás elvégzése a képzési idő alatt. Az oktatói kar egy részét is nehéz megszólítani, így jelentős kihívást jelent egy-egy KTDK megszervezése, ahol szükség van egyrészt opponensekre, másrészt pedig zsűritagokra. Általában a kari Teljesítményértékelési Rendszerben (TÉR) szerepel a TDK-val kapcsolatos tevékenység (témavezetés, kari, intézeti TDK felelős), s ugyancsak helyet kapott a tehetséggondozás a pilot fázisban lévő egyetemi TÉR-ben. Általánosságban azonban a témavezetők anyagi motivációja – egy-egy alkalmoszerű kivételtől eltekintve – hiányzott a PTE kari szintű tehetséggondozásából. A témavezetők és a szervezői munka presztízst hivatott egyetemi szinten megjeleníteni a 2020-ban az Egyetemi Hallgatói Önkormányzat kezdeményezésére alapított *Pro Cura Ingenii*-díj, amely évente karonként legfeljebb két-két fő jutalmazását teszi mindössze lehetővé. Ugyancsak megoldatlan volt a KTDT műhelyek rendszeres finanszírozása, ezáltal a munkát végző oktató kollégák és a hallgatói képviselők díjazásban nem részesültek. Az időszakosan jelentős adminisztratív feladatok ellátása különösen az Általános Orvostudományi Karon állítja kihívás elé a kollégákat, ahol a kari TDK 400 regisztrált taggal működik. Ugyancsak fejlesztésre szorul a kari nyilvántartások dokumentálása, amelyet általában egy excel táblázatban vezetnek; egyértelmű igény mutatkozik egy PTE szintű központi adminisztrációs felület kialakítására. A kari TDK műhelyek általában a kari honlapba integrált oldallal rendelkeznek, és a szociális médiafelületeket (Facebook, Instagram) is használják, összességében azonban e szegmens is fejleszthető és fejlesztendő.

A röviden vázoltak alapján az egyik legfontosabb és lesürgetőbb feladatként a kari műhelyek kiszámítható támogatási rendszerének kialakítását határoztuk meg, amely körütekintő kimunkálása meggyőződésünk szerint tovább növelheti a TDK tevékenység népszerűségét, presztízst. A részvételi arány növelése természetesen mellett a kvalitatív kritériumokat is szem előtt kell tartanunk, hiszen a minőségi pályaművek számának gyarapítása kívánatos. Minthogy a kari tehetséggondozás összehangolását, szervezését végző

kollégáink egyöntetűen a megfelelő finansziális háttér hiányát, illetőleg ennek esetlegességét (külső pályázatok) emelték ki, kulcsfontosságú feladatnak tartottuk tehát a megfelelő anyagi eszközök biztosítását. Az egyetemi szerkezetváltás következtében a tehetséggondozási terület számára dedikált pénzügyi keret átgondolt, tervezett felhasználása immár új perspektívákat kínál az egyetemi tehetséggondozás, így kiemelten a TDK tevékenység számára.

A kari TDK műhelyek támogatási rendszerét két komponens mentén alakítottuk ki. Egyrészt valamennyi műhely részesül – létszámtól függetlenül – a működéséhez szükséges alaptámogatásban, másrészt pedig a TDK/OTDK részvétel és eredményesség alapján meghatározott további juttatásban, amelyeket az infrastruktúra működtetésére, fejlesztésére (irodaszerek, számítógép, etc.), rendezvények szervezésére (konferenciák, workshopok, etc.), kiadványok megjelentetésére, valamint a koordinációban résztvevő oktatók és hallgatók díjazására fordíthatnak.

E mellett az OTDK-ra kvalifikált, valamint az országos seregszemlén I–III. helyezést és különdíjat elért hallgatóink differenciált módon egyszeri ösztöndíjtámogatásban, tutoraik szintén anyagi juttatásban részesülnek. Erre – tekintve a program 2022 szeptemberi indulását – első alkalommal 2023 nyarán kerül sor.

A felvázolt javaslatok nyomán a hallgatók extrakurrikuláris tudományos aktivitásának, a TDK tevékenység megfelelő minőségbiztosítása, valamint az oktatói motiváció erősítése mellett a pályamunkák tudományos értékének növekedése várható. Meglátásunk szerint a röviden felvázolt ösztöndíj-rendszerek a PTE jövőbeli OTDK eredményességében is éreztetni fogják hatásukat.

Szakkollégiumok

Az egyetemi tehetséggondozás fő letéteményesei köztudottan a szakkollégiumok, amelyekből összesen 19 működik Pécsen, amely országos összehasonlításban is kiemelkedőnek tekinthető. A szakkollégiumok széles tehetséggondozási portfólióval rendelkeznek, így egyebek mellett konferenciákat szerveznek, hallgatói publikációkat jelentetnek meg. A legfontosabb azonban, hogy ezek egyúttal a közösségformálás, a PTE-s (és a kari) identitás

erősítésének is nagyon fontos színterei. E közösségek szakmai portfóliója rendkívül szerteágazó és összetett. A szakmai tevékenységük legfőbb elemeit a különböző kurzusok, a workshopok, a kerekasztal beszélgetések és az egyéb szakmai események alkotják, amelyek témaköreit jellemzően a szakkollégiumok tagsága közösen határozza meg. Az előadók között a PTE oktatói mellett számos esetben találunk a hazai tudományos vagy közéletből érkező, sőt esetenként külföldi professzorokat is. Fontos elemként jelenik meg a TDK-mozgalom, amelynek népszerűsítésére és a hallgatók felkészítésére a szakkollégiumok kivétel nélkül nagy figyelmet fordítanak. A hallgatók és oktatók között létrejövő mentori kapcsolaton felül a szakkollégiumok hallgatói tagjai között is hagyományosan aktív mentorálás folyik. Több szakkollégium is szervez tudományos konferenciákat, amelyhez – esetenként – konferencia-kötetek is társulnak. Mindemelllett közösségépítő szerepük is jelentős: a szakkollégiumok kivétel nélkül nagy hangsúlyt fektetnek erre. A közösségformáló tevékenységek több esetben érintik a nem szakkollégista hallgatókat is. A szakkollégiumok egy kivételével a stratégia megvalósítását megelőzően nem rendelkeztek rendszeres intézményi szintű anyagi támogatással, a legtöbb közösség dedikált forrás nélkül biztosította működését. Néhány szakkollégium a Nemzeti Tehetségprogramon elnyert pályázattal jutott hozzá eseti támogatáshoz.

A helyzetértékelés egyértelművé tette számunkra, hogy a szakkollégiumi rendszer stabil működésének legnagyobb nehézségét a forráshiány okozza. Mivel e szervezetek költségvetési támogatására korábban nem volt kialakított rendszer, a pénzügyi kitétettségük éppen ezért rendkívül magasnak bizonyult. Éppen ezért a szakkollégiumi rendszer fejlesztése érdekében intézményi szinten biztosítottuk a megfelelő finansziális háttérrel. A szakkollégiumok támogatását a következő három pillér mentén határoztuk meg: 1) alaptámogatás, 2) minőségi támogatás, valamint 3) a szakmai-közösségi munkához kapcsolódó finanszírozás. A minőségi támogatás esetében olyan minőségi indikátorokat határoztunk meg, amelyek a szakkollégiumok minősítési eljárásának szempontrendszerében is megjelennek, valamint új hallgatók bevonására is alkalmasak lehetnek. Ezek között szerepelnek többek között a tudományos versenyeken történő részvétel és eredményesség, hazai és nemzetközi konferenciárészvétel, publikációs tevékenység, konferencia-szervezés, szak-

mai kiadványok megjelentetése, elnyert/megvalósított szakmai pályázatok. Fontos tartottuk a szakkollégiumi közösségek részéről felmerülő egyedi igények felkarolását is, ezzel biztosítva a hallgatók megfelelő minőségű szakmai munkáját. A harmadik terület ennek nyomán a szakmai projektpályázatokat, így rendezvények szervezését (konferencia, kerekasztalbeszélgetések, vendégelőadók, etc.), a megfelelő infrastrukturális környezet kialakítását, a mentorok szakmai munkáját, kiadványok és eszközök beszerzését, a nemzetközi kapcsolatok és a kommunikációt erősítését támogatja.

Időközben a szakkollégiumok működését alapvetően meghatározó szabályozások revízióját is elvégeztük, amely eredményeképpen a szabályozási környezet egy sokkal hatékonyabb működést tesz lehetővé. Ennek eredményeképpen egy stabilabb ezáltal vonzóbb szakkollégiumi rendszer áll a PTE hallgatói rendelkezésére.

Az egyetemi Szakkollégiumi Nap újragondolásán dolgozunk jelenleg, amelyet több év kihagyást követően 2023. szeptember végén tervezünk megrendezni. Ezt hiánypótló rendezvénynek tartjuk, ugyanis ennek égisze alatt a szakkollégiumi közösségek közötti kohézió alakulhatna ki, illetve erősödhetne tovább. Az eseményen résztvevők a szakmai ismereteik bővítése mellett kapcsolati hálójukat is bővíthetik, amely később tudományterületeken átívelő, inter-, transz-, illetve multidiszciplináris együttműködések alapjává válhat.

Tehetséggondozási ösztöndíjak

A PTE-n jelenleg megközelítőleg 100 teljesítményalapú ösztöndíj érhető el a hallgatók számára. Ezekről összességében elmondható, hogy egyrésztől sok esetben megjelenik közöttük a párhuzamosság, másrésztől pedig e támogatások általában nem épülnek egymásra, következésképpen nem alkotnak egységes rendszert. Az elmúlt évek során többször előfordult, hogy hasonló típusú ösztöndíjak kerültek kiírásra eltérő megnevezéssel, holott a pályázatok ugyanazt a célt szolgálták. Éppen ezért kiemelt célunk egy jól kommunikálható, átlátható, egymásra épülő, hallgatóink kiemelkedő tudományos, művészeti és sporttevékenységét támogató ösztöndíjrendszer

működtetése. Ennek érdekében mielőbb szeretnénk kialakítani a PTE ösztöndíjpiramisát, amely hallgatóinkat megfelelőképpen orientálja ezzel is segítve egyéni karriertervezésük folyamatát. Az extrakurrikuláris hallgatói tudományos, művészeti és sporttevékenység alapját a kiváló tanulmányi eredmények alapozzák meg. A tanulmányi ösztöndíj a PTE hallgatóinak jelentős része számára elérhető, míg az Intézményi Szakmai Tudományos Ösztöndíj keretszáma már sokkal korlátozottabb. A piramis csúcsán pedig a mindössze 50 hallgató számára támogatást nyújtó Kriszbacher Ildikó Tehetséggondozó Program (KITEP) áll.

1. ábra. *Három ösztöndíjtípus viszonyrendszere*

2021 őszén – a korábbi hagyományokra támaszkodva – elindítottuk a KITEP-et, amellyel egyrészt láthatóbbá kívánjuk tenni az egyetemen folyó tehetséggondozó munkát, másrészt pedig hallgatóink körében növelni szeretnénk a tudományos munka népszerűségét és presztízsét. Az interdiszcipl-

lináris tehetséggondozó program célja, hogy elősegítse a hallgatókban rejlő tehetség kibontakozását, továbbá, hogy a legtehetségesebb hallgatók egyetemi oktatóvá és kutatóvá válását támogassa. Az egyéni készség- és képességfejlesztő kurzusok során olyan tudáselemeket szerezhetnek meg, amelyeket a formális oktatási rendszer jelenlegi keretei között nem tudnak elsajátítani. A képzések alatt a résztvevők olyan személyes tapasztalatokat és ismeretséget szerezhetnek, amelyeket mind az akadémiai szektorban, mind pedig a munkaerőpiacon is hasznosítani tudnak. Ez a fajta nem formális oktatás és tapasztalatszerzés segíti azoknak a kooperatív képességeknek a fejlődését is, amelyek a későbbi kutatói vagy oktatói teamekben történő tevékenységvégzés során elengedhetetlenek lesznek a fiatalok számára. A KITEP két szemeszteres programja négy pillérre épül, amelyek a kiemelkedően tehetséges hallgatók további komplex fejlesztését szolgálják, egyúttal a PTE-n folyó tehetséggondozó munkát is transzparenssebbé teszik.

A programban résztvevő hallgatók önálló, részletes munkaterv alapján folyó kutatását egy, az adott szakterületen elismert oktató tutorként két szemeszteren át támogatja, koordinálja. A hallgató teljesítményét minden szemeszter végén írásban értékeli.

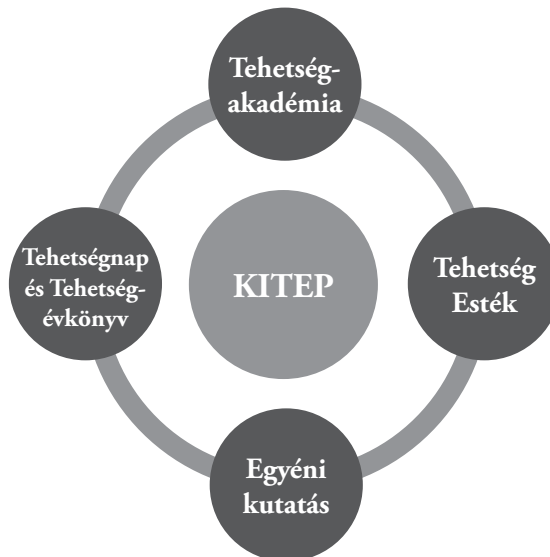
A PTE Tehetségakadémia online és jelenléti alkalmain a program hallgatói olyan, a további pályafutásukhoz releváns gyakorlati ismeretekre tehetnek szert, mint pl. kutatómódszertan és kutatástámogatás a 21. században (fundraising és kutatástámogatási rendszer, a tudományos esszé, tanulmány és cikkírás metodológiája), valamint különböző softskill (pl. angol és magyar prezentációs technikák, tudománymenedzsment, vezetési stílusok, retorika, érveléstechnika) fejlesztő kurzusokon vehetnek részt.

A program egyik nagysikerű rendezvénye a PTE Tehetség Esték kerekasztal-beszélgetés sorozata, amely keretében az oktatással, kutatással, sporttal, kultúrával és egyéb közéleti témákkal kapcsolatos aktuális kérdésekről (pl. nők a tudományban, mesterséges intelligencia, digitalizáció a felsőoktatásban, a függőségek, Európa és a világ 2022 őszén, innováció és egészség, Petőfi 200, környezetvédelem és fenntarthatóság) cserélnek véleményt moderátor közreműködésével meghívott vendégeink. A hallgatók számára interaktív alkalmak a résztvevők ismeretanyagának, tudáshorizontjának és tájékozottságának bővítését szolgálják.

2. ábra. A KITEP logója

A PTE Tehetség Nap keretében a programban résztvevő hallgatók szóbeli prezentáció keretében mutatják be kutatási eredményeiket szakemberek és a széles egyetemi nyilvánosság előtt. A 2023 nyarán első alkalommal megjelenő Tehetségévkönyv pedig egy olyan hagyományos és e-formátumban közzé tett kiadvány, amely egyrészt bemutatja az egyetemi tehetséggondozás széles palettáját, másrészt láthatóvá teszi a PTE tehetséggondozás terén elért eredményeit, harmadrészt pedig a legtehetségesebb hallgatóink számára publikációs felületet biztosít.

3. ábra. A KITEP négy pillére

A TDK tevékenység népszerűsítése, láthatóság

A tudományos diákköri tevékenységben rejlő lehetőségek a hallgatók és oktatók, valamint az intézmény számára egyaránt fontosak. Jóllehet Magyarország első egyeteme nagy hagyományokkal rendelkezik e téren, ámde a TDK-tevékenységet végző hallgatók és a tehetséggondozásban aktív szerepet vállaló oktatók visszajelzései alapján a TDK ismertsége és presztízse a hallgatók körében tovább növelhető. Az erre szolgáló elemek közé sorolható például az OTDK-án I–III. helyezett dolgozatok automatikusan jeles diplomamunkaként történő értékelése; kari TDK orientációs napok, börszék szervezése személyes jelenlét keretében és az online térben, valamint a szociális média felületeken; miniinterjúkból összeállított imázsfilm a PTE-n folyó tehetséggondozó munkáról; a PTE Tehetségnap és a Tehetségévkönyv.

A PTE-n folyó TDK-tevékenység láthatóságának és megbecsültségének növelését célozták a modernkori pécsi felsőoktatás centenáriumának emléket állító programsorozat keretei között megvalósult országos rendezvények is. 2022. április elején került sor az Állam- és Jogtudományi Karon a Jogász Diákkörösök Országos Találkozójára, amelyet Dr. Szendrő Péter az OTDT örökös elnöke, valamint Dr. Balogh Judit, az OTDT Állam- és Jogtudományi Szakmai Bizottságának elnöke is megtisztelt jelenlétével. A hagyományteremtő céllal, nagy sikerrel megrendezett szakmai napokon a magyarországi jogászképzés valamennyi intézménye képviseltette magát. A társegyetemek (DE, ELTE, ME, KRE, NKE, PPKE, SZIE, SZTE) hallgatói csapatai mérték össze tudásukat, kreativitásukat különböző feladatok megoldása során, amely több közösségépítő elemmel egészült ki.

2023 tavaszán egyetemünk volt a házigazdája a 36. OTDK három szekciójának. E rendezvények szervesen illeszkedtek a pécsi felsőoktatás közelgő centenáriumát középpontba állító, a Múltból a jövő felé programsorozathoz. A modernkori pécsi egyetemi oktatás kezdetének 100. esztendejében – az első magyar egyetem 1367-es alapításának 650. évfordulójához hasonlóan – ismét három OTDK Szekciót rendezhetett meg egyetemünk; hasonlóra az OTDK-ák hét évtizedes múltra visszatekintő történetében még nem volt példa. Meggyőződésem, hogy mindez a PTE-n folyó magasszintű, eredmé-

nyes tehetséggondozó munkának (is) köszönhető. 2023. április 11. és 13. között a Bölcsészet- és Társadalomtudományi Karon zajlott le a Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai és Könyvtártudományi Szekció, április 13. és 15. között a Természettudományi Kar adott otthont a Testnevelés- és Sporttudományi Szekciónak, április 25. és 27. között pedig a Kultúratudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Karon valósult meg a Tanulás- és Tanításmódszertani – Tudástechnológiai Szekció. Ez utóbbi rendezvényen került sor egyúttal a 36. OTDK országos záróünnepségére is, amely kellőképpen szemléltette a PTE tehetséggondozásban játszott kiemelkedő szerepét.

Tehetséggondozás és beiskolázás

A mára talán közhelynek tekinthető megállapítás szerint a tehetségek kibontakoztatása a születés pillanatában megkezdődik, majd később a különböző szintű nevelési-oktatási intézményekben folytatódik. Ebből adódóan a felsőoktatási intézmények, így a Pécsi Tudományegyetem számára is kiemelten fontos terület a középiskolai, hovatovább általános iskolai tehetséggondozás. Könnyű belátni ugyanis, hogy valószínűleg nagyobb eséllyel választják a köznevelési intézmények diákjai azt az egyetemet, amellyel nem csupán közvetlenül a jelentkezést megelőzően, illetőleg a felvételi időszakban találkoznak. A középiskolai tehetségek felkarolását is küldetésünknek tartjuk, éppen ezért számos tanulmányi verseny szervezésében veszünk részt. Ezek közül kiemelkedik a Hungarian Geographical Contest angol nyelvű földrajzi verseny, amelyről – egyébként Magyarországról egyedülként – az évente megrendezésre kerülő Nemzetközi Földrajzi Olimpiára juthatnak el a legjobb eredményt elérő diákok. Megemlíthető még a görög-római kultúrára fókuszáló Hyperión Országos Tanulmányi Verseny, a Szenthágothai János Biológia Versenyt, valamint a Kreatív Történelem Tanulmányi Verseny. Ezek a középiskolások tehetségének kibontakoztatását célozzák, hiszen ezzel az egyetem ismertsége és egyúttal az intézmény iránti korai elköteleződés is növelhető. A Mathias Corvinus Collegium Alapítvánnyal, a Kárpát-medence legjelentősebb tehetséggondozó műhelyével kötött együttműködési keretmegállapodás pedig e téren is új dimenziókat kínál. A tanulmányi ver-

senyek mellett a folyamatos személyes jelenlét egyéb formáira is nagy hangsúlyt helyezünk, ennek érdekében a Szinapszis hallgató-mentor programunkat az elmúlt hónapokban frissítettük. Ennek keretei között egyetemünk szakkollégistái pécsi, illetve a város környéki középiskolák tehetséges diákjait készítik fel az egyetemi életre. A 10-11. évfolyamos diákok tanulmányi támogatása mellett hallgatóink egyetemi programokra (előadások, szemináriumok, szakkollégiumi rendezvények, campus-látogatások, etc.) is elviszik mentoráltjukat, ezzel is szorosabbá téve a PTE és a térség középiskoláinak kapcsolatát. Az elmúlt időszakban e program révén több diák is részt vett a PTE Tehetség Esték sorozat egy-egy beszélgetésén, amelyeket – visszajelzések alapján – kifejezetten érdekesnek találtak.

A sporttehetségek támogatása szintén nagy relevanciával bír, hiszen a sport területén tehetséges középiskolás fiatalok felkarolása új lehetőséget kínálhat a minőségi hallgatói létszám bővítése terén. E cél megvalósítását szolgálná egy kárpát-medencei komplex sporttehetség program kialakítása a PTE-n.

A siker záloga

Közismert, hogy a jó stratégia egyik legfontosabb ismérve a megfogalmazott célok minél teljesebb megvalósítása. Ehhez pedig elengedhetetlen: a közreműködők (fenntartó, egyetemi és kari vezetők, a Tehetségtanács, a TDK-műhelyek, a szakkollégiumok, a hallgatók és oktatók) program melletti elköteleződése; a kimunkált cselekvési terv; a célok eléréséhez szükséges anyagi erőforrások, a megvalósítás folyamatának összehangolása; végül pedig a szükséges korrekciók elvégzése, hiszen a jó stratégia folyamatosan fejlődik, csiszolódik. Szilárd meggyőződés, hogy a közösen kijelölt célok eléréséhez valamennyi összetevő rendelkezésünkre áll, így a siker csak rajtunk múlik. Szívleljük meg tehát Thomas Edison bölcs tanácsát, mely szerint „az lehet sikeres, aki tesz is valamit, mialatt a sikerre vár”.

Tanulmányok

A „Varázskaland – Vár a sárkány!” című asztali társasjáték elméleti keretei és létrehozási folyamata

The theoretical framework and the creation process of the board game „Magic Adventure – The Dragon is Waiting!”

Education is permeated by efforts to ensure that teachers deliver the curriculum to students in a more student-centred way. By moving away from frontal instruction as a way of transferring knowledge and making extensive use of active tasks, pupils acquire key competences that are important in all areas of everyday life, almost unnoticed. One type of teaching through activities is board game-based learning, which involves educational games. Focusing on this method, we have tried to create a board game that allows pupils to learn information related to the morphological units of the magic fairy tales in a playful way. In addition to skill development, we also aimed to initiate an intercultural discourse among students by including Roma and Gypsy magic fairy tales.

In our research, we mapped and synthesised key research related to magic fairy tales, including the fields of fairy tale theory and fairytale therapy, as well as findings related to the reading habits of the target audience, in order to ensure that the board game carries the most relevant knowledge for the age group. The testing process of the board game was based on action research, which provided the opportunity to incorporate the results of the testing phases to create the most optimal product for the users. All the elements of the manifested board game are focused on indirectly promoting the development of the knowledge of the primary school age group about fairy tales and Roma and Gypsy culture, in accordance with the points defined in the Hungarian National Core Curriculum (NAT), while developing the areas of competence.

Keywords: board game-based learning, competence development, literature teaching, action research, board game

Bevezetés

Az oktatás nagy hangsúlyt fektet a különböző tudományterületekről származó egzakt tudásanyag átadására. Az így szerzett információk elengedhetetlenek ahhoz, hogy minden olyan személy, aki kilép a rendszerszintű oktatás keretei közül, rendelkezzen bizonyos alapműveltséggel. Napjainkban azonban már nem csak az objektíven visszaadható tudásnak van értéke: a különböző készségek megléte is legalább ennyire fontos, hiszen a munka világában is egyre nagyobb szerepet játszanak a szociális, kommunikációs és más olyan kompetenciaterületek, melyek hozzájárulnak a munkahelyi csoportok hatékonyabb működéséhez. Már egészen kisgyermekkorban fontos hangsúlyt fektetni ezen területek fejlesztésére.

Tanárszakos hallgatóként felmerült bennünk a gondolat, hogy a varázsmesékhez kapcsolódó tananyagrészt hogyan lehetne hatékonyan átadni a kisiskolások számára. Sok esetben a frontális módszerek irányába terelődik a hangsúly, melynek következtében a diákok érdektelenséggel fogadják még az izgalmas témákat is. A szövegek feldolgozását segítő feladatok megoldásának monotonosága könnyen kedvét szegheti a tanulóknak. Ennek feloldására egy lehetséges kulcs, ha a didaktikus feladatokat felváltják a különböző tanulóközpontú módszerek. Ha a tanulók nem passzív befogadóként, hanem cselekvőként vannak jelen az oktatási folyamatban, hatékonyabban képesek elsajátítani a tudásanyagot. Számos, diákokat cselekvőként bevonó módszert használ a pedagógusi gyakorlat, és ezeknek egy fajtája a társasjáték-alapú oktatás.

A kutatás célja, hogy a meseelmélet és a társasjáték-alapú oktatás összekapcsolásával dokumentálja a kultúraközi kapcsolatok erősítésének céljából cigány és roma varázsmesékből kiinduló társasjáték akciókutatásban létrejövő megvalósulási folyamatát. Jelen írásban a mesék emberre gyakorolt pozitív hatásiból, valamint a társasjáték-alapú oktatásból kiindulva kerül bemutatásra a *Varázskaland – Vár a sárkány!* című társasjáték akciókutatásban megvalósuló fejlesztési folyamata.

A varázsmesék felhasználásának lehetőségei

Az ember életében a legkorábban megismert irodalmi műfajok közé tartoznak a népmesék. Amellett, hogy a befogadó gyermek érdeklődni kezd az említett történetekben szereplő karakterek sorsa iránt, megismeri a különböző – az emberi léthez szorosan kötődő – életeseményeket, illetve kapcsolatba kerül az adott kultúrkörben uralkodó erkölcsi normákkal is. Azzal, hogy lehetőségük adódik újabb és újabb sorsokat átélni, nyitottabbá és elfogadóbbá válnak. Ám ahhoz, hogy az archaikus tudat mindezen elemeit tartalmazza a mesék, az emberi történelem hosszú évszázadait kellett túlélniük. A különböző korok folyamán eltérő motívumok épültek be: így őrződtek meg a matriarchátus, népi hitelemek vagy éppen a nagy háborúk emlékei a mesékben.¹

A népmesék egyik alcsoportját képezik a varázsmesék, melyek a létrehozott társasjátékunk felépítésének alapját adják. Propp meghatározása szerint² azon történetek tartoznak ebbe a kategóriába, melyek során a főhős egy külső – károkozó indukálta disszonancia – vagy egy belső – tárgy vagy élethelyzet elérése – kényszer hatására indul útnak. Vándorlása során találkozik ajándékozóval, aki valamilyen varázserejű tárgyat juttat a birtokába, és ezen eszköz segítségével végső soron eléri céljait, melynek eredményeként létrejön a harmónia a főhős életében.

A társasjáték koncepciójának összeállítása során szükségszerű volt a cigány és roma mesemondók által közreadott népmesékből összeállított korpusz szövegeinek elemzése. A felhasznált módszer Propp mesemorfológiai elemzésén alapszik, mely szerint a népmesék morfológiai funkciói egy-egy állandó szereplőhöz kapcsolódnak. Ha valamely egység nem is szerepel a véletlenszerűen kiválasztott varázsmesében, a sorrend adott, fel nem cserélhető. A népmesék tanítása során, amikor a cél az, hogy a tanulók megértsék, hogyan működnek ezek a történetek, az állandó szereplők és morfológiai elemek megfelelő keretet biztosítanak. A választott mesék alaktani elemzése

¹ PETROLAY 2013.

² PROPP 2005.

bizonyossá tette számunkra, hogy a cigány és roma folklórból kiemelt szövegek is rendelkeznek ugyanezen szerkezeti felépítettséggel.³

Miért fontosak a mesék?

A mesemondás mint rítus a szóbeliség idejében helyekhez, eseményekhez kapcsolódott. Minden életeseménynek megvolt a saját maga meséje, melyek erőt és útmutatást adtak a hallgatóságnak. Az archaikus tudatot hordozó mesék elhangzásuk pillanatában a mesemondót és hallgatóságát is az ősökhez kapcsolta a hagyományok által.⁴ A világ folyamatosan változik, ennek ellenére az évezredek folyamán a mindenkori ember célkeresése, az életutat végigkísérő problémákkal való megküzdése nem változott. A mesékben útrakelő hős analógiát nyújt a hallgató számára: ahhoz, hogy a lét valódi értelmet nyerjen, szükséges kilépni a megszokásból. Az útkeresés által azonban nem csak az áhított cél érhető el, hanem fejlődik az önismeret is. Mint ahogy a mese szegény legényéből királyfi válik a történet végére, úgy ér el a személyiség a kiteljesedéshez.⁵

A nyugati társadalmakban a szakralitást őrző hagyományok fokozatosan csökkenő mértékben vannak jelen. A közösségi tudat egyre kisebb szintekre koncentrálódik, ezáltal eltérés lehet abban, hogy különböző családok mely rítusokat tartják, és melyek azok a szokások, amiket nem örökítenek át a következő generációkra. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a különböző életszakaszok egyetemes emlékezete ne tartalmazná a rítusokat, melyeknek megélése azonban már kevésbé tudatos. Palkóné fontosnak tartotta kiemelni az átmeneti rítus megjelenését a gyermekirodalomban.⁶ Ezek olyan kríziseseményeket jelentenek, melyek minden ember életében megtörténnek, és melyeknek leginkább az iskolába átlépő, majd kamaszodó gyermek van kitéve. Ezen helyzetek megélése szükséges az egészséges lelki fejlődéshez, azonban feldolgozásukhoz nagy segítséget nyújthat a pedagógus a mesefeldolgozások által.

³ Uo.

⁴ BOLDIZSÁR 2009.

⁵ BÁRDOS 2020.

⁶ PALKÓNÉ 2021.

A különböző szociokulturális háttérrel rendelkező gyermekek először az óvodai nevelés során találkoznak a népmesével, mely ilyenkor valóban népmese: közösen, egy térben és időben fogadják be a jól ismert mesemondó által közvetített szövegeket. Ezen alkalmak során az élményszerűség érdekében előtérbe kell helyezni a mesemondást a felolvasással szemben, annak érdekében, hogy a hallgatósághoz való igazodás megjelenjen,⁷ mint ahogy a népi mesélők is figyelembe vették a befogadók érzelmi reakcióit, de kritikáikat és közbeszólásaikat is.⁸ Az élőszóban elhangzó mesék elképzelt történetbe képes a gyermek beleélni magát, azonosul a hősökkel, és a szimbólumok által – ugyan tudat alatt –, de képessé válik feldolgozni mindazon felgyülemlett feszültségeket, melyek mindennapi élete során érik.⁹

Az elhangzott szöveg által leképzett képek segítenek a gyermeki fantázia kialakulásában. Nem öncélú képzelgésről van szó: a gondolatok segítségével kipróbálhatók a későbbi cselekvések, ezáltal elvezeti saját magát a kitűzött célok megvalósításához.¹⁰ A problémákat észlelő mesehős is a megoldási lehetőségeket keresi, nem utasítja el a felkínálkozó segítőket sem, és teljesíthetőnek tekint minden elé álló helyzetet. Ezt a képességet nevezzük rezilienciának, melyet Kádár Annamária is leírt meseterápiás kutatásai során.¹¹ A megküzdésben való hit segítségével a váratlan helyzetekhez történő alkalmazkodás is könnyebbé válik. A mesék során károkozók formájában jelennek meg szimbolikusan a különböző életproblémák, melyeket a főhős hite és segítője segítségével győz le.

Társasjáték-alapú oktatás

Napjaink pedagógiai gyakorlatában is találkozhatunk társasjátékokkal mint fejlesztő eszközökkel. A társasjáték-alapú oktatás elméleti keretrendszere –

⁷ HEGYI 1999.

⁸ BOLDIZSÁR 2009.

⁹ KÁDÁR 2017.

¹⁰ BOLDIZSÁR 2012.

¹¹ KÁDÁR 2017.

ahogyan számos más reformpedagógiai módszer¹² is – abból indul ki, hogy a pedagógusoknak olyan közeget kell létrehozniuk, amiben a gyerekek nem passzív befogadói, hanem aktív szereplői a tudásátadásnak. A tanárközpontú, frontális oktatást diákközpontúra kell cserélni, lehetőséget adva ezzel a gyerekeknek arra, hogy olyan a 21. században elengedhetetlen kompetenciákat fejlesszenek a tanulási folyamat közben, mint például a kommunikáció, az együttműködés, a kreativitás és a kritikus gondolkodás.¹³

A társasjáték-alapú oktatás elméleti keretében a társasjáték maga áll a tanulási folyamat középpontjában. A játék során történik meg az ismeretelsajátítás, valamint azzal párhuzamosan a folyamatban résztvevők készségfejlesztése is. A játék egy zárt rendszerként működik, nem szabad megtörni a dinamikáját, s nem szabad a játékosokat a játék és egy közvetlen tanulási szituáció között „rángatni”. Ebben a keretrendszerben nem használnak olyan társasjátékokat, amik kifejezetten fejlesztési céllal jöttek létre. Az iskolai tanórákon gyakran használt kvíz formátumú játékok sem tartoznak ide, hiszen azoknak általában a tananyag közvetlen visszakérdezése a célja, a legegyszerűbb játékmechanika mögé bújtatva. Ezeket egy külön kategóriába, az oktatási segédeszközök közé soroljuk.

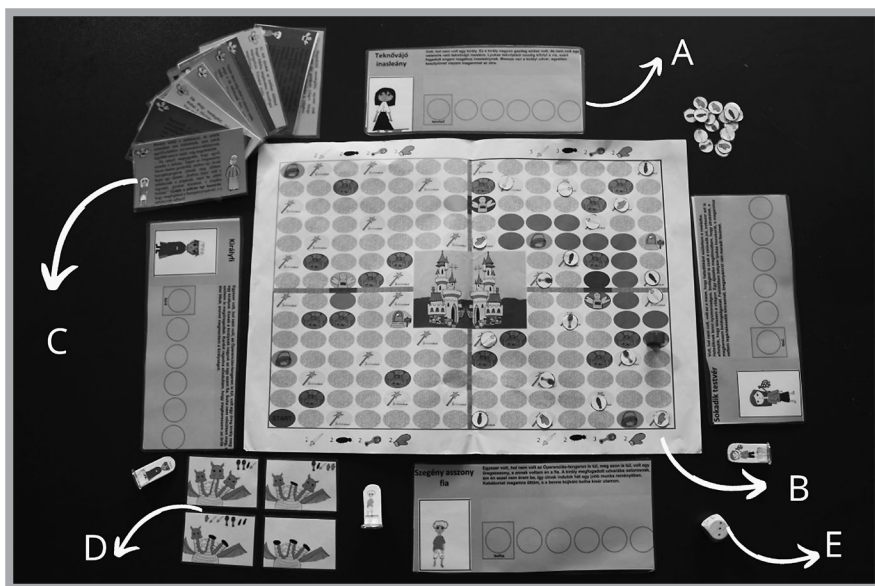
A társasjáték-alapú oktatás elmélete szerint a pedagógus irányítása nem lehet dominánsabb, mint a játékmechanizmus és a játékhoz tartozó szabályzat. A pedagógusnak olyannyira háttérbe kell vonulnia, hogy a játék közben felmerülő döntési szituációknak egyáltalán ne legyen része, így válnak a diákok aktív szereplőivé a tanóráknak. A játékban való részvétel egy önálló munkavégzési folyamat, ami sokkal több sikerélményt hoz magával, mint amire a frontális oktatás során lehetőség van. Nem beszélve arról, hogy maga a tanulási folyamat is sokkal érdekesebb lesz, a diákok kiléphetnek a tankönyvek szűkre zárt világából és a motivációjuk is növekedhet.

¹² Például kooperatív tanulásszervezés, projekt módszer, dráma- és múzeumpedagógia, gamifikáció, IKT eszközök oktatási folyamatba való integrálása stb.

¹³ NÁRAI 2021.

Varázskaland – Vár a sárkány!

A *Varázskaland – Vár a sárkány!* című társasjáték 3. és 4. osztályos iskolás gyerekeknek készült, azzal a céllal, hogy magára vállalja a kötelező tantervi egység azon részét, melyben a gyerekeknek a varázsmesék szerkezetével kell megismerkedniük. A játék osztálytermi közegben való alkalmazása a meseolvasás folyamatára alapoz, egy saját zárt rendszert képezve, melyet a játék szabályzata tart keretek között. A konkrét tananyagegység feldolgozása megtörténik, s olyan további fejleszhető területekkel egészül ki, mint a szociális interakció gyakorlása, a kritikai, elemző- és rendszerszintű gondolkodás, valamint az elfogadás.

1. ábra. Társasjáték elemei a játék elkezdéséhez szükséges elrendezésben (Sütő Ramóna fotója és szerkesztése)

A) A karakterkártyák

A játék elkezdése előtti legfontosabb lépés, hogy a játékosok kiválasztják a számukra legszimpatikusabb karaktert: királyfi/királyleány, sokadik testvér, teknővájó inas/inasleány, szegény asszony fia/lánya. A szerepek opcionálisan női vagy férfi karakterek is lehetnek annak érdekében, hogy elősegítsük a diákoknak a könnyebb azonosulást. Ezeket a karaktereket és a kiinduló szituációt, valamint a karakterek életútjának mozzanatait az általunk elemzett cigány/roma varázsmesékből emeltük ki. A diákok ugyanúgy végig mennek a mese történetén, mintha a tankönyvben olvasnák azt, viszont játék közben meg is élik a történeteket, hiszen ők haladnak a bábukkal, valamint a patrónuskártyák (C) adta feladatok teljesítéséről is ők döntenek. A kártyákon nem csak a karakter rajza és a kezdősituáció látható, hanem egy hat egységből álló úgynevezett tarisznya is, ami azt a célt szolgálja, hogy a játékosok ott rendszerezzék a már összegyűjtött varázseszközöket.

B) A játéktábla és a mezőtípusok

A játéktábla négy negyedre van osztva, közepén egy kastélyt szimbolizáló ábrával, amelyeket a proppi mesemorfológiai egységek¹⁴ alapján határoztunk meg. Az első negyed az útnak indulás fázisa, a második negyedben találkozik először a játékos az úgynevezett adományozóval, aki esetünkben a patrónus lesz. A patrónuskártyák egy feladatot és a karakter életének további történéseit tárják fel a játékosok előtt. A harmadik negyed a vándorlás szakasza, ahol a karakterek a negyedik negyedben történő végső küzdelemre készülnek fel. Az utolsó két negyedben a játékosok szemtől szemben találhatják magukat a gonosz sárkánnyal is, aki egyre közeledik a királyi palota felé.

A pályán mezők találhatóak, melyeken a haladás előre-hátra, valamint jobbra-balra megengedett, átlósan azonban nem. Van néhány tulajdonsággal rendelkező mezőtípus, amit külön ábrákkal jelöltünk. A varázseszközök a varázspálca ikonnal ellátott mezőkön helyezkedhetnek el. Minden negyedben meghatározott számú varázseszköz foglal helyet, az elhelyezésük sorrendje

¹⁴ PROPP 2005.

azonban a játékosoktól függ. Ez biztosítja azt, hogy a játék többször játszható legyen. A varázseszközök szükségesek ahhoz, hogy a játékosok legyőzzék a gonosz sárkányt. Egy játékos összesen hat varázseszközt tarthat a készletében, melyeknek fajtája tetszőleges. További mezőtípusok: a piactér, ahol a játékosok egy akcióért kicserélhetik a tarisznyájukban lévő egyik varázseszközt a közös készlet egy varázseszközével. A mocsár egy hátráltató tényező: ha valaki ilyen jellel ellátott mezőre lép, csak egy akcióért cserébe haladhat tovább. Mindegyik negyedben található egy színes mező, ami a határok átlépésére szolgáló kaput jelenti. Ezen a kapun csak akkor léphetnek át a játékosok, amennyiben befizették a vámot. A vám értékét a saját varázseszközük jelenti, amit a karakterlapon tüntettünk fel. Az első és a harmadik negyedben található egy átjáró, amin a közlekedés csak visszafelé megengedett. Ez azért került fel a táblára, mert a játékosok közötti kooperáció hiányában előfordulhat, hogy egy játékosnak nem sikerül befizetnie a vámot, így nincs lehetősége további haladásra. A sárkány (D) útját zöld színű mezővel jelöltük, az ő célja, hogy elérje a királyi palotát. A sárkány dobókörönként halad egyet előre, minden patrónus kínálta feladat megoldásakor pedig hátra kell lépnie. Ha egy játékos azonos mezőre kerül a sárkánnyal, akkor a játékosnak vissza kell mennie az adott negyed kapujába.

C) Patrónuskártyák

A patrónuskártyák nem csak a meseszerkezeti egységekért felelősek, hanem a karakterek egyéni életútját is bemutatják, valamint ezen keresztül egy-egy feladattal is ellátják a játékosokat. A patrónussal való találkozás a kapun való áthaladás során automatikusan megtörténik, de a játékos dönti el, hogy szeretne-e élni a feladatmegoldás lehetőségével. A játékmestertől és a játékra szánt időtől függően az egyéni életutakat hangosan egymásnak is felolvashatják a játékosok vagy némán, csak saját maguknak.

D) Sárkány

A játék során a sárkány a játékosok legfőbb ellensége. A győzelemhez a játékosoknak közös erővel kell legyőzniük a sárkányt, méghozzá úgy, hogy le kell vágniuk mind a három fejét. Akkor tudnak egy fejet levágni, ha beadták a

sárkány lapkáján feltüntetett összes varázseszközt. A dobása előtt bárki adhat be a közösbe bármennyi varázseszközt. Ha a sárkány előbb eléri a királyi palotát, mint ahogy elveszítené az összes fejét a játéknak azonnal vége.

E) Dobókocka

A társasjáték a dobj és lépj,¹⁵ valamint az akciópontok¹⁶ játékmecanikákat vegyíti. A játékosok dobókockával határozzák meg a végrehajtható akciók számát. Fontos kiemelni, hogy nem hagyományos dobókockáról van szó: az egyes helyett hármas, a hatos helyett négyes szám szerepel rajta, mellyel kiküszöbölhető a túl kevés, illetve a túl sok akció.

A játék célja, hogy a résztvevő játékosok a különböző főhőstípusokkal azonosulva összegyűjtésük a táblán elhelyezkedő varázseszközöket, majd ezeket felhasználva közös erővel levágják a háromfejű sárkány fejeit, mielőtt a körönként eggyel előrébb haladó sárkány a királyi palotához érne. A játék során a dobókockával meghatározott összeget válthatják át a játékosok akciópontokra. Szabadon eldönthetik, hogy ezekből mennyit és mire használnak fel. A táblán történő haladás minden irányban mezőnként egy akciópont. A varázseszközök felszedése vagy a piac mezőn való értékesítése, valamint a mocsárból való kiszabadulás szintén egy akciópont.

Az akció kutatás projekt módszertana

A társasjáték fejlődéstörténetét az akció kutatás módszertanára fűztük fel, ami Havas által meghatározott módszertani leírás alapján alapul.¹⁷ Ennek értel-

¹⁵ A dobj és lépj játékmecanika során a játékosok dobókockával dobnak majd érvényesítik a dobott összeget a lépéseikkel. Nincs szükség stratégiai tervekre, sem gondolkodásra, a résztvevők leginkább azért izgulhatnak, hogy a kocka éppen melyik oldalán áll meg.

¹⁶ Az akciópontok mechanikájával dolgozó társasjátékok meghatározott számú cselekvési lehetőséget biztosítanak. A játékosoknak azt kell eldönteniük, hogy ezeket a saját körükben milyen lehetőségekre váltják be. Általában a mozgásra, támadásra, erőforrások begyűjtésére, képességek kijátszására vagy akár cserére használhatják akciópontjaikat.

¹⁷ HAVAS 2004. 3.

mében a tervezési folyamatot tesztelési periódus váltotta, majd a szerzett tapasztalatok alapján újabb tervezési és tesztelési ciklus következett. A tesztlések során mi váltunk a játék facilitátoraivá, valamit megfigyelői szempontokat érvényesítettünk. Három nagy egységet jelöltünk meg a játék alkalmazhatóságát vizsgálva: 1) a játék érvényesülése osztálytermi közegben, 2) a játékban alkalmazott mechanikák működése és a kooperáció megvalósulása, 3) a játékba integrált meseszerkezeti ismeretek közérthetősége. Játék közben jegyzeteket készítettünk a saját észrevételeinkről, majd a játék végén lehetőséget adtunk a résztvevőknek a visszajelzésre. Az így kapott eredményeket és visszajelzéseket feldolgozva jutottunk el a társasjátékunk mai formájához. Egy-egy tesztelési ciklus eredményeit a gyakorlatba átültetve új célokkal vágunk neki a következő ciklusnak. A tesztelési időszak 2019 áprilisától 2021 áprilisáig tartott, s ezen időszak alatt összesen 32 játékasztalnál 125 résztvevő próbálta ki a játékunkat. Köztük voltak többek között a Dél-Zselic Általános Iskola Somogyapáti Általános Iskolája, a pécsi Élmény Tár meseműhelyesei, a Tanítsunk Magyarországot program mentorai, a Pécsi Tudományegyetem tanárszakos hallgatói és oktatói, pécsi pedagógusok, valamint az Ördögkatlan Fesztivál és a Tanulóváros Fesztivál látogatói. A tesztelési alkalmak változatossága lehetőséget adott arra is, hogy iskolai közegben és azon kívül is megvizsgáljuk a játék működését. Mindegyik közegben más tényező állt a visszajelzések fókuszában, a legnagyobb változtatásokat mégis a tábla kialakításán végeztük. Kipróbáltunk egy lineáris utat, ahol a játékosoknak megadott irányban kellett haladniuk, majd átváltottunk a sokkal szabadabb negyedelő felosztásra. Ekkor viszont a táblán található mezők számát kellett optimalizálnunk, ami rengeteg táblavariációt hozott magával. A mezők típusaival is ehhez hasonló átalakítási tevékenységet kellett folytatnunk. A 2019-es prototípusban még kvíz és akciómezők is szerepeltek, viszont ezek megléte szembement a játék zárt rendszerét megkövetelő elméleti kritériummal. Az akciópontok játékmechanikája is akkor került a szemünk elé, amikor egy tesztelési alkalommal a visszajelző körben felhívták rá a figyelmünket. A játék tesztelése során a legfontosabb döntéshelyzetek a célcsoport kialakítása során merültek fel. A tervezéskor mindenképpen alsó tagozatos diákok számára szerettünk volna létrehozni egy segédanyagként szolgáló játékot. A játék tervezése közben nem szűkítettük le eléggé az életkori határt, végül

bizonyos játékba integrált elemek adták meg az ajánlott korosztályt. Ilyen elem többek között a patrónus kártya, amelyen egészen hosszú és nehezen értelmezhető meserészletek szerepeltek. Sok feladatunk volt azzal, hogy ezeket lerövidítsük és közérthetővé tegyük úgy, hogy a mesei forma mégis megmaradjon. Tapasztalatunk szerint a kooperatív munkaforma is jobban működik az idősebb korosztálynál, a tesztelések során a másodikos gyerekek még nem tudtak előre stratégiát kialakítani az erőforrások begyűjtésére és felhasználására.

Összegzés

A *Varázskaland – Vár a sárkány!* című társasjáték egy 2019-ben elkezdett projekt kézzelfogható eredménye, amelynek elméleti keretét Propp mesetipológiája és a társasjáték-alapú oktatás módszertana adja. Az akciókutatás gyakorlata segített nekünk meghatározni a projekt nagyobb fázisait és az ahhoz tartozó részfeladatokat. Az ezekhez társított tesztelési eredmények pedig folytonos visszajelzést adtak a még fejlesztendő területekről. Végeredményében sikerült létrehozni egy olyan társasjátékot, ami az oktatás keretein belül oktatási segédeszközként¹⁸ funkcionál, de az iskola közegén kívül is megállja a helyét egy kalandos, mesékkel fűszerezett társasjátékként. Hogy éppen melyik aspektusában tekintünk a játékra, az attól függ, hogy milyen közegben kerül elő. A játékot immár 32 alkalommal 125 résztvevővel teszteltük, mind a kisiskolások körében, mind pedig a velük foglalkozó szakemberek körében. Visszajelzéseik alapján a játék készen áll arra, hogy végső formáját elnyerve nyomtatásban is megjelenjen, ezt követően pedig a közoktatás színtereire is bekerüljön.

¹⁸ Oktatási segédeszköznek azokat az oktatás folyamatában felhasznált tárgyakat, képi- vagy hanganyagokat értjük, amelyek az oktatás céljainak elérését segítik elő.

Rövidítések

- BÁRDOS 2020 BÁRDOS József: Az élet értelme a tündérmesékben. *Gradus* 7. (2020:3.) 79–88. (<https://doi.org/10.47833/2020.3.ART.003>)
- BOLDIZSÁR 2009 BOLDIZSÁR Ildikó: A mese közösségformáló és megtartó ereje. *Pannon Tükör* 14. (2009:5.) 40–41.
- BOLDIZSÁR 2012 BOLDIZSÁR Ildikó: Hogyan segítik a mesék az értő olvasást és az olvasóvá válást? *Könyv és Nevelés* 14. (2012:2.) 41–43.
- HEGYI 1999 F. HEGYI Marianna: A mesék és a gyermeki lélek. In: KOMÁROMI Gabriella (szerk.): *Gyermekirodalom*. Bp. 1999. 191–193
- HAVAS 2004 HAVAS Péter: Akciókutatás és a tanulás fejlesztése. *Új Pedagógiai Szemle* 54. (2004:6.) 3–5. (<https://epa.oszk.hu/00000/00035/00082/2004-06-ta-Havas-Akciokutatas.html>)
- KÁDÁR 2017 KÁDÁR Annamária: Saját sorsot varázsolni. In Szávai Iлона (szerk.): *A mese hídszerepe*. Bp., 2017. 42–50.
- NÁRAI 2021 NÁRAI Márta: Vélemények és attitűdök az élményalapú, tapasztalati tanulást segítő nemformális oktatási módszerekkel kapcsolatban. In: GRÓZ Andrea – KÖVECSESNÉ GŐSI Viktória – VÁRSZEGINÉ GÁNC S Erzsébet (szerk.): *Gyermek – Kultúra – Nevelés*. Győr, 2021. 17–28.
- PALKÓNÉ 2021 PALKÓNÉ TABI Katalin: Átmeneti rítusok a gyermekirodalomban. In: LOVASSY Attila – PÁZMÁNY Ágnes (szerk.): *Kihívások a 21. századi nevelésben-oktatásban*. Vác, 2021. 95–101.
- PETROLAY 2005 PETROLAY Margit: *Tanulmányok meséről, gyermekirodalomról*. Bp., 2013.
- PROPP 2005 PROPP, Vlagyimir Jakovlevics: *A mese morfológiája*. Bp., 2005.

BUJTOR EVELIN

A számviteli szakma jelene és jövője, a jövő számviteli szakembere

A hallgatói és az oktatói aspektus

**The present and the future of accounting,
the accounting professional of the future**

The student and teacher aspect

We live in an ever-changing world, and the accounting profession is also affected by these changes. As a continuation of my research started in 2020, in this paper I will present the framework and main characteristics of accounting education in Hungary and the characteristics of the accounting professionals of today. I am looking for the answers to the question of how accounting and management students and their teachers perceive the characteristics of the future accounting professional. The presentation of accounting education and the present and future accounting profession is based on secondary research using information from relevant literature, legislation, and databases. To answer my research questions, I conducted primary research by using three different questionnaires in 3 phases to the target groups electronically, which they could fill in on Google Forms. The survey can be considered representative regarding the proportion of respondents about the size of each target group. MS Excel was used for the analysis of the survey data. Based on the evaluation of the research results, I was able to draw up a factual sketch of the main characteristics of accounting education in Hungary and to provide a picture of the characteristics of the accounting professionals of the present and the future. It can be said that my research results can be useful for the accounting profession, as well as for the legislators and policymakers related to the profession and professional education.

Keywords: accounting, accounting education, higher education, accounting professional, future

Bevezetés

Folyamatosan változó világban élünk: a társadalmi, gazdasági, jogszabályi és technológiai környezet változásai szüntelen alkalmazkodást igényelnek. A számviteli rendszer is világunk szerves része, így ez alól sem kivétel. 2020-ban indult TDK kutatásom folytatásaként ezúttal a hallgatók és az őket tanító oktatók szemszögéből próbáltam képet alkotni a hazai számvitel oktatás jellegzetességeiről, s a jelen és jövő számviteli szakemberének jellemzőiről. Jelen tanulmányomban arra a kérdésre keresem a választ, hogy a gazdasági felsőoktatásban tanuló pénzügy-számvitel, illetőleg gazdálkodási és menedzsment szakos hallgatók és az őket oktató tanárok szerint milyen lesz a jövő számviteli szakembere.

A kutatás keretrendszere

Kutatásomhoz Budai teoretikus, komplex rendszer modelljét vettem alapul, amely az emberi szükségletből, az információ iránti igényből került levezetésre.¹ E modell a számvitelt mikro, makro, és globális szinten értelmezi. Minden szinten négy értelmezési vetületet határoz meg, a vetületek alkotói pedig az emberek, intézmények, eszközök és a közöttük lévő kapcsolatok összessége. Budai tanulmányában a világ szerves részeként mutatta be a számviteli komplex rendszert, amelynek szereplőire a különböző történelmi, kulturális, társadalmi és gazdasági események is hatással vannak.²

Brewer és szerzőtársai szerint a mai könyvelők egyben integrált gondolkodók is: aktívan részt vesznek a döntéstámogatásban és a stratégiaalkotásban is.³

Balázsiné Farkas és Kardos szerint nélkülözhetetlen kompetencia lett az idegennyelv-tudás, az élethosszig tartó tanulásra való készség és az etikus

¹ BUDAI 2007. 66.

² BUDAI 2019.

³ BREWER – SORENSEN – STOUT 2014.

viselkedés készsége.⁴ A diplomások esetében empirikus kutatásuk nem mutatott hiányzó kompetenciákat. Sőt, a felmérésben résztvevő szakemberek szerint a diplomás pályakezdők jeleskednek informatikai ismeretek, etikus magatartás készsége, valamint a csapatmunkára való képesség területén is.

Hegedűs és szerzőtársai megállapították, hogy napjainkban, a 4. ipari forradalom korszakában a számviteli szakemberek munkája is megváltozott. Emiatt olyan kompetenciákkal is foglalkozni kell, amelyek lehetővé teszik a vállalatok vezetői és az alkalmazottak számára az új körülményekhez történő alkalmazkodást.⁵

Budai és Denich bizonyították a munkáltatói elvárások vizsgálata alapján, hogy a számviteli tevékenységet végzők „digitális munkaerőnek” minősülnek.⁶ Kutatásuk során megállapították, hogy jelenleg a munkáltatók leg többjé felsőfokú végzettséget, illetve mérlegképes könyvelői képesítést, illetve 1-5 év gyakorlatot vár el a számviteli munkakörökben. Ismeretek tekintetében dominánsnak találták a számítógépes ismeretek, kiemelten az MS Excel ismeretét, valamint a számviteli és a vonatkozó jogi ismereteket, illetve az aktív angol nyelvtudást. A „soft skill”-ek közül domináns volt a precizitás, az önálló munkavégzés, a pontosság, a csapatjátékos attitűd, a megbízhatóság és a jó problémamegoldó készség elvárása.

Arnoldszerint a kkv-szektor támogató kis és közepes számviteli szolgáltatóknak a megváltozott munkakörülményekhez és ügyfél-igényekhez is alkalmazkodni kell, amelyben domináns a támogatás iránti igény.⁷

Dunbar szerzőtársaival arra jutott, hogy az oktatás a munkaadók szakmai igényeit próbálja inkább kielégíteni, viszont fontos lenne, hogy a jövőben a tantervben a „soft skills” fejlesztése nagyobb hangsúlyt kapjon.⁸

A fentiek alapján bizonyosan elmondható, hogy nem csak maga a számviteli szakma, hanem a szakmai oktatás is egy dinamikusan változó terület, melynek igazodnia kell a világban bekövetkezett változások nyomán felmerülő, megváltozott körülményekhez és igényekhez.

⁴ BALÁZSINÉ FARKAS – KARDOS 2016.

⁵ HEGEDŰS – CSEH – FÁBICS 2020.

⁶ BUDAI – DENICH 2021.

⁷ ARNOLD 2021.

⁸ DUNBAR – LAING – WYNDER 2016.

A kutatás célja és módszertana

E kutatás fókuszában az emberi tényező, mint a számviteli rendszer egyik alkotóeleme áll és a komplex rendszermodell oktatási vetületén belül a magyar felsőoktatás keretében a számviteli képzésben résztvevőket vizsgálja. A kutatás a gazdasági felsőoktatásban résztvevő, számvitelt tanuló hallgatókat úgy tekinti, mint a jövő számviteli szakembereit, az őket oktatókat pedig, mint az oktatási intézményben oktatási, vizsgáztatási és kutatási tevékenységet végző munkavállalókat, akik a számviteli tudomány és szaktudás átadói.

A kutatás során vizsgált valamennyi kutatási kérdés bemutatása terjedelmi korlátok miatt nem lehetséges e tanulmányban, ezért mindössze egy központi kérdést vizsgálok: A hallgatók és az oktatók szerint mi lesz jellemző a jövő számviteli szakemberére? Ennek kapcsán az alábbi alkérdések segítségével kerestem a választ arra, hogy a jövő számviteli szakembere:

- Milyen jellemzőkkel rendelkeznek?
- Milyen formában fogja végezni a tevékenységét?
- Mi fog dominálni a munkáján belül?
- Hány év gyakorlattal kell rendelkeznie az önálló számviteli tevékenység végzéséhez?
- Milyen végzettséggel kell rendelkezzen?

A primer kutatás megalapozásához a szakirodalmi publikációk és a vonatkozó jogszabályi előírások (szekunder) kutatására volt szükség, melynek keretében a magyar számviteli oktatás struktúrájának feltárására került sor, amely alapján felvázolhatóak a számviteli karrierút főbb állomásai. A primer kérdőíves kutatás három szakaszban zajlott:

- 2021. október – novemberben: anonim, 15+6 kérdésből álló kérdőív került kiküldésre elektronikus úton a PTE-n tanuló pénzügy-számvitel alapszakos és FOKSZ-os hallgatók számára.
- 2022. márciusában ugyanez a kérdőív 20 felsőoktatási intézmény hallgatói részére, valamint egy 11+12 kérdésből álló kérdőív került kiküldésre az oktatóknak.

- 2022. április 2-6. között egy harmadik, 13+6 kérdésből álló anonim kérdőív került eljuttatásra a PTE-n tanuló gazdálkodási és menedzsment szakos hallgatóknak, mint kontroll csoportnak.

A kérdőívek a Google Forms felületén voltak elérhetőek és a kitöltés teljesen önkéntesen történt. A kérdőíves lekérdezés adatainak feldolgozásához az MS Excel programot használtam.

A számviteli szakemberek képzése

Jelen kutatás alapját képezi a magyarországi számvitel oktatás intézményi kereteinek ismerete. Ezen intézmények keretei között oktatók és hallgatók együttműködéseként valósul meg a számviteli ismeretek átadása. Magyarország Alaptörvényének XI. cikke kimondja, hogy „(1) Minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez. [...]”. A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény a tankötelezettséget 16 éves korig teszi kötelezővé, és kimondja azt is, hogy a középfokú nevelés-oktatás szakasza – a hat és nyolc évfolyamos gimnáziumok kivételével – a kilencedik évfolyamon kezdődik és a tizenkettedik évfolyamig tart. A szakképesítés megszerzésére felkészítő szakasz szakgimnáziumban (ma: technikum), a szakmára/ szakképesítés megszerzésére felkészítő szakasz a szakiskolákban kezdődik az alapfokú oktatás befejezése után, és a középiskola utolsó évében fejeződik be.

A gazdasági szakképzés jelenleg, ahogy Mikáczó leírja – középfokú oktatásban – technikumokban folyik.⁹ Itt két év alapozó és három év szakmai képzést követően a tanulók a szakmai tantárgyból emelt szintű érettséginek minősülő technikus végzettséget szereznek, mely előnyt jelent szakirányú továbbtanulás esetén. Az Országos Képzési Jegyzék (OKJ) megszünt, helyét a Szakmajegyzék vette át 2020. szeptember 1-től. A szakmák száma a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatal adatbázisának 2022. január 1-től hatályos állapota alapján 179. A Gazdálkodás és menedzsment ágazatban

⁹ Mikáczó 2020.

két szakképesítés szerepel: a Pénzügyi–számviteli ügyintéző, és a Vállalkozási ügyviteli ügyintéző.¹⁰

A szakmai oktatás időtartama alapfokú iskolai végzettséggel öt év, érettségivel rendelkezőknek két év mindkét végzettség esetén. Ami szembeeső, hogy a mérlegképes könyvelői képzés kikerült a szakmajegyzékből, tehát csak tanfolyami keretek között lehet megszerezni. A képzés programkövetelménye alapján a bemeneti feltétel az érettségi, ami a „régiehez” képest változást jelent, mivel korábban a bemeneti feltétel a pénzügyi–számviteli ügyintéző OKJ-s végzettség volt. A képzés moduláris szerkezetű, hét modulból áll, amelyek sikeres teljesítéséhez kötött a képező vizsgára való jelentkezés. A képező vizsga teljesítésével megszerezhető a Vállalkozási mérlegképes könyvelői szakképesítés. A felsőoktatási alap- és mesterképzésről, valamint a szakindítás eljárási rendjéről szóló 289/2005. (XII. 22.) Kormányrendelet többek között felmentést biztosít a felsőoktatásban szerzett pénzügy–számvitel alapszakos, számvitel mesterszakos végzettségek esetén a modulzáró vizsgák alól.

Sztanó leírása szerint a diplomák elismerését már 1959-ben szabályozták a 186/1959.(PK 33.) számú Pénzügyminisztériumi utasítással.¹¹ Kiemelendő a mérlegképes igazolás fontossága az oklevelek szakmai tartalma miatt. Ezen igazolás kiadását aztán a 10/1995. (V. 27.) PM-rendelet felfüggesztette, az az 1997. évi LV. törvény pedig megszüntette azt a lehetőséget, hogy az egyetemi/főiskolai oklevéllel rendelkezők okleveles könyvvizsgáló képzésre jelentkezhessenek. A könyvviteli szolgáltatást végzők nyilvántartásba vételéről szóló 93/2002. (V. 5.) kormányrendeletben pedig összefoglalták, hogy ki tekinthető mérlegképes könyvelőnek.

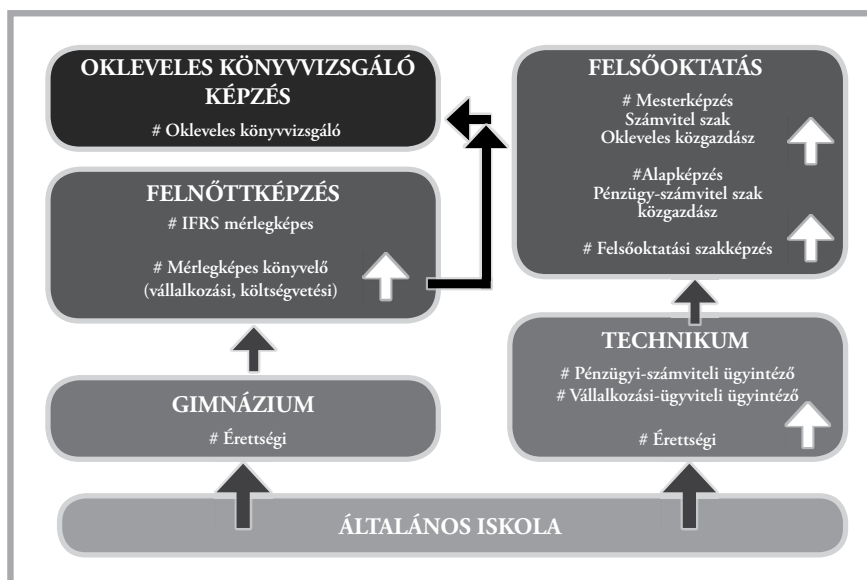
E képzés a szakmai előképzettségi feltétele az IFRS mérlegképes könyvelői, illetve az Államháztartási mérlegképes könyvelői szakképzettségek, illetve egyik lehetséges bemeneti feltétele az Adótanácsadó szakképzés megszerzésének is. A vállalkozási mérlegképes könyvelői szakképzés és a számviteli szakképzések közül szinte alappillérek tekinthető a szakképzés szempontjából.

¹⁰ SZAKMAJEGYZÉK – https://www.nive.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=1097.

¹¹ SZTANÓ 2015.

A felsőoktatás tekintetében a 2011. évi CCIV. törvény – a nemzeti felsőoktatásról – határozza meg a felsőfokú oktatás kereteit. A felsőoktatásban több fontos változás is történt az elmúlt években, többek között ilyenek voltak az intézmények integrációja, másrészt pedig a Bologna- rendszer bevezetése. A felsőfokú szakképzés a képzés 0., az alapképzés, az 1. szintjét jelenti, ezzel megalapozzák a munkaerő-piacra való kilépést, valamint azt, hogy a hallgatók a 2. szinten, mesterképzésen folytathassák tanulmányaikat. A 3. szint pedig a doktori képzés, melynek végén doktori fokozat szerezhető.

A felvi.hu online szakteresője¹² alapján jelenleg idehaza 20 olyan felsőoktatási intézmény - részben egyetem, illetve főiskola – található, ahol pénzügy és számvitel szakon alapképzés és/ vagy felsőoktatási szakképzés folyik. Mesterképzésen számvitel szakot pedig 8 egyetem indított az elmúlt években.

1. ábra. A számviteli képzés főbb állomásai és a megszerzhető végzettségek (saját szerkesztés)

¹² FELVI.HU SZAKKERESŐ - https://www.felvi.hu/felveteli/szakok_kepzesek!/Szakkereso/index.php/szakkereso/index.

Az okleveles könyvvizsgálói képzési programba az vehető fel, aki a Felsőoktatási törvény szerint Magyarországon államilag elismert felsőoktatási intézményben oklevelet szerzett, mérlegképes könyvelői vagy azzal egyenrangú szakképesítéssel rendelkezik, és ezt igazolni is tudja.¹³

Az előzőekben felvázolt lehetőségekből és az 1. ábrából is kitűnik, hogy aki a számviteli területen kíván jelenleg karriert építeni, az számos utat választhat magának erre. Nem véletlenül tartják sokan a szakma csúcsának az okleveles könyvvizsgálói képesítést, hiszen ennek megszerzéséhez bemeneti feltétel a mérlegképes könyvelői szakmai és a felsőfokú iskolai végzettség.

A felvi.hu statisztikái alapján a vizsgált időszakban a pénzügy és számvitel szakra, alapképzésre és felsőoktatási szakképzésre felvételt nyert hallgatók száma körülbelül 7 000 fő.¹⁴ Csóka és szerzőtársai tanulmányának függeléke és saját számításaim alapján kb. 2000 főre tehető az általam vizsgált gazdasági felsőoktatási intézményekben dolgozó oktatók száma.¹⁵ A számítások során azon intézményeket vettem alapul, melyekbe a primer kutatás során alkalmazott kérdőívet eljuttattam.

A primer kutatás eredményei

A kérdőíveket a három szakaszban összesen 286 pénzügy-számvitel szakos hallgató, 117 gazdálkodási és menedzsment szakos hallgató, illetve 63 oktató töltötte ki. A kitöltések arányát tekintve – a célcsoportok nagyságához viszonyítva – a minták reprezentatívnak tekinthetők.

¹³ Okleveles könyvvizsgálói szakképzési és vizsgaszabályzat - file:///C:/Users/Tulajdonos/Downloads/20211204_okl_vizsgaszabalyzat_egyseges_szerk_20211001.pdf.

¹⁴ Elmúlt évek statisztikái – Ponthatárok, jelentkezők és felvettek száma szak(pár)onként. - https://www.felvi.hu/felveteli/ponthatarok_statisztikak/elmult_evek/!ElmultEvek/index.php/elmult_evek_statisztikai/ponthatarok.

¹⁵ CSÓKA – NESZVEDA – SEBESTYÉN 2019.

A jövő számviteli szakembereinek jellemzői

Az 1. táblázat alapján a naprakészséget, a precizitást és az analitikus gondolkodás képességét az elsősorú többség gondolta fontosnak mindegyik csoportban. A szekunder kutatást támasztja alá, hogy oktatók és hallgatók egyaránt fontosnak értékelték a rugalmasságot, a folyamatos fejlődési igényt, az ügyfélközpontú gondolkodást és a nyitottságot. A tanácsadói tevékenység emberekkel való foglalkozást jelent, s ez mind megköveteli e képességeket. A pénzügy-számviteles hallgatók e tekintetben alkotott véleménye visszatükrözte az előző, 2020-as kutatás során tapasztaltakat: a jövőben – mivel adott esetben akár több gazdasági terület átlátására lesz szükség – így várható a számviteli szolgáltatók egymással való kooperációja, illetve bővülése. Ennek hatékonyságához viszont nélkülözhetetlen lesz a csapatjátékos attitűd.

1. táblázat. A jövő számviteli szakemberének jellemzői

(Forrás: saját szerkesztés a kérdőív adatai alapján)

A jövő számviteli szakemberének jellemzői	PSZ hallgatók	Sorrend	GM hallgatók	Sorrend	Oktatók	Sorrend
naprakész	99,30%	1	95,73%	2	93,65%	1
precíz	99,30%	1	98,29%	1	92,06%	2
analitikus gondolkodó	87,06%	2	90,60%	4	87,30%	3
monotonitás tűrő	86,36%	3	93,16%	3	61,90%	7
rugalmas	86,01%	4	60,68%	6	77,78%	5
nyitott	83,92%	5	59,83%	7	74,60%	6
ügyfél központú	68,53%	6	74,36%	5	80,95%	4
kreatív	59,79%	7	38,46%	8	55,56%	8
csapatjátékos	59,09%	8	30,77%	10	50,79%	9
empatikus	46,85%	9	33,33%	9	34,92%	10

A tevékenység végzésének formája

Tevékenységi formát tekintve elmondható, hogy mindhárom csoport önálló vállalkozóként képzei el a jövő számviteli szakemberét. (2. táblázat) Ez egybecseng a 2020-as kutatásom eredményével.¹⁶

2. táblázat. A jövő számviteli szakemberének tevékenység státusza

(Forrás: saját szerkesztés a kérdőív adatai alapján)

A tevékenység státusza	PSZ hallgatók	GM hallgatók	Oktatók
alkalmazott	52,80%	64,10%	31,75%
önálló vállalkozó	64,34%	70,94%	50,79%

Domináns tevékenységek

Arányaiban nézve a 3. táblázat alapján egyetértés volt abban is a válaszadók között, hogy a tanácsadás kiemelt szerepet fog kapni a jövőben a számviteli tevékenység során. Ez megerősíti az előző, 2020-as kutatás során kapott eredményt, és alátámasztja a jelen kutatás szekunder kutatási eredményeit: a jövő számviteli szakemberének szükséges lesz az a képesség, hogy komplexen átlássa a gazdasági, üzleti folyamatokat és elemezni, értelmezni is tudja azokat.

A megkérdezett csoportokban meglepően alacsony volt azok aránya, akik az informatikai tevékenységeket kiemelten fontosnak tartották a jövő számviteli szakemberének munkája során.

3. táblázat. A jövő számviteli szakemberének szerepe

(Saját szerkesztés a kérdőív adatai alapján)

A jövő számviteli szakemberének szerepe	PSZ hallgatók	GM hallgatók	Oktatók
tanácsadó	80,77%	83,76%	77,78%
informatikus	41,96%	47,01%	34,92%

¹⁶ Bujtor 2020.

Szükséges gyakorlat

A hallgatók és az oktatók is legnagyobb arányban a 3-5 éves gyakorlatot jelölték meg az önállóan végzett tevékenységhez szükséges gyakorlat hosszának. (4. táblázat)

4. táblázat. *A jövő számviteli szakemberének önálló tevékenységéhez szükséges gyakorlat*
(Saját szerkesztés a kérdőív adatai alapján)

Szükséges gyakorlat	PSZ hallgatók	Vm%	GM hallgatók	Vm%	Oktatók	Vm%
három évnél kevesebb	29	10,14%	10	8,55%	5	7,94%
3-5 év	209	73,08%	90	76,92%	52	82,54%
6-10 év	45	15,73%	16	13,68%	6	9,52%
10 évnél több	3	1,05%	1	0,85%	0	0,00%

Szükséges végzettségek

Mindhárom megkérdezett csoport többsége a számviteli tevékenység végzéséhez szükségesnek tartotta a felsőoktatásban a gazdasági alapképzés elvégzését. A PSZ hallgatók 79,72 %-a, a GM-es hallgatók 77,78%-a, míg az oktatók 52,38%-a fogalmazta meg ezt a választ. A jövő számviteli szakemberének szakképzettségét illetően egyetértés mutatkozott a megkérdezett csoportok között abban, hogy a legfontosabb végzettségként a mérlegképes könyvelői szakképzettséget jelölték meg. Az oktatók ugyanakkor fontosabbnak ítélték az adótanácsadói és okleveles könyvvizsgálói szakképzettséget, mint a hallgatók, akik viszont a pénzügyi-számviteli ügyintéző képzettséget tartották fontosabbnak.

5. táblázat. A jövő számviteli szakemberének jellemzői a gazdasági felsőoktatásban oktatók és a hallgatók szerint

(Forrás: saját szerkesztés a kérdőív adatai alapján)

A jövő számviteli szakemberének szakképzettsége	Sorrend	PSZ hallgatók	Sorrend	GM hallgatók	Sorrend	Oktatók
mérlegképes könyvelő	1	85,66%	1	92,31%	1	84,13%
pénzügyi-számviteli ügyintéző	2	52,80%	2	66,67%	4	28,57%
érettségi	3	37,06%	3	46,15%	5	14,29%
adótanácsadó	4	33,57%	5	22,22%	2	44,44%
okleveles könyvvizsgáló	5	31,12%	4	35,90%	3	33,33%

Következtetések

Tanulmányomban bemutattam a hazai számvitel oktatás kereteit, főbb jellegzetességeit és a jelen és jövő számviteli szakemberének jellemzőit, továbbá ismertettem a pénzügy-számvitel és a gazdálkodási és menedzsment szakos hallgatók, valamint a gazdasági felsőoktatásban oktatók a jövő számviteli szakemberének jellemzőiről alkotott véleményét. A kutatás során sikerült választ kapnom a kutatási kérdésekre. Konklúzióként elmondható, hogy az oktatók és a hallgatók között javarészt egyetértés volt. Ellentmondásosnak tartom azt, hogy a megkérdezett csoportokban meglepően kevesen tartották fontosnak az empátiát és a kreativitást, holott az általuk dominánsnak ítélt tanácsadói szerep emberekkel való foglalkozást jelent, ami megkövetelné e képességeket.

Ezek alapján azt gondolom, hogy az oktatás során kiemelten fontos lesz a társas kompetenciák, a beszéd- és íráskészség, valamint a csapatjátékos attitűd fejlesztése. A jövő számviteli szakemberének jellemzői tekintetében, azonban az eltérések, ellentmondások okainak feltárására további kutatásra és az összefüggések mélyebb vizsgálatára van szükség a jövőben.

Az ismertett kutatási eredmények alapján több gondolat is megfogalmazódott bennem. Véleményem szerint a jövő nagy kihívása egyrészt az, hogy sikerül-e azon kompetenciákat fejleszteni a számviteli szakemberek képzése tekintetében, amelyek alkalmassá teszik őket az üzleti folyamatok komplexebb átlátására, elemzésére. Kutatásom első, és jelenlegi fázisában is az igazolódott, hogy a jövő számviteli szakemberének munkája egyre inkább a tanácsadás felé fog eltolódni. A jövő kérdése, hogy a számviteli képzések – valamennyi képzési szinten- mennyire tudják majd erre felkészíteni a hallgatókat. Erre jó eséllyel néhány év múlva fogunk választ kapni, és fontosak lesznek ebből a szempontból nem csak a számviteli szakemberek önreflexiói, hanem a munkáltatók visszajelzései is. Felsőoktatás tekintetében fontos kihívásnak látom a tantervek, mérlegképes könyvelői képzés esetében pedig a programkövetelmény folyamatos aktualizálását, hogy azok továbbra is lépést tudjanak tartani a gazdasági-társadalmi- technológiai változásokkal. Ehhez azonban nélkülözhetetlen az oktatók felkészítése is a jövő számviteli szakembereinek képzésére, biztosítva számukra a megfelelő szakmai és módszertani ismereteket és eszközöket tudásuk átadásához.

Rövidítések

- ARNOLD 2021 ARNOLD, Christopher: Small Firms Remain SME’s Most Trusted Advisors Through the Pandemic. (<https://www.ifac.org/knowledge-gateway/preparing-future-readyprofessionals/discussion/small-firms-remain-smes-most-trusted-advisors-through-pandemic> (utolsó letöltés dátuma: 2023. május19.)
- BALÁZSINÉ FARKAS – KARDOS 2016 BALÁZSINÉ FARKAS Katalin – Kardos Barbara: A KKV-szektor gyakorló számviteli szakembereinek a pályakezdő számvitelesek kompetenciáira vonatkozó értékelése. *Vezetéstudomány / Budapest Management Review* 47. (2016) 46–60.

- BREWER–
SORENSEN–
STOUT 2014 BREWER, Peter C. – SORENSEN, James E. – STOUT, David E.: The future of accounting education: addressing the competency crisis. *Strategic Finance* 96. (2014) 29–37.
- BUDAI 2007 BUDAI Eleonóra: A számviteli rendszer helye és szerepe változó világunkban. Kéziratoss PhD-disszertáció PTE-KTK, Pécs, 2007.
- BUDAI 2019 BUDAI, Eleonóra: A számviteli rendszer az elmúlt 50 év tükrében, *Limes* 6. (2019) 105–116.
- BUDAI–
DENICH 2021 BUDAI, Eleonóra – DENICH Ervin: Elvárások és várakozások – a számviteli digitalizáció tükröződése. In: MADARASINÉ SZIRMAI Andrea (szerk.): A versenyképesség jövője = Digitalizáció + Szakmai tudás a pénzügy és számvitel világában. Bp., 2021. 26–43.
- BUJTOR 2020 BUIJTOR Evelin: A számviteli szakma jelene és jövője – A jövő számviteli szakembere. Kéziratoss OTDK dolgozat, PTE KTK. Pécs, 2020.
- CSÓKA–
NESZVEDA–
SEBESTYÉN 2019 CSÓKA Imola – NESZVEDA Gábor – SEBESTYÉN Géza: Tudományos teljesítmény mérése a magyar felsőoktatás gazdasági képzéseiben. *Közgazdasági Szemle* 66. (2019) 751–770.
- DUNBAR–
LAING–
WYNDER 2016 DUNBAR, Kirsty – LAING, Gregory – WYNDER, Monte: A Content Analysis of Accounting Job Advertisements: skill requirements for graduates. *The E-Journal of Business Education & Scholarship of Teaching* 10. (2016) 58–72.
- Elmúlt évek
statisztikái Elmúlt évek statisztikai – Ponthatárok, jelentkezők és felvettek száma szak(pár)onként - https://www.felvi.hu/felveteli/ponthatarok_statisztikak/elmult_evek/!ElmultEvek/index.php/elmult _evек_statisztikai/ponthatarok (Utolsó hozzáférés dátuma: 2022. február 27.)
- felvi.hu Szakkereső - https://www.felvi.hu/felveteli/szakok_kepzések/!Szakkereso/index.php/szakkereso/index (Utolsó hozzáférés dátuma: 2022. február 27.)

- HEGEDŰS–
CSEH –
FÁBICS 2020
MIKÁCSÓ 2021
- HEGEDŰS, Mihály – CSEH, Balázs – FÁBICS, István: Accounting Aspects of Digitalization and Industry 4.0 in Hungary. *Regional and Business Studies* 12. (2020) 1–15.
- MIKÁCSÓ, Éva Ilona: Szakmai oktatás–múltja, jelene és jövője a számvitel oktatás tükrében. The past, present and future of professional education in the context of the accounting education. PhD disszertáció, Budapesti Corvinus Egyetem. Kézirat, Bp., 2021.
- Okleveles Könyvvizsgálói Szakképzési és Vizsgaszabályzat
file:///C:/Users/Tulajdonos/Downloads/20211204_okl_vizsgaszabalyzat_egyseges_szerk_20211001.pdf
(Utolsó hozzáférés dátuma: 2023. április 2.)
- Szakmajegyzék
https://www.nive.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=1097 (Utolsó hozzáférés dátuma: 2022. április 8.)
- SZTANÓ 2015
SZTANÓ Imre: A számvitel oktatás fél évszázada. *Gazdaság és Társadalom* 7. (2015) (különszám) 3–17.

Jogszabályok

- 289/2005. (XII. 22.) Kormányrendelet a Felsőoktatási alap- és mesterképzésről, valamint a szakindítás eljárási rendjéről
2011. évi CCIV. törvény a Nemzeti felsőoktatásról
2011. évi CXCV. törvény a Nemzeti köznevelésről
- Magyarország alaptörvénye

CSABAY ISTVÁN

Miért nem retributivista Cesare Beccaria?

Why is Cesare Beccaria not a retributivist?

Cesare Beccaria's treatise *On Crimes and Punishments*, published in 1764, is usually interpreted from the perspective of Bentham's utilitarian doctrine, and, due to the work's consequentialist focus, Beccaria is essentially regarded as a proto-utilitarian thinker. David B. Young, in his paper *Cesare Beccaria: Utilitarian or Retributivist?* breaks with this dominant interpretation by arguing that although utilitarian criteria determine many aspects of Beccaria's theory, his model of punishment is essentially along the lines of retributive justice. While Young is right in some respects, I will argue that his conclusion is fundamentally flawed. While Young tries to highlight Beccaria's retributivist commitments, he contrasts the work's principles with the classical utilitarianism that would only take its systematic form nearly half a century later. In my view, Young is right to see that Beccaria's theory is inconsistent with Bentham's utilitarianism on several points, but he fails to take into account that the consequentialist logic of the author's theory of punishment is incompatible with the ideas of the retributivist tradition. I argue, therefore, that Young merely highlights the differences between the Beccarian and the Benthamian utilitarian conceptions, but his argument does not support Beccaria's retributivist commitment.

Keywords: history of philosophy, philosophy of law, enlightenment, utilitarianism, retributivism

Bevezetés

Cesare Beccaria 1764-ben megjelent *A bűnökről és a büntetésekről* című értekezésének recepciótörténete talán a leggazdagabb az itáliai felvilágosodás művei közül. A mű deklarált célja a halálbüntetés intézményének eltörlése mellett egy olyan büntetőreform kidolgozása, amely végérvényesen leszámol a középkori szokásjogon alapuló büntetőgyakorlatok önkényes és embertelen jellegével.¹ Beccaria művének egyik központi fogalma a *közhasznosság*, amely jogfilozófiai rendszerének origóját képezi; a pozitív törvényeknek normatív jelleggel kell fellépniük, s a törvényhozás végcélja az emberek biztonságának és boldogságának biztosítása, vagyis – Beccaria kifejezésével – „*a legnagyobb boldogság a legtöbb ember közt szétosztva.*”² Ez a premissza Beccaria antropológiai koncepciója felől érthető meg. Elmélete egy olyan társadalmat jelenít meg, amelyben az egyének cselekedeteit önnön egoisztikus szenvedélyeik és érdekeik határozzák meg, hajtják bizonyos célok irányába, s amely önértékek szükségszerűen akadályozzák és korlátozzák egymást.

„Azt a gravitációhoz hasonlatos erőt, amely saját jólétünk felé ösztökél bennünket, csakis a vele szembe állított akadályokkal lehet féken tartani. Ennek az erőnek a következménye az emberi cselekedetek zavaros sora: ha ezek összeütköznek és sértik egymást, a büntetések, melyet én *politikai akadályoknak* neveznék, lefékezik rossz hatásukat [...]”³

Ezzel ugyanakkor nem az egyén természetes hajlamait, valamint a szükségletei kielégítésére törekvő cselekedeteket kell elnyomni – hiszen a saját jólétünkre irányuló vágy Beccaria szerint minden érző lényre egyetemesen hat –, hanem egy közös cél irányába kell csatornázni. A társadalom célja a tör-

¹ A 18. században uralkodó büntetőjogi gyakorlatok részletes leírásához l. MAESTRO 1973. 12–19; MAESTRO 1942. 1–13; DÜLMEN 1990.

² BECCARIA 2017. 9. (Kiemelés az eredetiben. A fordítás módosításával – Cs. I.)

³ BECCARIA 2017. 18–19. (Kiemelés az eredetiben. A fordítás módosításával – Cs. I.)

vényhozással és igazságszolgáltatással olyan jogok és kötelességek meghatározása, amelyek alapján az egyéni érdekek összeütközéséből eredő nem kívánatos hatások kiszámíthatóak, féken tarthatóak. A lombárd filozófus szerint ugyanis az érző lények mozgatója a „gyönyörűség és a fájdalom”.⁴ E redukcionista elmélet alapvetései körvonalazódnak Jeremy Bentham *Bevezetés az erkölcsök és a törvényhozás alapelveibe* című munkájának első fejezetében is, a hasznosság princípiumának meghatározásakor: „A természet az emberi nemet két szuverén úr – a fájdalom és az élvezet – kormányzata alá helyezte.”⁵ Bentham személye markáns részét képezi a Beccaria-recepciónak, továbbá retrospektív értelmezését is jelentősen meghatározta.

„Oh mesterem, első evangélistája az észnek te, aki Itáliát annyival fölébe emeled Angliának és, hozzátenném, hogy Franciaországnak is, ha nem Helvétius lenne az, akinek, noha nem írt a törvényről, alapelveidet köszönheted: te, aki az ész nyelvén elmélkedtél a törvényekről, amikor Franciaországban csak szakzsargonban írtak róla [...]: te, aki a hasznosság útján oly gyakori és gyümölcsöző kitérőket tettél, mit hagytál reánk mint tennivalót? Hogy sose térjünk le arról az útról.”⁶

Az itáliai filozófus elméletének konzekvencialista fókusza, valamint Jeremy Bentham magasztos hivatkozásai alapján Beccaria-t a filozófiai kánon *ante litteram* utilitaristának tekinti. Bentham idézett passzusa is arról tanúskodik, hogy célszerű valamilyen kontinuitást feltételezni Beccaria és Bentham gondolkodása között, amely alapján utóbbi az itáliai szerző filozófiájának folytatására, az általa kijelölt eszme részletes és precíz kidolgozására vállalkozik. Beccaria proto-utilitarista értelmezésének irodalma jelentős, és főleg az angolszász nyelvterületeken elterjedt.⁷

4 BECCARIA 2017. 20. Vö. HELVÉTIUS 1758. 191.

5 BENTHAM 1977. 680.

6 Idézi: MADARÁSZ 1996. 47.

7 Richard Bellamy arra hívja fel a figyelmet, hogy Beccaria értekezésének első angol fordításában a „the greatest happiness shared among the greater number” eredeti formula egyszerűsített

Az azonban világosan látszik, hogy Beccaria elméletében a hasznossághoz való ragaszkodás nem a konkrét cselekvéseket, illetve a cselekvési indokokat meghatározó metaetikai elmélet, hanem sokkal inkább egy olyan kitüntetett referenciapont, amely bizonyos társadalmi gyakorlatok és intézményrendszerek helyességének és hatékonyságának megítéléséhez szolgálhat mértékül.⁸ Ennek következtében az elmélet számos olyan – a büntetések szempontjából kardinális – szemponttal bír, amelyek összeférhetetlennek látszanak egy benthami klasszikus utilitarista koncepcióval. E szempontok kiemelésére törekednek azon interpretációk, amelyek szerint – a korábban elterjedt és konszenzuálisan elfogadott utilitarista értelmezésekkel szemben – Beccaria büntetőjogi elmélete a retributív igazságszolgáltatás irányvonalát (is) követi. A retributivista narratívát támogató értelemzések között radikálisan szélsőségesnek tartom David B. Young vállalkozását, aki Beccaria-t egyértelműen retributivista gondolkodóként mutatja be.⁹

Dolgozatomban arra kívánok rámutatni, hogy Young értelmezése alapvetően célt téveszt, mivel egy olyan utilitarista elmélet fogalmi eszköztárát használja fel, amely egy későbbi kor terméke. Ebből kifolyólag Beccaria retributivista elköteleződését úgy igyekszik bizonyítani, hogy az értekezést egy benthamiánus utilitarizmussal állítja szemben.

helytelen formában szerepel („*the greatest happiness of the greatest number*”), másrészt a kötet fordítója egy olyan tézist lát benne, amely Beccaria számára a törvények és az emberi megállapodások egyedüli mércéjét jelenti. Bellamy megjegyzi, hogy végül Bentham valóban ezt az elvet tette meg morál- és jogfilozófiájának alapjává, és ezzel a tézissel támadhatta a kontraktualista és jogi érveket. Véleményem szerint ez a félrevezető fordítás és interpretáció is meghatározhatta Beccaria recepcióját. BELLAMY 1995. XVIII–XIX. Beccaria Benthamre gyakorolt hatásához ld. HART 1982. 40–52; továbbá: HALÉVY 1934. 21, 58–60, 70–72.

⁸ Philippe Audegean az utilitarizmus kétértelműségére hívja fel a figyelmet. A kifejezés egyfelől jelölhet egy normatív politikai-etikai elméletet, átfogó filozófiai doktrínát – és ebben az értelemben nem léteznek utilitaristák Bentham előtt –, másfelől kifejezheti a hasznossághoz való teoretikus elköteleződést egy általános doktrínán belül. Beccaria esetében az utilitarizmus nem egy mindent megalapozó metaetikai elmélet, hanem egy olyan mérce, amely segítségével az intézményrendszerek, a társadalmi, s különösen a büntetőjogi gyakorlatok értéke megítélhető. Vö. AUDEGEAN 2014b. 93–134, különösen: 98.

⁹ YOUNG 1983.

Cesare Beccaria Young értelmezésében

Beccaria büntetőjogi koncepciója körül folyó értelmezési viták is azt az álláspontot erősítik, hogy elméletét nem lehet tisztán utilitaristának tekinteni. A retributivista igazságszolgáltatás a büntetés legitimitását elsősorban arra alapozza, hogy a bűnelkövető *megérdemli* a büntetést.

„A megtorlás híveinek felfogása szerint a büntetést az igazolja, hogy a gonosztett büntetést érdemel. Erkölcsileg helyénvaló, hogy aki gonosztettet követ el, bűne arányában bűnhődjék. A büntetés szükségessége a bűnöző vétkéből következik, és a büntetés szigorja a tett elvetemültségétől függ. Erkölcsileg jobb, ha a gonosztevő elnyeri büntetését, mint ha nem; mindenképpen jobb, függetlenül a büntetés következményeitől.”¹⁰

A büntetés retributív elmélete általában az utilitarista szempontokkal szemben fogalmazódik meg: amíg az utilitarizmus hívei szerint a büntetés valamilyen hasznos következményekkel kell, hogy társuljon, addig a megtorlás csupán a múlt eseményeire fókuszál, a büntetések esetleges konzekvenciái e tekintetben irrelevánsak.

David B. Young *Cesare Beccaria: Utilitarian or Retributivist?*¹¹ című tanulmánya szerint Beccaria jogfilozófiai értekezésében mindkét elmélet komponensei megtalálhatóak, azonban a hagyományos retributivista elemek hangsúlyosabbak. Young amellett érvel, hogy az itáliai szerző a büntetőjogi szankciók igazolása terén egyértelműen retributivista álláspontot képvisel, és csak a retributív elméletek gyengeségét orvosolandó vezeti be az utilitarista kalkulust, amellyel képes felmérni a bűnelkövető által okozott kárt, valamint az arra adott arányos büntetést. Érvelésének sarkalatos pontját képezi *A bűnökről és a büntetésekről* azon kontraktualista premisszája, miszerint a szuverén büntetéshez való joga egy hipotetikus társadalmi szerződésen ala-

¹⁰ RAWLS 1981. 366.

¹¹ YOUNG 1983.

pul, amelynek során az egyének szabadságuk egy részét – a büntetéshez való jogot – a szuverén uralkodóra ruházták. Ahogy Young mondja, a retributív elméletek gyakorta kapcsolódnak a természetjog és a társadalmi szerződés elméletéhez. Ennek alapján a retributivizmus képviselői szerint a bűnelkövető azért érdemel büntetést, mert egy olyan megállapodást sértett meg, amely mindenki hasznát szolgálja; a paktum konszenzuálisan jött létre, tehát a bűnelkövető maga is előzetesen beleegyezett abba.¹² Nem kívánom vitatni Young azon állítását, miszerint a retributív igazságszolgáltatás sűrűn társul egy kontraktualista koncepcióval, azonban hangsúlyozandó, hogy a szerződéselmélet nem kizárólag a retributivista felfogásnak ágyazhat meg.¹³ A társadalmi szerződés elmélete számos formában megjelenhet: megalapozhatja a moralitást, a korlátozott hatalomátruházást, vagy akár az igazságos társadalmat.¹⁴ Mindazonáltal úgy tűnik, hogy Young elfogadja ezen alapvetést mint elemzésének kiindulópontját. Mind az általa hivatkozott paragrafusok, mind a szerződéselmélet kitüntetett vizsgálata azt implikálja, hogy Beccaria értekezésében szoros összefüggés figyelhető meg a társadalmi szerződés és a retributív büntetőmodell között. A szerző azonban nem idéz konkrét szöveghelyeket, amelyek az érvelését alátámasztanák. Vessünk egy pillantást azokra a passzusokra, amelyekben Beccaria a szuverén büntetéshez való jogát fejt ki. Az értekezésben a büntetési jog alapelve annak *szükségességén* alapul, hogy az uralkodó „megvédje a közjó letétét az egyéni visszaélésektől”.¹⁵

„A közjó érdekében feláldozott szabadságrészecskék összessége alkotja egy nemzet szuverenitását, s az uralkodó azoknak törvényes letéteményese és kezelője; de nem volt elégséges megteremteni ezt a letétet, meg is kellett védeni azt az egyes emberek magánbitorlása-

¹² YOUNG 1983. 317.

¹³ Vö. WALEN 2014.

¹⁴ A kontraktualizmus és a retributív igazságszolgáltatás kapcsolatának esetlegességét jól példázza Thomas Hobbes szerződéselméleten alapuló elrettentő büntetőpolitikája. Vö. HOBBS 1970. 263–271.

¹⁵ BECCARIA 2017. 12.

itól, akik nemcsak minduntalan arra törekszenek, hogy kivegyék a letétből a saját részüket, hanem a másokét is bitorolnák.”¹⁶

[...]

„A kényszerűség volt tehát az, ami arra vezérelte az embereket, hogy saját szabadságuk egy részéről lemondjanak: következőképpen bizonyos, hogy mindenki a lehető legkisebb részt akarja a közös letétbe tenni, annyit, amennyi elég rábírná a többieket arra, hogy megvédjék őt. E kicsi részek egysége alkotja a büntetési jogot; minden, ami ezen túl van, az visszaélés, és nem igazság, tény, de nem jog.”¹⁷

Ez alapján mondja Young, hogy Beccaria a törvényeket a társadalmi egyesülés feltételeinek tekinti, olyasvalamiknek tehát, amiket a közösség minden tagja elfogadott. A megtorlás azért indokolható, mert az egyén megszegi azokat a feltételeket, amelyekből mindenki profitál: „megérdemli tehát, hogy egy bizonyos jogfosztás érje őt az előnyök és terhek igazságos elosztásának helyreállítása érdekében”.¹⁸

Young értelmezése alapján a bűnelkövető a paktum megszegésével olyan előnyre tesz szert, amelyet csak a meghatározott büntetés egyenlíthet ki, hogy a társadalmi rend helyreállhasson. Érvelése szerint a mások (vagy a társadalom) kárára tett jogtalan előnyszerzés az a mozzanat, amely a büntetés legitimációját biztosítja. Ennek a tradíciónak a felfogását állítja szembe az utilitárius büntetőetikával, amelyben – szerinte – a *jog*, az *érdem*, valamint a *kötelezettség* fogalma másodlagos jelentőséggel bír.¹⁹ Ez alapján jelenti ki Young, hogy a büntetés indoklása a műben „világosan retributivista: az ilyen kényszerítés alkalmazásának oka az, hogy a bűnös fél megsértette mások jogait, oly módon, hogy a társadalom egészét károsítja. Beccaria nem kísérelte meg utilitarista alapon igazolni a büntetés általános jogát.”²⁰

¹⁶ BECCARIA 2017. 11. (A fordítás módosításával – Cs. I.)

¹⁷ BECCARIA 2017. 12.

¹⁸ YOUNG 1983. 319. (Saját fordítás – Cs. I.)

¹⁹ YOUNG 1983. 318.

²⁰ YOUNG 1983. 319–320. (Saját fordítás – Cs. I.)

Amennyiben a retributivizmus jogtalan előnyszerzésnek tekinti a törvénysértést, a teória védelmezői feltételezik, hogy a bűnelkövető az individuális előnyszerzéssel más állampolgárt, vagy a társadalom egészét károsítja. Azonban léteznek olyan bűncselekmények, amelyek noha törvénysértőnek mutatkoznak, mégsem tekintenénk azokat a társadalom egésze számára károsnak.²¹ A retributivizmus egyik fő problémája éppen abban áll, hogy nem képes elszámolni a társadalmi egyenlőtlenségek által előidézett bűncselekményekkel, azaz nem engedi a szociokulturális kontextus felmérését a bűncselekmény súlyosságának mérlegelésénél. Talán éppen ezért rója fel Young a retributív elmélet képviselőinek – például Kantnak és Hegelnek –, hogy a megtorló büntetőmodell olyan idealizált társadalmi berendezkedést feltételez, amelyben az „előnyök és terhek” már igazságosan felosztottak. Nem nehéz belátni, hogy egy büntetés csak akkor képes bármilyen hipotetikus társadalmi egyensúlyt helyrebillenteni, ha az egyenlőség már előre adott. Beccaria ugyanakkor nem feltételezi egy egalitárius társadalom fennállását, és ezt Young is elismeri. Azonban mégsem gondolja, hogy ez aláásná érvelését, sokkal inkább arra a következtetésre jut, hogy Beccaria a modern retributivistákhoz hasonlóan – de eltérően Kanttól és Hegeltől – jelentős figyelmet fordít a törvénysértés társadalmi kontextusára, számolva annak meghatározottságaival. Young számára Beccaria nem pusztán egy általános büntetőjogi reformot kívánt, hanem – a retributív elmélet problémáját felismervén – egy olyan egyenlő társadalmat, ahol a jogok és kötelezettségek valóban egyenlően oszlanak el.²² Ha Young eszmetörténeti rekonstrukciója helyes, akkor is csak saját anakronisztikus érvelését látszik alátámasztani, miután a retributív jogelmélet egy olyan kései sajátosságára tesz utalást, amely Beccaria korában még nem volt annak része.

Young értelmezésével szemben amellet kívánok érvelni, hogy Beccaria a büntetés általános jogát a társadalmi szerződés során feladott szabadságrészekből vezeti le, ugyanakkor a büntetések igazolását egy konzekvencialista koncepcióra alapozza. Számos példa illusztrálja, hogy az itáliai jogtudós a

²¹ Itt elsősorban a nemesek privilegizált helyzetére, valamint a kiszolgáltatott társadalmi rétegek által elkövetett bűncselekményekre gondolok. Utóbbiak tárgyalása során Beccaria mély érzékenységről ad tanúbizonyságot. Vö. BECCARIA 2017. 59–60.

²² YOUNG 1983. 323–324.

büntetés igazolását a szankció által előidézett haszon tekintetében fogalmazza meg, tehát a büntetés legitimitását, mértékét és hosszát annak célja szempontjából mérlegeli. Ennélfogva azokat a büntetéseket részesíti előnyben, amelyeknek a következményei valamilyen társadalmi előnnyel szolgálnak a közösség számára.

A konzekvencialista büntetőelmélet alapján „a büntetés csak akkor igazolható, ha számításba vesszük, milyen valószínű következményekkel jár a társadalmi rend eszközeként való fenntartása. [...] A büntetés akkor igazolható, ha kimutatjuk róla, hogy hatékonyan támogatja a társadalom érdekeit – egyébként nem.”²³ Úgy tűnik tehát, hogy az utilitarizmus képviselői a büntetések általános igazolását magában a büntetés céljában látják; a büntetés akkor igazolható legitim módon, ha azt valamilyen társadalmi funkcióval látjuk el. A lehetséges büntetések közül az a megoldás élvez prioritást, amely több hasznot idéz elő, mint alternatívái.²⁴ Eszerint a büntetést annak externális értéke igazolja. Azt maga Young is elfogadja, hogy a büntetések célját illetően Beccaria egyértelműen utilitarista motivációkat sorakoztat fel, ugyanakkor értelmezése szerint a büntetés általános jogának igazolása egy retributív koncepción nyugszik.²⁵ Young szerint a büntetés legitimitása a jogtalan előnyszerzés következménye, a büntetés általános célja azonban a hasznossági tézis alapján az elrettentés. Beccaria a büntetések céljának meghatározása során a következőket írja:

„[N]ilvánvaló, [hogy] a büntetések célja nem az, hogy kínozzák és gyötörjenek egy érző lényt, se nem az, hogy semmissé tegyenek egy már elkövetett bűntényt. [...] Egy szerencsétlen fájdalomkiáltásai visszahívják talán a vissza nem térő időből a már elkövetett tetteket? A cél tehát nem más, mint megakadályozni a bűnöst abban, hogy polgártársainak további károkat okozzon és elejét venni annak, hogy mások így cselekedjenek.”²⁶

²³ RAWLS 1981. 366.

²⁴ FASSIN 2018. 64–65.

²⁵ YOUNG 1983. 320.

²⁶ BECCARIA 2017. 29.

E passzus alapján tehát Beccaria egyértelműen az általános, valamint az egyedi prevencióban látja a büntetés mint társadalmi intézmény elsődleges funkcióját. Pár paragrafussal később azonban e két funkciót is egyre, a generális prevencióra redukálja:

„Mi a büntetések politikai célja? A többiek elriasztása. [...] Fontos, hogy egyetlen nyilvánvaló bűn se maradjon büntetlenül, de fölösleges azt megállapítani, ki követett el olyan bűncselekményt, amely már rég feledésbe merült. Egy már elkövetett gonosztettet, amelyre nincsen orvosság, csak azért büntethet a politikai társadalom, nehogy a büntetlenség csábítása károsan hasson a többiekre.”²⁷

A büntetésnek tehát elsődlegesen a külső szemlélőre kell hatást gyakorolnia, a potenciális bűnelkövetők megfélemlítését kell, hogy célozza. A szerző által feleslegesnek titulált büntetést nem az igazságosság nevében kell végrehajtani, hanem a büntetőpolitika következetességének fenntartása érdekében. Valóban, miképp Beccaria rámutat, a „bűnök egyik legerősebb fékje nem a büntetések kegyetlensége, hanem azok *elmaradhatatlansága*”.²⁸

Young értelmezésével ellentétben Beccaria ezzel a megoldással eliminálja a büntetés legtöbb olyan hagyományos funkcióját, amelyeket kortársai hangsúlyoztak, köztük a megtorlás elvét.²⁹ Beccaria számára a büntetés csak akkor igazolható, amennyiben az összhangban van a közhasznosság eszméjével, „amely az emberi igazságszolgáltatás alapja”.³⁰ „A büntetés egy fájdalom előidőzéséből áll, azonban ez a fájdalom nem lehet a büntetés célja. A milánói felvilágosult gondolkodó szemében a megtorlás hasztalan erőszak, tehát

²⁷ BECCARIA 2017. 35–36. Madarász Imre fordítását e ponton módosítottam. Az általa használt formula konceptuális félreértéseket eredményezhet, ugyanis fordításában azon bűncselekményeket volna felesleges büntetni, amelyek olyan személy ellen irányultak, „aki már régen az árnyékvilágba költözött”. Ezzel szemben Beccaria az elfeledett bűncselekményekre, s nem az elhunyt személyekre vonatkoztatja a „che” kötőszót. Vö. BECCARIA 2021. 39.

²⁸ BECCARIA 2017. 53. (Kiemelés tőlem – Cs. I.)

²⁹ Vö. AUDEGEAN 2016. 61–64.

³⁰ BECCARIA 2017. 21.

kegyetlenség.”³¹ A büntetéssel járó fájdalom nem a büntetés célja, amelyre a gaztett elkövetése érdemesíti az elkövetőt – ahogyan a retributivizmus képviselői gondolják –, hanem egy szükséges rossz valami jobb elérése érdekében.

Fontos ugyanakkor azt is megjegyezni, hogy noha a „jogtalan előny” kiegyenlítésére tett kísérlet fontos része a retributív gondolatnak, a büntetés megalapozása többnyire morális és nem jogi jellegű.³² A retributivizmus képviselői rendszerint morális intuíciókra hivatkoznak: a törvénysértő *megérdemli* a büntetést, amelynek végrehajtása inherens morális értékkel bír. Ezzel szemben Beccaria a jogsértést nem azonosítja automatikusan az immoralis cselekedetekkel. Noha a bűncselekmény olyan jogi kategória, amelynek tükröznie kell – vagy ideális esetben tükröz – bizonyos morális normákat, Beccaria jogelméletében a bűn és a büntetés is elsődlegesen jogi, nem pedig morális kategória, s így a kiszabott büntetésnek is csak közvetetten van pedagógiai, illetve morális célzata. Pszichológiai materializmusa alapján az embert természetes hajlamai vezérlik: cselekedeteink oka vágyaink és szenvedélyeink kielégítése, amely olykor szemben áll mások érdekeivel vagy bizonyos intézményi szabályokkal. Az önszeretet – mint láttuk – a gravitációs erőhöz hasonlatos, amely olyan „rendetlenségeket” eredményez, amelyek „az emberi szenvedélyek egyetemes harcában [...] a lakosság összetételének és az egyéni érdekek kereszteződésének arányában növekednek”.³³ Ez azonban nem feltétlenül jelenti azt, hogy a bűnelkövető immoralis lenne. Ahogyan Philippe Audegean rámutat, Beccaria számára számos bűncselekmény az *ancien régime* egyenlőtlen társadalmi struktúrájának, illetve annak szokásjogon alapuló büntetőpolitikájának tudható be.³⁴ Talán éppen ebből

³¹ IPPOLITO 2014. 59. (Saját fordítás – Cs. I.)

³² Walen alapján a retribúció melletti érvek elsősorban a moralitás talaján állnak. Az elmélet hívei az alábbi főbb elvek mellett köteleződnek el: 1) aki egy jogellenes cselekedetet vagy bűncselekményt követ el, *morálisan* megérdemli az arányos büntetést; 2) a bűnös megbüntetése – a körülményektől függetlenül – *morálisan* jó, tehát a büntetés maga intrinzikusan helyes; 3) *morálisan* megengedhetetlen az ártatlanok megbüntetése vagy az aránytalanul túlzó büntetések kiszabása. Vö. WALEN 2014. A „*retribuere*” latin kifejezés etimológiai elemzéséhez I. FASSIN 2018. 47.

³³ BECCARIA 2017. 18.

³⁴ AUDEGEAN 2016. 80.

az okból kifolyólag hangsúlyozza, hogy „a bűnök egyedül helyes mérője a nemzetnek okozott kár, ezért tévednek azok, akik a bűnök igazi mértékének elkövetőjük szándékát tekintik”.³⁵ A megtorló igazságszolgáltatás ezzel a koncepcióval ellentétben nem a bűncselekmény következményeit, hanem a büntény természetét, az elkövető motivációit, valamint morális felelősségét veszi elsősorban figyelembe. Beccaria számára az igazságszolgáltatás feladata a bűncselekmény társadalmi következményeinek felmérése, nem az elkövető erkölcsstelenségének megítélése.³⁶

Beccaria koncepciója az erkölcsi nevelés terén is eltérni látszik a retributivista felfogástól. Amíg utóbbi a büntetést egy olyan morális kompenzációnak tekinti, amely az elkövetőt közvetlenül teszi jobbá, addig a milánói filozófus számára a törvénynek mint olyanoknak van pedagógiai (és generálprevenációs) funkciója. Ez azonban minden esetben közvetett: egyrészt a büntetés példamutató, nevelő célzata elsősorban a külső szemlélőre irányul, másrészt – és ez a hangsúlyosabb – Beccaria empirista felfogásában az emberi erkölcsök és a morális értékek a szokások és az állandó, repetitív gyakorlatok következtében alakulnak ki, – vagy adott esetben – változnak meg. Beccaria az igazságszolgáltatást egy olyan intézménynek tekintette, amely képes ezt a – természettörvényekhez hasonlatos – szükségszerű folytonosságot és koherenciát megteremteni és fenntartani.³⁷

„Nem a büntetés ereje az, amely a legnagyobb hatást gyakorolja az emberi lélekre, hanem annak kiterjedése; mert érzékenységünk könnyebben és biztosabban megindul a kicsi, de ismételt benyomások, mint egy erős, de múló mozdulat hatására. A szokás uralma egyetemes minden érző lény fölött, és ahogy az ember beszél és jár és

³⁵ BECCARIA 2017. 21.

³⁶ Ezzel természetesen nem azt állítom, hogy egy jogsértés társadalmi következményének megítélésében nem játszik szerepet a morál. Értelmezésem szerint Beccaria nem elsősorban morális alapon kívánja megreformálni az igazságszolgáltatás intézményét, ugyanakkor osztja azt a nézetet, amely szerint a büntetőpolitika átalakításával bizonyos morális konvenciók is megváltoztathatók.

³⁷ Vö. AUDEGEAN 2014a; AUDEGEAN 2014b. 87–90.

a szokás segítségével kielégíti szükségleteit, úgy az erkölcsi eszméket is csak tartós és ismételt ráhatások vésik elménkbe.”³⁸

Éppen ezért nem önmagában a büntetés teszi jobbá az embereket, hanem a normatív büntetőtörvény kontinuitása, amely az egyéni érdeket a közösségi érdek irányába tereli, és amelynek következetes büntetőpolitikája erkölcsi útmutatóként is szolgál.

Haszontalan vagy jogtalan? – A kínvallatásról

Young úgy véli, hogy Beccaria elmélete számos pontban Kant megtorló büntetőpolitikájával rokon. Láttuk azonban, hogy Beccaria számára a büntetés csupán externális értékkel bír: célja az általános és (részben) az egyedi prevenció biztosításában áll. Ezzel szemben Kant számára a büntetés inherens értékkel bír, amely független az általa előidézett következményektől.³⁹ A kanti elmélet szerint a „büntetőjog a parancsadónak az a joga a neki alávetettel szemben, hogy bűncselekménye miatt fájdalmat okozzon neki”.⁴⁰ A kanti kategorikus imperatívusz alapján az ember, s így a mindenkori büntetés sem tekinthető bizonyos szándékok elérésére szolgáló eszköznek: „az ember és általában minden eszes lény öncélként létezik, s nem pusztán eszközként, amely egy másik akarat tetszés szerinti használatára szolgál”.⁴¹ Kant ezen az alapon utasítja el a büntetés mint pusztán elrettentő (vagy pedagógiai szándékú, a bűnös „megjavítását” célzó) gyakorlat alkalmazását. Szerinte ugyanis, ezen relatívnak nevezett büntetőjogi koncepció a szankció *igazságosságát* szem elől téveszti, amikor alárendeli azt a gyakorlat hasznosságai kritériumainak.

³⁸ BECCARIA 2017. 57.

³⁹ Kant büntetőfilozófiai elméletének változásairól és az abszolút teóriához vezető fordulatáról l. NAGY 2007. 27–32.

⁴⁰ KANT 1991a. 437. (A kiemelést mellőztem – Cs. I.)

⁴¹ KANT 1991b. 60. (Kiemelés az eredetiben.)

„A *bírói büntetés* [...] sohasem tekinthető eszköznek valamely más jó előmozdítására, akár a tett elkövetője, akár a polgári társadalom érdekében – mindenkor csak azért kell kiszabni a bűnözőre, mert *bűnözött* [...]. Még ha a polgári társadalom valamennyi tagja felbontja is az egymással kötött megegyezést (például egy szigetlakó nép elhatározza, hogy tagjai különválnak, s az egész világban szét-szóródnak), a börtönben található utolsó gyilkost előzőleg akkor is ki kell végezni, hogy mindenki visszakapja azt, amire tettei érdeme-sítik [...].”⁴²

Kant a büntetést a politikai igazságosságra, az ész feltétlen parancsára alapozza. A büntetést minden esetben végre kell hajtani, hogy az elégtétellel az erkölcsi-társadalmi egyensúly helyreálljon. Még az utolsó bebörtönzöttet is meg kell gyilkolni, mielőtt a szigetlakók szétszélednek. Beccaria egy ilyen helyzetben kevésbé tűnik rigorózusnak:

„A bűntársak rendszerint elmenekülnek rögtön társuk fogságába esése után, sorsuk bizonytalansága már magában száműzetésre ítéli őket és megszabadítja a nemzetet az új törvénysértésektől, míg a bűnös jogerős büntetése eléri annak *egyedüli célját*, vagyis hogy elriasszon másokat hasonló bűncselekményektől.”⁴³

Az idézett szöveghely a kínvallatási gyakorlatok elemzésének szövegkörnyezetében olvasható. Young értelmezése szempontjából ez egy kardinális rész, ugyanis tézise szerint a kínvallatás elsősorban az önvédelem elidegeníthetetlen jogát sérti.⁴⁴ Noha Beccaria a bűntény beismerése és életünk feltétlen védelme között valóban lát diszkrépanciát, a kínvallatás elvetése hatástalan mivoltának (is) köszönhető. A citált passzus alapján a bűnös megbüntetésével a büntetés már áltál eléri célját, hogy a bűntársak visszariadnak

⁴² KANT 1991a. 438–440. (Kiemelés az eredetiben.)

⁴³ BECCARIA 2017. 40. (Kiemelés tőlem – Cs. I.)

⁴⁴ David B. Young egy későbbi tanulmányában azonban már elismeri, hogy Beccaria konzervencialista érveket is felsorakoztat a kínvallatás gyakorlatával szemben. L. YOUNG 1984.

a további bűncselekmények elkövetésének gondolatától, hiszen nem tudván, hogy bajtársuk vallott-e ellenük, a bizonytalanság megakadályozza őket visszatérésüktől.

Arra kívánok rámutatni, hogy Beccaria a kínvallatás gyakorlatát nemcsak (természet)jogi, hanem haszonelvű és morális szempontból is kifogásolhatónak tartja, s problematikusságát számos ponton igyekszik bizonyítani. Hangsúlyozza, hogy a társadalom feladata az egyén védelmének biztosítása – hiszen a társadalmi szerződés éppen e célból kötöttet – egészen addig, amíg a bíró a bűncselekmény tényét meg nem állapítja. Így akinek bűne nem bizonyított, az az ellentétes ítéletig ártatlannak minősül. Azonban amennyiben az elkövető bűne bebizonyosodott, a kínzás okafogyottá válik, és az egyedüli kiszabható büntetés az, amelyet a törvénykönyv rögzít. Mindezek okán Beccaria mellett érvel, hogy a kínvallatást megengedhetetlen egy beismert vállomás reményében alkalmazni. Mi több: fennáll annak a lehetősége, hogy a fizikai fájdalmakat elszenvedő, ártatlanul megvádolt egyén maga ellen vall, hogy mihamarabb „megszabaduljon a kintól”.⁴⁵ Ebből Beccaria azt a következtetést vonja le, hogy a kínvallatás gyakorlata mélységesen elentmondásos eredményeket idéz elő: felmentik mindazokat, akik a kínoknak képesek ellenállni, elítélve azokat, akik nem. Mindezen felül elutasításra kerül a kínvallatás azon erkölcsi indíttatású alkalmazása is, miszerint a bűnös lelkének inherens gazsága kipurgálható, az elkövető morálisan megtisztulhat a tortúra alkalmazása során.

„A kínzás egy másik nevetséges indoka a becstelenségtől való megtisztítás, vagyis hogy egy törvények által becstelennek ítélt embernek a vállomását csontjai kifecamításával kell megerősítenie. [...] Azt hiszik, hogy a fájdalom, amely egy érzés, megtisztíthat a becstelenségtől, amely tisztán erkölcsi viszonylat. [...] Maga a tortúra teszi valójában becstelenné áldozatát.”⁴⁶

⁴⁵ BECCARIA 2017. 37.

⁴⁶ BECCARIA 2017. 36–37.

Ahogyan fentebb említettem, Beccaria számára nemcsak jogi és erkölcsi alapon elfogadhatatlan a kínvallatás, hanem pragmatikus okokból is, tudniillik teljes mértékben hatástalan a feltételezett cél elérésében.

„A vádlott kihallgatása az igazság megismerésének céljából történik, de ha ezt az igazságot még egy nyugodt ember külsejéből, gesztusaiból, arcvonásaiból is nehéz kideríteni, még kevésbé lehet kideríteni egy olyan embernél, akinél a fájdalom rángásai eltorzítják mindazon jeleket, amelyeken néha akaratumk ellenére is tükröződik az igazság. Minden erőszakos cselekedet összezavarja és eltünteti a tárgyak közti legkisebb különbségeket is, amelyek révén olykor az igaz a hamistól megkülönböztethető.”⁴⁷

Hosszasan lehetne idézni a kínvallatás mint a „szokás által szentesített kegyetlenség”⁴⁸ aggályos mivoltát igazoló szöveghelyeket. Az azonban nyilvánvalóan kitűnik, hogy Beccaria csak a legszükségesebb esetekben tartja helyénvalónak a büntetést.⁴⁹ A *Nehezen bizonyítható bűncselekmények* című paragrafusban – miután a homoszexualitás, illetve a gyermekgyilkosság mögött meghúzódó társadalmi okokra mutat rá – azt az általános következtetést vonja le, miszerint:

„[N]em lehet igazán igazságosnak (ami azt jelenti, szükségesnek) nevezni egy büntetést, amíg a törvény nem alkalmazta egy nemzet adott körülményei között a legjobb eszközt a bűntett megelőzésére.”⁵⁰

A *szükségesség* az igazságos büntetés feltétele, és Beccaria szemében „[a]hhoz, hogy egy büntetés igazságos legyen, hatásfokának csak akkorának kell lennie,

⁴⁷ BECCARIA 2017. 38.

⁴⁸ BECCARIA 2017. 34.

⁴⁹ „Minden büntetés, amely nem a feltétlen szükségességből származik, mondja a nagy Montesquieu, zsarnoki; e megállapítást így lehet általánosabbá tenni: embernek minden ember fölötti hatalma, amely nem a feltétlen szükségességből származik, zsarnoki.” BECCARIA 2017. 11–12.

⁵⁰ BECCARIA 2017. 70–71. (A fordítás módosításával – Cs. I.)

amely elég ahhoz, hogy visszatartsa az embereket a bűnöktől”.⁵¹ Az igazságos büntetés tehát nem az, amelynek minőségét és mennyiségét a megtorlás joga határozza meg, hanem amely képes a bűncselekmények megelőzésének igényével fellépni.

„Beccaria egy, ma relatívnak nevezett büntetési teóriát fejtett ki, melyben a büntetés célját tekintve a jövőbe tekint, addig Kant szerint a büntetés mindig retrospektív, azaz a múltba néz, vagyis a szankció mindig az elkövetett bűncselekményre ad megfelelő, a büntetett arányos választ. Ez utóbbi nézet a ma abszolútnak nevezett büntetési elméletek sajátja, melyben a cél nem a társadalom védelme, hanem az igazságos megtorlás, a bűn eszmei kiegyenlítése a büntetés által.”⁵²

Haszontalan vagy jogtalan? – A halálbüntetésről

Mint láttuk, Young egyik kulcsfontosságú érve Beccaria retributivista elköteleződése mellett az itáliai filozófus viszonya a mérsékelt büntetésekhöz. Álláspontja szerint Beccaria e tekintetben az állampolgárokat nem pusztán a kellemes és fájdalmas érzetek hordozóinak tekintette, akik a társadalmi boldogság maximalizálásának partikuláris egységeit alkotják, hanem olyan felelősségteljes jogbirtokosoknak, akik lévén emberek, méltányos bánásmódot érdemelnek.⁵³ Young erre alapozza Beccaria azon elköteleződését, amely szerint számos gyakorlat tekintetében az ember természeti jogai szempontjából a büntetés társadalmi hatékonysága irreleváns; a társadalmi hasznosság magasztos eszménye mindig másodlagos, ha egy büntetőjogi gyakorlat az elkövető emberi méltóságát csorbítja.⁵⁴ Young szerint ennek legszembetűnőbb megnyilvánulása Beccaria argumentációjában a fentebb tárgyalt

⁵¹ BECCARIA 2017. 58.

⁵² TÓTH 2009. 116.

⁵³ YOUNG 1983. 321.

⁵⁴ YOUNG 1983. 321–322.

kínvallatás, valamint a halálbüntetés elutasítása. Nem kívánom tagadni Young megállapítását, ugyanis Beccaria filozófiájában az egyén természeti jogai lényegi jelentőséggel bírnak. A kínvallatásról szóló szakaszban azonban igyekeztem bemutatni, hogy Beccaria az érveit nem kizárólag az ember elidegeníthetetlen jogaira alapozta, hanem a tortúra *szükségtelen* voltának hangsúlyozása révén a hasznosságra.

Young jól látja, hogy a halálbüntetés ellen megfogalmazott legfontosabb érv nem haszonelvű szempontok alapján, hanem a jogok tekintetében fogalmazódik meg. Valóban, Beccaria terjedelmesen elemzi, hogy a halálbüntetés intézménye vajon hasznos társadalmi gyakorlat-e, azonban végső soron nemcsak elrettentő hatásának eredménytelensége okán, hanem az ember elidegeníthetetlen jogainak megsértése miatt veti el.⁵⁵ Azonban érdemes felhívni a figyelmet arra, hogy a műben szereplő ellenérvek felsorakoztatása során Beccaria nagyobb elméleti hangsúlyt fektet a halálbüntetés hatékonyságának tagadására, mint annak jogi alapú elvetésére. Sokatmondónak találom, hogy Beccaria a halálbüntetés *jogtalanságát* csupán egy rövid bekezdésben fejt ki, miközben a *hasznosság*, valamint a *szükségesség* kérdésének megvitatására oldalakat szentel. A haszonelvű argumentáció teoretikus kitérítettsége nyomán úgy vélem, hogy noha Beccaria szemében a halálbüntetés jogtalansága vitán felül áll, érvének valódi erejét mégis a preventív hatékonyságának tagadásában látta.

„A halálbüntetés tehát nem *jog*, hiszen bebizonyítottam, hogy nem lehet az, hanem a nemzet háborúja egy állampolgár ellen, mert szükségesnek vagy hasznosnak ítéli lényének megsemmisítését. De ha bebizonyítom, hogy a halálbüntetés se nem hasznos, se nem szükséges, megnyerem az emberiség ügyét.”⁵⁶

Ezzel természetesen nem azt állítom, hogy elmélete alapján a halálbüntetés legitim gyakorlatnak minősülne, amennyiben a tapasztalat azt mutatja, hogy

⁵⁵ Beccaria halálbüntetés ellen szóló érveire l. Gianni Francioni kitűnő elemzését: FRANCIONI 1990.

⁵⁶ BECCARIA 2017. 56. (Kiemelés az eredetiben.)

elégséges elrettentő erővel bír. Philippe Audegean úgy véli, hogy a halálbüntetés hatástalan voltának empirikus bizonyítása még nem szolgáltatott volna meggyőző érveket a jogtalansága mellett, hiszen számos ellenérv megfogalmazható vele szemben: igazságosnak találhatnánk mind a társadalmi rend helyreállításának vonatkozásában, mind a *lex talionis* elve felől közelítve.⁵⁷ Éppen ezért Beccaria mindenekelőtt jogi értelemben diszkvalifikálja a halálbüntetést, ugyanakkor önmagában ez az érv nem konklúzív: a halálbüntetés intézményének pragmatikus aspektusát, az elrettentésre való alkalmatlanságát kell kimutatni. Beccaria szemében a halálbüntetés olyan ellentmondásos gyakorlat, amely egyfelől nem képes visszatartani a potenciális bűnelkövetőket a bűncselekményektől, másrészt a kivégzés látványának brutalizáló hatása megkeményíti az emberek lelkét és növeli túróképességüket.

„Nem hasznos a halálbüntetés, mert kegyetlenségből ad példát az embereknek. [...] Képtelenségnek találom, hogy a törvények, melyek az általános akarat kifejezői, melyek elítélik és büntetik az emberölést, ők maguk is elkövetnek egyet, és hogy az állampolgárokat visszatartsák a gyilkolástól, elrendelnek egy nyilvános gyilkosságot.”⁵⁸

A halál gondolata az emberek egy részét nem tartja vissza a bűncselekmények elkövetésétől – mi több, bizonyos esetekben kiutat jelent a nyomorból –, azonban „nincs senki, aki belegondolva, szabadsága teljes és örök elvesztését választaná, bármily csábító legyen is a büntett: vagyis a halálbüntetést helyettesítő örökös rabszolgaság elég ahhoz, hogy visszariasszon bármely eltökélt lelket”.⁵⁹ Mivel Beccaria koncepciója szerint a büntetés valódi elrettentő ereje nem a büntetés intenzitásában, hanem annak kiterjedésében keresendő, az örökös rabszolgaság (életfogytig tartó szabadságvesztés, kény-

⁵⁷ AUDEGEAN, 2014b. 121; Talán nem véletlen, hogy Young hivatkozott retributivistái – mindenekelőtt Kant és Hegel – a halálbüntetés jogi kategóriájának kapcsán fogalmazták meg kritikájukat Beccaria elméletével szemben. Vö. KANT 1991a. 441–443; HEGEL 1971. 120–121.

⁵⁸ BECCARIA 2017. 60.

⁵⁹ BECCARIA 2017. 58.

szermunka) egy *hasznos* alternatívája a halálbüntetésnek: képes nagyobb hatást gyakorolni a külső szemlélőre, miközben a legenyhébb fájdalmat okozza a bűnös testének.⁶⁰

Konklúzió

Cesare Beccaria értekezése hagyományosan egy proto-utilitarista értelmezési keretbe ágyazódik. Véleményem szerint David B. Young helyesen bírálja ezt az értelmezési hagyományt,⁶¹ miközben igyekszik kidomborítani azokat az elemeket, amelyek inkonzisztensek egy klasszikus utilitarista koncepcióval. Mindazonáltal úgy vélem, hogy kritikája éppen ezért téveszti célját. Young bírálatának implicit kiindulópontjában Bentham utilitarista felfogása áll, amellyel Beccaria műve – a különböző teoretikus hangsúlyeltolódások miatt – semmiképp sem azonosítható.⁶² Beccaria számára a haszonelvű koncepció főként strukturális kérdés, amely csak részben vonatkozik individuális cselekedetekre. Bírálatának középpontjában a törvényhozás és a büntetőjog társadalmi intézményeinek hasznossága áll, jóllehet a hasznosság nem egy mindent felülíró elv. Éppen ebből kifolyólag Beccaria elméletének számos eleme tűnhet inkonzisztensnek a klasszikus utilitarista perspektívából.

Minden jel arra utal, hogy Young a Bentham névvel fémjelzett utilitarista koncepciót állítja ellentétbe Beccaria konzekvencialista büntetőpolitikájával, és mindezek alapján érvel amellett, hogy a szerzőt célszerűbb a megtorló igazságszolgáltatás keretrendszerében értelmezni. Mindemellett úgy vélem, hogy noha Beccaria elmélete nem mutat rokonságot Kant megtorláson alapuló jogfilozófiájával, bizonyos szempontból megtámogathatja

⁶⁰ „Azon büntetéseket és azon alkalmazási módjaikat kell tehát előnyben részesíteni, amelyek, megtartván az arányosságot, a legmélyebben és legtartósabban hatnak az emberek lelkére és a legkevesebb gyötrelmet okozzák a bűnös testének.” BECCARIA 2017. 29.

⁶¹ L. még: YOUNG 1984. 155–169.

⁶² A legnyilvánvalóbb különbség természetesen Beccaria elméletének kontraktualista megala-
pozásában rejlik. Luigi Ferrajoli amellett érvel, hogy Beccaria épp a szerződéselmélettel –
pontosabban a szerződés során feladott szabadságrészekkel – képes garantálni, hogy „utilita-
rizmusa” ne a „többség”, hanem a „mindenki” hasznát célozza. FERRAJOLI 201. 81–82.

a kanti nyilvános igazságosság kritériumát.⁶³ Ahogyan Young felhívja rá a figyelmet, Beccaria azon tézise, amely szerint „[n]incsen szabadság ott, ahol a törvények megengedik, hogy bizonyos esetekben az ember megszűnjön *személy* lenni és *dologgá* váljék”⁶⁴, rezonál a kanti imperatívuszra, amely a személy instrumentálzásának lehetőségét tiltja meg. Mindazonáltal az is világos, hogy a halálbüntetés alternatívájaként szorgalmazott kényszermunka a bűnelkövetőt egyrészt olyan eszközzé alakítja, amely a potenciális bűnelkövetők elrettentésének céljául szolgál, másfelől az ember méltóságának integritását is kérdésessé teszi. Nem véletlenül jegyzi meg Young, hogy Beccaria bizonyos esetekben a társadalmi hasznosság maximalizálása érdekében a saját formuláját is képes figyelmen kívül hagyni.⁶⁵

Ahogy arra igyekeztem rámutatni, Young legfőbb érvei nem támasztják alá Beccaria retributivista elköteleződését. Az itáliai jogreformer büntetőpolitikáját egy olyan konzekvencialista logika jellemzi, amely alapján – a benthami koncepcióval ellentétben – a hasznosság nem minden esetben élvez primátust az igazságosság eszméjével szemben. Mindazonáltal – a kanti koncepcióval ellentétben –, a büntetések alapvetően nem az elégtételen és az elkövető morális érdemén alapulnak, hanem mindenkor a társadalmi céljuk és következményük teszi őket szükségessé. Young szemében Beccaria társadalmi érzékenysége, valamint az emberi jogok kitüntetett jelentősége kizár mindennemű utilitarista elköteleződést, amely – tézise szerint – bizonyos esetekben ártatlanok megbüntetésével, valamint mértéktelen büntetésekkel kívánja elrettenteni a potenciális bűnelkövetőket. Ezzel szemben Beccaria elméletében a büntetéseket meghatározó utilitarista elvek nem olyan eszközöket írnak elő, amelyek a legnagyobb mértékű büntetéssel rettentik el a bűnelkövetőket, hanem sokkal inkább azokat a kívánatosnak tartott büntetéseket határozzák meg, amelyek segítségével a lehető legtöbb ember a lehető legmérsékeltőbb büntetésekkel visszatartható a bűnöktől. A legenyhébb büntetés elvét a társadalmi szerződés biztosítja, amely során az individuumok csupán a legkisebb szabadságrészükről mondtak le. Beccaria kontrak-

⁶³ Vö. ROTHER 2016. 80.

⁶⁴ BECCARIA 2017. 45. (Kiemelés az eredetiben)

⁶⁵ YOUNG 1983. 321.

tualizmusa valóban korlátozza a hasznossági kritériumokat, ugyanakkor ebből nem a retributív büntetőelmélet melletti elköteleződése következik: mindettől függetlenül az értekezést alapvetően egy konzekvencialista logika határozza meg.⁶⁶

Értelmezésem szerint David B. Young nem számol azzal a ténnyel, hogy *A bűnökről és a büntetésekről* című értekezés elemzése során Beccaria művét elsősorban a klasszikus utilitarizmus elköteleződésével és annak fogalmi eszköztárával állítja szembe. Beccaria konzekvencialista koncepciójának történeti szituáltságából adódóan nem állhatott szándékában az elméletét benthamiánus nyelven megfogalmazni – s így fogalmi és teoretikus szinten is szükségképpen eltér attól. Ez ugyanakkor nem jelenti azt – ahogyan arra Young javaslatot tett –, hogy Beccaria elméletét egy retributív modellként kellene értelmeznünk. Fontos észrevenni azt is, hogy a megtorló büntetőelmélet Beccaria korában egy általánosan alkalmazott büntetőpolitika volt, és ennek köszönhetően felhasználhatta volna annak központi fogalmait és direktíváit, amennyiben *szándékában állt* volna.⁶⁷ Ezzel szemben úgy gondolom, hogy Beccaria pontosan az *ancien régime* szokásjogon alapuló, megtorló büntetőmodelljének az alternatíváját kívánta létrehozni.

⁶⁶ Beccaria elméletének értelmezésére számos kísérlet született, s a mai napig erősen vitatott, hogy a retributivista-utilitarista tengely mely pontján helyezkedik el a szerző. Véleményem szerint e kategóriák fenntartással kezelendők, mivel teret adnak a leegyszerűsítő interpretációknak. Mindazonáltal Beccaria elmélete eltér a szigorú értelemben vett retributivista és utilitarista koncepcióktól egyaránt. Elméletének „hibrid” értelmezéséhez ld. DE CARO 2016; WHITE 2014. Az értekezés szabályutilitarista interpretációjához ld. AUDEGEAN 2014b. 105–109.

⁶⁷ „Mert, ha egy történelmi szereplő szándékosan jelentett ki vagy követett el valamit, s ennek volt számára jelentése, akkor ebből következően szándékának bármely hiteles leírása szükségszerűen olyan fogalmak felhasználásával lehetséges, melyeket maga legalább elvben alkalmazhatott volna saját cselekedetének leírására és osztályozására. [...] Nem lehet ugyanis (logikailag) helytálló értékelést nyújtani valamely szerző cselekedetének anélkül, hogy először ne tisztáznánk, hogy egy adott cselekedet végrehajtása szándékában állt-e, vagy egyáltalán szándékában állhatott-e.” SKINNER 1997. 31.

Rövidítések

- AUDEGEAN 2014a AUDEGEAN, Philippe: Beccaria e la deterrenza penale. Calcoli di utilità e sentimenti morali. In: Un fortunato libriccino. L'attualità di Cesare Beccaria. Ed. DAVIES, Richard – TINCANI, Persio. Milano, 2014. 17–31.
- AUDEGEAN 2014b AUDEGEAN, Philippe: Cesare Beccaria, filosofo europeo. Roma, 2014.
- AUDEGEAN 2016 AUDEGEAN, Philippe: Correggere e punire: Beccaria e la funzione rieducativa delle pene. In: Il caso Beccaria. A 250 anni dalla pubblicazione del «Dei delitti e delle pene». Ed. FERRONE, Vincenzo – RICUPERATI, Giuseppe. Bologna, 2016. 61–86.
- BECCARIA 2017 BECCARIA, Cesare: A bűnökről és a büntetésekről. Máriabesnyő, 2017.
- BECCARIA 2021 BECCARIA, Cesare. Dei delitti e delle pene. Con una raccolta di lettere e documenti relativi alla nascita dell'opera e alla sua fortuna nell'Europa del Settecento. Szerk. Franco Venturi. Torino, 2021.
- BELLAMY 1995 BELLAMY, Richard: Introduction. In: Beccaria: 'On Crimes and Punishments' and Other Writings. Ed. BELLAMY, Richard. Cambridge, 1995. IX–XXX.
- BENTHAM 1977 BENTHAM, Jeremy: Bevezetés az erkölcsök és a törvényhozás alapelveibe. In: Brit moralisták a XVIII. században. Szerk. MÁRKUS György. Bp., 1977. 677–774.
- CSABAY 2021 CSABAY István: Miért nem retributivista Cesare Beccaria? In: Annona Nova XII. Szerk. ÓNYA Balázs. Pécs, 2021. 35–59.
- DE CARO 2016 DE CARO, Mario: Utilitarianism and Retributivism in Cesare Beccaria. *The Italian Law Journal* 2. (2016:1.): 1–12.
- DÜLMEN 1990 DÜLMEN, Richard van: A rettenet színháza: Ítélezési gyakorlat és büntetőrituálék a kora újkorban. Bp., 1990.
- FASSIN 2018 FASSIN, Didier: The Will to Punish, Szerk. KUTZ, Christopher. New York, 2018.

- FERRAJOLI 2019 FERRAJOLI, Luigi: Beccaria e Bentham. *Diciottesimo Secolo*, 4. (2019) 75–84.
- FRANCIONI 1990 FRANCIONI, Gianni: Beccaria filosofo utilitarista. In: Cesare Beccaria tra Milano e l'Europa. Milano, 1990. 69–87.
- HALÉVY 1934 HALÉVY, Élie: The Growth of Philosophic Radicalism. London, 1934.
- HART 1982 HART, H. L. A.: Essays on Bentham. Studies in Jurisprudence and Political Theory. Oxford, 1982.
- HEGEL 1971 HEGEL, G. W. F.: A jogfilozófia alapvonalai vagy a természetjog és államtudomány vázlata. Bp., 1971.
- HELVÉTIUS 1758 HELVÉTIUS, Claude-Adrien: De l'esprit. Paris, 1758. http://classiques.uqac.ca/classiques/helvetius_claude_adrien/de_l_esprit/helvetius_de_l_esprit.pdf (Utolsó letöltés: 2023. március 31.)
- HOBBS 1970 HOBBS, Thomas: Leviatán, vagy az egyházi és világi állam anyaga, formája és hatalma. Bp., 1970.
- IPPOLITO 2014 IPPOLITO, Dario: Filosofia e diritto penale in Cesare Beccaria. Intervista a Philippe Audegean. *Notizie di Politteia*, 116. (2014) 53–61.
- KANT 1991a KANT, Immanuel: Az erkölcsök metafizikája. In: Uő: Az erkölcsök metafizikájának alapvetése – A gyakorlati ész kritikája – Az erkölcsök metafizikája. Bp., 1991. 295–618.
- KANT 1991b KANT, Immanuel: Az erkölcsök metafizikájának alapvetése. In Uő: Az erkölcsök metafizikájának alapvetése – A gyakorlati ész kritikája – Az erkölcsök metafizikája. Bp., 1991. 13–101.
- MADARÁSZ 1996 MADARÁSZ Imre: Az olasz és az angol felvilágosodás kapcsolatainak történetéből. In: Uő: Kalandozások az olasz Parnasszuson. Italianisztikai tanulmányok. Bp., 1996. 46–53.
- MAESTRO 1942 MAESTRO, Marcello T.: Voltaire and Beccaria as Reformers of Criminal Law. New York, 1942.

- MAESTRO 1973 MAESTRO, Marcello T.: Cesare Beccaria and the Origins of Penal Reform. Philadelphia, 1973.
- NAGY 2007 NAGY Ferenc: Kant büntetési teóriájáról metafizikai-morálfilozófiai felfogásának tükrében. *Acta Universitatis Szegediensis: Acta Juridica et Politica* 70. (2007): 3–37.
- RAWLS 1981 RAWLS, John: Kétfajta szabályfogalom. In: Tények és értékek. Szerk. LÓNYAI Mária. Bp., 1981. 364–416.
- ROTHER 2016 ROTHER, Wolfgang: Contractualism and Humaneness. The Philosophical Framework of Pietro Verri's and Cesare Beccaria Arguments on Interrogational Torture and Capital. *Beccaria: Revue d'histoire du droit de punir*, 2. (2016) 69–89.
- SKINNER 1997 SKINNER, Quentin: Jelentés és megértés az eszmetörténetben. In: A koramodern politikai eszmetörténet cambridge-i látképe. Szerk. HORKAY HÖRCHER Ferenc. Pécs, 1997. 7–53.
- TÓTH 2009 TÓTH J. Zoltán: A halálbüntetés a XVIII-XIX. századi német filozófiai gondolkodásban. *De iurisprudentia et iure publico*, 3. (2009:3–4.) 110–138.
- WALEN 2014 WALEN Alec: Retributive Justice. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Szerk. ZALTA, Edward N. 2014. <https://plato.stanford.edu/archives/fall2020/entries/justice-retributive> (Utolsó letöltés: 2023. március 31.)
- WHITE 2014 WHITE, Mark D.: On Beccaria, the Economics of Crime, and the Philosophy of Punishment. *Philosophical Inquiries* 2. (2014:2.) 121–137.
- YOUNG 1983 YOUNG, David B.: Cesare Beccaria: Utilitarian or Retributivist? *Journal of Criminal Justice* 4. (1983:11.) 317–326.
- YOUNG 1984 YOUNG, David B.: »Let us content ourselves with praising the work while drawing a veil over its principles«: Eighteenth-century reactions to Beccaria's On Crimes and Punishments. *Justice Quarterly* 1. (1984:2.) 155–169.

HÁZI ANDREA

Múzeumok közösségi terei

A kortárs múzeumépítészet kihívásai

Community spaces in museums: The challenges of contemporary museum architecture

The perception and accessibility of museums has changed throughout history. The number of visitors has increased and their composition has become more diverse. Today, more and more people are choosing museum spaces as venues for events and meetings. In addition to exhibition spaces, there is a growing number of community functions where the information received can be processed. This is leading to an exciting and beautiful change in museum architecture. This change is still happening today, as you can now visit museums online from the comfort of your own home. To fully understand the changes in museum architecture, it is not enough to do a formal analysis. We also need to look at the context, the setting and the psychology of the environment. The research looks at how people respond to spaces, as we want to provide museum visitors with an experiential experience and learning experience.

Keywords: museums, community spaces, exhibitions, contemporary museum architecture

Bevezetés

A történelem során a múzeumok megítélése, elérhetősége sokat változott. E változás napjainkban is jelen van, hiszen társadalmunk sokszínűsége és a gyors ütemű technikai fejlődés végett egyre változatosabb igényt kell kielégíteni. A múzeumok kialakítása során a kiállítótereken és a háttérfolyamatokat

biztosító helységeken kívül olyan terek létrehozására is igény van, amelyek bővíteni tudják a látogatók körét.

A mai felgyorsult társadalomban szükséges lépést tartani a modern felfogással és technológiákkal egyaránt, hiszen napjainkban rengeteg információt lehet elérni rövid időn belül. A kortárs szemléletű múzeumok szerint több interaktív felület szükséges, hiszen ezek már a mindennapok részét képezik. Ide sorolható a napjainkban egyre jobban előtérbe kerülő online tárlatok is. Ebben a rohanó világban ennek ellenpontjaként szükség van olyan terekre is, ahol lehetőség van az itt kapott információkat feldolgozni. Erre a legjobb hely a különböző közösségi terek, amelyekből megkülönböztethetünk hagyományos bel- és kültéri tereket, múzeum kerteket.

Fontos megvizsgálni már a tervezés kezdetekor a folyamatosan változó látogatói igényeket, hiszen azok figyelembevételével jöhet létre egy fenntartható múzeumépület.

Múzeumok kialakulása napjainkig

A ma ismert múzeumok megértéséhez, először a gyűjtemények kialakulását, fejlődését és múzeumokká válásuk folyamatát szükséges vizsgálnunk. Friedrich Waidacher Az általános muzeológia kézikönyve alapján, a legkorábbi bizonyítéktól napjainkig öt korszakot tudunk megnevezni a mai múzeumok kialakulásának történelmében. A korszakok áttekintésével megérthetjük, hogyan és miért alakultak az első gyűjtemények, milyen változásokon estek át a ma ismert múzeumok kialakulásáig.

Premuzeális korszak

A legelső feljegyzett olyan emlékek, amelyek a történeti tudatosságot igazolnak egészen az ókorig Krisztus előtti második évezredig nyúlnak vissza. Az első gyűjtemények az ókori Egyiptomban jöttek létre a sírkamrákba rejtve. Az egyiptomiak hite szerint haláluk után eljuthatnak Ozirisz földjére és ott folytathatják addigi életüket ezért a sírok mellé eszközöket és mindennapi tárgyakat helyeztek. A fáraók vagy jó módú halottak esetében kincse-

ket, műtárgyakat találunk. Később, az Újbirodalomban ezeket a kincseket palotáknál vagy templomkerületeknél létrejött kincstárakban helyezték el, amelyek a hatalmat szimbolizálták anyagi értékeik mellett.

A Kr. e. 500-as években az újbabiloni palotában a birodalom népeinek kincseit tartották, ebből a korból maradt ránk az első gyűjteményjegyzék is. Az antik görög templomok kincsestárait már a múzeumok korai formájának tekinthetjük. Számos szent helyen, például Athénban, Olümpiában, Delfhoiban, alakítottak ki úgynevezett kincsházákat, ahol az isteneknek szánt áldozati ajándékokat tartották, így az idők során hatalmas mennyiségű érték halmozódott fel, amely tárgyakat már felügylték és regisztrálták is.

A mai múzeum névadója a *Museion* Alexandriában jött létre, de funkciója és rendeltetése merőben eltért a ma ismert múzeumokétól. Az intézmény a tudományokat szolgálta tudósok, csillagászok és művészek dolgoztak és éltek együtt ezen a helyen. Később e funkciók a tanítással bővültek így vált a *Museion* a tanulmányok és a tanítás központjává.

A Római Birodalom hódításai során rengeteg hadizsákmányra tett szert, ezeknek egy része szintén templomi gyűjteményekben kapott helyet.

Protomuzeális korszak

A protomuzeális korszak alatt a 14–17. század időszakát értjük, amely a fejedelmek és pápák gyűjteményeinek kora. A reneszánsz idején a gyűjtemények az antik eszmények felé fordulnak, egyrészt magángyűjtemények formájában alakulnak ki és fejlődnek tovább, másrészt maguk a gyűjtemények az antik emlékekre koncentráltak. A római pápák meghatározó szerepet játszottak a gyűjtemények kialakulásában és bővítésében a 15. században. Számos világhírű művész, például Bramante, Michelangelo, Raffaello is pápai megbízásokat kaptak. Több generáción keresztül bővített gyűjtemények jöttek létre szerte Európában, amelyek kezdetekben egyértelműen magánjellegűek voltak.

A 15–16. században a gyarmatosítás és az ehhez kapcsolódó felfedezések nagy hatással voltak a gyűjteményekre is, hiszen az új területekről addig ismeretlen növényeket és állatokat ismerhetett meg Európa. Az új tárgyakat megvizsgálták majd tartósították is, így értékük tovább növekedett.

1. kép. Ferrante Imperato naturália-gyűjteménye
(Nápoly, 1599, forrás: wikipedia)

A 16. század második felében jöttek létre a Művészetek és csodák tárházai, azaz a Kunst- und Wunderkammerek, amelyek a szokatlan tárgyak iránti érdeklődést szolgálták.

Paleomuzeális korszak

A királyi, illetve fejedelmi udvaroknak mindig szerves részét képezték a reprezentációs gyűjtemények, hiszen ezek nagysága a hatalmat és a gazdagságot jelképezték, tulajdonosuk kulturális rangját határozták meg.

A gyűjtemények múzeummá válásának hosszú folyamatában fontos lépés volt a kollekciók rendezése és megnyitása a nyilvánosság felé. E gyűjtemények látogatása azonban továbbra sem lett teljesen nyilvános, hiszen csak

meghatározott időben és korlátozott látogatói körök tekinthették meg, mint például a nemesség tagjai, jómódú, képzett polgárok vagy tudósok.

Nagy hatása volt a múzeumi felfogás változásaira a felvilágosodásnak, amely a 18. század meghatározó korszelleme volt. Sok intézkedés szolt a lakosság szélesebb rétegének oktatásáról, tudásuk bővítéséről. A következő lépésnek a gyűjteményi katalógusok könyv formátumú megjelenését tekinthetjük, így adott gyűjtemények, gyűjteményrészek nyilvánossá válhattak anélkül, hogy az intézmény kapuit ténylegesen megnyitották volna.

A történelmi tárgyak megtekintése a 17–18. századtól demokratikus joggá válik. A mai értelemben vett múzeumépületek, azaz kifejezetten gyűjteménynek emelt épületek azonban majd csak a 18–19. században váltak általánossá.

Mezomuzeális korszak

Mezomuzeális korszakról, azaz a nyilvános múzeumok korszakáról a 18. század második felétől beszélhetünk. A legelső modern állami múzeum az 1759-ben alakult londoni British Múzeum.

2. kép. *British Museum*

(forrás: wikipedia.org)

Számottevő fejlődést először az európai területeken található gyűjteményeken figyelhetünk meg. Nagy áttörést jelentett a bécsi császári galéria: miután ugyanis a gyűjteményt átrendezték a Belvedere kastélyban, az bejelentkezés nélkül mindenki számára megtekinthetővé vált. Ezt követően mindenki számára látogathatóvá vált a francia királyok gyűjteményein alapuló kiállítás a Louvre épületében.

A 18. század második felétől szükségessé vált a megnövekedett számú gyűjteményi anyagok speciális kabinetekre történő felosztása. A képtárak művészeti múzeumokká alakultak át. Később megalakultak a történelmi és az országos nemzeti múzeumok. Magyarországon 1802-ben nyitotta meg kapuit a Magyar Nemzeti Múzeum.

3. kép. *Magyar Nemzeti Múzeum*
(forrás: csodalatosmagyarorszag.hu)

A különböző múzeumtípusok egyre hangsúlyosabban különültek el. Létrejöttek helyi-helytörténelmi, iparművészeti és kultúrtörténelmi múzeumok. A 19. század közepe a világkiállítások korának kezdete, ezeken az eseménye-

ken a kor legújabb, legnagyobb vívmányait mutatták be. A 19. század folyamán hatalmas gyűjtemények kerültek köztulajdonba és egyre több látogató kereste fel a múzeumokat. Aktuálissá vált a gyűjtemények szeparációja is, ezek hatására megkezdődött a múzeumépítés kora. Míg korábban a múzeumi terek általában közvetlen kapcsolatban álltak a reprezentatív privát terekkel, ebben a korban a múzeum önálló épülettípusként jelenik meg.

Neomuzeális korszak

A 20. században a múzeumok intézményrendszere és a múzeumi emberek oktatása is nagy változásokon ment keresztül. A múzeum terein belül zajló egyetemek és akadémiák kutatómunkája egyre intenzívebbé vált. Ez azt eredményezte, hogy a laikusok egyre kevésbé tudták nyomon követni a múzeumok tevékenységeit, következésképpen egyfajta elidegenedés vette kezdetét.

Amikor tudatosulni kezdett a látogatók eltávolodása, a múzeumok lépéseket tettek a látogatói igények kielégítésével kapcsolatban. Több írásos felmérés és összegzés is született ekkor, mint például Alfred Lichtwark *A múzeumok, mint a képzés helyszínei* című tanulmánya, amelyben a tudományos és a látogatói igények összehangolásának fontosságát hangsúlyozta. Később egy amerikai könyvtáros, John Cotton Dana is megfogalmazta gondolatait a témával kapcsolatban. Dana a múzeumokat úgy tekintette, mint a „vizuális útmutatás intézményei”.

A második világháború alatt számos múzeumépület és kiállítási anyag elpusztult. A háború után a múzeumok a helyreállítás mellett nagy elvárásokkal szembesültek. Nemcsak a múzeumok intézményrendszereinek kellett nagy változáson átesnie az összehangolt látogatói igények elérése érdekében, hanem a múzeumépítészetnek is. Új célokat fogalmaznak meg az épületek és kiállítási terek megvalósításával kapcsolatban. A legfontosabb szempontok a funkcionalitás és az új formák keresése a klasszikus formák elemzésével, megértésével és olykor újra értelmezésével együtt.⁶⁸

⁶⁸ CSÁGOLY 2004; WÄIDACHER 2011.

A kortárs múzeumok eszköztárai

Az elmúlt néhány évtizedben a különböző kulturális intézmények közül a múzeumok váltak a leglátogatottabbakká. Napjainkig a múzeumok sokat változtak, míg az elmúlt évszázadban a fő feladatuk a műtárgyak gyűjtése, bemutatása, konzerválása és kutatása volt, a kortárs múzeumokban egyre nagyobb szerepet kapnak ezek mellett a közösségi funkciók.

Egyre többen választják ugyanis a múzeumok tereit rendezvényhelyszínként, találkozáspontként vagy szabadidő eltöltése céljából. E funkciók mellett helyet kap még a kereskedelem is a múzeum shopok formájában. Fontossá vált, hogy ezeket az épületeket, illetve a kiállításokat látogatóbarátabbá formálják, így például a kiállítási anyagot közelebb hozták a látogatókhoz. Ennek megvalósításához nemcsak az épület tereinek, de a kiállítási koncepció változtatására is szükség van. A kortárs múzeumok terei rugalmasak, mozgathatóak, megvilágítása variálható, és a hangsúlyt a műtárgyakra irányítja.

Míg régen a kiállított műtárgyakat egy hosszú üveges rendszerben tekintettük meg, addig a kortárs példákon ezeket felváltják vagy kiegészítik a multimédiás szemléltető eszközök, amelyek aktívan bevonják a látogatókat. Ezekkel az eszközökkel a tanulás és vizsgálás élmény alapú megtapasztalássá válhat.

4. kép. A spanyol pavilon belső terei

(Velencei Építészeti Biennálé 2018, forrás: <https://www.dezeen.com/2016/05/31/unfinished-spanish-pavilion-venice-architecture-biennale-2016-economic-crisis-golden-lion-inaqui-carcinero/>)

A múzeumoknak szükséges lépést tartaniuk a folyamatosan fejlődő és változó világgal, hiszen fontos, hogy megtalálják azt a nyelvet, amely segítségével minél több embert meg tudnak szólítani. Napjainkban ez azt jelenti, hogy leginkább a digitális világhoz kell alkalmazkodniuk. A kortárs szemléltető eszközök lehetnek digitalizáltak, például filmek vetítése, valamint a különböző érzékszervek bevonása (tapintás, hallás) is egyre relevánsabb. Napjainkban egyre elterjedtebbek a 3D filmek, a virtuális gyűjtemények, a kiterjesztett valóság, az érintőképernyős alkalmazások, illetve a különböző installációk, amelyek teljesen új térélményt nyújthatnak. Ezek az eszközök bevonják a látogatót a kiállítás „feldolgozásába”, ezzel sokkal maradandóbb élményt nyújtva.⁶⁹

Környezetpszichológia a múzeumokkal kapcsolatban

A múzeumokkal számos humán tudományág foglalkozik, ezek a múzeum-pedagógia, andragógia, etnográfia, antropológia és múzeum meditáció. A látogató által elvárt élmény megteremtése nem lehetséges a látogató élmény, azaz az észlelési képességének megvizsgálása nélkül.

Környezetpszichológia

Napjainkban a pszichológiának számos ága, illetve területe ismert. Egyik ága a környezetpszichológia a '60-as, '70-es évektől vált önállóvá. Ez a terület a fizikai környezet emberekre gyakorolt hatásával foglalkozik, azt vizsgálja, hogy a terek hogyan befolyásolják az egyéneket, vagy csoportok viselkedését. Fő témája az egyén, illetve csoportok viszonya a környezethez. „A környezetpszichológia alapkonceptiója szerint, nem elégséges, és nem is lehetséges egymástól elszigetelten megértenünk a környezet egyénre gyakorolt pszichológiai hatását, illetve azt a folyamatot, ahogyan az ember alakítja a környezetét. A személy-környezet tranzakciók során az egyének/csoportok megvál-

⁶⁹ BAÁN 2018; MERKL 2016.

toztatják a környezetet, és egyúttal viselkedésük, tapasztalataik észlelésük is megváltozik a környezet által.”⁷⁰

A múzeum, mint társas tér

Az idők folyamán, ahogy a társadalom átalakulásával a múzeumok közönsége is változik. Napjainkban egyre többen választják a múzeum tereit találkozásokra, szabadidő eltöltésére. Amikor a múzeumok látogatóiról beszélünk általában egy homogén csoportra gondolunk, pedig ez nem ilyen egyértelmű. Érkezhetnek ide különböző életkorban levők, más-más kulturális háttérrel vagy múzeumi tapasztalatokkal rendelkezők. Fontos, hogy a múzeum tereit úgy alakítsuk ki, hogy az mindenki számára elérhető és élvezhető legyen, nemre, korra, társadalmi hovatartozásra való tekintet nélkül.⁷¹

Kortárs példa

A Velencei Építészeti Biennálé egy rendkívül sokoldalú művészeti fesztivál napjaink egyik legrangosabb kulturális rendezvénye, amely ma már a világ minden tájáról vonza a látogatókat évről évre. Hatalmas területen kap helyet, ahol különböző országok építészetét vagy éppen képzőművészetét különálló pavilonokban tekinthetjük meg. Fontos szerepe van a modern tendenciák ismertetésében, bemutatásában építészeti és képzőművészeti szempontból egyaránt.

A svájci pavilon

2018-ban a svájci pavilon a *Svizerra 240: House Tour* nevet kapta. Kiállításával a bérlakások világába invitálja a látogatókat. A terek hangulata a bútorozás előtti állapotot eleveníti fel bennünk, fehér falak és ajtók mellett fa padlóból és ablakokból áll.

⁷⁰ DÜLL 2010. 23.

⁷¹ DÜLL: Hogyan; DÜLL 2017; DÜLL – SZOKOLSZKY 2006; MORÁNSZKY – M. GYÖNGY 2007.

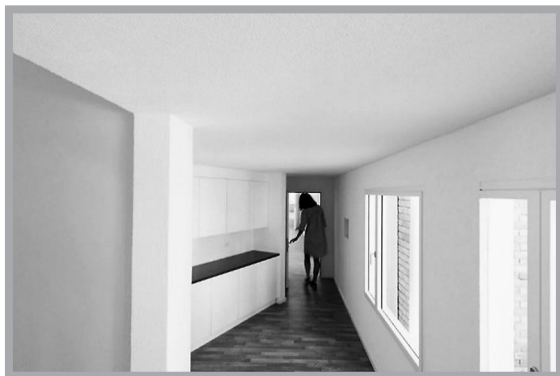
A pavilon a perspektívák labirintusává válik, a belső terek különböző léptékekben készültek, amelyeket összekapcsolva egy labirintust alkotnak. A nagy fehér felületek miatt a terek magasságát, mélységét nehezen érzékeljük, a néhány használati tárgy, illetve ajtók alakítják ki a különböző érzeteket, ezzel lehetetlen ellentmondású tereket kapunk. Az installáció megfordítja a kiállítási terekkel kapcsolatos elvárásainkat, hiszen nem reprezentálnak, hanem maguk a terek hatása adja a mondanivalót. A kiállítás mellé Adam Jasper, Studio Martin Stoecklin és a Park Books együtt egy kiadvány is készítették, ahol az apartmanok egyhangúságára hívják fel az emberek figyelmét, ezzel párbeszédet kezdeményezve a bérlakások helyzetével kapcsolatosan.⁷²

5. kép.

A svájci pavilon belső terei

(Velencei Építészeti
Biennálé 2018, forrás:
[https://epiteszforum.
hu/svajci-pavilon-
svizzera-240-house-
tour1](https://epiteszforum.hu/svajci-pavilon-svizzera-240-house-tour1))

⁷² BARTHA 2018; <https://epiteszforum.hu/svajci-pavilon-svizzera-240-house-tour1>.

Összefoglalás

Az elmúlt évszázadokban a múzeumépítészet egy szép és izgalmas evolúción ment keresztül, kezdve a gyűjtemények kialakulásától, az első önálló múzeumépületeken át a kortárs múzeumokig. A történet még közel sem ért véget, hiszen minden bizonnyal a következő évtizedek még szolgálnak majd izgalmas fejleményekkel. Ahhoz, hogy ezeket minél jobban megértsük a tervezési alapelvek vizsgálatán túl környezetpszichológiai elemzés is szükséges, hiszen az ember és a környezete közötti kölcsönhatás megfigyelése új diszciplínákat eredményez. Fontos, hogy a sokrétű vizsgálat megértését követően, ezeket egy múzeumépület tervezése során figyelembe vegyünk, és a felmerült problémákra ezek alapján, adekvát válaszokat tudjunk adni.

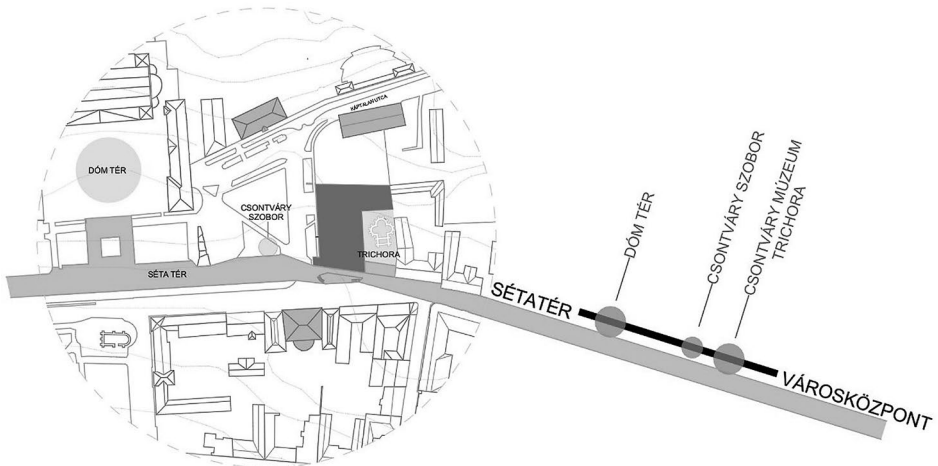
A fenntarthatóságra a múzeumépítészetben is nagy hangsúlyt kell helyoznünk, ami ebben az esetben az épület városi szövetbe történő integrálását, közösségi funkciók kialakítását és látogatóbarát megközelítést jelent elsősorban.

Napjainkban sok változást hoz, a múzeumok online tárlatainak elérhetősége. Ezek az online tartalmak, széles körben elérhetővé váltak, segítve a tanulást, kutatást, de a személyes jelenlétet nem képesek felváltani. Online tárlatok esetében nem beszélhetünk a fizikai környezet és használójának kölcsönös viszonyáról, így a teljes múzeumi élmény nem tud kialakulni. A környezetpszichológia egy olyan új terület, amely segíthet a látogatói igények szélesebb körű elemzésében a tér és az ember kapcsolatának pontosabb megértésében ezzel segítve a tervezést. Amennyiben célunk egy emlékezetes, élmény alapú tanulási lehetőség biztosítása a múzeumlátogatók számára, úgy a fentebb röviden áttekintett az elvek kiemelten fontossá válnak a kortárs múzeumépítészetben.

Folyamatban lévő múzeumtervezés

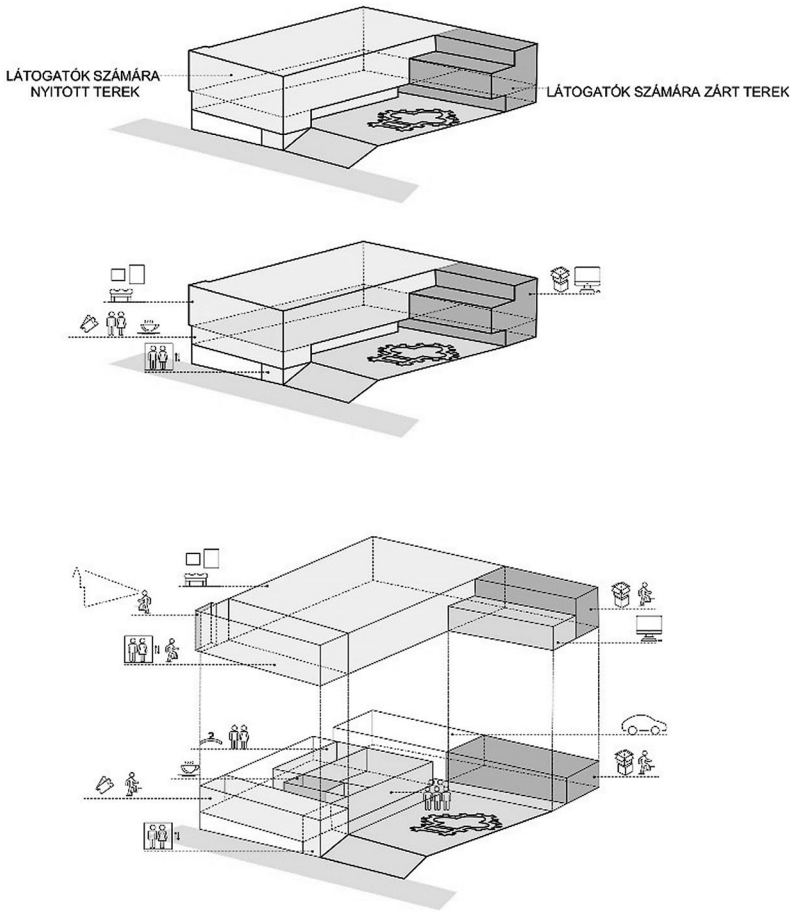
A kutatás során megfigyelt, és a konklúzióban leírt szempontokat felhasználva terveztem meg egy kortárs múzeum épületét. A tervezett objektum

a pécsi rózsakert területén biztosít új épületet a Pécsen található Csontváry gyűjteménynek. A múzeum nem csupán a kiállításnak ad helyet, hanem bevonva a viszonylag forgalmas környező tereket közösségi funkciókat lát el, alkalmassá válhat pihenésre, rendezvényhelyszínnek, tanulásra egyaránt. A beépítés egyik fő szempontja a *Cella trichora* és a körülötte levő tér szabadon hagyása, kiemelése, összekötése az utcával. Ezen a területen egy nyitott, mindenki számára elérhető közösségi kert alakulhat ki, kiegészítve a környező parkokat, zöldfelületeket.

1. ábra. Beépítési koncepció (saját szerkesztés)

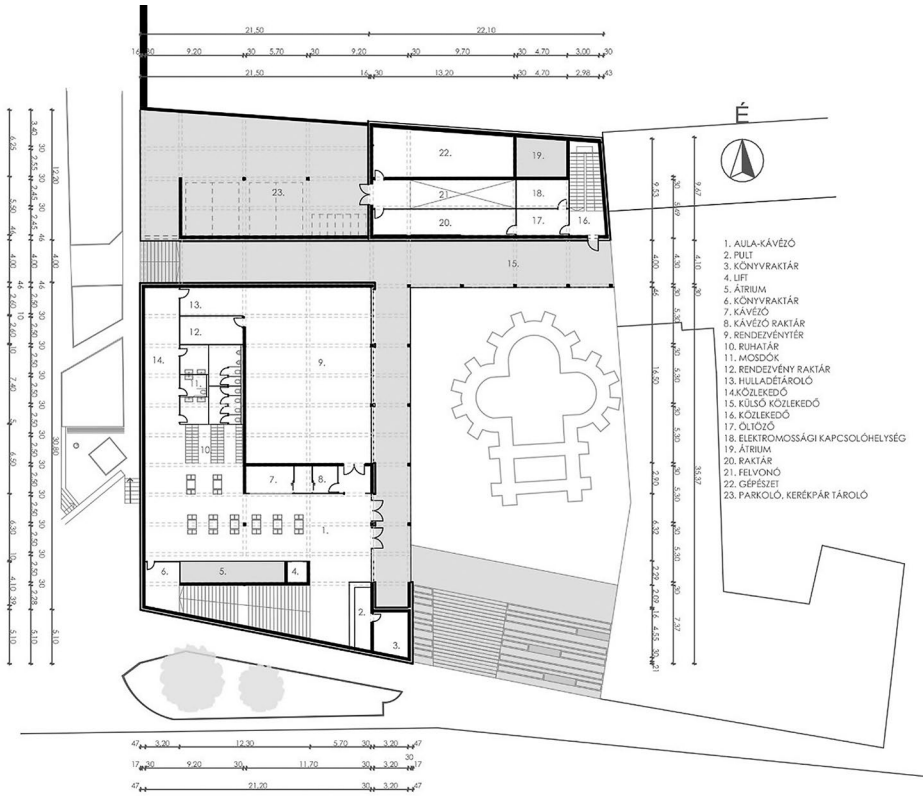
A kialakult közösségi kertet egy oszlopsorral határolt szabadtéri fedett tér veszi körül, amely átmenetet képez belső és külső tér között. Belépve az épületbe olyan közösségi funkciókat találhatunk, amelyek a kiállítástól függetlenül is használhatóak, ezzel állandó igénybevételt biztosíthatnak az épületnek. Ide sorolhatjuk a kávézót és a rendezvényteret, amelyek közvetlen kapcsolatba kerülnek a közösségi kerttel.

2. ábra. Funkcionális elrendezés

(saját szerkesztés)

A telek oldalsó részén jelenleg is biztosított a gépjárművel történő megközelítés, ezt a helyzetet megtartva került kialakításra a múzeumhoz szükséges raktárakat és irodákat összefogó épületrész, amely összeségében egy tömeget alkot a múzeumépülettel. A múzeum fő megközelítése, egy széles reprezentatív lépcsőn vagy a mellette induló lifttel történhet, amely független a személyzeti, illetve a kiállításához vezető közlekedőtől egyaránt.

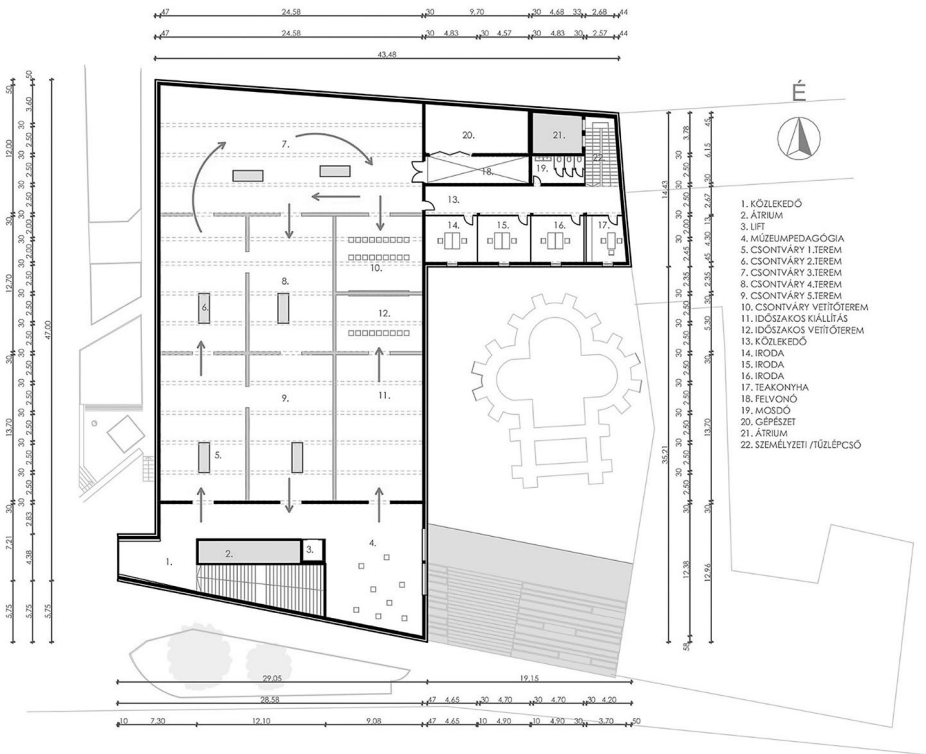

3. ábra. Földszinti alaprajz
(saját szerkesztés)

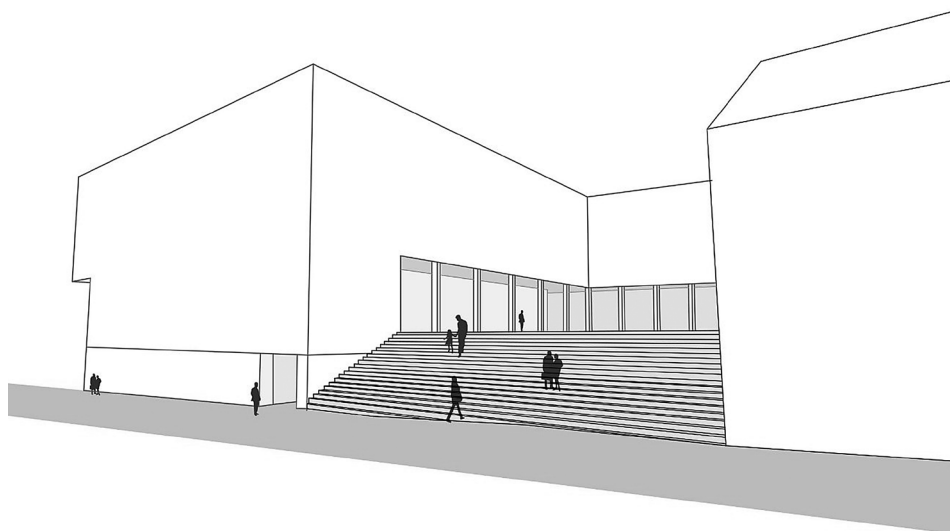
A kiállítóterek kialakításánál fő szempont volt a terek kapcsolata. A termek átlátást biztosítanak a következő állomásunkhoz. A tervezés során fontos szempont volt, hogy a kiállítás végéhez érve ne kelljen visszafordulnunk és végig mennünk eddig megtett útvonalon. Ezzel a lépéssel elkerülhetővé válik, hogy zsúfoltság alakuljon ki és egyértelműbbé válik a közlekedés.

A kiállítóter az öt Csontváry gyűjteményt bemutató teremmel kezdődik, amelyekhez kapcsolódik egy vetítőterem, ahol a művésszel kapcsolatos filmeket tekinthetjük meg. A Csontváry gyűjtemény mellett időszakos ki-

állítások bemutatására alkalmas tér kialakítása is fő szempont volt, hiszen változó kiállítási anyagával szélesebb körben válthat ki érdeklődést. Ez a terem az állandó kiállítástól függetlenül is megtekinthető, illetve ehhez a térhez is kapcsolódik egy vetítésre vagy más interaktív eszközök bemutatására alkalmas tér.

4. ábra. Emeleti alaprajz
(saját szerkesztés)

5. ábra. A múzeum főbejárata

(saját szerkesztés)

Létrejönnek a kiállítástól függetlenül is működőképes, mégis a múzeumhoz kapcsolódó közösségi terek, amely megfelelő helyszín lehet rendezvények megtartására, szabadidő eltöltésére, találkozópontnak vagy akár a kiállítás megtekintése utáni kikapcsolódást biztosíthatja számunkra.

Rövidítések

- CSÁGOLY 2004 CSÁGOLY Ferenc: Középületek. Bp., 2004.
- BARTHA 2018 BARTHA Dorka: Szabad terek világszerte – a 16. Velencei Építészeti Biennálén jártunk = Szabad terek világszerte – a 16. Velencei Építészeti Biennálén jártunk (welovebudapest.com) (utolsó letöltés: 2023. május 23.)
- BAÁN 2018 K. HILLIER Lili: Világstárok fognak érkezni a Szépművészetibe – Baán László a Mandinernek. *Mandiner.hu* 2018. október 21. (Utolsó letöltés: 2023. május 23.)
- DÚLL 2010 DÚLL ANDREA: Helyek, tárgyak, viselkedés: Környezetpszichológiai tanulmányok. Bp., 2010.
- DÚLL 2017 DÚLL ANDREA: Épített környezet és pszichológia. A lokalitásélmény környezetpszichológiai vizsgálatai MTA Doktori Értekezés. Kézirat. Bp., 2017.
- DÚLL: Hogyan? DÚLL Andrea Hogyan lesz a múzeum közösségi hely? Környezetpszichológiai alapvetés. Kézirat. (elérhető: https://mokk.skanzen.hu/admin/data/file/20200315/dull_a_muzeum-mint-kozossegi-ter.pdf; utolsó letöltés: 2023. május 23.)
- DÚLL – SZOKOLSZKY 2006 DÚLL Andrea – SZOKOLSZKY Ágnes: Környezet-pszichológia. Bp., 2006.
- MERKL 2016 MERKL Márta: „Az élmény felbecsülhetetlen!” Az élmény mint érték napjaink képzőművészeti gyakorlatában II. rész. *Kortárs* 60. (2016:6) 78–92.
- MORÁNSZKY – M. GYÖNGY 2007 MORÁVÁNSZKY Ákos – M. GYÖNGY Katalin: A tér Kritikai antológia. Bp., 2007.
- W Aidacher 2011 Waidacher, Friedrich: Az általános muzeológia kézikönyve. Bp., 2011.

NYÍRÓ ALEXANDRA

Miből lesz a cserebogár?

Felsőoktatási tehetségmenedzsment puha kötésben,
avagy a soft skillek kiemelkedő szerepe

Higher educational talent management and the outstanding role of soft skills

After instituting Bologna system in 2005, Hungarian higher education has been transforming into a new cyclical educational settlement. Earlier, Hungarian higher educational students had the opportunity to be a student through 5 or 6 years, nowadays it could be at least a 3-year-long education. Hence, we may rightfully raise a question; if this amount of time is enough to get proper quality and quantity of higher educational knowledge to cope with labour market challenges. As students realise the shortness of time, they also realise how important it is to develop and get as many skills as they could including hard and soft skills. Having developed soft skills, talent management activities offer a great choice to fulfil this problem.

The aim of this study is to identify and explore the significance of soft skills, especially in the case of those students who are intending to leave university immediately after finishing their bachelor's degree. In order to search for these answers, we distinguished 2 groups; first group is represented by students who are part of talent management, and the other group is represented by those students who decided not to take part in talent management. Answers could strengthen us about the similarities and differences between the 2 groups and the necessity of university talent management. As we received and analysed our results, we discovered strong connection between the available soft skills of those students who are the participants of higher educational talent management and those who are not. Additionally, we were attached that there is a significant difference between the soft skills of our different groups.

Keywords: talent management, soft skills, higher education, Hungary, University of Pécs

Bevezetés

A Bologna rendszer 2005-ös bevezetésének következtében átalakult a magyarországi felsőoktatás és egy újfajta, ciklusos képzési szerkezet alakult ki, amely jelentősen lecsökkentette a felsőfokú végzettség megszerzéséhez szükséges képzési időt. Az átalakulás és a képzési idő szűkülése felveti a kérdést a munkaerőpiaci oldalon: vajon elegendő (szakmai) tudással rendelkeznek a frissen végzett álláskeresőek? A kritikus kérdés hasonló problémát okoz hallgatói oldalon is, hiszen jogosan tehetik fel az éppen frissen felvett vagy az alapképzésben tanulmányaikat folytató hallgatók: elég lesz az a néhány év arra, hogy megfelelő mennyiségű és minőségű tudást szerezzenek meg? Elég lesz-e továbbá arra is, hogy teljesen felkészülten lépjenek ki a munkaerőpiacra frissdiplomásként és rugalmasan, rövid idő alatt reagáljanak a változó kihívásokra, elvárásokra? Pontosan emiatt különösen fontos figyelmet fordítani arra, hogy a hallgatóknak a kötelező tantervi követelményeken és kritériumokon túl legyenek olyan lehetőségeik, amelyek a hard skillek megszerzése mellett hozzásegítik őket a soft skillek megszerzésére és fejlesztésére, melynek kiváló táptalaja lehet a felsőoktatási tehetségmenedzsment.¹ A klasszikus tehetséggondozás vonalán elindulva kutatásom célja az abban résztvevő és kívül maradt hallgatók közti különbségek feltárása a soft skillek kapcsán. A különböző összetételű csoportok tagjainak soft skillek közötti különbségeinek, vagy éppen hasonlóságainak megvizsgálása adhat megerősítést a felsőoktatási tehetségmenedzsment szükségességére és létjogosultságára, hiszen rendkívül „fontos az egyetem presztízsében a kreatív munkaerő képzése”.² Tanulmány tehát a klasszikus tehetséggondozott és az abból kimaradt hallgatók soft skilljeinek vizsgálatára fókuszál. Kutatási kérdésem a következők:

K1: Meghatározó különbséget találunk-e a klasszikus tehetséggondozásban résztvevő és az abból kimaradó hallgatók meglévő soft kompetenciái között?

¹ KOLTÓI 2012.

² BODNÁR 2011. 23.

K2: Találunk-e különbséget a klasszikus tehetséggondozott és az abban nem résztvevő hallgatók között arra vonatkozóan, hogyan értékelik az intézményük által nyújtott soft kompetenciafejlesztési lehetőségeket?

Szakirodalmi áttekintés

Az alábbiakban a klasszikus felsőoktatási tehetséggondozás működésének rövid áttekintését követően azt vizsgálom, hogy a frissdiplomásoknak milyen kihívásokkal kell szembenézniük a munkaerőpiacon, melyek azok a kompetenciák, amelyeket leendő munkavállalóik elvárnak tőlük.

Tehetséggondozás a felsőoktatásban

A tehetséggondozás – beleértve a felsőoktatási tehetséggondozást is – a tehetség azonosításával indul, amely korántsem egyszerű feladat oktatói (mentori) részről, hiszen egy mentornak is rendelkeznie kell a tehetségek jellemzőivel. Ezen jellemzőkhöz tevődik hozzá az élettapasztalat, amivel segítheti a mentor a mentoráltját.³ A felsőoktatási tehetséggondozás működési keretrendszerét a 2005. évi CXXXIX. Felsőoktatási Törvény 66. §-a fogalmazza meg pontosan. Ezek alapján a törvény a felsőoktatási tehetséggondozást a tudományos diákköri munka és szakkollégiumok keretében helyezi el, amely a doktori képzéssel kiegészülve együttesen alkotja a klasszikus tehetséggondozás fogalmát. Mivel a doktori tanulmányok a többciklusú képzés része, és feltételezhető, hogy a doktori képzésben résztvevő hallgatók kisebb számban vannak jelen a munkaerőpiacon mint azon társaik, akik a diplomaszerzést követően kilépnek a munkaerőpiacra, ezért ez nem képezi kutatásom részét.

Munkaerőpiaci kompetencia elvárások

A felsőoktatási tehetséggondozást értelmezhetjük úgy is, mint egy felkészítést a munkaerőpiacra, amely olyan plusz dolgokat ad egy hallgatónak,

³ GYARMATHY 2012.

amellyel egy kompetitív környezetben ki tud tűnni képességeivel a tömegből és ez hozzásegíti őt az állás betöltéséhez. A plusz dolgok pedig azok a soft skillek, melyek fejlesztéséhez jócskán hozzájárulhat a felsőoktatási tehetséggondozás. Munkáltatói szempontból ez azért fontos, mert egy tehetséges fiatal jelenléte az adott munkáltatónak is nagyon előnyös, hiszen a szakértelem rendkívül fontos nyersanyag, és egy tehetséges munkavállaló olyan tudáseszköz és erőforrás, aki hozzáadott értéket képvisel a vállalatban belül.⁴ Ez azért is jelentős, mert gyakran felmerül egy vállalat esetében a minőségi munkaerőhiány, ami a jövőbeli projektek, tervek megvalósítását veszélyeztetheti. A megoldatlan munkaerőhiány viszont nem maradhat megoldás nélkül, ami elvezethet a toborzás és munkaerőfelvétel teljes átrendeződéséhez. Az átrendeződés új készségek és új kompetenciák felé mutató elvárások megjelenését eredményezheti.⁵ Amit mindenképpen látnunk kell az az, hogy a soft skillek szerepe jelentős, mégpedig annyira, hogy egy felmérésben a megkérdezett vezetők 92%-a számolt be arról, hogy a soft skillek legalább olyan fontosak, mint a hard skillek, mi több, a vezetők 89%-a állította, hogy komoly nehézséget okoz olyan alkalmazottat találni, akik (a vállalat számára) megfelelő soft skillekkel rendelkeznek. A továbbiakban áttekintjük, melyek azok a soft kompetenciák, amelyekre igény merül fel a munkáltatói oldalon. Harangi szerint a jó problémamegoldó készséggel és kreativitással rendelkező munkavállalóknak van meghatározó jelentőségük.⁶ Ugyancsak fontos szerepet tulajdoníthat a munkaadó az elemzés és rendszerezés képességének, mert az egyénnek képesnek kell lennie az új információkat befogadni és elemezni, amely majd lehetővé teszi, hogy bizonyos helyzeteken változtathasson, míg bizonyos feladatokat pedig siekerezsen megoldhasson.⁷ A PWC által indított Talent programban a vállalatvezetőket kérdezték a szükséges kompetenciákról, ahol válaszaikban kiemelték mennyire fontos számukra a leendő munkavállalóikban a lelkesedés, az erős teljesítményorientáció és a nagy munkabírási. Előnyös, ha kedvelik a kihívá-

⁴ BARTHA 2006.

⁵ TÉGLÁS – HLÉDIK 2019.

⁶ HARANGI 2008.

⁷ CSERNÉ 2000.

sokat és képesek együttműködni, csapatban gondolkodni.⁸ A csapatmunkán túl említhetünk olyan munkahelyi eseteket is, ahol épp arra van szükség, hogy a dolgozó önállóan és felelősségteljesen tudjon működni. A mai munkaadók esetében inkább az az elvárás hogy dolgozóik azonosuljanak a szervezeti célokkal és értékekkel.⁹ A PWC által készített kutatás az önállóság mellett a rugalmas gondolkodást is kiemeli, a World Economic Forum pedig az érzelmi intelligencia jelentős szerepét annak érdekében, hogy a vállalatok megvalósíthassák jövőbeni terveiket.¹⁰ Természetesen adott munkahelyen nem kell rendelkezni az összes létező soft skilllel egy munkavállalónak, ezt mindig az adott betöltendő munkakör specifikuma dönti el mire van szükség. Ezért érdemes a meglévő készségeket külön csoportokba helyezni és rangsorolni, annak érdekében, hogy könnyebben meghatározható legyen, hogy a munkavállaló mely készségekkel rendelkezik és milyen szinten. Azt viszont látjuk, hogy szakképzett munkaerőre szükség lesz, és a szakképzettség mellett jelentős súllyal fognak bírni a soft kompetenciák a vállalatok munkaerőkiválasztási folyamatainál.

A kutatás módszertana és eredményei

Az alábbiakban a kutatás módszertanát és annak eredmények mutatom be, amely során röviden kitérek a vizsgált személyekre is.

Kutatásmódszertan

A kutatás alapjául a hallgatói Diplomás Pályakövetési Rendszer (röviden DPR) Hallgatói motivációs vizsgálata szolgált, melyet bármelyik hallgató kitölthetett, aki a Pécsi Tudományegyetemen a 2019/2020-as tanév 2. félévében aktív jogviszonnyal rendelkezett. A 2020. május-júniusi kitöltési időszakban összesen 2235 válasz érkezett, így 17,73%-os kitöltési hajlan-

⁸ PWC 2017.

⁹ TÉGLÁS – HLÉDIK 2019.

¹⁰ PWC 2017; GRAY 2016.

dóságról beszélhetünk. Az adatfelvétel online standard kérdőívben keresztül (anonim módon) történt. A kérdőív célja két csoport létrehozása volt; az egyik csoport azokat a hallgatókat jelöli, akik valamilyen klasszikus tehetséggondozó forma résztvevői (szakkollégium, TDK), a másik csoport pedig azokat jelöli, akik ezen kívül esnek. A kitöltő hallgatók között a különbségeket kerestük egyrészt a hallgatók meglévő soft skilljei, másrészt a kar által nyújtott soft skill fejlesztési lehetőségek megítélése között. A hallgatók válaszaikat egy 1-től 5-ig terjedő Likert-skálán közölhették. Független mintákról van szó, ezért elsőként a minta eloszlását vizsgáltam meg, több normalitás tesztet futtatam, amelyek alátámasztották, hogy a minták esetében nem beszélhetünk normális eloszlásról, ezért a további elemzésekhez Mann-Whitney tesztet alkalmaztam. A csoportok mintabeli eloszlását tekintve 127 fő képviseli a szakkollégistákat és 2052 fő a nem szakkollégistákat, valamint 218 fő tartozik a TDK-s csoportba és 1971 fő a nem TDK-s csoportba.

Eredmények

A vizsgálat eredményeit a kutatás alapjául szolgáló soft kompetenciák köré építve tekintem át. Az eredmények leírása során rendszerezem és csoportosítom az elemzett soft kompetenciákat annak érdekében, hogy a munkáltatók gondolkodásmódjához kellőképpen illeszkedjenek a pályakezdeőkkel szembeni elvárásaik.¹¹

A személyes és szociális készségek között említhetjük a rugalmasságot, az érzelmi intelligenciát, a jó időgazdálkodást, a vállalkozó szellemet, a szervezőképességet és az udvariasságot. Az első kérdéskörben a hallgatók már meglévő soft skilljeit vizsgálva csak a TDK-s/nem TDK-s csoport esetében találtunk szignifikáns bizonyítékot a különbségre vonatkozóan a jó időgazdálkodás ($p=0,0009$), a képesség újításra ($p=0,0011$) és a vállalkozó szellem ($p=0,0318$) kompetenciáknál.

¹¹ TÉGLÁS – HLÉDIK 2019.

1. táblázat. *Meglévő személyes és szociális készségek*

készség	jó időgazdálkodás		képesség újításra		vállalkozó szellem	
	TDK	nem TDK	TDK	nem TDK	TDK	nem TDK
n	213	1915	213	1924	212	1921
átlag	3,606	3,348	4,009	3,799	3,58	3,409
szórás	1,151	1,101	0,8848	0,922	1,109	1,075
p érték	0,0009	0,0009	0,0011	0,0011	0,0318	0,0318

A hallgatók megítélése alapján arra vonatkozóan, hogy milyen mértékben segíti ezek fejlesztését az adott karon folyó oktatás és elérhető szolgáltatás a szakkollégista/nem szakkollégista összehasonlításban csak a szervezőképesség ($p=0,0219$) kompetenciánál találtunk szignifikáns különbséget. Emellett a TDK-s/nem TDK-s csoportnál az érzelmi intelligencia ($p=0,0003$), az udvariasság ($p=0,0001$), a vállalkozó szellem ($p=0,0023$) és a képesség újításra ($p=0,0001$) kompetenciák esetében találtunk szignifikáns különbséget.

2. táblázat. *Fejlesztési lehetőségek értékelése, személyes és szociális készségek*

készség	TDK-s				nem TDK-s			
	n	átlag	szórás	p érték	n	átlag	szórás	p érték
érzelmi intelligencia	209	2,665	1,261	0,0003	1919	3,003	1,297	0,0003
képesség újításra	214	3,294	1,058	0,0104	1924	3,491	1,122	0,0104
vállalkozó szellem	213	2,864	1,246	0,0023	1918	3,125	1,215	0,0023
udvariasság	212	2,797	1,364	<0,0001	1919	3,178	1,298	<0,0001
	szakkollégista				nem szakkollégista			
szervezőképesség	122	3,418	1,205	0,0219	1996	3,157	1,193	0,0219

A szakmai elvárásokkal kapcsolatos készségek csoportjába soroljuk az elméleti szaktudás alkalmazását a gyakorlatban, a nagy munkabírás, kitartás és a vezetői képességek kompetenciákat. Itt is a már meglévő és a fejlesztésben lévő kompetenciák alapján vizsgáltam. A meglévő kompetenciák tekintetében a szakkollégista/nem szakkollégista csoportok esetében a vezetői készségeknél ($p=0,0281$) találtunk szignifikáns bizonyítékot a csoportok különbözősége között, míg a TDK-s/nem TDK-s csoportok esetében az elméleti szaktudás alkalmazása a gyakorlatban ($p=0,0088$), és a nagy munkabírás ($p=0,0001$) kompetenciáknál.

3. táblázat. *Meglévő szakmai elvárásokkal kapcsolatos készségek*

készség	elméleti szaktudás		nagy munkabírás		vezetői képességek	
	TDK	nem TDK	TDK	nem TDK	szakkollégista	nem szakkollégista
n	215	1915	214	1920	122	1995
átlag	3,581	3,409	4,327	4,027	3,418	3,2
szórás	0,9675	0,9635	0,8254	0,9297	1,051	1,061
p érték	0,0088	0,0088	<0,0001	<0,0001	0,0281	0,0281

Áttérve a fejlesztés kérdéskörére, csak a TDK-s/nem TDK-s csoportoknál fedeztünk fel szignifikáns eltérést a csoportok között, szintén az elméleti szaktudás ($p=0,0026$) és a vezetői képességek ($p=0,0048$) kompetenciáknál.

4. táblázat. *Fejlesztési lehetőségek értékelése, szakmai elvárásokkal kapcsolatos készségek*

készség	elméleti szaktudás		vezetői képességek	
	TDK	nem TDK	TDK	nem TDK
n	214	1924	211	1924
átlag	3,388	3,63	2,555	2,82
szórás	1,132	1,071	1,231	1,254
p érték	0,0026	0,0026	0,0048	0,0048

A kommunikációs kompetenciák közé soroljuk a kommunikációs készséget (szóban és írásban), a nonverbális kommunikációt, a konfliktuskezelési képességet, a jó prezentációs készséget és az idegennyelvi tudást. Abban a kérdéskörben, hogy milyen mértékben rendelkeznek a hallgatóink adott kompetenciával, a szakkollégista/nem szakkollégista csoportoknál egy esetben, a kommunikációs készségnél ($p=0,0001$) találtunk szignifikáns különbséget a csoportok között, míg a TDK-s/nem TDK-s összehasonlításban öt készségnél, ezek sorban: idegennyelvi tudás ($p=,0312$), jó prezentációs készség ($p=0,0033$), kommunikációs készség ($p=0,0204$), nonverbális kommunikációs ($p=0,0424$) és konfliktuskezelési képesség ($p=0,0189$).

5. táblázat. *Meglévő kommunikációs készségek*

készség	TDK-s				nem TDK-s			
	n	átlag	szórás	p érték	n	átlag	szórás	p érték
kommunikációs készség	212	3,939	0,9241	0,0204	1919	3,751	1,021	0,0204
jó prezentációs készség	211	3,701	0,9517	0,0033	1921	3,469	1,048	0,0033
konfliktuskezelés	211	3,929	0,946	0,0189	1916	3,777	0,9394	0,0189
nonverbális kommunikáció	211	4,047	0,9142	0,0424	1921	3,928	0,89	0,0424
idegennyelvi tudás	211	3,877	0,9431	0,0312	1923	3,696	1,048	0,0312
	szakkollégista				nem szakkollégista			
jó prezentációs készség	124	3,823	1,036	<0,0001	1999	3,473	1,037	<0,0001

6. táblázat. *Fejlesztési lehetőségek értékelése, kommunikációs készségek*

készség	jó prezentációs készség		nonverbális kommunikáció	
	szakkollégista	nem szakkollégista	tdk	nem tdk
n	124	2010	211	1922
átlag	3,702	3,45	2,801	3,014
szórás	1,236	1,226	1,316	1,262
p érték	0,0136	0,0136	0,0218	0,0218

Az önálló munkavégzéshez kapcsolódó és együttműködési kompetenciákat esetében a szakkollégista/nem szakkollégista csoportok összehasonlításában több esetben is találtunk szignifikáns bizonyítékot a csoportok különbözőségére.

7. táblázat. *Meglévő önálló munkavégzéshez kapcsolódó és együttműködési készségek*

készség	önállóság				csapatmunka	
	szakkollégista	nem szakkollégista	tdk	nem tdk	tdk	nem tdk
n	124	1994	213	1914	213	1919
átlag	4,419	4,204	4,333	4,204	4,052	3,916
szórás	0,7446	0,8397	0,7811	0,8408	0,9123	0,9441
p érték	0,0044	0,0044	0,0333	0,0333	0,0396	0,0396

A meglévő kompetenciáknál és a fejlesztésre vonatkozóan szignifikáns az önállóság ($p=0,0044$ és $p=0,0033$), valamint a csapatmunka ($p=0,0396$) is szignifikáns a fejlesztési lehetőségnél. A TDK-s/nem TDK-s csoportoknál csak a csapatmunka ($p=0,0074$) kompetenciánál találtunk különbséget annál a kérdéskörnél, hogy milyen mértékben segíti a kompetencia fejlődését az intézmény.

Végül, a problémamegoldó kompetenciához soroljuk az elemzés és rendszerezés képességét. Itt csak a TDK-s/nem TDK-s csoportok között találtunk különbséget ($p=0,0001$) abban a kérdéskörben, hogy milyen mértékben segíti az intézmény az adott soft kompetencia fejlődését.

8. táblázat. *Fejlesztési lehetőségek értékelése, problémamegoldó készségek*

készség	elemzés és rendszerezés	
	TDK	Nem TDK
n	212	1921
átlag	4,042	3,786
szórás	0,8779	0,9206
p érték	<0,0001	<0,0001

Következtetések és ajánlások

A következőkben az eredményekhez tartozó következtetéseimet mutatom be. Ahogy az eredmények leírása esetében ezúttal is a vizsgált soft kompetenciákat a munkáltatók gondolkodásmódjához és pályakezdeőkkel szembeni elvárásaikhoz illeszkedve rendszerezük.¹² Végül pedig a kutatás nyomán megfogalmazott ajánlásokat ismertetem.

Következtetések

A személyes és szociális készségek között említjük a rugalmasságot, amely azért fontos egy munkavállaló szemszögéből, mert könnyebben bele tud illeszkedni a változó munkakörnyezetébe.¹³ Az érzelmi intelligencia kulcsfontosságú szerepe abban rejlik, hogy hozzásegíti a dolgozót a másik dolgozó megértéséhez, amely megkönnyítheti a közös munkát.¹⁴ A hatékony időgazdálkodás esetében egy top soft skill elvárásról beszélhetünk Pukelis szerint,¹⁵ aki több országban végzett felmérést és Magyarország mellett még Litvániában, Szlovéniában és Lengyelországban is az egyik legfontosabb soft skill a munkaerő felvétel során. A vállalkozó szellem pedig abból a szempontból jelentős skill, mert minden egyetemistának számolnia kell azzal, hogy az egyetem elvégzése után nem biztos hogy azonnal munkát talál, vagy nem biztos hogy a számára megfelelő munkát találja, ami előhívhatja a vállalkozó szellemét, és akár elgondolkozhat saját vállalkozás alapításán.¹⁶

A szakmai elvárásokkal kapcsolatos készségek csoportjába soroljuk a vezetői készségeket, amely egy fontosnak tűnő skill, ám egy remek példa erre az a kutatás, amelyben a munkáltatói oldalról kértek meg vállalatvezetőket, hogy értékeljenek soft és hard skilleket, melyekre van szüksége egy friss

¹² TÉGLÁS – HLÉDIK 2019.

¹³ SARBAN 2012.

¹⁴ SUARTA et al. 2017.

¹⁵ PUKELIS 2012.

¹⁶ GARCEZ et al. 2020.

munkavállalónak és rangsorolva a 22 skill közül a utolsó helyen végzett a vezetői képesség skill (5-ből 2.83-as átlaggal).¹⁷ Az elméleti szaktudás fontosságát szintén a fentebb említett kutatás igazolta, itt a skill már jóval feljebb került a listán, nem úgy, mint a vezetői képesség esetében. A vállalatvezetők 3,95-ös átlaggal (5-ből) értékelték a skill meglétének fontosságát egy pályakezdő esetében.

A kommunikációs kompetenciák esetében például a kommunikációs készség alapvetően elvárható lenne a kezdő munkavállalóktól, mégis jelentős hiányosságokat véltek felfedezni a megkérdezett vállalatvezetők. Elmondásuk alapján a friss munkavállalók 59,7%-a esetében komoly hiányoságként jelenik meg a kommunikációs skill. Ha már kommunikációs készség, akkor mindenképpen említenünk kell az idegennyelvi tudást is, amely számos munkahelyen az elvárt B2-es folyékony szintet jelöli (ritkább esetben a C1-et). A munkáltatók 64%-a várja el ezeket a szinteket munkavállalóiktól.¹⁸ Ehhez szorosan kapcsolódik a prezentációs skill, hiszen nem csak anyanyelvükön, hanem idegen nyelven is előfordulhat, hogy kommunikálniuk kell a munkavállalóknak. A jelentés szerint ez egy erősen javításra, fejlesztésre szoruló skill. A nonverbális készség is fontos, már csak azért sem hanyagolható el, mert az élő beszédet folyamatosan kiegészíti a nonverbális kommunikáció, szinte nincs egyik a másik nélkül, és sokszor megkönnyíti a másik fél kommunikációjának megértését a nonverbális jeleken keresztül.¹⁹

Az önálló munkavégzés legalább olyan előnyös egy munkavállaló skilljei között, mint a csapatban való gondolkodás és munkavégzés. A csapatmunkát már a friss munkavállalóknak érdemes lenne az egyetemi éveik alatt elsajátítani, hogy amikor állásinterjúra mennek ez már a munkavállalói portfóliójuk része legyen.²⁰

¹⁷ HORVÁTH-CSIKÓS – JUHÁSZ 2022.

¹⁸ LAZÁNYI 2012.

¹⁹ PHETOANE 2004.

²⁰ ANDREWS – HIGSON 2008.

Végül, a problémamegoldó kompetenciához soroljuk az elemzés és rendszerezés képességét. Enélkül a problémamegoldás, vagy az ahhoz vezető út lehetetlen, mert ez adja meg az irányt, ez adja meg a keretet hozzá.²¹

Ajánlások

Mivel jelen tanulmányban a klasszikus tehetséggondozás két alappillérről foglalkoztam, a jövőbeli kutatási irányokat tekintve érdemes lehet a harmadik pillérre, jelesül a doktori képzésre is kiterjeszteni, illetve kiszélesíteni a tehetséggondozás vizsgálatát nem csak a klasszikus vonalon. Ugyanígy a puha képességeket tekintve, ki lehet bővíteni a listát, illetve érdemes az eredményeket munkáltatói szempontból is figyelembe venni, mert láttuk, hogy a munkaerőpiacon szükség van a hard skillek mellett a soft skillekre is, és láthatjuk, hogy a klasszikus tehetséggondozás (is) hozzájárulhat a soft skillek fejlődéséhez.

Rövidítések

ANDREWS– HIGSON 2008	ANDREWS, Jane – HIGSON, Helen: Graduate Employability, ‘Soft Skills’ Versus ‘Hard’ Business Knowledge: A European Study. <i>Higher Education in Europe</i> 33. (2008:4.) 411–422.
BARRETT 2012	BARRETT, Garry. F.: The Return to Cognitive Skills in the Australian Labour Market. <i>Economic Record</i> 88. (2012) 1–17.
BARTHA 2006	BARTHA Zoltán: Az üzleti tudás sajátosságai és a hozzáférhetőségei körülményei. PhD értekezés, Miskolci Egyetem, kézirat. Miskolc, 2006.
CSERNÉ 2000	CSERNÉ ADERMANN Gizella A. G. (2000). Az önirányított tanulás. <i>Tudásmenedzsment</i> 1. (2000) 4–10.

²¹ BARRETT 2012.

- GARCEZ et al. 2020 GARCEZ, Anna – SILVA, Ricardo Moreira da – LIMA, Tania Miranda – SANTOS, Fernando Charrua – OSÓRIO, Gerardo J. – FRANCO, Mario. Become an Entrepreneur: The Skill needs of Labour Market. *Proceedings of ICERI2020 Conference, 9, 10th 13th annual International Conference of Education, Research and Innovation.* (elérhető: https://www.researchgate.net/publication/347247380_BECOME_AN_ENTREPRENEUR_THE_SKILL_NEEDS_OF_LABOUR_MARKET; utolsó letöltés: 2023. május 23.)
- GRAY 2016 GRAY, Alex: The 10 skills you need to thrive in the Fourth Industrial Revolution. *World Economic Forum, 19.*
- GYARMATHY 2012 GYARMATHY Éva: A tehetség. Háttéré és gondozásának gyakorlata. Bp., 2012.
- HARANGI 2008 HARANGI László: A knowledge worker komplementer kompetenciái. *Tudásmenedzsment 9.* (2008:2.) 21–30.
- HORVÁTH-CSIKÓS –JUHÁSZ 2022 HORVÁTH-CSIKÓS Gabriella – JUHÁSZ Tímea: A puha (soft) és a kemény (hard) készségek munkaerőpiaci szükségessége. *Educatio 30.* (2022:3.) 532–542.
- KOLTÓ 2012 KOLTÓI Lilla: Tehetséggondozás a felsőoktatásban. *Fókusz, 15–26.* (https://www.felvi.hu/pub_bin/dload/felsooktatasi_muhely/FeMu/2012_4/Felsooktatasi_Muhely_2012_4_15-26.pdf, utolsó letöltés: 2023. május 23.)
- LAZÁNYI 2012 LAZÁNYI Kornélia: Study for nothing? Literature overview of labour market opportunities for individuals with tertiary education. *FIKUSZ 2012: Symposium for young researchers: Proceedings, 37–46.*
- PHETOANE 2004 PHETOANE, Keabetswe: The Knowledge and Views of Public Servants on the Impact of Multiculturalism in Verbal and Nonverbal Communications: A Study in the National Government Departments. Citeseer, 2004.
- PWC 2017 Digitalizáció és szakemberhiány: Nincs vezérigazgató, aki ezektől ne tartana ma. PWC. (<https://www.pwc.com/hu/>

- hu/sajtoszoba/2017/magyarorszag_i_vezerigazgato_felme-
res_2017.html; utolsó letöltés: 2023. május 23.)
- SERBAN 2012 SERBAN, Andrea Claudia: A better employability through labour market flexibility. The case of Romania. *Procedia-Social and Behavioral Sciences* 46. (2012) 4539–4543.
- SUARTA et al. SUARTA, I. Made – SUWINTANA, I. Ketut – SUDHANA, I. Fajar Pranadi – HARIYANTI, Ni Kadek Dessy: Employability skills required by the 21st century workplace: A literature review of labor market demand. *International Conference on Technology and Vocational Teachers* 102. (2017) 337–342.
- TÉGLÁS–HLÉDIK TÉGLÁS Tünde – HLÉDIK Erika: (2019). Munkáltatói kompetenciaelvárások vizsgálata piaci környezetben. *Competitio* 18. (2019) 75–107.

Háromdimenziós tér érzékelése kontraszt és frekvencia alapú képfeldolgozási módszerekkel, pályabecslés gépi tanulás felhasználásával

**3D depth estimation using contrast and frequency-based image processing
methods, path estimation using machine learning**

Nowadays, machine vision is not a big challenge any more, as there are many sophisticated and rather expensive target devices available on the market. However, the aim of our project is to develop a robust, simple, cheap and preferably real-time method, based on camera images only, where it is still possible to localize spatial objects and to determine their shape with sufficient accuracy. For this purpose, we used a single, focusable camera. In a stable position, by adjusting the focal length, different parts of the space will be in focus. By detecting the sharp areas, we can estimate the position and extent of objects and surfaces at a given distance, and hence certain properties of 3-D space. As with image processing problems in general, this can be a fairly computationally intensive process, so hardware design is a key task to achieve the desired result. However, the application doesn't always require high resolution or accurate computation. Real-time processing for those applications seems achievable. Using different image processing techniques, such as frequency domain image processing methods, the processing time can be greatly reduced. The above methods would certainly be suitable to support autonomous navigation of vehicles, e.g. drones, in unknown environments.

Keywords: image processing, spatial sensing, spatial navigation, depth map, 3D

Bevezetés

A gyorsan, megbízhatóan és pontosan működő 3D-s térérzékelő rendszerekre manapság nagy az igény a digitalizáció és autonóm rendszerek területein. A rohamos térnyerés hátterében a hardveres és szoftveres képfeldolgozási eljárások gyors fejlődése áll. A szemrevételezéses minőségvizsgálatot felváltja az optikai rendszerek ellenőrző funkciója, mely sokkal pontosabb és megbízhatóbb, mint az emberi munka. A biztonságtechnológia terén a telefonok alapvető funkciói között megjelent az arcfelismerés, valamint az ujjlenyomatfelismerés, magasabb biztonsági szintekhez pedig az írisz alapú azonosítás. Katonai környezetben az emberi veszteségek enyhítése érdekében távolról irányítható robotokat, drónokat alkalmaznak. De, ha a nem túl távoli jövő kihívásait nézzük, az önvezető autók, a rendőr drónok, a csomagszállító drónok, az okos városok, összesítetten az autonóm rendszerek jelentik a fő irányvonalat. Ezek a megoldások mind képfeldolgozási feladatokat is igényelnek. Ahogy az emberi érzékelés, úgy a gépi érzékelés fő vonala is a látás, így a gépi látás és képfeldolgozási eljárások fejlesztése és új megközelítések megalkotása kulcsfontosságú feladat a fejlődés és az innováció szempontjából.

Mindezek alapján látható, hogy az igény adott és ezek egy részét ki is lehet elégíteni speciális, jobbára drága céleszközök tervezésével és legyártásával. Sok esetben olcsóbb, egyszerűbb, de az adott feladatot megbízhatóan támogató térérzékelő eljárásra, rendszerre van szükség. A kutatómunkánk is arra irányult, hogy olcsó eszközökkel megvalósítható térérzékelést valósítsunk meg. A projekt célja, hogy elő lehessen állítani egy egyszerű, de mégis robusztus rendszert, mely mindezek mellett költséghatékony is. A munkánk során pusztán egyetlen kamera felhasználásával igyekeztünk megoldani a háromdimenziós tér mélységérzékelését.

A rendszer működését a kamerák fókusz távolságának figyelembevételére alapoztuk, mely információt szolgáltat térbeli adatok kinyeréséhez. A gondolat szerint a kamera fókuszpontjának állításával több képet készít a rendszer, melyeket egy algoritmus elemez az éles – tehát a fókuszban levő, így magas kontrasztú – területeket kiemelve. Ezzel előáll egy becsült kép

a fókusz síkjában lévő térbeli elrendeződésről. Ezeket az adatokat ezután egy mélységi térképbe szervezi az eljárás, ezáltal megbecsülve a tárgyak elhelyezkedését, kiterjedését. Ezen mélységi térképek felhasználásával lehetőség nyílik autonóm döntéshozatalra, például egy drón esetében arra, hogy az kikerüljön egy akadályt, amely felé közeledik, illetve a térben szabad irányokat határozzon meg.

Eredeti projektcélunk megfogalmazásakor az általános felhasználhatóság mellett törekedtünk arra, hogy egyetemünk más kutatócsoportjai is nagyban támaszkodhassanak az eredményekre. Drónos feladatoknál szükség van olyan eljárásra, amely képes a dinamikusan változó térben biztonságosan, lehetőleg valós időben irányítani a drónt, mindezt aktív emberi beavatkozás nélkül. Ehhez az általában használt speciális szenzorok helyett egy bankkártya méretű miniPC-t képzeltünk el, mint számítási kapacitást.

Szakirodalom

Az ötletünk már másban is felmerült, az irodalom Depth from Focus (Dff) módszerként ismeri és a lehetőségeit többen vizsgálták már. Az alapötlet vizsgálata közben az eddigi eredményeket és módszereket is áttekintettük. Az irodalomban főleg nagy pontosságú és számításigényes módszereket látunk. Salokhiddinov és Lee cikkükben egy iteratív megoldást mutattak be, amelyben változó ablakmérettel több képen újra és újra kell számításokat végezni.¹ A bemutatott eredmények jók, de a futási idők a 100-as nagyságrendű képcsomagokon nem engedik meg a valós idejű felhasználást.

M. Moeller és munkatársai egy módosított Laplace eljárással mérik a kontrasztot.² Az általuk kidolgozott módszer meglehetősen bonyolult matematikai alapokon nyugszik. Az eljárásukkal pontos eredményeket és formákat várnak eredményül, mely előállítása meglehetősen számításigényes. A számítások során a GPU kapacitását veszik igénybe. Ez a megközelítés a

¹ SALOKHIDDINOV – LEE 2018.

² MOELLER et. al. 2015.

magas számításigényének köszönhetően kevésbé alkalmas valós idejű megoldásokhoz.

S. Suwajanakorn és kollégái egy kézi eszközökre implementált eljárást fejlesztettek ki, mely pásztázással (swing) és fix fókusszal készít egy képsorozatot, melyet utólagos feldolgozás alá vet. Az eljárásuk megbízhatónak tűnik, azonban egy 25 frame-es sorozatnak a feldolgozási ideje nagyjából 20 percet vesz igénybe, így valós idejű felhasználásra ez a megközelítés sem alkalmas.³

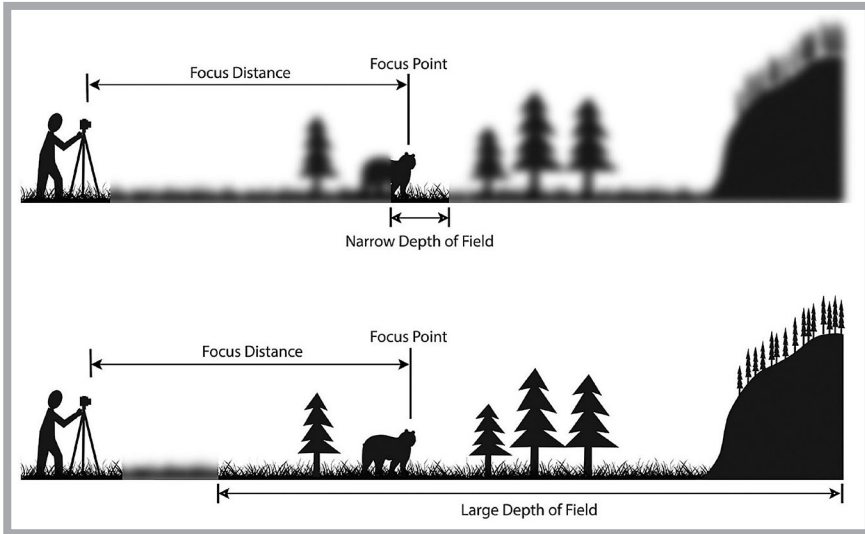
Mindezen áttekintések természetesen gondolatébresztőként hatottak, azonban az időigényük miatt más irányokat is vizsgálnunk kellett.

Anyag és módszer – általánosságban

Az elképzelésünk működési elve az, hogy egy rögzített pozícióból készítünk több képet, különböző fókusz távolsággal (*focus distance*). A fókusz távolság megadja, hogy a kamera lencséjétől milyen távoli dolgok lesznek élesek a képen. Ideális eset, amikor a térben a végtelenségig tudjuk ezt változtatni, kis lépésközökkel, azaz tetszőlegesen távoli (és közeli) részek lehetnek élesek a képen. Ez azonban az ideális eset és az általános optikák nem teszik lehetővé. Az éles terület nagyságát/mélységét a mélységélesség (*depth of field*) is befolyásolja. A mélységélesség valójában egy sáv a fókusz távolság környezetében, melyben lévő tárgyak élesen látszanak. A fenti tulajdonságok a kamera lencserendszerei által definiált tulajdonságok, különböző kamerák különböző tulajdonságokkal bírnak.

Az elkészített, azonos lépésközű fókusz távolsággal felvett képek a tér különböző síkjainak éles területeit tartalmazzák. A felvételekből ki kell nyernünk az éles területeket, azaz azokat, melyek magas kontrasztúak. Ehhez szükség van egy eljárásra, amely képes meghatározni a kontrasztot a kép minden egyes részterületére. A magas kontrasztú területek – képpontok – kiválogatásával előáll az adott fókusz távolságban élesen látszó objektumok közelítő ponthalmaza.

³ SUWAJANAKORN et al. 2015.

1. ábra. Fókusz távolság és mélységélesség

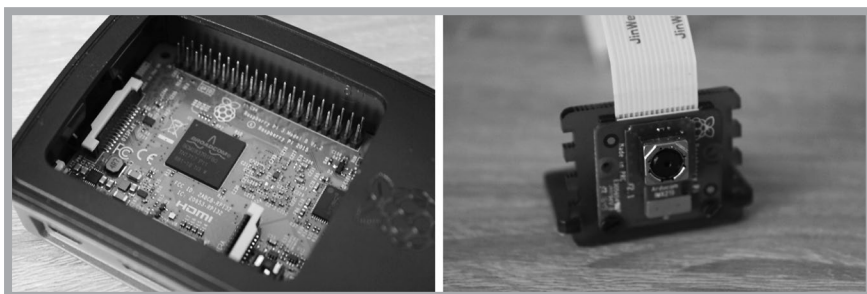
(forrás: <https://photographylife.com/what-is-depth-of-field>)

E kontrasztképekből egy úgynevezett mélységi térkép előállítására a cél, mely az eddig kétdimenziós információkat térbe helyezi. Itt a térbeli megjelenítés csak az emberi interpretáció szempontjából fontos, a számításokhoz nem szükséges.

Eredeti megközelítés

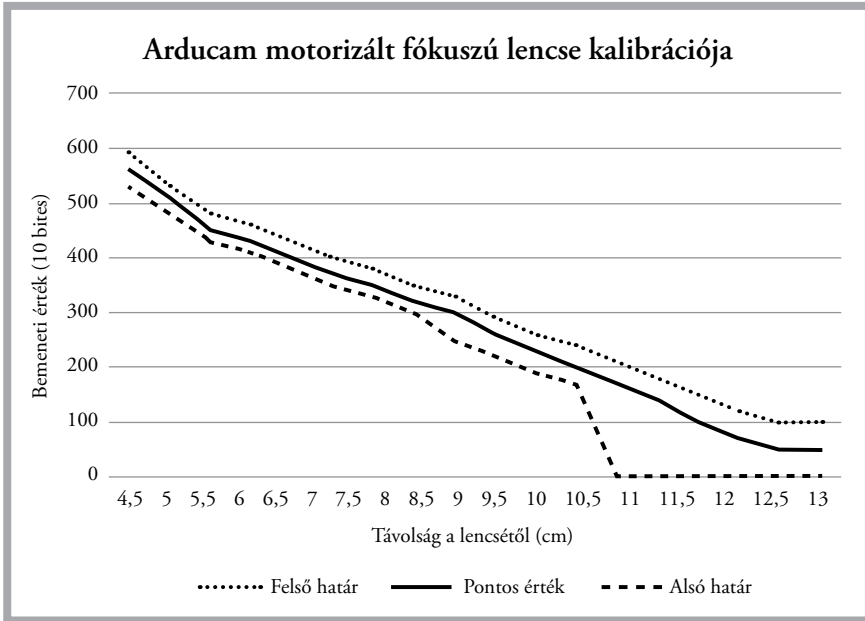
A fizikai eszközök tekintetében eredetileg arra törekedtünk, hogy lehetőleg egyszerű és olcsó eszközöket válasszunk. Egy olcsó, szinte mindenki számára megfizethető eljárás ugyanis nagy hozzáadott értéket jelentene számos kutatási projektben. További szempont volt még a méret is. Mivel alapvetően drónos megoldásokban szeretnénk a rendszert használni, kulcsfontosságú a méret és a súly is. Igaz, hogy a típustól függően meghatározott súly hordozására képesek a drónok, azonban a plusz súly negatívan befolyásolja a repüléssel eltölthető időt.

A felhasznált eszközök egy Raspberry Pi 3 B miniPC, egy kamera modul, amit felszereltünk egy motorizált fókuszú lencsével. A Raspberry Pi valójában egy áramköri lapkára integrált egykártyás számítógép, számos bővítési lehetőséggel. Az elmúlt csaknem tíz évben hatalmas népszerűségre tett szert, az eszközhöz számos külső szenzor, köztük kameramodulok is elérhetőek. A projekt során egy második generációs modult használtunk, egy Sony IMX219-t, 8 megapixeles szenzorral. A szenzor önmagában rögzített fókuszú, tehát a kamera modul így nem alkalmas fókusz állítására. A kameramodul viszont cserélhető kamera board-on. Ehhez elérhető az Arducam IMX219 Auto Focus Camera Module, amely egy állítható fókuszú lencsével szerelt. Az eszköz ezzel már alkalmas a projektcélokban megfogalmazottak vizsgálatára.

1. kép. Raspberry Pi 3B, V2-es kamera modul az Arducam motorizált fókuszú lencsével

A mérések előtti első lépés a kalibrációs folyamat elvégzése volt. Az eredményekből látható, hogy a legkisebb fókusz távolság 4,5 cm. A mélységélesség tartománya a kezdeti tartományhoz viszonyítva fokozatosan szélesedik, 10 cm-től már végtelenbe nyílik. Ennek következtében a kamera modul felállította az első korlátot a megközelítés kapcsán, ugyanis a rendszer, ebben a formában csak nagyon közeli és viszonylag kis méretű objektumok esetében képes ellátni a feladatát. Mindezek ellenére az eljárás ilyen kis tartományban is kidolgozható és vizsgálható.

1. diagram. Az Arducam lencse kalibrációja

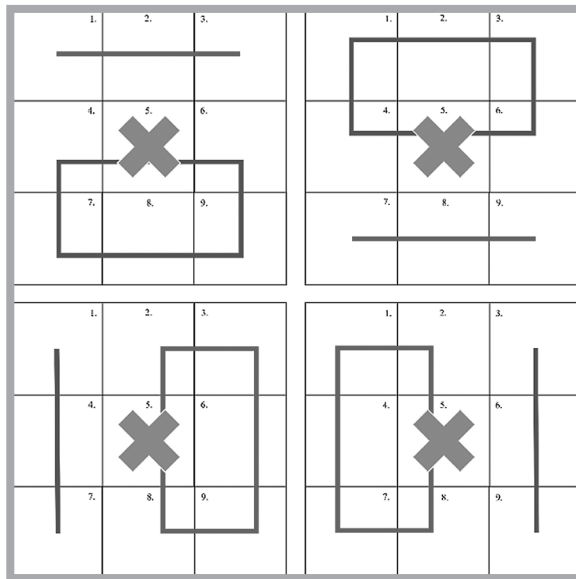
A következő lépés a képkészítés eljárásának megalkotása, amely különböző fókusz-távolságok alkalmazásával készít öt képet a környezetről. Megállapítottuk, hogy maximálisan mennyi időre van szüksége a hardvernek ahhoz, hogy átállítsa a fókuszot az igények szerint, valamint a képkészítési feladat és a mentés elvégzésére. Egy viszonylag gyors - maximum 0.5 s alatt lefutó - algoritmus elkészíti a képeket, mely elvégzi a képek átméretezését is.

A felvételkedzítést követte a képek utófeldolgozása, mely magába foglalta a kontrasztos részek megkeresését az élkereső eljárások helyett egy kontrasztszámító algoritmus felhasználásával. Az élkereső eljárások alapja a konvolúció. Képek esetében kétváltozós függvény teremti meg a kapcsolatot a bemeneti adathalmaz és a kimeneti adathalmaz között. Jelen esetben a 2D-s adathalmazok maguk a képek, a függvény pedig az élkeresési eljárás implementálása. Az élkeresési eljárások lényege az, hogy meghatározzák az objektumok kontúrjait, olyan pontok megkeresése a cél, mely környezeté-

ben a fényerőség, azaz az intenzitás ugrásszerűen megváltozik. A vizsgálathoz szürkeárnyaltos képeket használunk.

Kontrasztvizsgálat során nem két képpont intenzitását hasonlítjuk össze, hanem egy kis részét elemezzük a képnek. Hasonlóan a konvolúcióhoz, egy kernel képpontjait vizsgáljuk, azok egy részét hasonlítjuk a többihez, meghatározva, hogy azon belül megfigyelhető-e éles intenzitásváltozás.

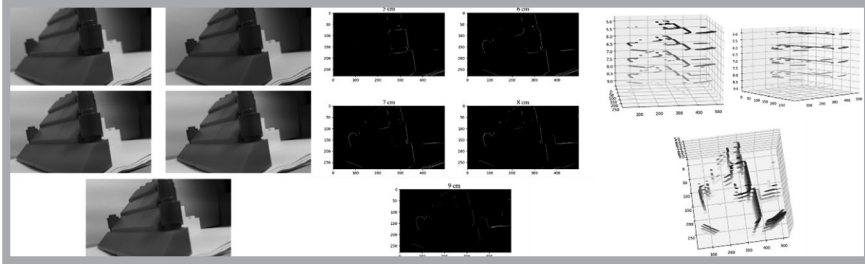
Az algoritmusunk egy 3×3 -as kernelt futtat végig az összes belső képponton. A kernelen belüli képpontok intenzitásarányát vízszintesen és függőlegesen is vizsgáljuk.

2. ábra. Kernel, vizsgált átlagok

Az elemzést a mélységi térképen való ábrázolás követte. A kimeneti képek elemzésével meg tudjuk keresni azokat a pontokat, melyek intenzitásértéke különböző 0-tól, azaz kontraszt információt tartalmaznak. Mivel a képek térben meghatározott távolságra készültek egymástól, a kiolvasandó x és y koordinátákon kívül egy harmadik, z koordinátát is hozzá tudunk rendelni

a pontokhoz, mely a kamerától mért távolságot mutatja. Így minden képnél előáll egy ponthalmaz, amely megadja a kép éles síkjában lévő kontrasztos pontok pontos térbeli elhelyezkedését.

3. ábra. Kontrasztszámító algoritmus bemenete, kimenete, valamint az előállított mélységi térkép

Az eredeti megközelítés értékelése

Elmondható, hogy az eredeti elképzeléseink és a kigondolt elrendezés alapján megoldás implementálható a problémára. Igaz ugyan, hogy mind a Raspberry Pi 3 B-nek, mind pedig a kamera motorizált fókuszú lenszének erős korlátai vannak. A miniPC-nek a számítási kapacitása a tesztek során kevésnek bizonyult, ezt kiegészítheti az a tény is, hogy az algoritmus nincs a végletekig optimalizálva. Ezen hatások összességéként sajnos a megoldás nem valósidejű. Bár erősebb miniPC-k alkalmazása és optimalizáció még lehetséges, mindezek arra vezettek bennünket, hogy gondoljuk végig, valóban a miniPC-s vonalon szeretnénk-e tovább folytatni a munkát, vagy esetleg egy új megközelítést alkalmazzunk a probléma megoldására.

Új megközelítés hardveres és szoftveres alapjai

Az eredeti megközelítés az egész folyamatra szánt új eszköz megalkotását tűzte ki célul. Az volt a cél, hogy minden feldolgozóegység lehetőleg a dró-

non helyezkedjen el. Ez határozta meg a számítógép kiválasztását, ami determinálta az optika kiválasztását is. Ez a megközelítés nem rossz, ugyanis az általunk felhasznált Raspberry Pi 3-asnál már elérhető újabb verzió, mely előrelépést jelentene a számítási kapacitás miatt megjelent szűk keresztmetszeten, ha megfelelően optimalizált programot futtatnánk.

Amennyiben csak a kifejezetten Raspberry-hez gyártott kamera modulok kínálatát vesszük, akkor nem találunk az igényeinknek teljes mértékben megfelelő eszközt. A rendelkezésre álló optikák nagy része nem alkalmas fókuszállításra, ami alkalmas lenne, az nem működik optimálisan az emberi léptékben mérhető környezetben.

Azonban, ha más kamerát – akár a drón saját kameráját – alkalmazunk, akkor feleslegessé válhat a Raspberyyt felhasználni a számítási feladatok megoldására. Így egy erősebb, külső eszköz is meg tudná oldani a program futtatását, de csak abban az esetben, ha megoldott a folyamatos és valós idejű kommunikáció a felvevőegység és a feldolgozó egység között.

Mindenekelőtt a szoftveres megoldáson szerettünk volna előrelépést elérni. Az elérhető eljárás lassú. A fényképek elkészítéséhez egy DSLR gépet használtunk, mely dinamikus fókuszállítási lehetőséget biztosított. A szoftveres feldolgozást egy nagy teljesítményű számítógép végzi, függetlenül a képkészítéstől.

A megvalósítás

Az egyik kulcsfontosságú cél az, hogy olyan képekkel dolgozzunk, melyek hasonló környezetben készülnek, mint amiben a valós felhasználás során működni fog a rendszerünk. A felvételek elkészítését egy CANON EF-S 18-55 mm III-as objektívvel szerelt CANON 2000D kamerával végeztük. Az objektív legkevesebb 0.25 m-es fókusz távolságra képes, fókuszállítást rendelkezésre áll, igaz nem szoftveresen vezérelve, hanem manuálisan beállítva. Dinamikusan lehet a fókuszálást elvégezni a kísérletekre szabottan, emellett az EXIF adatokban tárolt beállítások rendelkezésre állnak.

A próbaképek egy népszerű társasjáték, a CATAN telepeseinek figuráiról készültek kültéri körülmények között. A képkészítés során három felvételt

készítettünk, melyeknél az automatizálás hiányában saját megítélésünk alapján állítottuk be a fókusz távolságokat. Az optika szabadon változtatható, az eljárás működőképességének vizsgálata a fő cél.

Az eddig elkészített algoritmikus produktum további felhasználása érdekében nem szerettük volna alapjaiban megváltoztatni a programozási környezetet, így maradtunk a Pythonnál, egészen pontosan a 3.9-es verziónál. Különböző programozási praktikákat alkalmazva sikerült nagy mértékben lerövidítenünk és egyszerűsíteni a kódokat.

Az eredeti, javítatlan algoritmus futási ideje 3 db 500 pixel széles képet használva átlagosan 5,96 s volt, míg a javított változat átlagosan 2.82 s. Ez nagyjából 50–52%-os javulást jelent. Mivel az algoritmuson sokat már nem tudnánk finomítani, arra a megállapításra jutottunk, hogy egy új megközelítést kell alkalmaznunk a kontrasztszámítás megvalósítására.

Átfogó irodalomkutatásba kezdtünk, mely során eljutottunk az úgynevezett frekvenciatartomány-beli képfeldolgozási eszközökhöz. S. Dewangan és társa munkájából számos ötletet merítettünk a szűrésekkel kapcsolatos frekvenciatartomány-béli feldolgozási eljárások tekintetében.⁴ Emellett Kanjar De és társa munkája is a szűrési lehetőségek mélyebb megértéséhez segített bennünket hozzá, az elmosódottság és az élesség mértékének vizsgálata lehetséges összetevő lehet a még kifinomultabb eljárás megalkotásában.⁵

Frekvenciatartomány-beli feldolgozás és szűrés

Általánosságban elmondható, hogy a Fourier-transzformáció a jelfeldolgozás egyik legfontosabb módszere, mely megadja a jeleknek a frekvenciatartomány-beli reprezentációját.⁶ Ez a képfeldolgozás világában sincs másként, a Fourier-transzformáció segítségével felbonthatjuk a képeinket szinuszos és koszinuszos komponensekre (azok összegére). A transzformáció bemenetén egy kép van, az úgynevezett normál képtérben, a kimenetén pedig frekvenci-

⁴ DEWANGAN – SCHARMA 2017.

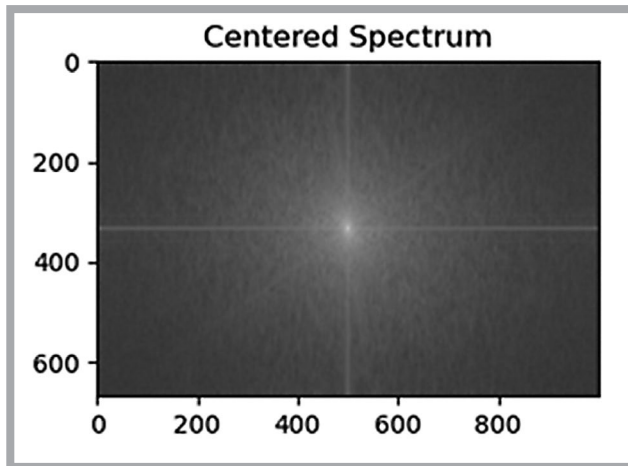
⁵ DE – MASILAMANI 2013.

⁶ SÁRI 2015.

atartomány-beli kép reprezentáció jelenik meg. A frekvenciatartomány-beli képnek minden egyes pontja egy bizonyos frekvenciájú összetevőjét ábrázolja a normál képtérben lévő képnek. A probléma során digitális képekkel dolgozunk, ezért a megfelelő eljárás a frekvenciatartomány-beli kép létrehozására a DFT, azaz a diszkrét Fourier-transzformáció.

Azzal a lépéssel, hogy áttértünk a frekvenciatartományba nagyon jó lehetőségek nyíltak meg előttünk a képfeldolgozás szempontjából. Ennek az oka az, hogy míg a valós képtérben a konvolúcióval tudjuk módosítani a rendszerünk bemenetére adott képet, a frekvenciatartományban ez a számításigényes művelet eltűnik, cserébe egyszerű szorzás – akár és illetve vagy – művelettel a feldolgozás sokkal egyszerűbbé és kevésbé számításigényessé válik. Igaz, hogy a Fourier-transzformáció egy számításigényes lépés, azonban a kapacitás, amit ezzel nyerni tudunk, bőven túlmutat azon az időn, melyet elvesztünk az áttérésekkel.

A spektrum a következőképpen épül fel: az alacsonyfrekvenciás komponensek a spektrum közepén helyezkednek el, míg a magas frekvenciás összetevők a spektrum szélénél. Minél több gyors intenzitásváltozást tartalmaz a kép, annál több lesz a magasfrekvenciás összetevő a spektrumban.

4. ábra. A kép spektruma

Különböző szűrők felhasználásával ki lehet szűrni a képből a magas frekvenciás összetevőket, vagy fordítva. Ezáltal eltüntethetjük a képünkről az éleket, vagy csak azokat hagyhatjuk meg és minden más részletet eltávolítunk a képből. Ez a módszer gyors, a másodperc töredéke alatt elvégezhető a szűrés a frekvenciatartományban.

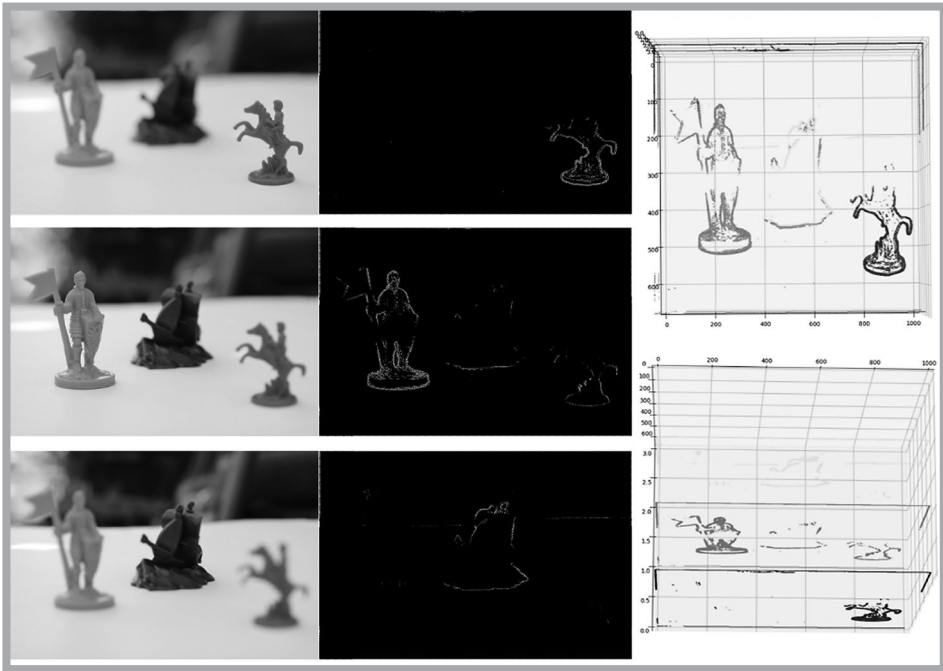
A képeinket a diszkrét Fourier-transzformációval áttranszformáljuk a frekvenciatérbe, elvégezzük a megfelelő szűréseket, majd az inverz DFT-vel visszatranszformáljuk a spektrumból a valós, képtérbeni képet.

Azzal, ha a spektrum közepét úgymond „kivágjuk”, tehát egy olyan szűrőt alkalmazunk, amely levágja az alacsonyfrekvenciás komponenseket, elérjük, hogy csak a magas intenzitáskülönbséggel rendelkező részei maradnak meg az eredeti képünknek, tehát az élek. Ez úgy végezhető el, hogy levágjuk a spektrum közepét egy r sugarú kör mentén. A szűrés paraméterezésével lehet változtatni, hogy milyen érzékeny lesz az eredményünk: minél erőteljesebb a szűrés, annál kevesebb komponens marad.

A kimeneti képek felhasználásával ebben az esetben is létrehoztuk az előző verzióhoz hasonlóan a mélységi térképeket.

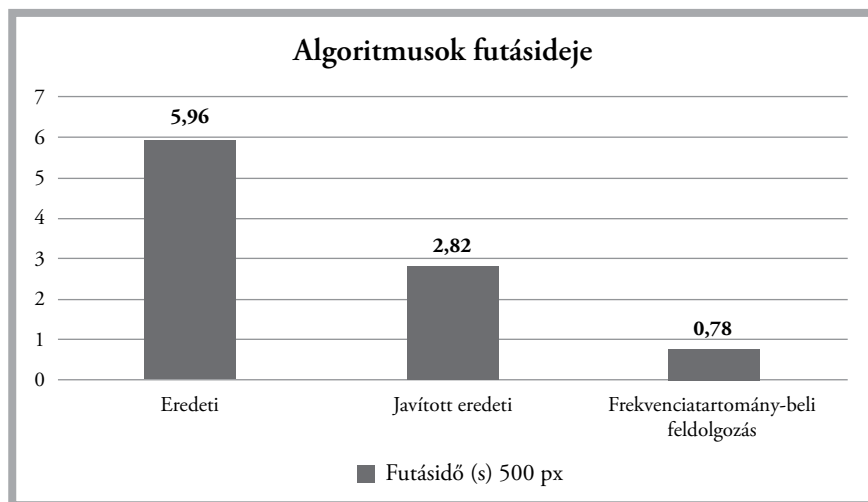
Eredmények

A frekvenciatartomány-beli feldolgozással számos kísérletet hajtottunk végre. Vizsgálatokat folytattunk, melyekben az egész spektrum felhasználásával végezzük el a szűrést és a visszaállítást. Kísérleteztünk a spektrum szimmetriáját felhasználva a felezésével, majd annak a szűrésével, de számottevő különbséget nem tapasztaltunk. A következő összeállításon nagyon jól látszik, hogy a fókusz távolodásával a soron következő bábuk körvonala fokozatosan kirajzolódik, miközben az előbbi síkokban lévő figurák körvonalai gyengülnek, illetve el is tűnnek. Az új megközelítés kitűnően működik.

5. ábra. A frekvenciatartomány-beli feldolgozást implementáló program bemenete és eredménye

A futási idők tekintetében is nagy előrelépést tettünk. Az alábbiakban egy grafikonon látható, melyen a bemeneti képek feldolgozásához szükséges futásidőt lehet megfigyelni az eredeti megközelítés, annak javított változata, valamint az új megközelítés tekintetében.

2. diagram. A különböző programverziók futásideje

Jól látható, hogy a sima kontrasztszámító algoritmusok lassúak, hiába esetek át több iteráció javításon. A frekvenciatartomány-beli feldolgozás előnye ezen a téren is kimagasló.

Összegzés

Összességében elmondható, hogy az általunk alkalmazott új megközelítés eredményes, a feladatot legalább ugyanolyan minőségben elvégzi, mint az eredeti kontrasztszámító algoritmusunk. Ami viszont a két eljárás között a legnagyobb különbség, az a futásidő. Az új eljárásokkal csaknem 87%-os futásidő csökkenést érhattünk el az első megközelítéshez képest, annak optimalizált változatához képest is csaknem 73%-os az arány. Ezekkel az értékekkel megvalósíthatjuk a valósídejűség, vagy legalább a közel valósídejűség igényét.

Az optika szempontjából átfogó kutatást végzünk a különböző dinamikus fókuszálási lehetőségekkel rendelkező eszközök körében. Remélhetőleg

találunk olyan eszközt, mely hibátlanul el tudja végezni ezt a feladatot, lehetőleg szoftveresen vezérelve.

Számítási kapacitás tekintetében a valós idejű rendszer megalkotásához vagy pontosabb térbeli adatok kinyeréséhez szükséges lehet egy erős számítógép, az eredeti megközelítésben felvázolt miniPC-s irány valószínűleg még az új módszerrel is a valós idejűség határán billeg.

Jelenlegi munkafolyamatunkban szerepel egy olyan, mesterséges intelligencia alapú gépi tanuló eljárás megalkotása, amely a kimeneti kontrasztképek elemzésével egy iránybecslést ad a drónnak, hogy az előtte álló térben milyen pályán lenne érdemes mozognia annak érdekében, hogy ne ütközzön bele semmilyen tárgyba.

Rövidítések

- DEWANGAN–SCHARMA 2017 DEWANGAN, Swati – SHARMA, Anup Kumar: Image Smoothing and Sharpening using Frequency Domain Filtering Technique. *International Journal of Innovative Research and Growth* 5. (2017) 169–174,
- DE–MASILAMANI 2013 DE, Kanjar – MASILAMANI, Vijayahree: Image Sharpness Measure for Blurred Images in Frequency Domain. *Procedia Engineering* 64. (2013) 149–158.
- MOELLER et. al. 2015 MOELLER, MICHAEL – BENNING, MARTIN – SCHÖNLIEB, CAROLA – CREMERS, DANIEL: Variational Depth from Focus Reconstruction. *IEEE Transactions on Image Processing* 24. (2015) 5369–5378.
- SALOKHIDDINOV–LEE 2018 S. SALOKHIDDINOV, Sherzod – LEE, Seungkyu: Depth from Focus for 3D Reconstruction by Iteratively Building Uniformly Focused Image Set (SIGGRAPH ,18: ACM SIGGRAPH 2018 Posters) August 2018 Article No.: 60

- SÁRI 2015 SÁRI Zoltán: Bevezetés a számítógépes jelfeldolgozásba II. Pécsi Tudományegyetem, 2015 (elektronikus dokumentum)
- SUWAJANAKORN
et al. 2015 SUWAJANAKORN, Supasorn – HERNANDEZ, Carlos – SEITZ, Steven M.: Depth from Focus with Your Mobile Phone. Proceedings of the IEEE Conference on Computer Vision and Pattern Recognition (CVPR) 2015. 3497–3506.

SOMODI IMRE

Zenei nevelés a Miasszonyunk Női Kanonokrend pécsi iskoláiban (1851–1948)

Music education in the schools of the Order of Our Lady of Pécs (1851–1948)

This paper aims to introduce the music education in the schools of the Sisters of Notre Dame in Pécs between 1851 and 1948 (elementary school, higher elementary school, secondary grammar school, teacher training college). By the help of their schools, the Sisters played an important role in the girls' education in Pécs thus they considerably influenced the culture of the town and its region. Educated women of the time were expected to have musical training as well. Therefore music education was essential in schools of the Sisters of Notre Dame. This essay presents their practice of music education. The temporal frames of my research are 1851 and 1948 since the Sisters opened their first school in Pécs in 1851 and all of their schools were secularized by the state in 1948. The main sources of this research were the annuals of the schools. In the research my purpose was to quest for information on music education in the annuals in particular the music teachers, the curriculum of music education, the instrumental facilities of the institution, and the school choirs and orchestra (their number, repertoire and most important concerts) etc. As a result of this study we can get an introspection to the music education of the schools of the Sisters of Notre Dame which provides an inspiring example for the schools of our days as well. Furthermore the essay enriches our knowledge on the cultural history of Pécs with new data.

Keywords: history of education, music education, girls' education, Sisters of Notre Dame, cultural history of Pécs

A Miasszonyunk Női Kanonokrend iskolái Pécssett

A Miasszonyunk Női Kanonokrend egy katolikus női szerzetesrend, melyet 1597-ben Fourier Szent Péter alapított Franciaországban. A Rend elsődleges feladatának a leánynevelést tekintette. Scitovszky János pécsi püspök tapasztalva a leánynevelés elhanyagolt helyzetét Pécssett, meghívta a városba a Miasszonyunk-apácákat, akik 1851-ben meg is telepedtek, és elemi iskolát alapítottak. A következő évtizedekben a Miasszonyunk Női Kanonokrend pécsi rendháza további iskolákat hozott létre: 1890-ben alapították a polgári leányiskolát, 1895-ben pedig a tanítónőképzőt, mely 1922-ben a Szent Margit Tanítónőképző nevet vette fel. 1907-ben jött létre az ún. felső leányiskola. 1916-ban alapították leánygimnáziumukat, amely átvette a megszűnő felső leányiskola helyét, és 1921-ben a Szent Erzsébet Leánygimnázium nevet vette fel. Az iskolakomplexum fokozatos bővülését az infrastruktúra is követte: az iskolaépület újabb és újabb szárnyakkal gyarapodott. Az iskolák 1948-ig voltak a Rend kezelésében, amikor is államosították őket.¹

Zenei nevelés az elemi iskolában és a polgári leányiskolában

A Miasszonyunk Női Kanonokrend pécsi nevelőtevékenységét lányok számára létrehozott elemi iskola alapításával kezdte meg 1851-ben. Az elemi iskola a 6–12 éves korosztály részére szerveződött az elemi ismeretek (írás, olvasás, számolás) átadása céljából. Ennélfogva zenei nevelés terén is a legalapvetőbb készségek fejlesztése történt ezen a szinten: terc, kvint, szext, oktáv hangterjedelmű énekgyakorlatok, hangsorok ismerete stb.²

¹ SZENTKIRÁLYI 1908; NAGY é. n.; RAJCZI 1989; LENGVÁRI 2003; TAKÁCS 2011; TAKÁCS 2017; PÁSZTOR 2017.

² NÉPOKTATÁSI TÖRVÉNYEK, TANTERVEK 1884. 122–123.

1890-ben nyitotta meg kapuit a Miasszonyunk Rend polgári leányiskolája,³ amely az eleminél magasabb, de a középiskolánál alacsonyabb szintű műveltséget közvetítő négyévfolyamos iskolatípus volt a 10–14 éves korosztály részére. Elvégzése után bizonyos gyakorlatias képzést nyújtó iskolákban volt lehetőség továbbtanulni. Például polgári leányiskolai végzettséggel a Zeneakadémia zongoratanítónő szakára is jelentkezni lehetett.⁴

A polgári leányiskola mind a négy évfolyamán kötelező tantárgy volt az ének heti 1 órában. A tanulmányok végére a növendékeknek az alábbi zenei készségeket kellett elsajátítaniuk:

- A kotta alapos ismerete; zenei írás és olvasás.
- A hangközök ismerete.
- A hangnemek ismerete 4#–4b-ig; transzponálás.
- Kifejező éneklés.
- Két szólamban való éneklés.⁵

A Miasszonyunk Rend pécsi polgári leányiskolájában heti egy órában művelték a karéneket, amelyben a III–IV. osztályosok vettek részt. A kórus rendszeresen szerepelt az iskolai ünnepeken. Repertoárján többnyire egyszerűbb vallásos énekek és hazafias dalok szerepeltek. A kórust hosszú ideig vezető Szabó M. Xavéria távozása után a karének vezetését 1940-ben Tóth Aladár, a leánygimnázium karnagya vette át.⁶ Az ő vezetése alatt a kórus munkájának színvonala emelkedett. Ez megnyilvánult egyrészt abban, hogy magasabb művészi színvonalat képviselő művek (Kodály, Bárdos stb.) is repertoárra kerültek; másrészt pedig abban, hogy az addig leginkább csak iskolai keretek között szereplő kórus komolyabb hangversenyeken is fellépett. Például 1942. május 3-án a Kodály Zoltán 60. születésnapja tiszteletére a

³ ÉRTESÍTŐ 1891.

⁴ ÉRTESÍTŐ 1914. 107.

⁵ ÉRTESÍTŐ 1903. 35–42.; ÉRTESÍTŐ 1910. 93–94.

⁶ POLGÁRI ISKOLA ÉRTESÍTŐJE 1941. 30.

Pécsi Nemzeti Színházban tartott hangversenyen, vagy 1943. április 4-én a Bárdos Lajos tiszteletére tartott hangversenyen.⁷

Az iskolai ünnepeken fontos szerepet játszottak a zeneszámok az énekkar illetve a tanulók közül kikerülő szolisták (ének, zongora, hegedű) előadásában. A tanulókat alkalmanként koncertekre is elvitték. A polgári leányiskola bentlakásos intézetében, ún. internátusában lehetőség volt fakultatív zongoratanulásra heti 2 órában. Az 1933–1934. tanévben pedig megalakult a polgári leányiskola önképzőköre, amelynek keretei között a növendékek ének- és zeneszámokat is tanultak és bemutattak.⁸

Zenei nevelés a tanítónőképzőben

1895-ben nyitotta meg kapuit a Miasszonyunk Rend pécsi tanítónőképzője. A középfokú iskolának számító, de érettségi bizonyítványt nem adó tanítónőképzőbe 14–18 év közötti, polgári leányiskolát végzett lányokat vettek fel. A tanítónőképző kezdetben négyévfolyamos volt, majd 1923-tól ötévfolyamos.

Mivel egy elemi iskolai tanítónak az énekórák megtartására is képesnek kellett lennie, ezért a tanítónőképzőben zenei képzésben is részesítették a tanítónő-jelölteket: valamennyi évfolyamon kötelező volt az ének, sőt a külön tantárgyként szereplő zene is. Ennélfogva a tanítónőképzőbe való felvétel feltétele volt a zenei hallás, amelynek meglétét felvételi alkalmassági vizsgán mérték fel a jelentkezőknél.⁹ Éneket és zenét heti három órában tanultak a tanítónő-jelöltek. A tanítónőképzőből kikerülő ifjú tanítónőnek tanulmányai befejeztével az alábbi zenei készségekkel és ismeretekkel kellett rendelkeznie:

- A kotta alapos ismerete, zenei írás és olvasás.
- Összhangzattan és formatan ismerete.
- Zenetörténeti ismeretek.

⁷ POLGÁRI ISKOLA ÉRTESÍTŐJE 1942. 15.; POLGÁRI ISKOLA ÉRTESÍTŐJE 1943. 8.

⁸ POLGÁRI ISKOLA ÉRTESÍTŐJE 1934. 20.

⁹ ÉRTESÍTŐ 1912. 67.

- Zongorázás.
- Képzett énekhang, kifejező éneklés.
- Karéneklés több szólamban.
- Az énektanítás módszertanának ismerete.¹⁰

Más iskolatípusokkal összehasonlítva a tanítónőképző követelményei zenei téren jóval magasabbak voltak, ezért ha valaki másik iskolából akart átjelentkezni a tanítónőképzőbe, különbözeti vizsgát kellett tennie egyebek mellett énekből és zenéből is.¹¹ Hogy a tanítónőképző zenei nevelőtevékenysége valóban kiváló volt, alátámasztja, hogy 1914. november 30-án és december 1-jén Hackl N. Lajos, országos énekköztartási felügyelő hivatalos látogatást tett az intézményben, s „teljes elismerését fejezte ki az elért eredményért”.¹²

1914-től a tanítónőképzőben elindult a kántorképzés is, melyet Szabó M. Xavéria énektanár vezetett.¹³ A kántorképző tanfolyam két-, majd 1933-tól hároméves volt,¹⁴ és képesítővizsgával zárult. Évente általában 1-7 tanuló szerezte meg a kántori képesítést.¹⁵ 1943-ban a Pécs zenei életében később meghatározó szerepet játszó Antal György, a püspöki tanítónőképző ének- és zenetanára vette át a kántorképző tanfolyam vezetését.¹⁶

A tanítónőképző internátusában zongoraszobák tették lehetővé a bentlakók számára a gyakorlást és a zeneórákra való felkészülést, emellett lehetőség volt külön zongoraórákat is venni heti két-három órában.¹⁷ A tanítónőjelölteket rendszeresen vitték hangversenyekre,¹⁸ máskor pedig az iskolában adtak koncerteket különböző művészek, együttesek (pl. a Pécsi Dalárda).¹⁹

¹⁰ ÉRTESÍTŐ 1903. 55.; ÉRTESÍTŐ 1908. 43–55.; ÉRTESÍTŐ 1909. 56–61.; ÉRTESÍTŐ 1912. 50–57.; ÉRTESÍTŐ 1913. 57–65.

¹¹ ÉRTESÍTŐ 1913. 74–75.

¹² ÉRTESÍTŐ 1915. 39.

¹³ ÉRTESÍTŐ 1915. 50.

¹⁴ TANÍTÓKÉPZŐ ÉRTESÍTŐJE 1933. 40–45.

¹⁵ ÉRTESÍTŐ 1916. 54–55.; ÉRTESÍTŐ 1917. 31.

¹⁶ TANÍTÓKÉPZŐ ÉRTESÍTŐJE 1944. 8.; 11–12.

¹⁷ ÉRTESÍTŐ 1908. 113.

¹⁸ TANÍTÓKÉPZŐ ÉRTESÍTŐJE 1927. 12.

¹⁹ TANÍTÓKÉPZŐ ÉRTESÍTŐJE 1938. 13.

Az 1925–1926. tanévben jött létre a tanítónőképző önképzőkör, amelyben a növendékek ének- és zeneszámokat is bemutattak, illetve zenetörténeti témájú előadásokat is tartottak.²⁰

A tanítónőképzőnek saját énekkara is volt. A karéneket heti két órában gyakorolták: 1 órát az egyházi, 1 órát a világi karénekre fordítottak. Az énekkart évtizedeken keresztül Szabó M. Xavéria vezette. A világi karéneket 1934-ben, az egyházit 1940-ben vette át tőle Zányi (Gritzmann) M. Foréria.²¹ Az 1930-as évek közepétől egyre aktívabban kapcsolódott be az énekkar munkájába Tóth Aladár, a leánygimnázium karnagya, s ünnepi alkalmakkor vezényelte a kórust. Az énekkart nagy sikerrel vezető Tóth Aladár 1943-ban betegsége miatt távozni kényszerült a kórus éléről. Helyét Antal György vette át.²²

Az énekkar a liturgikus szolgálaton és az iskolai ünnepélyeken való részvételen túl az 1930-as évektől egyre gyakrabban szerepelt iskolán kívüli rendezvényeken is. Rendszeresen felléptek különböző ifjúsági kórusangversenyeken.²³ 1942. május 3-án részt vettek a Kodály Zoltán születésének 60. évfordulója tiszteletére rendezett hangversenyen, 1943. április 4-én pedig a Pécsi Nemzeti Színházban a Bárdos Lajos tiszteletére rendezett hangversenyen.²⁴ A tanítónőképző énekkara emellett számos további koncerten és liturgikus ünnepen szerepelt városszerte. Egy 1941-es koncertjükéről a következőket írta a helyi sajtó: „Felkészültség, átérzés, finom hangkultúra érződött meg az énekkaron.”²⁵ Elmondható, hogy az 1930–1940-es években az énekkar munkájában jelentős színvonalemelkedés volt tapasztalható, ami megnyilvánult a koncertek számában, illetve a repertoárban, amely a gregoriántól az akkor kortársnak számító szerzőkig (Bartók, Kodály, Bárdos) terjedt. Az énekkar létszáma ebben az időszakban 63–112 között mozgott, s évi 7–10 fellépésük volt.

Láthattuk, hogy a tanítónőképzőben nagy hangsúlyt fektettek a zenei nevelésre, és kántori képzést is lehetett szerezni itt. Mivel azonban ez az

²⁰ TANÍTÓKÉPZŐ ÉRTESÍTŐJE 1927. 14.

²¹ TANÍTÓKÉPZŐ ÉRTESÍTŐJE 1935. 7–8.; TANÍTÓKÉPZŐ ÉRTESÍTŐJE 1941. 14–15.

²² TANÍTÓKÉPZŐ ÉRTESÍTŐJE 1944. 6., 8., 11.

²³ TANÍTÓKÉPZŐ ÉRTESÍTŐJE 1935. 5.; TANÍTÓKÉPZŐ ÉRTESÍTŐJE 1936. 4.

²⁴ TANÍTÓKÉPZŐ ÉRTESÍTŐJE 1942. 10., 24.; TANÍTÓKÉPZŐ ÉRTESÍTŐJE 1943. 16.

²⁵ IDÉZI: TANÍTÓKÉPZŐ ÉRTESÍTŐJE 1942. 32–33.

iskolatípus tanítói hivatásra készített fel, ezért – egyetlen kivételtől eltekintve²⁶ – nincs tudomásunk arról, hogy a végzettek közül zenei pályára lépett volna valaki. A tanítónőképzőben folyó magasszintű zenei nevelést mutatja azonban, hogy egyes növendékek saját szerzeményeket írtak. Molnár M. Magdolna zongorakíséretes négyszólamú nőikari kórusművet komponált a József Ferenc főherceg által írt Nemzeti dal című versre, amelyet az iskolai énekkar bemutatott és repertoáron is tartott.²⁷ Molnár később további kórusműveket is írt, melyeket a tanítónőképző énekkara ugyancsak bemutatótt.²⁸ Kaszás Katalin, IV. osztályos növendék pedig az 1942. évi ballagásra szerzett egy alkalmi művet.²⁹

Zenei nevelés a felső leányiskolában és a leánygimnáziumban

1907-ben nyílt meg a Miasszonyunk Női Kanonokrend felső leányiskolája. A 10–16 éves korosztály nevelésére szolgáló 6 évfolyamos felső leányiskola az általános műveltség magas szinten való közvetítésére jött létre, azonban nem zárult érettségivel, így elvégzése nem jogosított egyetemi beiratkozásra.³⁰ Az iskola valamennyi évfolyamán tanították az éneket heti egy órában. Az énekkortatás tananyaga a következőket foglalta magában:

- A kotta ismerete.
- A hangközök, hármashangzatok és domináns szeptimakkord ismerete.
- A hangnemek ismerete 7#–7b-ig, transzponálás.
- Alapvető zenetörténeti ismeretek.
- Két szólamban való éneklés.³¹

²⁶ TANÍTÓKÉPZŐ ÉRTESÍTŐJE 1928. 10.

²⁷ TANÍTÓKÉPZŐ ÉRTESÍTŐJE 1938. 40.

²⁸ TANÍTÓKÉPZŐ ÉRTESÍTŐJE 1939. 35–36.; TANÍTÓKÉPZŐ ÉRTESÍTŐJE 1943. 16.

²⁹ TANÍTÓKÉPZŐ ÉRTESÍTŐJE 1942. 24.

³⁰ ÉRTESÍTŐ 1910. 15.

³¹ ÉRTESÍTŐ 1910. 30–35.; ÉRTESÍTŐ 1911. 24–32.; ÉRTESÍTŐ 1914. 31.

Mivel a felső leányiskola elsősorban az elméleti ismeretek átadására helyezte a hangsúlyt, ezért az énektanítás nem volt olyan fontos, mint a tanítónőképzőben. Ez látható az énektanítás tananyagából is, amely összehasonlítva a tanítónőképzőével, jóval szerényebbnek mondható. Ezért, ha valaki a felső leányiskolából át akart lépni a tanítónőképzőbe, zenéből különbözeti vizsgát kellett tennie.³²

Ez természetesen nem jelenti azt, hogy a felső leányiskolában a zenei nevelést elhanyagolták volna. A felső leányiskolának is volt énekkara. Az iskola ünnepélyein rendszeresen elhangzottak zeneszámok az énekkar illetve a növendékek közül kikerülő szólisták (zongora, hegedű, ének) előadásában. A bentlakó növendékeknek pedig az internátusban lehetőségük volt zongorát tanulni heti két–három órában.

1916-ban a Vallás- és Közoktatási Minisztérium a lányok számára is létrehozott egy érettségivel záruló iskolatípust, a nyolcosztályos leánygimnáziumot a 10–18 éves korosztály részére. Ezt a lehetőséget kihasználva a pécsi Notre Dame-apácák 1916 szeptemberében megnyitották leánygimnáziumukat, amely átvette a kifutó felső leányiskolai képzés helyét.³³

A leánygimnázium zenei nevelési gyakorlata alapvetően nem különbözött a felső leányiskoláétól. Mivel a leánygimnázium célja az érettségire és a felsőfokú tanulmányokra való felkészítés volt, ezért az énektanítás nem élvezett prioritást. Az éneket csak az I–IV. osztályban tanították heti egy órában. Később az ének heti óraszámja kettőre emelkedett. Az 1930-as években azonban először a IV., majd a III. osztályban is heti egy órára csökkent. 1939-től pedig a IV. osztályban megszűnt az énektanítás.

Rendkívüli tárgy volt a karének heti két órában: egy-egy órát szántak az egyházi és a világi karénekekre. A karénekekben a III–VIII. osztályosok közül az énektanár által kiválasztott tanulók vettek részt. Az énekkar rendszeresen szerepelt az iskolai ünnepélyeken és liturgikus eseményeken. Repertoárján főként vallásos és az abban a korban divatos hazafias darabok szerepeltek, de romantikus művek (Schubert, Schumann stb.) is műsorra kerültek.

³² ÉRTESÍTŐ 1910. 76.

³³ ÉRTESÍTŐ 1917. 8–10.; LEÁNYGIMNÁZIUM ÉRTESÍTŐJE 1924. 5–6.

1923. februárjában megalakult a leánygimnázium önképzőköre, amelynek keretei között zeneszámokat is tanultak és bemutattak. Az önképzőkörben zeneszerzők életéről és műveiről is tartottak előadásokat a tanulók, sőt zenekritikákat is írtak.³⁴

1927 és 1936 között az iskolai értesítők feljegyezték azoknak a számnak, akik „intézeten kívül” zenei oktatásban részesültek. Ez alapján megállapítható, hogy a növendékek 35–55%-a tanult hangszeren.

Mindezekből látható tehát, hogy annak ellenére, hogy a leánygimnáziumi nevelés nem kifejezetten a művészeti tárgyakra koncentrált, a növendékeket igyekeztek zenei tevékenységekbe is bevonni. A tanulókat rendszeresen vitték hangversenyekre, olykor pedig az iskolában adtak koncertet különböző zeneművészek és zenei együttesek. Többször adott műsort az iskolában a Pécsi Dalárda,³⁵ máskor az Operaház művészei³⁶ stb.

1926-ban az énekkar vezetését Glatt Adolf, a püspöki tanítóképző tanára vette át – aki egyébként a jelentős pécsi egyházzenesz, Glatt Ignác unokaöccse volt. Az ő alkalmazása igen szerencsésnek bizonyult, ugyanis irányítása alatt az énekkar működésének színvonala jelentősen emelkedett. Repertoárjában megjelentek a magasabb művészi színvonalat képviselő darabok (Pergolesi, Händel, Schubert, Schumann, Kodály stb. művei) illetve az autentikus magyar népdalok. Glatt Adolf maga is szerzett zenét, s az énekkar bemutatta műveit. Az ő vezetésével adta a leánygimnázium énekkara történetének első önálló koncertjét 1927. május 25-én „magyar dalosünnepély” néven, melynek műsorán hangsúlyos szerepet kapott az autentikus magyar népdal részben Bartók és Kodály gyűjtéseiből, illetve feldolgozásában.³⁷ A „magyar dalosünnepélyt” a következő évben is megtartották az előző évihez hasonló műsorral és sikerrel.³⁸ A Glatt Adolf által elkezdett ígéretes munka azonban két év után sajnálatos módon megszakadt, amikor Glatt

³⁴ LEÁNYGIMNÁZIUM ÉRTEŚÍTŐJE 1923. 7.; LEÁNYGIMNÁZIUM ÉRTEŚÍTŐJE 1925. 14., 20.

³⁵ LEÁNYGIMNÁZIUM ÉRTEŚÍTŐJE 1926. 28–29.; LEÁNYGIMNÁZIUM ÉRTEŚÍTŐJE 1938. 58.

³⁶ LEÁNYGIMNÁZIUM ÉRTEŚÍTŐJE 1927. 20.

³⁷ LEÁNYGIMNÁZIUM ÉRTEŚÍTŐJE 1927. 28., 34–35.

³⁸ LEÁNYGIMNÁZIUM ÉRTEŚÍTŐJE 1928. 33–34.

egészségügyi okok miatt nem vállalta tovább a tanítást.³⁹ Az énekkar vezetője Tóth Aladár, 1943-tól pedig Nyakas József lett.⁴⁰

Az 1930-as években a kórus létszáma 87–124 között változott, és évi 10–16 alkalommal lépett fel. Repertoárjukon az akkor népszerű szerzők mellett olyan mesterek művei szerepeltek, mint Arcadelt, Palestrina, Beethoven, Schubert, Mendelssohn, Liszt, de az akkor kortársnak számító Kodály és Bárdos egy-egy műve is műsorra került, vagy éppen a pécsi Glatt Ignác és Agócsy László művei.⁴¹

1941-ben felmerült az iskolavezetésben egy iskolai zenekar megszervezésének ötlete. Problémát jelentett viszont, hogy a tanulók legnagyobb része zongorán játszott, más hangszereken csak kevesen. A zenekar vezetését Székely

1. kép. A leánygimnázium zenekara⁴²

³⁹ LEÁNYGIMNÁZIUM ÉRTESÍTŐJE 1929. 13.

⁴⁰ LEÁNYGIMNÁZIUM ÉRTESÍTŐJE 1944. 5., 7.

⁴¹ LEÁNYGIMNÁZIUM ÉRTESÍTŐJE 1931–1940. passim.

⁴² LEÁNYGIMNÁZIUM ÉRTESÍTŐJE 1942. 3. tábla.

Mihály, a Pius Gimnázium zenekarának karmestere vállalta el, aki egyúttal tangóharmonika oktatást is kezdett a leánygimnáziumban. A zongorából, harmóniumból, hat hegedűből és hat tangóharmonikából álló kezdetleges zenekar három alkalommal szerepelt a tanév során.⁴³ Az elért eredmények tehát szerények voltak, s a későbbi forrásokban nem esik szó többé a zenekarról. Feltételezhetjük, hogy ez a kezdeményezés elhalt.

A leánygimnázium tanulói sikerrel szerepeltek az 1945. novemberében és 1946. májusában Kodály Zoltán elnökletével Pécsen megrendezett népdalversenyeken: összesen 11 díjat nyertek, s maga Kodály is elismeréssel szólt egyes tanulók népdalismeretéről.⁴⁴

A leánygimnázium alapvető célja nem a művészeti pályákra való felkészítés volt, ám ennek ellenére végzettjei közül néhányan mégis zeneművészeti pályára léptek: az értesítők tanúsága szerint kb. 12-13 fő.

A zenei nevelés infrastrukturális háttere

Hogy a Miasszonyunk Rend pécsi iskoláiban kezdettől fogva fontos szerepet szántak a zenei nevelésnek, s igyekeztek megteremteni ennek infrastrukturális hátterét (hangszerek, kottatár stb.) is, azt ékesen példázza egy mai napig féltve őrzött hangszer: az a zongora, amelyen Liszt Ferenc 1846-os pécsi koncertjén játszott. A hangszert ezt követően Scitovszky János püspök vásárolta meg, s később a Miasszonyunk Női Kanonokrend szerveződő iskolájának ajándékozta.⁴⁵ A hangszer máig az egyik jogutód intézményben, a Leőwey Klára Gimnáziumban található. A rendi iskolák később is fontosnak tartották a hangszerpark folyamatos fejlesztését: az értesítőkben többször olvashatunk új zongorák és harmóniumok beszerzéséről.

⁴³ LEÁNYGIMNÁZIUM ÉRTESTŐJE 1942. 36.; NAGY é. n. 26.

⁴⁴ NAGY é. n. 30.

⁴⁵ RAJCZI 1989. 446.; LISZT FERENC... 2015.; MEGTALÁLTUK... 2022.

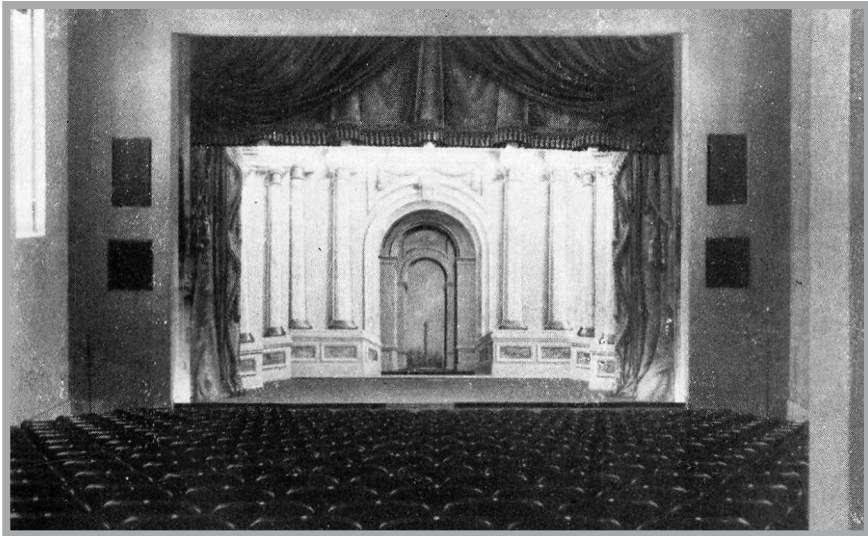

2. kép. Liszt Ferenc zongorája ma a Leőwey Klára Gimnáziumban⁴⁶

Valamennyi iskola rendelkezett kottatárral, amelyeket évről évre új művekkel gyarapítottak. Ezen kívül különböző zenei folyóiratokat is járattak. 1937. január 20-án adták át a rend iskoláinak közös dísztermét, amely ettől kezdve az ünnepségek helyszíne lett. A 305 négyzetméter alapterületű terem 399 ülőhelyes földszinti nézőtérrel és 72 ülőhelyes erkéllyel rendelkezett, a színpadhoz öltöző csatlakozott. Az avatóünnepen közreműködött a leánygimnázium illetve a tanítónőképző kórusa Tóth Aladár vezényletével.⁴⁷

⁴⁶ LISZT FERENC... 2015.

⁴⁷ TANÍTÓKÉPZŐ ÉRTESÍTŐJE 1937. 7., 12–13.; LEÁNYGIMNÁZIUM ÉRTESÍTŐJE 1937. 38., 41–43.

3. kép. A díszterem⁴⁸

Összegzés

Amint azt láthattuk, a Miasszonyunk Női Kanonokrend pécsi iskoláiban nagy gondot fordítottak a zenei nevelésre. Az egyes iskolatípusokban azonban nem azonos mértékben volt hangsúlyos a zenei képzés. Legfontosabb a tanítónőképzőben volt, hiszen a leendő tanítónőknek tudniuk kellett énekelni és zongorázni. Sőt, a tanítónőképzőben kántorképzés is folyt. Legkevésbé fontos pedig az egyetemi tanulmányokra előkészítő leánygimnáziumban volt, azonban még itt is élénk volt a zenei élet.

A rendi iskolák hangszerek és kották beszerzésével igyekeztek megteremteni a zenei nevelés optimális feltételeit, s lehetőséget biztosítottak fakultatív zongoratanulásra. Az önképzőkörök ugyancsak a zenei művelődés fontos műhelyei voltak.

⁴⁸ LEÁNYGIMNÁZIUM ÉRTESÍTŐJE 1940. 13. tábla.

A zenei tevékenység legfontosabb színtere valamennyi iskolában az énekkar volt. Az énekkarok működésében az 1930–1940-es években jelentős színvonalemelkedés figyelhető meg, amely minden esetben egy-egy elhivatott karnagy tevékenységének volt köszönhető.

A Miasszonyunk Női Kanonokrend iskolái nem zenei pályára készítettek fel a növendékeket, ennél fogva az erre a pályára lépett tanulók száma csekély. Ennek ellenére a Rend fontosnak tartotta a tanulók zenei műveltségben való részesítését, és iskoláiban lehetőségeihez képest mindent meg is tett ennek érdekében.

Rövidítések

- ÉRTESÍTŐ** A Miasszonyunkról címzett pécsi nőzárda iskoláinak értesítője az 1889–90. tanévről. Pécs, 1890. (Illetve a további évfolyamok 1918-ig.)
- LEÁNYGIMNÁZIUM ÉRTESÍTŐJE** A Miasszonyunkról nevezett női rend pécsi róm. kath. Szent Erzsébet-Leánygimnáziumának értesítője az 1921–1922-ik iskolai évről. Pécs, 1922. (Illetve a további évfolyamok 1944-ig.)
- LENGVÁRI 2003** LENGVÁRI István: A Notre Dame Női Tanítórend pécsi hatosztályos felsőbb leányiskolája (1907–1917). In: Népek együttélése Dél-Pannóniában. Tanulmányok Szita László 70. születésnapjára. Szerk. LENGVÁRI István – VONYÓ József. Bp. – Pécs, 2003. 237–244.
- LISZT FERENC... 2015** Liszt Ferenc pécsi látogatásának emlékei. In: TGYO Blog, 2015. május. 22. <https://tgyoblog.wordpress.com/2015/05/22/liszt-ferenc-1846-os-pecsi-latogatasa-nak-emlekei/> (Utolsó letöltés: 2023. március 11.)
- MEGTALÁLTUK... 2022** Megtaláltuk a Liszt Ferenc zongoráját. In: Pécs Aktuál. Pécs közéleti hírmagazinja. 2022. április 12. <https://pecsaktual.hu/video/megtalaltuk-a-liszt-ferenc-zongorajat/> (Utolsó letöltés: 2023. március 4.)

- NAGY é. n. NAGY Gyuláné Patay Klára: Visszatekintés iskolánk 75 éves történetére. In: A pécsi Leőwey Klára Gimnázium 75 éve. Szerk. Nagy Gyuláné. [Pécs], é. n. 11–37.
- NÉPOKTATÁSI TÖRVÉNYEK, TANTERVEK 1884 Népoktatási törvények, tantervek és vizsgálati szabályrendeletek. Bp., 1884.
- PÁSZTOR 2017 PÁSZTOR Andrea: Pécsi középiskolák a 20. század első felében. In: Hagyomány és megújulás. Iskolatörténeti konferencia. Szerk. SÁRKÁNYNÉ LENGYEL Mária. Pécs, 2017. 13–26.
- POLGÁRI ISKOLA ÉRTESÍTŐJE A „Miasszonyunk”-ról nevezett női rend pécsi elemi és polgári nevelő- és tanintézetének értesítője az 1924–1925. iskolai évről. Pécs, 1925. (Illetve a további évfolyamok 1943-ig.)
- RAJCZI 1989 RAJCZI Péter: A Miasszonyunkról nevezett női kanonokrend pécsi róm. kat. tanítóképző intézetének története, 1895–1948. In: Baranyai Helytörténetírás. A Baranya Megyei Levéltár Évkönyve 1989. Szerk. SZITA László. Pécs, 1989. 439–473.
- SZENTKIRÁLYI 1908 SZENTKIRÁLYI István: A pécsi Notre-Dame Nőzárda és iskolái. Történeti és leíró ismertetés. Pécs, 1908.
- TAKÁCS 2011 TAKÁCS Zsuzsanna Mária: A pécsi Notre Dame „iskola-kombinátja”. *Képzés és Gyakorlat* 9. (2011:1–2.) 57–63.
- TAKÁCS 2017 TAKÁCS Zsuzsanna Mária: A Miasszonyunk Női Kanonokrend pécsi iskoláinak fejlődése a kezdetektől a 20. század közepéig. In: Hagyomány és megújulás. Iskolatörténeti konferencia. Szerk. SÁRKÁNYNÉ LENGYEL Mária. Pécs, 2017. 63–74.
- TANÍTÓKÉPZŐ ÉRTESÍTŐJE A pécsi „Miasszonyunk”-ról nevezett rend püspöki tanítónőképző-intézetének értesítője az 1901–1902-iki tanévről. Pécs, 1902. (Illetve a további évfolyamok 1944-ig.)

ZSUPOS NORBERT

Immanencia és szingularitás

A végtelen problémája Alain Badiou művészetfilozófiájában

Immanence and singularity.

The problem of infinite in Alain Badiou's philosophy of art

In my study I explore the role of the relationship between art and philosophy in Badiou's philosophy through the problem of the infinite. The relationship between philosophy and art determines the way in which truth is created and articulated. In this sense, the truth of art in Badiou's philosophy is characterised by an immanence and singularity that excludes cultural relativism and the aesthetic determination of art. In the first part of the study, I analyse the question of artistic subjectivity by elaborating the concept of the event. Subsequently, in the second part of the study, I will explore the concept of the infinite in order to present the relationship between art and philosophy, and inaesthetics, in context of the various schemas defined by Badiou. My preliminary hypothesis, insofar as the truth of art is an eventual singularity that opposes cultural relativism and the "heteronomy" of the aesthetic sphere, is that the immanent and singular quality of artistic truth involves an "atemporal" structure that expresses the destructive yet infinite nature of artworks. Thus, in Badiou's philosophy, the truth of art implies at the same time the infinity of art, in the sense that artistic practices structurally represent and maintain this truth.

Keywords: Alain Badiou, philosophy of art, inaesthetics, infinity, subject.

Bevezetés

Alain Badiou filozófiájában a művészet, illetve a művészi gyakorlatok politikumának rekonstrukciója elválaszthatatlan a végtelen problémájától.¹ A végtelen fogalmával nemcsak azokhoz az alapvető, a badiou-i ontológiát meghatározó fogalmakhoz kerülhetünk közelebb, mint például az igazság (*vérité*) vagy esemény (*événement*) fogalma, hanem azt is megvilágítja, hogy e fogalmakat a művészet és ideológia keresztmetszetében vegyük szemügyre. Ezen fogalmi összefüggéseket ugyanakkor nem egyszerű felfejteni, mivel a „művészet igazságára” vagy a művészet igazságának „nevelő funkciójára” utaló állítások sok esetben nehezen különíthetők el azon spekulatív és absztrakt fogalmi elemzésektől, amelyek a badiou-i filozófia lényeges részét képezik.² A művészet igazságának spekulatív tézise mégis olyan gyakorlati, azaz *ideológiai* és *kulturális* következményekkel bír, amelyek képesek feltárni bizonyos, a modernitástól kezdve folyamatosan megjelenő és mindig megújuló problémát a művészi gyakorlatok és a filozófiai elemzések viszonyával kapcsolatban. E viszony újragondolására, illetve revideálására tesz kísérletet Badiou az *Inesztétika kis kézikönyve* (*Petit manuel d'ineshétique*) című könyvében.³ A művészet esztétikai megközelítésével ellentétben a művészi gyakorlatokat az általuk létrehozott igazságok *filozófiai artikulációján* keresztül ragadja meg. Ez alapján filozófia és művészet között olyan viszonyt határoz meg, amely mindenekelőtt a műalkotások „intrafilozófiai” hatásaira koncentrál, és amit *inesztétikának* nevez: „Inesztétika» alatt filozófia és művészet olyan viszonyát értem, amely – azt állítva, hogy a művészet önmagában az igazságok létrehozója – semmilyen módon nem azt jelenti, hogy a filozófia tárgyává tenné. Az esztétikai spekulációval szemben az inesztétika azokat a szigorúan intrafilozófiai hatásokat írja le, amelyeket bizonyos műalkotások önálló

¹ Vö. BOSTEELS 2012; BAGI 2012. 160–163.; PHILIPS 2010. 147–148.

² BAKCSI 2013. 550–551.

³ BADIOU 1998.

létezése hoz létre.”⁴ Badiou ezáltal a kulturális modernitás alapvető esztétikai belátásaival szemben állítja kapcsolatba és egyúttal szakítja meg egymással a „költő mondását és a gondolkodó gondolkodását”.⁵ Ezzel a gesztussal nemcsak a művészet – és különösen a költészet – számára nyújt ontológiai alapot az igazság „szubtraktív” műveletére, hanem egy olyan viszony fogalmi megalapozását is létrehozza, amelyben a filozófia ismét „önmagára talál”. Így Badiou szerint filozófia és művészet abban a viszonyban artikulálódik, amely kívül esik a platóni „száműzetés”, a heideggeri „egyesítés” vagy az arisztotelészi vagy hegeli „osztályozás” fogalmi keretén.⁶

Tanulmányomban a művészet és filozófia viszonyának Badiou filozófiájában betöltött szerepét vizsgálom a végtelen problémáját keresztül. Értelmezésem szerint Badiou gondolkodásában a művészet és filozófia viszonyát két szempontból közelíthetjük meg. Egyrészt a művészet az igazság létrehozójaként a filozófia *feltételét (condition)* alkotja. A filozófia és művészet viszonyát tehát az igazság megalkotásának, illetve ezen igazság artikulációjának módját szabja meg. Másrészt a művészet egyetemes igazsága ellentétes azokkal a megközelítésekkel, amelyek a filozófia és művészet viszonyát az esztétika, a kultúra vagy a történelem eltérő értelme és viszonyai szerint határozzák meg. A művészi gyakorlatokkal létrejövő igazság nemcsak az esztétikai szféra „heteronómiájával”, de ezzel együtt azon kulturális viszonyokkal áll szemben, amelyek a művészi termelést a piac logikája és relativizmusa alá rendelik. Badiou filozófiájában a művészet igazságát a kulturális relativizmust, illetve a művészet esztétikai meghatározottságát kizáró *immanencia* és *szingularitás* jellemzi. A tanulmány első részében az esemény fogalmát kibontva a művészi szubjektivitás kérdését elemzem. Ezt követően, a második részben a végtelen fogalmát vizsgálom annak érdekében, hogy a művészet és filozófia viszonyát, az

⁴ „Par »inesthétique«, j’entends un rapport de la philosophie à l’art qui, posant que l’art est par lui-même producteur de vérité, ne prétend d’aucune façon en faire, pour la philosophie, un objet. Contre la spéculation esthétique, l’inesthétique décrit les effets strictement intraphilosophiques produits par l’existence indépendante de quelques œuvres d’art.” BADIOU 1998. 6. (Saját fordítás: Zs. N. A tanulmány további részében, ahol külön nem jelzem, az idézett részeket a saját fordításomban közlöm.)

⁵ BADIOU 2013. 77.

⁶ BADIOU 2013. 82.

inesztétikát a különféle, Badiou által meghatározott *sémák* alapján mutassam be. Előzetes hipotézisem – amennyiben a művészet igazsága olyan eseményszerű szingularitás, amely szembenáll a kulturális relativizmussal, valamint az esztétikai szféra „heteronómiájával” –, hogy a művészi igazság immanens és szinguláris minősége olyan „atemporális” struktúrát foglal magában, amely egyúttal kifejezi a műalkotások *destruktív*, ugyanakkor *végtelen* jellegét. A badiou-i filozófiában tehát a művészet igazsága egyszersmind a művészet végtelenségét foglalja magában, méghozzá abban az értelemben, ahogy a művészi gyakorlatok strukturálisan megjelenítik, illetve fenntartják ezen igazságot.

Esemény és művészi szubjektivitás

Badiou filozófiai elemzéseinek centrumában a művészet ontológiai alapja az igazság fogalmán keresztül nyílik meg. Jóllehet a huszadik század legtöbb olyan filozófiai vizsgálódásában, amely a művészi gyakorlatot *qua* művészet kísérli meg beazonosítani – anélkül, hogy az esztétikai szféra alá rendelné, illetve a filozófia „tárgyává” tenné e gyakorlatokat –, ezzel együtt a badiou-i gondolkodásban generikus eljárásként felfogott művészet elválaszthatatlan az igazság kérdésétől.⁷ Az igazság fogalmának e kitüntetettsége ugyanakkor Badiou filozófiájának, illetve a művészetről megfogalmazott állításainak egyik legnehezebb elemét képezi. A művészet és igazság közötti szükségszerű kapcsolat megvilágítása érdekében elengedhetetlen közelebről szemügyre venni az igazság fogalmát. Ez mindenekelőtt azért szükséges, mert Badiou „metafizikai” ontológiájának elengedhetetlen fogalmáról van szó, amelyet a filozófiai reflexiókat is meghatározó, amelyek a különböző generikus eljárások, a tudomány, a művészet, a politika vagy a szerelem (vagy szexuális differencia) vonatkozásában megjelennek.

Badiou *Kiáltvány a filozófiáért (Manifeste pour la philosophie)* című könyvében azzal a homályos, ám emblematikus gesztussal, amellyel bejelenti a

⁷ BADIOU ontológiájában a „generikus” (*générique*) – a lét struktúrájában – az igazság megnevezésével vagy *inszkripciójával* áll közvetlen kapcsolatban. L. BADIOU 2021. 22–23.; BADIOU 1989. 79–85.

„költők korának” végét, egyúttal a filozófiához való visszatérés szükségességét szorgalmazza.⁸ A „költők kora” kifejezés ebben a kontextusban nem történeti időszakot jelöl – annak ellenére, hogy történeti keretben szintén behatárolható ez az időszak⁹ –, mivel olyan *filozófiai* kategóriáról van szó, amely a filozófia és költészet (illetve általánosan a művészet) viszonyát, továbbá a filozófia meghatározott, történeti helyzetét világítja meg.¹⁰ A „költők kora” alapvetően azt az állapotot fejezi ki, amely során a költészet néhány meghatározott alakja, felismerve a filozófia „hiányát”, a művészetük produktív erejéből kiindulva megteremtik a gondolkodás és lét lehetséges kapcsolódási pontjait. E „hiány” felismerése nem azt vonja maga után, hogy a költészet – és tágabban a művészi gyakorlat – a filozófia helyébe lépett volna, hanem olyan gondolati eljárásokról van szó, amelyek a létről való gondolkodás számára „egy általános befogadó teret” hoznak létre: „Inkább úgy kell elképzelni, hogy egyfajta intellektuális nyomást gyakorolt rájuk a filozófia szabad játékanak hiánya, az az igény, hogy művészetükből kiindulva megteremtsék a gondolkodás és az általános eljárások számára azt az általános befogadó teret, amelyet a filozófia már nem tudott létrehozni.”¹¹

A filozófiai reflexió különös szerepben jelenik meg ebben a helyzetben. Ha az igazság fogalma felől közelítünk filozófia és költészet viszonyához, akkor Badiou gondolkodásában a létre vonatkozó reflexió szempontjából a filozófia szerepének az a meghatározó jellemzője, hogy „nem hoz létre”

⁸ BADIOU 1989. 47–55.; BADIOU 2014. 3–22. Vö. BAKCSI 2013. 548.

⁹ BADIOU 1989. 48–50.

¹⁰ „A költők kora filozófiai kategória. A költeményt a filozófiához kötő csomó megértésének olyan sajátos módját szervezi meg, amely a filozófia szemszögéből teszi láthatóvá ezt a csomót. A »korszak« a filozófia időszakos szituációjára utal; a »költők« pedig a költeményre mint a filozófia legkorábbi időktől fogva fennálló feltételére.” („The age of the poets is a philosophical category. It organizes a particular way of conceiving the knot tying the poem to philosophy, which is such that this knot becomes visible from the point of view of philosophy itself. »Age« refers to an epochal situation of philosophy; and »poets« refers to the poem as condition, since the earliest times, of philosophy.”) BADIOU 2014. 4.

¹¹ „Il faut plutôt imaginer que s'exerçait sur eux une sorte de pression intellectuelle induite par l'absence de libre jeu dans la philosophie, par le besoin de constituer, de l'intérieur de leur art, cet espace général d'accueil pour la pensée et pour les procédures génériques que, suturée, la philosophie ne parvenait plus à établir.” BADIOU 1989. 47.

igazságokat, de elválaszthatatlan az igazságok *fogalmi* megalapozásától.¹² A filozófiához való visszatérés tulajdonképpen azt jelenti, hogy a filozófiai reflexió – a „költők korát” követően – immár birtokában van azon fogalmi és elméleti eszközöknek, amelyek lehetővé teszik a különféle gondolati és gyakorlati eljárások által előteremtett igazságok kibontását és „inszkripcióját”. Ez azért lehetséges, mivel a filozófia olyan eljárásokhoz kötött, amelyek egyszersmind feltételeit alkotják. Ezen feltételek oly módon nyújtanak hozzáférést a léthez egy adott szituációban, hogy a valóságot strukturáló *többes (multiple)* egy „eseményszerű” igazságban nyilvánul meg.¹³ Badiou gondolkodásában a filozófia tehát olyan fogalmi készlettel operáló diszciplína, amely a gondolkodás különböző, egymással „transzverzálisan” érintkező területeit összefogja azáltal,¹⁴ hogy a *szubtrakció* eszközével feltárja a területekhez tartozó igazságokat.¹⁵ Ez az elgondolás bizonyos értelemben azt vonja maga után, hogy a filozófiai reflexió világban kifejtett hatásai érintetlenek a filozófia számára, mivel e hatások a filozófiát alkotó területek igazságaiban bontakozik ki.¹⁶ Más szóval, azáltal, hogy az igazság azokon a területeken jelenik meg, amelyek a filozófiai reflexiót lehetővé tevő generikus eljárásokat foglalják magukban, az így felfogott igazság nem a filozófiai reflexió nyomán jön létre, még akkor is, ha az igazság *megfogalmazása* vagy *artikulációja* elválaszthatatlan magától a filozófiától. Peter Hallward értelmezésére támaszkodva úgy fogalmazhatunk, hogy ezek a területek az igazság valóságban fellelhető *materialitását* alkotják, méghozzá oly módon, hogy a különböző eljárások által előteremtett igazságok a szubjektivitás sajátos formáival állnak kapcsolatban.¹⁷

¹² BADIOU 1989. 17–18. Vö. LOSONCZ 2013. 88–89.

¹³ BADIOU 1989. 18.

¹⁴ BADIOU 1989. 15.

¹⁵ BADIOU 2021. 55–62.; BADIOU 2004. 103–117.

¹⁶ HALLWARD 2003. 245.

¹⁷ „Az igazságok materiális produktumok, mert a generikus eljárások valóban a »filozófia materiális vagy valós alapját biztosítják [...]. A generikus eljárások valóban a filozófia *anyagát* jelentik.« És azért materiális *produktumok*, mert az igazság kimunkálása lépésről lépésre, vizsgálatról vizsgálatra, kísérletként halmozódik fel, minden külső vagy azt elfedő törvény nélkül (bármilyen »metanyelv« hiányában).» („Truths are material productions because the generic procedures do indeed provide the »material, or real, basis of philosophy [...] The generic procedures are truly the *matter* of philosophy«. And they are material *productions* because

Ha az igazság szükségképpen hozzátartozik ahhoz a területhez, azaz szituációhoz, amely megteremti ezen igazság „eseményszerű” materialitását – azaz a *szubjektumot* –, amelyet végső soron a filozófia ragad meg konceptuálisan, a költészet specifikus esetében miként beszélhetünk erről a szubjektivitásról? És ha az igazságot megteremtő szubjektum elválaszthatatlan attól az *eseménytől*, amely egy adott szituációban kijelöli az igazság egyetemességét és végtelenségét, a költészet vonatkozásában milyen értelemben beszélhetünk eseményről? Mielőtt rátérek a költészettel, illetve általánosan a művészettel kapcsolatban felmerült fogalmak kifejtésére, az esemény fogalmát szükséges közelebből szemügyre venni a művészet és igazság szükségszerű kapcsolatának megértése érdekében.

Badiou filozófiájában az igazság fogalma elválaszthatatlan az esemény problémájától. Az igazság, mivel nem tartozik a tudás rendjéhez, és ennél fogva egy adott szituációban nem „bizonyítható”, illetve nem „feleltethető meg” a dolgok állapotának, tulajdonképpen „lyukat üt az értelmen”.¹⁸ Bizonyos szempontból az igazság a lét olyan struktúráját tárja fel, amely a legközelebb áll a dolgok állapotához, még abban az esetben is, ha ellenáll az értelemnek, vagy éppen szembenáll a konszenzuálisan elfogadott véleményekkel. Badiou ez alapján állítja azt, hogy minden igazság, amelyet valamely generikus területen gondolnak el, a lét és esemény keresztezését feltételezi.¹⁹

Az igazság-eljárásokat vagy generikus eljárásokat az különbözteti meg a tudás felhalmozásától, hogy eredetük *eseményszerű*. Amíg semmi más nem történik, csakis az, ami megfelel egy állapot szabályainak, addig bizonyosan létezhet tudatosság, helyes kijelentések, felhalmozott tudás; nem létezhet igazság. Az igazság paradoxona az, hogy egyszerre újdonság, tehát valami ritka és kivételes, és hogy – érintve annak létét, aminek az igazsága – a legstabilabb, ontológiai

the labor of a truth accumulates step by step, one investigation at a time, as an experiment without any external or covering law [in the absence of any »metalanguage«.]” HALLWARD 2003. 182.; 180–183.

¹⁸ BADIOU 2013. 82–83. Vö. BADIOU 1998. 19.

¹⁹ BADIOU 2021. 23.

szempontból a legközelebb áll a dolgok eredeti állapotához. E paradoxon feldolgozása hosszú fejtegetéseket igényel, de az világos, hogy egy igazság *eredete* az esemény rendjéből fakad.²⁰

A művészet és igazság kapcsolata szempontjából ez nemcsak azt jelenti, hogy minden olyan igazság, amelyet a művészi gyakorlat megjelenít, a lét konzisztenciáját alkotja újra, hanem ezzel együtt azt, hogy a lét ezen új konzisztenciájának megalkotása egy eseményszerű rendhez tartozik. Ha ezen a vonalon haladunk tovább, akkor azt látjuk, hogy a művészet mint generikus eljárás oly módon nyújt hozzáférést az igazsághoz, hogy egyúttal felkínálja azt a szubjektív formát, amelyen keresztül a *véges* szubjektum eljuthat a *végtelen* igazsághoz. Az eljárás ezen szubtraktív folyamata következtében beszélhetünk arról, hogy az igazság eseményszerű eredete miatt *szinguláris*, hatásait, illetve következményeit tekintve mégis *egyetemes*. Más szóval – amint Hallward megfogalmazza –, egy igazság „valami olyasmi, ami *megtörténik*, valami, ami egyszerre kivételes és egyetemes, ami egyszerre pontszerű az eredetét tekintve és mindenki számára érvényes a következményeit tekintve.”²¹

Noha Badiou a filozófia feltételül szolgáló generikus eljárásokat egyenértékűnek tekinti abból az általános szempontból nézve, hogy mindegyik az igazság „megalkotásával” áll kapcsolatban, a matematikai eljárással szemben a művészet más módon hozza létre az igazságokat.²² A matematika az az eljárás, amely a tiszta, inkonzisztens többségből vonja ki az igazság általános formáját, mégpedig oly módon, hogy ezen inkonzisztenciát teszi a lét-mint-lét ellent-

²⁰ „Les procédures de vérité, ou procédures génériques, se distinguent de la cumulation des savoirs par leur origine *événementielle*. Tant qu’il n’arrive rien, sinon ce qui est conforme aux règles d’un état de choses, il peut certes y avoir de la connaissance, des énoncés corrects, du savoir cumulé; il ne peut y avoir de vérité. Une vérité a ceci de paradoxal qu’à la fois elle est une nouveauté, donc quelque chose de rare, d’exceptionnel, et que, touchant à l’être même de ce dont elle est vérité, elle est aussi ce qu’il y a de plus stable, de plus proche, ontologiquement parlant, de l’état de choses initial. Le traitement de ce paradoxe exige de longs développements, mais ce qui est clair est que l’*origine* d’une vérité est de l’ordre de l’événement.” BADIOU 1989. 18.

²¹ „A truth is something that *happens*, something both exceptional and universal, both punctual in its origin and for all in its implication.” HALLWARD 2003. 107.

²² HALLWARD 2003. 196–197.

mondásos igazságává. A művészet – vagy a költészet – igazsága ezzel szemben a nyelv határai által megszabott „jelenlét” *formájához* kötődik, mégpedig azáltal, hogy ezen jelenlét a „van” (*ily a*) megjelenítéséhez kötött nyelvi képességet annak empirikus, a dolgok referenciális megfeleltethetőségének eltörléséhez kapcsolja.²³ A költészetben a szavak és kifejezések ebben az értelemben megszabadulnak azon szemantikai kötelékektől, amelyek a szavak *jelentése* által kifejezett dolgokat konstitutív elemként rendelik a világ egy adott állapotához. Egy költemény meghatározott nyelvi kifejezései éppen úgy a műalkotás sajátos *materialitását* alkotják, mint egy festmény meghatározott színei vagy egy zenei tétel meghatározott felépítése. Badiou ebben az értelemben nem tesz különbséget az eltérő művészi tevékenységek, illetve műnemek között, mivel ezen gyakorlatokat mindenekelőtt azzal az eseménnyel vagy „töréssel” azonosítja, amely alapján megszakítják a fennálló világot meghatározó „esztétikai rendszer” dominanciáját.²⁴ A művészet igazsága tulajdonképpen azáltal jelenik meg, hogy az adott műalkotás miként képes fenntartani e megszakítást abban a *szinguláris formában*, amely szerint a világ egyszerre foglalja magában az „érzékelhető intenzitásának”, valamint a „forma nyugalmanak” feszültségét.²⁵

Badiou filozófiájában tehát a művészet eseményszerű igazsága azáltal szinguláris, hogy létrejön egyfajta kapcsolat a világ jelenlétét alkotó dolgok állapota, valamint ezen állapotot megtörő vagy megszakító esemény között. Ha valóban a szubjektívitás véges formájában nyilvánul meg ez a kapcsolat – még hozzá úgy, hogy ez a végesség képes fenntartani a végtelen igazságot –, kétségkívül egy ellentmondás vagy inkongruencia jelenik meg ezzel kapcsolatban.²⁶

²³ BADIOU 1998. 34–35.

²⁴ „A művészi igazság tehát azáltal nyilvánul meg, hogy miként képes fenntartani egy bevett esztétikai rezsimben bekövetkezett radikális törés következményit. Egy ilyen rezsim határozza meg egy adott időben a »művészet világát« [...]» („Thus an artistic truth manifests itself by the way it manages to sustain the consequences of a radical break in an established aesthetic regime. A regime of this sort defines the »world of art« at a given time [...].”) DURING 2014. 84.

²⁵ „Dans le cas des vécus artistiques, le monde exhibe une forme singulière de la tension entre l'intensité du sensible et le calme de la forme. L'événement est une rupture du régime établi de cette tension. [...] cette rupture est que ce qui semblait participer de l'informe est reçu comme forme, soit globalement (le cubisme en 1912-1913), soit par excès local (les distorsions baroques du Tintoret au Caravage, en passant par le Greco).” BADIOU 2006. 111.

²⁶ DURING 2014. 83–84.

Ez nemcsak a véges szubjektum, illetve a végtelen igazság közötti szakadékot foglalja magában, hanem azt a problémát is, hogy a művészi gyakorlat miként képes a véges állapotból a végtelenbe eljutni anélkül, hogy visszakerülne azon paradigmák keretei közé, amelyek a „művészet szubjektumát” a testhez való viszonya alapján vagy „redukálják”, vagy pedig „megosztják”. Az első esetben „immanens identitásról”, a másik esetben „transzcendens különbségről” beszélhetünk.²⁷ Badiou szerint annak érdekében, hogy elkerüljük a redukció vagy transzcendencia ezen formáit – amelyek elgondolása szerint a kortárs művészi gyakorlatok mezején uralkodnak –, a szubjektumot az „immanens különbségben” szükséges elgondolnunk. Az immanens különbség azt a „teremtő folyamatot” tárja fel a szubjektum vonatkozásában, amely az esemény (a forma szempontjából) egyszerre szinguláris eredetével, ám (következmenyei szempontjából) egyetemes érvényével rögzíti a véges szubjektumot, valamint az általa hozzáférhetővé tett új konstrukciót.²⁸ Badiou gondolkodásában az eseményhez kapcsolódó szubjektivitást nemcsak a szingularitás jellemzi, de ezzel együtt az az immanens különbség is meghatározza, amely hozzáköti a világban konstruktív módon megjelenő új – testek, dolgok vagy szavak – konfigurációjához.

A végtelen problémája a művészetben

Jóllehet Badiou *A világok logikájában* (*Logiques des mondes*) a művészet igazságának kérdését elsősorban a „művészet szubjektuma” alapján vizsgálja,²⁹ illetve ebből a szempontból kerül előtérbe a szingularitás, illetve immanencia problémája, a két fogalom a néhány évvel korábban megjelent *Inesz-*

²⁷ BADIOU 2005.

²⁸ („És ez a szubjektum szituációja, amikor úgy tudjuk felfogni, mint egy teremtő folyamat, egy termelő folyamat, olyan folyamat, amely valóban megszervezi a kapcsolatot egy esemény nyoma és a világban egy új test konstrukciója között.”) „And that is the situation of the subject when we can understand it as a process of creation, a process of production, a process, which really organizes the relation between the trace of an event and the construction of a new body in the world.” BADIOU 2005.

²⁹ BADIOU 2006.

tétika kis kézikönyvében szintén a művészet igazságának megkerülhetetlen kategóriáját alkotják.³⁰ A badiou-i inesztétika egyik alapvető kiindulópontja ebben a kontextusban az, hogy a művészet és igazság kapcsolatának korábbi meghatározó sémái – a *didaktikus*, *romantikus* és *klasszikus* –, amelyek egy meghatározott esztétikai rendszerrel korrelálnak, nem feltételezték *szimultán* módon a szingularitás és immanencia kategóriáit.³¹

Badiou szerint annak érdekében, hogy a művészet és igazság szükségszerű kapcsolatát ezek a kategóriák együtt fejezzék ki, az általa javasolt inesztétikához szükséges fordulnunk.³² A művészet igazsága szempontjából az immanencia azt jelenti, hogy a művészet „szigorúan” egybeesik az általa teremtet igazságokkal, míg a szingularitás azt, hogy ezen igazságok kizárólag a művészet területén jelennek meg. Mindez nemcsak azt a badiou-i állítást domborítja ki, miszerint a művészet a filozófia egyik olyan feltétele, amely generikus eljárásként teremti meg az igazság formáját, de azt is kifejezi, hogy ez az igazság nem vezethető vissza olyan igazságokra, amelyek a gondolkodás másféle területén – a tudományén, a politikáén vagy a szerelmén – nyilvánulnak meg: „És ez a gondolkodás, illetve az általa aktivált igazságok nem redukálhatók más igazságokra, legyenek azok tudományos, politikai vagy szerelmi igazságok. Ami azt is jelenti, hogy a művészet mint szinguláris gon-

³⁰ BADIOU 1998. 18–19.

³¹ „[A] romantikus sémában az igazság és művészet viszonya valóban immanens (a művészet az Idea véges leszármazását tárja fel), de nem szinguláris (mivel ezen igazság, valamint a gondolkodó gondolata nem ért egyet semmi olyasmivel, ami eltér a költő mondásától). [...] a didaktikaiban ez a viszony bizonyára szinguláris (csak a művészet képes *látzat formájában* az igazságot leleplezni), de egyáltalán nem immanens, mivel végső soron az igazság pozíciója külsődleges. És végül, a klasszicizmusban csak arról van szó, hogy egy igazság – az igazolhatóság fajtái alatt – mit korlátoz a képzeletbeliben.” („[D]ans le schème romantique, le rapport de la vérité à l’art est bien immanent [l’art expose la descente finie de l’Idée], mais non pas singulier [car il s’agit de la vérité, et la pensée du penseur ne s’accorde à rien qui diffère de ce que dévoile le dire du poète]. [...] dans le didactisme, le rapport est certainement singulier [seul l’art peut exposer une vérité sous *la forme du semblant*], mais pas du tout immanent, car en définitive la position de la vérité est extrinsèque. Et qu’enfin, dans le classicisme, il ne s’agit que de ce qu’une vérité contraint dans l’imaginaire, sous les espèces du vraisemblable.”) BADIOU 1998. 18. Vö. DURING 2014. 84–87.

³² BADIOU 1998. 19.

dolkodás nem redukálható a filozófiára.”³³ A badiou-i filozófiában tehát a művészet mint generikus eljárás két, egymást keresztező módon kötődik az igazság fogalmához. Egyrészt a művészet véges szubjektivitásának kapcsolódása a végtelen igazsághoz kijelöli a szubjektum azon immanens határait, amelyek a világ új konfigurációjában, tehát egy meghatározott műalkotásban rögzülnek. Ezen új konfiguráció másrészt előfeltételezi a művészet igazságának alapvető kategóriáit, az immanenciát és szingularitást.

A művészet igazsága szempontjából a *véges* és *végtelen* viszonya ez utóbbival, a szingularitás fogalmával kapcsolatban jelenik meg.³⁴ Eszerint egy műalkotás egységét, mely lényegében *megnevezésének* feltételét is jelenti, mindenekelőtt az a konfiguráció alkotja, amely megszakítja a már meglévő konfigurációkat vagy esztétikai rendszert. E megszakítás – ahogy korábban láttuk – szükségképpen magában foglalja a világ megváltoztatását, egy új forma vagy konfiguráció megteremtését. Az eseményszerű megszakítás nyomán létrejövő szubjektivitás azáltal teszi hozzáférhetővé a művészi igazságot, hogy képes az eseményt a maga szinguláris eredetében, illetve egyetemes következményeiben fenntartani.³⁵ Badiou az *Inesztétika kis kézikönyvében* ugyanakkor azt állítja, hogy a műalkotás, mint bármely művészi gyakorlat adott konfigurációja, alapvetően véges: „Még azt is állítanám, hogy valójában a műalkotás az egyetlen véges dolog, ami létezik. A művészet a végesség teremtése.”³⁶ Ez nem azt jelenti, hogy a műalkotás a végtelen igazság tulajdonképpeni „inkarnációja” vagy „kinyilatkoztatása”, amint Badiou értelmezése szerint a romantikus sémában megjelenik művészet és igazság kapcsolata.³⁷ A művészet vonatkozásában a végtelen kizárólag a világban megjelenő új konfigurációjához kötődik. E művészi konfiguráció nemcsak a korábban bevezetett és vizsgált szubjektivitást feltételezi az egyes műalkotások szem-

³³ „Et cette pensée, ou les vérités qu'elle active, sont irréductibles aux autres vérités, qu'elles soient scientifiques, politiques ou amoureuses. Ce qui veut dire aussi que l'art, comme pensée singulière, est irréductible à la philosophie.” BADIOU 1998. 19.

³⁴ BADIOU 1998. 20–21.

³⁵ BADIOU 2006. 80–84.

³⁶ „Je soutiendrais même volontiers que l'œuvre d'art est en fait la seule chose finie qui existe. Que l'art est création de finitude.” BADIOU 1998. 21.

³⁷ BADIOU 1998. 11.

pontjából, hanem azt a művészi eljárást, amely során a műalkotások egy eseményszerű igazságot tesznek hozzáférhetővé.³⁸

Badiou filozófiájában a művészi konfiguráció által létrehozott igazság ebben az értelemben olyan esemény formájában jelenik meg, amelynek fogalmi keretét a filozófia alapozza meg. E fogalmi megalapozással – a művészi igazság immanenciájának és szingularitásának feltárásával – artikulált igazság ugyanakkor nem redukálható a filozófiai reflexióra. A filozófia megnevezi a gondolkodás különféle területén előteremtett igazságokat annak érdekében, hogy ezáltal bevezesse azokat a világ általános struktúrájába. Ebből a szempontból kétségkívül egy feszültség bontakozik a Badiou által meghatározott művészi konfiguráció, továbbá a között a történetileg meghatározott kultúra között, amely keretében létrejön. Ha az igazság valóban elválaszthatatlan a művészet „hatékony produktivitásától”,³⁹ és ha a művészi eljárás szubtraktív módon megszakítja a világot strukturáló esztétikai és ideológiai rendszert, akkor valóban szembenáll a demokratikus materializmus által kifejezett kultúra általános értelmével, de ezek szerint a badiou-i gondolkodásban valóban egyáltalán *nincs helye* a kultúra fogalmának? Úgy gondolom, hogy a kérdés nehézségét az a látszólagos ellentmondás adja, hogy az igazság univerzalitása, aminek (kollektív értelemben) „leghozzáférhetőbb” formáját a művészi eljárás nyújtja, összeegyeztethetetlen a vélemények relativitásán alapuló kultúra fogalmával. Badiou gondolkodásában ezt a nehézséget tovább mélyíti az a politikai dimenzió, amely nemcsak a kultúra fogalmával kapcsolatos ellentmondásokra hívja fel a figyelmet, de meghatározza azt a módot, ahogy Badiou a művészet és politika viszonyát bevezeti az avantgárd mozgalmakkal kapcsolatban.

³⁸ „A műalkotások az esemény utáni dimenzióban alkotnak igazságot, amely *egy művészi konfiguráció kényszerét* hozza létre (*instituer*). Egy igazság végső soron olyan művészi konfiguráció, amelyet egy esemény indít el (egy esemény általában műalkotások csoportja, műalkotások szinguláris többsége), és véletlenszerűen bontakozik ki olyan műalkotások formájában, amelyek azok szubjektum-pontjai.” („Les œuvres composent une vérité dans la dimension post-événementielle qui institue *la contrainte d'une configuration artistique*. Une vérité est finalement une configuration artistique, initiée par un événement [un événement est en général un groupe d'œuvres, un multiple singulier d'œuvres], et hasardeusement dépliée sous forme d'œuvres qui en sont les points-sujets.”) BADIOU 1998. 23.

³⁹ BADIOU 1989. 81.

Rövidítések

- BADIOU 2021 BADIOU, Alain: *Lét és esemény*. Ford. Csordás Gábor. Bp., 2021.
- BADIOU 2014 BADIOU, Alain: *The Age of Poets. And Other Writings on Twentieth-Century Poetry and Prose*. Ford. Bruno Bosteels. London, 2014.
- BADIOU 2013 BADIOU, Alain: *A filozófia visszatérése a költeményhez*. Ford. Losoncz Márk. *Tiszatáj* 67. (2013:1.) 77–86.
- BADIOU 2006 BADIOU, Alain: *Logiques des mondes. (L'être et l'événement II.)* Paris, 2006.
- BADIOU 2005 BADIOU, Alain: *The Subject of Art*. Ford. Lydia Kerr. *The Symptom* 6. (2005) (https://www.lacan.com/symptom6_articles/badiou.html utolsó letöltés: 2023. március 31.)
- BADIOU 1998 BADIOU, Alain: *Petit manuel d'inesthétique*. Paris, 1998. (e-book)
- BADIOU 1989 BADIOU, Alain: *Manifeste pour la philosophie*. Paris, 1989. (e-book)
- BAGI 2012 BAGI Zsolt: *A tett testvérisége. Alain Badiou: A század*. In: *Uő: Helyi arcok, egyetemes tekintetek. Facies localis universi*. Miskolc, 2012. 159–168.
- BAKCSI 2013 BAKCSI Botond: *A faun filozófiája és a szirén politikája. Badiou és Rancière in/esztétikai Mallarmé olvasataik tükrében*. *Helikon* 59. (2013) 548–575.
- BOSTEELS 2012 BOSTEELS, Bruno: *Some Highly Speculations on Art and Ideology/Einige hoch spekulative Anmerkungen über Kunst und Ideologie*. *Hatje Cantz* 82. (2012) 4–34.
- DURING 2014 DURIN, Ellie: *Art*. In: BARTLETT, John Adam – CLEMENS, Justin (eds.): *Alain Badiou Key Concepts*. London–New York, 2014. 82–93.

- HALLWARD 2003 HALLWARD, Peter: Badiou. A Subject to Truth. University of Minnesota Press. Minneapolis–London, 2003.
- LOSONCZ 2013 LOSONCZ Márk: Badiou és a költészet igazsága. *Tiszatáj* 67. (2013:1.) 87–91.
- PHILIPS 2010 PHILIPS, John W. P.: Art, Politics and Philosophy. Alain Badiou and Jacques Rancière. *Theory, Culture and Society* 27. (2010:4.) 146–160.

VARGA ÁNDRÁS

Személyiség típusok hatása a sportolók mentális állapotára COVID-19 fertőzést követően

**Effect of personality types on the mental state
of athletes after COVID-19 infection**

The COVID-19 epidemic affects all sections of society, professional sports and leisure sports are no exception. Our athletes are currently facing greater struggle not only physically but also mentally. There is a lot of research which has shown that various complications can develop after an infection. 56 athletes participated in the research. By gender, there are 33 female and 23 male players, with an average age of 22.3 years. Of these, 30 had a formal positive PCR test, while 26 of the control group were asymptomatic. According to the tournaments, 6 persons are NB1, 13 persons are NB1/B, 10 persons are NB2, 6 are individual athletes and 21 are amateur athletes. Four validated questionnaires were used in our study. According to the median value of stress, both of the COVID-19 positive and asymptomatic control groups were divided into two groups. There was a significant difference in the personality dimensions of harm avoidance and self-direction in both groups. The memory was significantly worse and values of positive players with high stress were more amotivated compared to those with low stress. In contrast, in the asymptomatic group, we did not find significant difference between memory and motivation. Deterioration of memory disorders and motivation can cause more serious problems not only in sports, but also in everyday life, at work, in the company of family and friends. In such a depressing and extremely stressful world, we are more often aggressive towards the other or just closing in. Several coefficients may result in these outages. As coach or as physical educator, it is important to be able to handle these situations. With expanded research, we can gain greater understanding and apply better therapeutic methods to athletes so that they can regain both their physical and mental health sooner.

Keywords: COVID19, temperament, character, sport, stress

Bevezetés

2021 januárjára több mint 95,5 millió megerősített COVID-19 esetet, köztük több mint 2 millió halálesetet jelentettek a WHO-nak.¹ Ebben a kritikus helyzetben mindenki élete megváltozott a mozgás és a társadalmi kapcsolatok korlátozása miatt. Különösen igaz ez azokra a területekre, ahol a járvány ellenére is tömegesen kellett dolgozni, vállalva azt a kockázatot, hogy a COVID-19 megbetegítheti őket.² Először az egészségügyi szakemberek voltak kitéve ennek a kockázatnak, de idővel a sportolókra is hatással volt. A járvány kitörése után minden verseny- és szabadidősport tevékenységet leállítottak hazánkban, de a világ más területein is. A második hullám kezdete előtt Magyarországon az élsportban a bajnokságok újra elkezdődtek, de sajnos a tömeges megbetegedések is felbukkantak. Leginkább a csapatsportokra volt jellemző, ahol a sportolók zárt légétérben és szoros testi kontaktusban voltak egymással. A vízilabdában, illetve a kézilabdában jelentkezett nagyobb számban, de megjelent a betegség a labdarúgók körében is.

Az első hullám idején a kórházban kezelt stabil COVID-19 fertőzött beteg körében magas volt a súlyos stressz, szorongás és depresszió.³ A stressz klasszikusan „azokra a testi folyamatokra utal, amelyek olyan körülményekből fakadnak, amelyek fizikai vagy pszichológiai követelményeket támasztanak az egyén számára”;⁴ bár bizonyos fokú stressz megkönnyítheti a feladatok elvégzését, problematikussá válik, amikor az igények meghaladják a megbirkózás észlelt erőforrásait.⁵

A jelentős események és fenyegető helyzetek megváltoztatják az emberek alvási és álmodási módját, és ez alól a járványok sem kivételek.⁶ Míg az alvás és az álmok szórványos változásai normálisak, és az alvás természetesen reagál

¹ WHO.

² LAI et al. 2020.

³ POGÁNY et al. 2020.

⁴ SELYE 1973.

⁵ FOLKMAN – LAZARUS 1988.

⁶ NIELSEN – STENSTROM – LEVIN 2006; CENAT et al. 2020.

a környezeti ingadozásokra, a szélsőséges tényezők és a traumás tapasztalatok súlyos változásokhoz vezethetnek az alvási szokásokban, beleértve az megváltozott álomtartalmat vagy újabb rémálmokat. A rémálmok, alvászavarok növekedését korábban megfigyelték a háborúk, a terrortámadások, valamint a korábbi járványok vagy fertőző betegségek során.⁷ Ezekhez hasonlóan, a COVID-19 járvány is veszélyt jelent az egészségre és a jólétre, aggodalmakat és félelmeket okoz, megváltoztatja a viselkedést és a mindennapi életet, valamint tartósan befolyásolja a világ megítélését.⁸ A stressz bármely olyan kihívást jelent az egyén homeosztázisával szemben, amelyhez adaptív válaszra van szükség.⁹ Mivel az élet kumulatív expozíciója a változó és kihívásokkal teli helyzeteknek, gyakorlatilag minden élő szervezet többé-kevésbé stresszt tapasztal az élete során. Bár a stressz, mint fogalom, amely történelmileg különböző dolgokat jelentett a különböző szerzők számára, ma felismerjük annak fontosságát, hogy megkülönböztessünk három komponenst, amelyek együttesen meghatározzák az összes stresszélményt, ezek a stresszorok, a helyzet értékelése és az egyén válasza.¹⁰ A stresszorok általában ellenszenves és potenciálisan káros ingerek, amelyek hatással vannak az egyénekre. A stresszorokat exteroceptívnek (külső: extrém hőmérséklet, áramütés, társadalmi helyzetek) vagy interoceptívnek (belső: az egészségügyi problémáktól kezdve, például gyulladás, vírusfertőzés, a pszichogén problémáig, például indokolatlan félelem) lehet besorolni.¹¹ A stressz olyan körülmények széles skáláját öleli fel, amelyeknek végül eltérő hatásai lehetnek az információk megszerzésére, konszolidálására és visszakeresésére is. A negatív hatások jelentős szerepet gyakorolnak a mentális egészségre, amelyet a rendkívül stresszes körülmények befolyásolhatnak a kognitív funkciókban, így a stressz káros hatással bír az emlékezetfolyamatokra.¹² Amikor megpróbáljuk megérteni a stressz befolyásolását a kognitív funkciókra, a megismeréshez

7 SANDMAN et al.2013.

8 ZHOU et al. 2020.

9 CHOVATIYA – MEDZHITOV 2014.

10 SANDI 2007.

11 LARAUCHE – MULAK –TACHÉ 2011; SCHULZ – VÖGELE 2015.

12 KIM – DIAMOND 2002.

kapcsolódó számos fontos tényezőt figyelembe kell venni. A következő paraméterek különösen fontosak: a stressz nagysága és intenzitása, a stresszor időtartama és a stressz vezérelhetősége.¹³

A memóriafunkcióval kapcsolatos információszerzés folyamatának fázisai nem egyformán befolyásolhatók a stressz okozta zavarokkal. Egy akut, erősen stresszes helyzet megzavarhatja a későbbi információfeldolgozást. Ez különösen igaz azokra a körülményekre, amikor a stressz alatt álló egyénnek meg kell szereznie a korábban tárolt információkat, míg az új információ megszerzése esetén rágcsáló kísérletekben kimutatták, hogy különösen ellenállóak a kísérleti állatok a bekövetkező zavarokkal szemben, azonban megjelentek hatások a későbbi retenciós teszteken.¹⁴

A memóriaterhelés fontossága – ideértve a feladat nehézségét vagy a memóriaignényt – mellett úgy tűnik, hogy a rugalmas memóriaformák különösen hajlamosak a stressz által megszakított visszakeresésre, szemben a stabilabbakkal, amelyek nagyrészt nem változnak. Épp úgy, mint az állatokban, az embereknél is fontos tényező a memóriaterhelés a stressz okozta visszakeresési zavarban.¹⁵ Érdekes módon emberek esetében úgy tűnik, hogy a memória visszaszerzésének stresszje összefügg az információk érzelmi tartalmával. Egy pszichoszociális laboratóriumi indukálta stressz felmérése kimutatta, hogy a stressz különösen rontja az érzelmileg izgató információ felidézését, de a semleges szavak felidézését nem. Úgy tűnik, hogy az érzelmileg izgató tartalom különösen érzékeny a visszakeresés során bekövetkező stressz káros hatásaira.¹⁶ Kutatások alapján a prospektív memória érzékenynek bizonyul a stresszhatásokra.¹⁷

A stressz kezelésében és a személyes stresszkezelésben fontos szerepe van az egyén személyiségének.¹⁸ Cloninger pszichobiológiai modellje alapján megkülönböztethetünk öröklött temperamentumdimenziókat, illetve

¹³ STAWSKI – SLIWINSKI – SMYTH 2006.

¹⁴ HEALY – DRUGAN 1996.

¹⁵ LUETHI – MEIER – SANDI 2009.

¹⁶ DE QUERVAIN et al. 2003; KUHLMANN – PIEL – WOLF 2005.

¹⁷ GLIENKE – PIEFKE 2016; NATER et al. 2006.

¹⁸ BREDÁCS – TAKÁCS 2019.

a környezetünk és kultúránk által kialakult karakterdimenziókat. Cloninger neurotranszmitter elvű temperamentum csoportosítása alapján megkülönböztetünk újdonságkeresést (dopamin), ártalomkerülést (szerotonin) és jutalomfüggőséget (noradrenalin). A temperamentumot az egyén procedurális tanulásban és memóriában játszott szerepe határozza meg. Ellentétben a karaktert, amit a pozicionális memória és tanulás határoz meg.¹⁹ A neurotranszmitterek egyensúly felborulása eredményezhet depressziós, szorongásos tüneteket. Mindannyiunkban ugyanazok a transzmitterek keringenek, de minden emberben más és más arányban, és azok aránya dönti el, hogy milyen a hangulatunk.²⁰

Célkitűzés

A tartós stressz és a szorongás kihathat a sportolók motivációjára, teljesítményére, döntési gyorsaságára, helyzeti felismerésére. Nem csak az élsportban, de a szabadidősportban is nagy szerepe van a helyes stresszkezelésnek.²¹ A versenysportban új kihívások elé néznek az edzők és a sportvezetők. Nagyon sok mérkőzés elmarad, sok játékos hosszabb időre kieshet, megjelenhetnek kardiovaszkuláris szövődmények.²² Extrém stressznek vannak kitéve a játékosok, ezért fontos, hogy megnézzük a sportolókra milyen mentális hatással van a jelenlegi helyzet.

A játékosoknak személyiségük van és minden személyiség máshogy reagál a tartós stresszre. A COVID-19-en átesett sportolókra ennél is nagyobb nyomás nehezedhet, ezért a kutatásunkban arra keressük a választ, hogy a személyiségtípusok milyen kapcsolatban vannak a stresszel, a motivációval, illetve a memóriával. Továbbá szeretnénk megnézni, hogy van-e különbség a tünetmentes sportolók, illetve a COVID-19 pozitív sportolók között.

¹⁹ RÓZSA et al. 2005.

²⁰ ZIMBARDO – JOHNSON – McCANN 2018.

²¹ GYÖMBÉR et al. 2018.

²² RAJPAL et al. 2021.

Hipotézisek

1. A kérdésünkre, hogy „az elmúlt egy hónapban tapasztaltak-e valamilyen tünetet” a betegségen átesett sportolóknál magasabb lesz a tünetek száma a tünetmentes kontrollhoz képest.
2. A magas ártalomkerülés és az éretlen személyiség kapcsolatban áll a magas stresszel.
3. A magas stressz és a betegség hatással lesz a rövidtávú memóriára.
4. A stressz és a betegség kapcsolatban lehet a motiváció romlásával.

Anyag és módszer

Összesen 56 sportoló töltötte ki a kérdőíveket. Nemek szerint 33 női és 23 férfi játékos, átlagéletkoruk 22,3 év ($\pm 3,9$). Közülük 30 személy hivatalos pozitív PCR teszttel rendelkezett, míg a kontroll csoport 26 fő tünetmentes volt.

Azokat az egyesületeket, ahol megjelent a fertőzés felkerestük és a sportvezetők támogatásával a játékosok önként jelentkeztek. Minden résztvevővel felvettük a kapcsolatot és tájékoztattuk őket a kérdőívek kitöltésének menetéről. A kérdőíveket online formában kapták meg. A kutatásban olyan sportolók vettek részt, akik állításuk szerint nem dohányoznak. A teszteket a fertőzött játékosok az első hivatalos negatív PCR tesztjük után egy hónappal töltötték ki.

Alkalmazott kérdőívek

1. Cloninger-féle Temperamentum és karakter kérdőív rövidített magyar változatának (TCI55)²³
2. Prospektív és Retrospektív Memória Kérdőív (PRMQ)²⁴

²³ SZABÓ et al. 2016.

²⁴ SMITH et al. 2000.

3. Észlelt Stressz Kérdőív (PSS)²⁵
4. magyar nyelvű Sportmotivációs Skála (H-SMS)²⁶
5. Saját szerkesztett kérdőív

Statisztikai módszerek

Az eredményeket IBM SPSS Statistics 24 és Microsoft Excel programok alkalmazásával elemeztük ki. A mintánk átlagértékeinek, illetve a szórásértékek meghatározásához leíró statisztikát használtunk. A csoportok közötti különbségeket, a feltételek ellenőrzése mellett, Kruskal-Wallis teszt segítségével határoztuk meg. A tesztek közötti kapcsolatok feltárását, a feltételek ellenőrzése után, nem paraméteres Spearman-féle rangkorrelációval, illetve a csoportok közötti eltéréseket kétmintás T-próba segítségével néztük meg. A kutatásunkban a leggyakrabban előforduló szignifikanciát vettük alapul, $p < 0,01$ és $p < 0,05$. Mind a négy kérdőív elemzése során a kiértékeléskor kapott nyers pontszámokkal dolgoztunk.

Eredmények

A kutatásban résztvevők bajnokság szerint 6 fő NB1-es, 13 fő NB1/B-s, 10 fő NB2-es, 6 fő egyéni sportoló, illetve 21 fő amatőr sportoló. Általunk szerkesztett kérdőív segítségével megkérdeztük, hogy a COVID-19 betegségben átesett játékosoknak milyen tüneteik voltak, illetve a negatív PCR teszt utáni egy hónapban észleltek-e valamilyen tünetet.

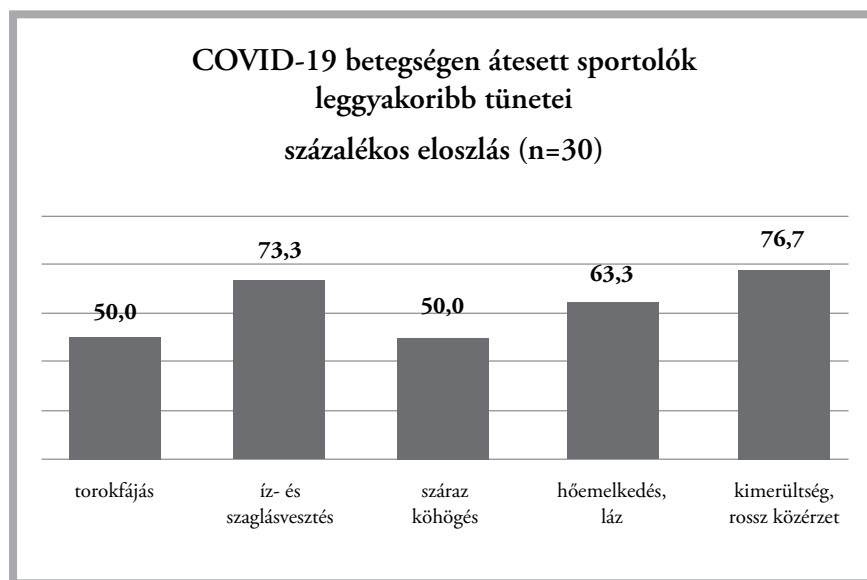
Egy személy kivételével mindenki napi szinten fogyaszt valamilyen táplálékkiegészítőt. A legtöbben C-vitamint (57,1%) fogyasztanak, de sokan szednek még D- és multivitamint (46,4% és 44,6%), illetve B-vitaminokat (25%) is.

A kutatásunkban minden résztvevőnél jelent meg valamilyen tünet, így nem volt tünetmentes pozitív PCR tesztet sportoló. A leggyakoribb négy

²⁵ STAUDER – KONKOLY 2006.

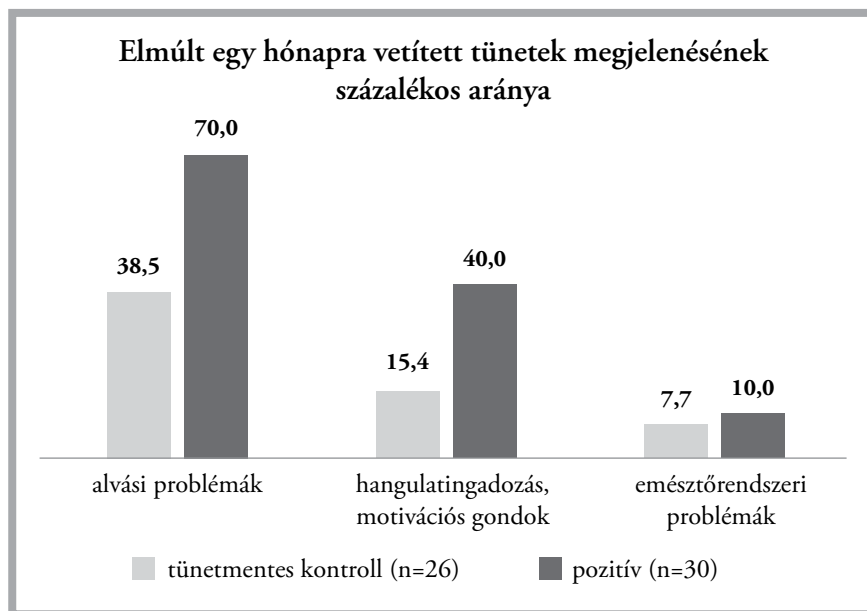
²⁶ PAIC et al. 2018.

tünet a kimerültség, rossz közérzet (76,7%), az íz- és szaglásvesztés (73,3%), a hőemelkedés, láz (63,3%), illetve a száraz köhögés (50%) és a torokfájás (50%) volt (1. ábra).

1. diagram. COVID-19 betegségen átesett sportolók leggyakoribb tünetei százalékos eloszlása (n=30)

Arra a kérdésünkre, hogy az elmúlt egy hónapban tapasztaltak-e valamilyen tünetet, a teljes csoportból 37-en válaszoltak igennel. A kontroll tünetmentes csoportból 46,2 százalékuk említette, hogy észlelt tünetet, míg a pozitív játékosoknál 83,3 százalékuk tapasztalt. A legáltalánosabb tünetek között szerepeltek az alvási problémák (tünetmentes kontroll: 38,5%, pozitív: 70%), a hangulatingadozások, motivációs gondok (tünetmentes kontroll: 15,4%, pozitív: 40%), illetve az emésztőrendszeri problémák (tünetmentes kontroll: 7,7%, pozitív: 10%) (2. ábra).

2. diagram. *Elmúlt egy hónapra vetített tünetek megjelenésének százalékos aránya*

A kérdőívek kiértékelése után elvégzett korreláció analízisnél számos kapcsolatot találtunk az észlelt stresszel (PSS). Az észlelt stressz pozitív kapcsolatot mutat a retrospektív memóriával ($r_s = 0,359$), a rövidtávú memóriával ($r_s = 0,428$) és a prospektív rövidtávú memóriával ($r_s = 0,464$). A személyiségdimenziók közül szintén pozitív kapcsolatot mutat a genetikailag öröklött ártalomkerülés (HA) főfaktorral ($r_s = 0,658$), illetve az ártalomkerülés alfaktoraival, HA1 ($r_s = 0,406$), HA2 ($r_s = 0,565$), HA3 ($r_s = 0,372$) és HA4 ($0,590$). A karakterdimenziók közül negatív korrelációt kaptunk az önirányítottság (S) főfaktorral ($r_s = -0,494$). A sportmotiváció faktorok közül az amotivációval jött ki pozitív kapcsolat ($r_s = 0,329$) (1. táblázat).

1. táblázat. Az észlelt stressz (PSS) a memóriával, a személyiséggel, illetve a sportmotiváció kapcsolata

Az észlelt stressz (PSS) a memóriával, a személyiséggel, illetve a sportmotiváció kapcsolata (* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$)		
Item	Correlation Coefficient	Sig. (2-tailed)
Retrospektív memória	0,359**	0,007
Rövidtávú memória	0,428**	0,001
Prospektív rövidtávú memória	0,464**	0,000
Ártalomkerülés (HA)	0,658**	0,000
HA1 (aggodalmaskodás és pesszimizmus)	0,406**	0,002
HA2 (bizonytalanságtól való félelem)	0,565**	0,000
HA3 (félénkség az idegenekkel szemben)	0,375**	0,005
HA4 (fáradékonyság és aszténia)	0,590**	0,000
Önirányítottság (S)	-0,494**	0,000
Amotiváció	0,329*	0,013

A korreláció analízis eredményei után megnéztük az észlelt stressz átlagát, illetve a medián értékét a teljes mintán. PSS átlag = 25,7 ($\pm 10,8$), a medián = 24,00. A medián értéke alapján a COVID-19 pozitív, illetve a tünetmentes kontrollnál is két csoportot alkottunk. A medián értéke felett mindenki a magas észlelt stresszbe került, illetve a medián értékét elérő vagy alatta lévő pontokkal rendelkezők, pedig az alacsony észlelt stressz csoportba soroltuk. Ez alapján COVID-19 pozitív alacsony észlelt stressz csoportban összesen 14 fő került, a magasba pedig 17. A tünetmentes alacsony észlelt stressz csoportba 15 fő, a magasba pedig 10 fő került. Független mintás T-próbát végeztünk az alacsony és a magas észlelt stressz csoportok között.

A COVID-19 pozitív alacsony észlelt stressz és magas észlelt stressz csoport között szignifikáns eltérést kaptunk több dimenzióban is. A prospektív memória ($t(29) = -2,776$, $p = 0,010$), a retrospektív memória ($t(29) = -2,400$, $p = 0,023$), a rövidtávú memória ($t(29) = -3,560$, $p = 0,001$), a prospektív rövidtávú memória ($t(29) = -3,837$, $p = 0,001$) és a retrospektív rövidtávú memória ($t(29) = -2,638$, $p = 0,013$) tekintetében is szignifi-

kánsan rosszabb pontokat értek el a magas észlelt stressz csoportban lévők. A személyiségdimenzióknál az ártalomkerülés (HA) ($t(29) = -2,828$, $p = 0,08$) magasabb a magas stresszt elérők csoportjában, illetve az önrányítottság (S) karakterdimenzió ($t(29) = 3,272$, $p = 0,03$) pontszámai szignifikánsan alacsonyabbak voltak. A sportmotivációnál az amotiváció ($t(29) = -2,344$, $p = 0,026$) szignifikánsan alacsonyabb az alacsonyabb észlelt stressz csoportban.

2. táblázat. *Független kétmintás T-próba eredményei a COVID-19 pozitív alacsony észlelt stressz és magas észlelt stressz csoport között és a tünetmentes kontroll csoport között*

Független kétmintás T-próba eredményei a COVID-19 pozitív alacsony észlelt stressz és magas észlelt stressz csoport között (* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$)			
Item	t	df	Sig. (2-tailed)
Prospektív memória	29	-2,776	0,01
Retrospektív memória	29	-2,400	0,023
Rövidtávú memória	29	-3,560	0,001
Prospektív rövidtávú memória	29	-3,837	0,001
Retrospektív rövidtávú memória	29	-2,638	0,013
Ártalomkerülés (HA)	29	-2,828	0,08
Önrányítottság (S)	29	3,272	0,03
Amotiváció	29	-2,344	0,026
Független kétmintás T-próba eredményei a tünetmentes kontroll alacsony észlelt stressz és magas észlelt stressz csoport között (* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$)			
Ártalomkerülés (HA)	23	-4,133	0,000
Önrányítottság (S)	23	2,432	0,023

A temperamentumdimenziók közül a tünetmentes kontrollnál szintén az ártalomkerülés faktor (HA) ($t(23) = -4,133$, $p = 0,000$) volt szignifikánsan magasabb a magas észlelt stressz csoportnál, illetve az önrányítottság (S) ($t(23) = 2,432$, $p = 0,023$) pontszámok is alacsonyabbak voltak. A memóriánál, illetve a sportmotivációnál nem kaptunk szignifikáns eltérést a tünetmentes kontroll csoportnál.

Megbeszélés

A kutatásunk eredményei alapján elmondhatjuk, hogy a COVID-19 betegségen átesett sportolóknál a leggyakoribb tünet a kimerültség, gyengeség, rossz közérzet, illetve az íz- és szaglászvesztés volt. Az első negatív PCR tesztjüköt követő egy hónapban a megbetegedett sportolóknál kétszer nagyobb a stresszhez köthető tünetek előfordulása. A harminc fős csoportnak a 70 százaléka számolt be alvási gondokról, illetve a 40 százalékuknál jelentkeztek motivációs problémák, illetve valamilyen hangulatingadozás. Az eredmények alapján az első hipotézisünket elfogadjuk.

A korreláció analízis során kapott eredményekből következtethetünk, hogy az észlelt stressz kapcsolatban van a személyiségdimenziókkal, valamint kapcsolatban van a memóriával és az amotivációval. Akiknek magas az észlelt stressz értéke azoknak szignifikánsan rosszabb a memóriájuk három memória típusnál: a retrospektív memóriánál, a prospektív rövidtávú memóriánál és a rövidtávú memóriánál. Eredményeink szerint az észlelt stressz nincs hatással a prospektív és a hosszútávú memóriára.

Kutatásunkban azt is láthatjuk, hogy a személyiségtípusok közül a viselkedés gátlásának, megszüntetésének öröklött mintája az ártalomkerülés, illetve az alfaktorai is kapcsolatban állnak a stresszel. A magas ártalomkerülés magas stressz értéket is eredményezhet. A környezetünk és a kultúránk által kialakult karakterdimenziók közül az önirányítottság, ami azt mutatja meg, hogy a személy mennyire képes kontrollálni magát, betartani a szabályokat, illetve a viselkedése mennyire képes alkalmazkodni egy adott helyzethez és ezek mennyire vannak összhangban az egyén céljával, szintén kapcsolatban áll a magas stresszel. Ez az érték mutatja azt is, hogy az egyén mennyire érett személyiség. Az alacsony önirányítottsági szint éretlen személyiséget eredményezhet. Mind az öröklött személyiségi tényező, mind pedig a környezetünk által kialakult személyiségünk is befolyásolja a stresszel való megküzdés mértékét. Az eredmények alapján a második feltételezésünket is elfogadjuk.

A sportolók motiváltságára is hatással van a magas észlelt stressz. Minél magasabb a stressz értéke annál jobban küzdhet amotivációval a játékos.

A magas és alacsony észlelt stressz szerinti csoportbontás alapján érdekes eredményeket kaptunk. A személyiségdimenziók mind a két csoportnál megjelennek. A COVID-19 pozitív csoportnál, illetve a tünetmentes kontroll csoportnál is szignifikánsan eltér az ártalomkerülés, illetve az önirányítottság személyiségdimenzió. A COVID-19 pozitív csoportnál szignifikáns eltérést kaptunk a memória, illetve az amotiváció értékeinél is. A hosszútávú memória kivételével minden memória típusban (prospektív, retrospektív, prospektív rövidtávú, retrospektív rövidtávú, rövidtávú) rosszabb eredményt ért el az a játékos, aki átesett a betegségen, emellett pedig a magas észlelt stressz csoporthoz tartozott. A tünetmentes kontroll csoportnál nem kaptunk szignifikáns eltérést sem a memóriánál, sem a motivációval kapcsolatban. Az eredmények alapján jól látható, hogy azok a sportolók, akik átesettek a betegségen és a személyiségtípusuk alapján hajlamosabbak a stresszre, azoknál nem csak motivációs problémák, hanem memória gondok is jelentkeznek, amely főleg a prospektív rövidtávú memóriánál mutatkozik meg. Az eredmények alapján a harmadik és negyedik hipotézist is elfogadjuk.

Összefoglalás

A célkitűzéseinket a kutatásban elértük, de ezzel együtt újabb célok is felmerültek bennünk. Látható, hogy az öröklött személyiség, illetve a környezetünk hatása is kapcsolatban van a stresszel való megküzdéssel. Hasonló eredményeket kaptak Bugán Antal és munkacsoportja 2006-ban,²⁷ ahol a magas ártalomkerüléssel rendelkező személyiségtípusok, illetve az éretlen karakterek hajlamosabbak voltak a depressziós tünetekre. Nagyon fontos, hogy a személyiség öröklött genetikai mintázatát a sportolók körében megvizsgáljuk és feltérképezzük. A személyiség és a pszichoszociális környezet fontos szerepet játszik abban, hogy stresszhelyzetet, hogyan éljük meg, hogyan dolgozzuk fel és milyen a megküzdési képességünk.

²⁷ BUGÁN – MARGITICS – PAUWLK 2006.

A kutatásunkban nem végeztünk antigén vizsgálatot, így nem tudhatjuk, hogy a tünetmentes sportolók átestek-e a betegségen, ezért szükséges lenne az elemszámok növelése mellett az is, hogy a pozitív PCR tesztek mellett a kontroll csoportnak legyen antigén tesztje is. A vizsgálatokat továbbá ki lehetne egészíteni több hónapos nyomon követéssel, hogy lássuk milyen sokáig marad fent ez az állapot, illetve jelentkeznek visszatérő tünetek.

A fenti eredményeket az edzők, testnevelők mellett számos területen tudjuk felhasználni. A memória zavarok, motiváció romlása nem csak a sportéletben okozhat komolyabb gondokat, hanem a hétköznapi életben, munkahelyen, a családi és baráti társaságokban is. Ilyen nyomasztó és extrém stresszes világban gyakrabban vagyunk agresszívak a másikkal szemben vagy éppen bezárkózunk. Előfordulhat, hogy több együttható eredményezi ezeket a kifakadásokat. Edzőként, testnevelőként fontos, hogy az eredmények alapján képesek legyünk kezelni ezeket a szituációkat. Kapcsolatban voltunk azokkal az edzőkkel, akiknek a játékosai részt vettek a kutatásban és elmondásuk alapján ők is tapasztalták, hogy egyes játékosoknál látványosan megjelentek az eredményeikben szereplő összefüggések. A kibővített kutatásokkal jobb megértést érhetünk el és jobb terápiás módszereket alkalmazhatnánk a sportolóknál, hogy előbb tudják visszanyerni mind a fizikai, mind a mentális egészségüket.

Rövidítések

- BREDÁCS–TAKÁCS 2019 BREDÁCS, A. – TAKÁCS K.: A stresszel való megküzdőképesség fejlesztése az iskolában a reziliencia és a pszichológiai immunitás eszközeivel. *Iskolakultúra* 30. (2020). 62–84.
- BUGÁN–MARGITICS–PAUWLIK 2006 BUGÁN A. – MARGITICS F. – PAUWLIK Z.: Vulnerabilitási faktorok depresszióra. *Psychiatria Hungarica* 21. (2006:3.) 227–240. PMID: 17090835.

- CENAT et al. 2020 CENAT, J. M. – MUKUNZI, J. N. – NOORISHAD, P. G. – ROUSSEAU, C. – DERIVOIS, D. – BUKAKA, J.: A systematic review of mental health programs among populations affected by the Ebola virus disease. *Journal of Psychosomatic Research* 131. (2020) 109966. doi: 10.1016/j.jpsychores.2020.109966
- CHOVATIYA–
MEDZHITOV
2014 CHOVATIYA, R. – MEDZHITOV, R.: Stress, inflammation, and defense of homeostasis. *Molecular Cell* 54. (2014:2.) 281–288. <https://doi.org/10.1016/j.molcel.2014.03.030>
- DE QUERVAIN et
al. 2003 DE QUERVAIN, D. J. – HENKE, K. – AERNI, A. – TREYER, V. – MCGAUGH, J. L. – BERTHOLD, T. – NITSCH, R. M. – BUCK, A. – ROOZENDAAL, B. – HOCK, C.: Glucocorticoid-induced impairment of declarative memory retrieval is associated with reduced blood flow in the medial temporal lobe. *The European Journal of Neuroscience* 17. (2003:6.) 1296–1302. <https://doi.org/10.1046/j.1460-9568.2003.02542.x>
- FOLKMAN–
LAZARUS 1988 FOLKMAN, S. – LAZARUS, R. S.: Coping as a mediator of emotion. *Journal of Personality and Social Psychology* 54. (1988) 466–475.
- GLIENKE–PIEFKE
2016 GLIENKE, K. – PIEFKE, M.: Acute social stress before the planning phase improves memory performance in a complex real life-related prospective memory task. *Neurobiology of Learning & Memory* 133 (2016) 171.
- GYÖMBÉR et al.
2018. GYÖMBÉR, N. – HEVESI K. – IMRE TÓVÁRI Zs. – KOVÁCS, K. – LÉNÁRT Á. MENCZEL Zs.: Fejben dől el. Sportpszichológia mindenkinek. Bp., 2018.
- HEALY–DRUGAN
1996 HEALY, D. J. – DRUGAN, R. C.: Escapable stress modulates retention of spatial learning in rats: Preliminary evidence for involvement of neurosteroids. *Psychobiology* 24. (1996) 110–117 <https://doi.org/10.3758/BF03331961>

- KIM–DIAMOND 2002 KIM, J. J. – DIAMOND, D. M.: The stressed hippocampus, synaptic plasticity and lost memories. *Nature reviews. Neuroscience* 3. (2002:6.) 453–462. <https://doi.org/10.1038/nrn849>
- KUHLMANN–PIEL –WOLF 2005 KUHLMANN, S. – PIEL, M. – WOLF, O. T.: Impaired memory retrieval after psychosocial stress in healthy young men. *The Journal of Neuroscience* 25 (2005:11.) 2977–2982. <https://doi.org/10.1523/JNEUROSCI.5139-04.2005>
- LAI et al. 2020 LAI, J. – MA, S. – WANG, Y. – CAI, Z. – HU, J. – WEI, N. – WU, J. – DU, H. – CHEN, T. – LI, R. – TAN, H. – KANG, L. – YAO, L. – HUANG, M. – WANG, H. – WANG, G. – LIU, Z. – HU, S. Factors Associated With Mental Health Outcomes Among Health Care Workers Exposed to Coronavirus Disease 2019. *JAMA Network Open*. 2020 Mar 2;3(3):e203976. doi: 10.1001/jamanetworkopen.2020.3976.
- LARAUCHE–MULAK – TACHÉ 2011 LARAUCHE, M. – MULAK, A. – Taché, Y.: Stress-related alterations of visceral sensation: animal models for irritable bowel syndrome study. *Journal of Neurogastroenterology and Motility* 17. (2011:3.) 213–234. <https://doi.org/10.5056/jnm.2011.17.3.213>
- LUETHI–MEIER–SANDI 2009 LUETHI, M. – MEIER, B. – SANDI, C.: Stress effects on working memory, explicit memory, and implicit memory for neutral and emotional stimuli in healthy men. *Frontiers in Behavioral Neuroscience* 2. (2009) 5. <https://doi.org/10.3389/neuro.08.005.2008>
- NATER et al. 2006 NATER, U. M. – OKERE, U. – STALLKAMP, R. – MOOR, C. – EHLERT, U. – Kliegel, M.: Psychosocial stress enhances time-based prospective memory in healthy young men. *Neurobiology of Learning and Memory* 86. (2006:3.) 344–348. <https://doi.org/10.1016/j.nlm.2006.04.006>

- NIELSEN–
STENSTROM
–LEVIN 2006
NIELSEN, T. A. – STENSTROM, P. – LEVIN, R.: Nightmare frequency as a function of age, gender, and September 11, 2001: findings from an Internet questionnaire. *Dreaming* 16. (2006) 145.
- PAIC et al. 2018
PAIC, R. – KAJOS, A. – MESZLER, B. – Prisztóka, Gy.: The validation and results of the Hungarian sport motivation scale (H-SMS). *Magyar Pszichológiai Szemle* 73. (2018) 159–182. <https://doi.org/10.1556/0016.2018.002>
- POGÁNY et al.
2020
POGÁNY, L. – HORVÁTH, A. A. – SLEZÁK, A. – RÓZSA-VÖLGYI, E. – LAZARY, J.: A COVID-19 járvány miatt elrendelt első veszélyhelyzet a pszichiátriai betegek szemszögéből: gondozói felmérés. *Neuropsychopharmacologia Hungarica* 22. (2020:4.) 144–153.
- RAJPAI et al. 2021
RAJPAL, S. – TONG, M. S. – BORCHERS, J. – ZAREBA, K. M. – OBARSKI, T. P. – SIMONETTI, O. P. – DANIELS, C. J.: Cardiovascular Magnetic Resonance Findings in Competitive Athletes Recovering From COVID-19 Infection. *JAMA Cardiology*, 6. (2021) 116–118. <https://doi.org/10.1001/jamacardio.2020.4916>
- RÓZSA et al. 2005
RÓZSA, S. – KÁLLAI, J. – OSVÁTH, A. – Bánki, M. Cs.: Temperamentum és karakter: Cloninger pszichobiológiai modellje. Bp., 2005.
- SANDI 2007
SANDI, C.: Memory Impairments Associated with Stress and Aging. In: BERMÚDEZ-RATTONI, F. (ed.): *Neural Plasticity and Memory: From Genes to Brain Imaging*. Boca Raton (FL): CRC Press/Taylor & Francis; 2007. Chapter 12. Available from: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK3914/>
- SANDMAN et al.
2013
SANDMAN, N. – VALLI, K. – KRONHOLM, E. – OLLILA, H. M. – REVONSUO, A. – LAATIKAINEN, T. – PAUNIO, T.: Nightmares: Prevalence among the Finnish General Adult Population and War Veterans during 1972–2007. *Sleep* 36. (2013:7.) 1041–1050. <https://doi.org/10.5665/sleep.2806>

- SCHULZ–VÖGELE 2015 SCHULZ, A. – VÖGELE, C.: Interoception and stress. *Frontiers in Psychology* 6. (2015) 993. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2015.00993>
- SELYE 1973 SELYE, J.: The evolution of the stress concept. *American Scientist* 61. (1973:6.) 692–699.
- SMITH et al. 2000. SMITH, G., –DELLA SALA, S. – LOGIE, R. H. – MAYLOR, E. A.: Prospective and Retrospective Memory in Normal Aging and Dementia: A Questionnaire Study. *Memory* 8. (2000) 311–321.
- STAUDER–KONKOLY 2006 STAUDER A. – KONKOLY T. B.: Az észlelt stressz kérdőív (PSS) magyar verziójának jellemzői. *Mentálhigiéné és Pszichoszomatikus* 7. (2006:3.) 203–216.
- STAWSKI–SLIWINSKI – SMYTH 2006 STAWSKI, R. S. – SLIWINSKI, M. J. – SMYTH, J. M.: Stress-related cognitive interference predicts cognitive function in old age. *Psychology and Aging* 21. (2006:3.) 535–544. <https://doi.org/10.1037/0882-7974.21.3.535>
- SZABÓ et al. 2016 SZABÓ, G. – SZÁNTÓ, Z. – SUSÁNSZKY, É. – MARTOS, T.: Cloninger-féle Temperamentum és karakter kérdőív rövidített magyar változatának (TCI55) pszichometriai jellemzői hazai mintán. *Psychiatria Hungarica* 31. (2016:4.) 348–358.
- WHO World Health Organization (<https://covid19.who.int/>; utolsó letöltés: 2021. január 21.)
- ZHOU et al. 2020 ZHOU, J. – LIU, L. – XUE, P. – YANG, X. – TANG, X.: Mental Health Response to the COVID-19 Outbreak in China. *The American journal of Psychiatry* 177. (2020:7.) 574–575. <https://doi.org/10.1176/appi.ajp.2020.20030304>
- ZIMBARDO–JOHNSON – McCANN 2018 ZIMBARDO, P. G. – JOHNSON, R. L. – McCANN, V.: Pszichológia mindenkinek 3. Motiváció, érzelmek, személyiség, közösség. Bp., 2018.

Adatok, statisztikák

Kari TDK-műhelyek

ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KAR (ÁJK)

7622 Pécs, 48-as tér 1.

Elnök: Dr. Balogh Ágnes, egyetemi docens

Elérhetőség: balogh.agnes@ajk.pte.hu

Titkár: Dr. Korsós Dr. Delacasse Krisztina, egyetemi docens

Elérhetőség: delacasse.krisztina@ajk.pte.hu

Web: <https://ajk.pte.hu/hu/tudomanyos-elet/tdk>

ÁLTALÁNOS ORVOSTUDOMÁNYI KAR (ÁOK)

7624 Pécs, Szigeti út 12.

Elnök: Prof. Dr. Sánticsné Dr. Pintér Erika, egyetemi tanár

Elérhetőség: erika.pinter@aok.pte.hu; pteaoktdk@gmail.com

Hallgatói titkár: Pytel Bence

Elérhetőség: bencepytel@gmail.hu

Web: <http://aok.pte.hu/tdk>

BÖLCSÉSZET- ÉS TÁRSADALOMTUDOMÁNY KAR (BTK)

7624 Pécs, Ifjúság u. 6.

Elnök: Dr. Pohárnok Melinda egyetemi adjunktus

Elérhetőség: kttdt.btk.pte@gmail.com; poharnok.melinda@pte.hu

Alelnök: Dr. Barabás Gábor, egyetemi docens

Elérhetőség: barabas.gabor@pte.hu

Titkár: Dr. Balatonyi Judit, egyetemi adjunktus

Elérhetőség: balatonyi.judit@pte.hu

Titkár: Dr. Böhm Gábor, egyetemi adjunktus

Elérhetőség: bohm.gabor@pte.hu

Hallgatói elnök: Balikó Fanni (doktoranda)

Elérhetőség: balikofanni2@gmail.com

Hallgatói titkár: Kovács Veronika (egyetemi hallgató)

Elérhetőség: kovacs.veronika@pte.hu

Web: <http://kttdt.btk.pte.hu>

EGÉSZSÉGTUDOMÁNYI KAR (ETK)

7621 Pécs, Vörösmarty. u. 3.

Elnök: Prof. Dr. Figler Mária, egyetemi tanár

Elérhetőség: maria.figler@aok.pte.hu

Koordinátor: Dr. Hock Márta, egyetemi adjunktus

Elérhetőség: hock.marta@etk.pte.hu

Web: https://etk.pte.hu/oktatas_aloldalak/tudomanyos-diakkor-be-mutatkozas

GYÓGYSZERÉSZTUDOMÁNYI KAR (GYTK)

7624 Pécs, Rókus u. 2.

Elnök: Dr. Horváth Györgyi, egyetemi docens

Elérhetőség: horvath.gyorgyi@gytk.pte.hu

Web: <https://gytk.pte.hu/hu/egyseg/990>

KULTÚRATUDOMÁNYI, PEDAGÓGUSKÉPZŐ ÉS VIDÉKFEJLESZTÉSI KAR (KPVK)

7100 Szekszárd, Rákóczi u. 1.

Elnök: Dr. Kocsisné Dr. Farkas Claudia egyetemi docens

Elérhetőség: farkas.claudia@pte.hu

Web: https://kpvk.pte.hu/hu/tudomanyos_diakkor_0

KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR (KTK)

7622 Pécs, Rákóczi út 80.

Elnök: Prof. Dr. Kaposi Zoltán, egyetemi tanár

Elérhetőség: kaposi@ktk.pte.hu

Titkár: Dr. Rácz-Putzer Petra, egyetemi adjunktus

Elérhetőség: putzerp@ktk.pte.hu

Web: <https://ktk.pte.hu/hu/hallgatok/tanulmanyok/tudomanyos-diakkor-tdk>

MŰSZAKI ÉS INFORMATIKAI KAR (MIK)

7624 Pécs, Boszorkány út 2.

Elnök: Dr. Németh Pál, egyetemi docens

Elérhetőség: nemeth.pal@mik.pte.hu

Tudományos titkár: Dr. Pécz Tibor, tudományos főmunkatárs

Elérhetőség: pecz.tibor@mik.pte.hu

Művészeti titkár: Dr. Molnár Tamás, egyetemi adjunktus

Elérhetőség: tmolnar@mik.pte.hu

Web: <https://mik.pte.hu/tudomanyos-diakkorrol-1>

MŰVÉSZETI KAR (MK)

7622 Pécs, Zsolnay Vilmos u. 16.

Elnök: Prof. Dr. Somody Péter, egyetemi tanár

Elérhetőség: somody@gmx.net

TERMÉSZETTUDOMÁNYI KAR (TTK)

7624 Pécs, Ifjúság útja 6.

Elnök: Dr. Horváth Győző, egyetemi docens

Elérhetőség: hgypte@gamma.ttk.pte.hu; horvath@ttk.pte.hu

Web: <https://www.ttk.pte.hu/hallgatok/tdk/>

Szakkollégiumok

Az egyetemünkön zajló tehetséggondozás egyik fő pillérét a szakkollégiumi rendszere alkotja. Az itt működő 19 szakkollégium teljes mértékben lefedi a PTE oktatási- és kutatási portfólióját. A szakkollégiumok jelentős része az egyetemi karokhoz szorosan illeszkedve végzi tevékenységét, amelyet kiegészítenek az egyetemi, karokon átnyúló szakkollégiumok. A rendszer jelentőségét mutatja a szakkollégista hallgatók száma, amely 2023 januárjában 589 főt, szakkollégiumonként átlagosan 31 főt jelentett. Összesen 82 oktató vesz részt közvetlenül a szakkollégiumi munkában.

1. B2 TRANSZDISZCIPLINÁRIS SZAKKOLLÉGIUM

Alapítás: 2014.

Elnök: Rácz Viktor

Elérhetőség: b2szakkollegium@gmail.com

Web: <https://www.facebook.com/beeketto>

A szakkollégium több tudományterületet érintve, a művészeti és a műszaki vonalon pallérozódó hallgatók számára is lehetőséget biztosít a fejlődésre és keretrendszert ad a tehetségük kibontakoztatására. Fő célja, hogy tagjainak kreativitására, tudásvágyára és érdeklődésére építve a PTE, a város és végső soron a régió fejlődéséhez és jövőjéhez hozzájáruljon. Ebben nagy szerepet játszik, hogy multidiszciplináris megközelítésüknek köszönhetően a mérnök és művész hallgatók közös projekteken keresztül tanulják meg a kooperáci-

óban rejlő lehetőségeket és a tehetséges hallgatók közösen válnak jó szakemberekké. A szakkollégium lehetőséget biztosít az egyesületi életbe való bekapcsolódásra és szakmai fórumokon történő eszmecsereére is. Tevékenységei között hangsúlyosan jelennek meg az előadássorozatok, konferenciák, vitaestek és kiállítások szervezése. Ezt kiegészítve a hallgatóknak lehetősége nyílik szakmai tanulmányutakon való részvételre és a különféle gyakorlatorientált és tudományos képzéseken való megjelenésre. A képzések a szakmai fejlődésen túl a hallgatói soft skilllek fejlesztését is célozzák, amely elősegíti, hogy a tudományos eredményeiket magasabb szinten legyenek képesek átadni a szakkollégista hallgatók. Ezen felül a szakkollégium a hallgatói igényekre építve olyan tréningeket és előadássorozatokat szervez, amelyek a képzésben tanultakat egészítik ki, mint a különböző tervező programok kezdő és haladó szintű használata vagy a 3D nyomtatás parametrikus tervezése. Ezen eseményeket vagy végzett vagy felsőbb éves hallgatók tartják, ezzel is erősítve a szakkollégiumon belüli mentorálási folyamatokat. Ezen felül a hallgatóknak lehetősége nyílik saját eredményeik prezentálására is a hallgatótársaiknak, amelyet diszkusszió követ, így egymást segítve fejlődnek a tehetséges fiatalok.

2. CHOLNOKY LÁSZLÓ SZAKKOLLÉGIUM

Alapítás: 2014.

Elnök: Dr. Kvell Krisztián, egyetemi docens

Elérhetőség: cholnoky@pte.hu

Web: <https://aok.pte.hu/hu/egyseg/3050>

Elsősorban a gyógyszerész (Gyógyszerésztudományi Kar) és a biotechnológus (Általános Orvostudományi Kar) hallgatók szakkollégiumaként jelenik meg. Fő célja a tehetséges gyógyszerész és biotechnológus hallgatók támogatása abban, hogy az elsajátított tudás segítségével tudományáguk jeles képviselőivé válhassanak nemzetközi szinten is. A szakkollégium tevékenységének egyik fő elemeként a gyógyszergyártás és a biotechnológia határterületeit érintő campus kredites kurzus a Cholnoky Szeminárium emelhető ki. Az előadássorozatot minden félévben megszervezik, amelynek során meghívott előadók

tartanak érdekes előadásokat változatos témákban. A szeminárium mind az őszi, mind pedig a tavaszi oktatási félévben elérhető, amelyre a PTE-n kívülről is rendszeresen érkeznek előadók. A tudományos tevékenység szintjének és volumenének fenntartása érdekében a szakkollégium évente megrendezi a Cholnoky Szimpóziumot. Számos különböző tudományterületről és országból érkeznek előadók, amelynek köszönhetően nemzetközi rendezvényről beszélhetünk. Ez az alkalom remek lehetőség arra, hogy a hallgatók bővítsék tudásukat, bemutassák tudományos munkájukat, kipróbálják magukat előadóként és szakmai kapcsolataikat bővítsék. A szakkollégium minden félévben gyógyszergyár látogatásokat szervez a hallgatói részére. Az eddigi utazások során Budapesten az Egis Gyógyszergyárba, Debrecenben a Richter és Teva Gyógyszergyárakba, valamint a veresegyházi Sanofi Gyógyszergyárba jutottak el a hallgatók. Az utazások legfőbb célja az egyetemen megszerzett tudás bővítése és a gyógyszeripar ezen szakmai területébe történő izgalmas betekintés. Ezen felül a szakkollégium lehetőséget biztosít évente öt hallgató számára, hogy kétéves szakmai gyakorlaton vegyen részt a francia Toursban található „IMT Group” gyógyszer-, kozmetikai és biotechnológiai cégnél.

3. Egészségtudományi Szakkollégium

Alapítás: 2014.

Elnök: Prof. Dr. Figler Mária, egyetemi tanár

Elérhetőség: egeszsegtudomanyiszakkollegium@etk.pte.hu

Web: <https://etszk.etk.pte.hu/>

Elsődleges bázisát az Egészségtudományi Karon és annak képzési központjaiban (Kaposvár, Szombathely, Zalaegerszeg) működő képzési portfólió jelenti. Tevékenysége sokrétű, amelynek egyik elemeként a rendszeresen megszervezésre kerülő szakkollégiumi kurzusok emelhetők ki. Ezek keretében a szakkollégiumi hallgatók részt vehetnek különböző készségfejlesztő tréningeken, továbbá a tudományos és akadémiai életpályára felkészítő tudásra tehetnek szert. A visszatérő témakörök között megtaláljuk az időmenedzsmentet, a TDK mozgalommal való megismerkedést és a részvételre való fel-

készítést továbbá a munkaerőpiaci orientációt is. A szakkollégiumi mozgalom egyik alapjaként megjelenő társadalmi felelősségvállalás vonatkozásában a szakkollégium rendszeresen szervez vitaesteket és kerekasztal-beszélgetéseket. E rendezvények nyitottsága biztosítja, hogy nem csak a szakkollégium tagjai, hanem a PTE-n kívülről érkező vendégek is részt vehetnek ezeken. A témaköröket elsősorban az aktualitások határozzák meg, a szakkollégium igyekszik a potenciális résztvevők számára leginkább érdekes és hasznos témaköröket kiválasztani, mint például a védőoltások, a különböző diéták és egészséges táplálkozás és -életmód. A szakkollégium nagy hangsúlyt fektet a hallgatók tudományos támogatására is, a tehetséges hallgatók publikációs tevékenységének ösztönzésén érdekében a szakkollégisták lehetőséget kapnak tudományos publikáció megjelentetésére az Egészség Akadémia folyóiratban és a Sport- és Egészségtudományi füzetekben is.

4. Fenntartható Fejlődésért Szakkollégium

Alapítás: 2021.

Elnök: Dr. Farkas Judit, egyetemi docens és Dr. Glied Viktor, egyetemi docens

Elérhetőség: farkas.judit@pte.hu, glied.viktor@pte.hu

Web: <https://www.facebook.com/PTEFenntarthatoFejlodesertSzakkollegium/>

A szervezet egyetemi szakkollégiumként működik, tevékenysége és hallgatói bázisa is több karhoz (Állam- és Jogtudományi, Általános Orvostudományi, Bölcsész- és Társadalomtudományi, Közgazdaságtudományi, Természettudományi) kapcsolódik. A szakkollégium interdiszciplináris jellegű képzést nyújt azon hallgatók számára, akik elhivatottak a környezetvédelem és fenntartható fejlődés terén. A szakkollégium célja, hogy tudományos keretet nyújtson a PTE fenntartható fejlődéssel, környezet- és fejlesztéspolitikával kapcsolatos kutatásokat folytató hallgatóinak és kutatóinak. Működésük egyik pillérét a campus kredites kurzusok jelentik, amelyek minden szemeszterben meghirdetésre kerülnek és alapvető tematikájuk a

fenntarthatóság és fenntartható fejlődés kérdéskörét járja körül különböző diszciplínák előadóival. Ezen felül a szakkollégium számos tanulmányutat, terepgyakorlatot szervez a szakkollégistáknak, hogy a fenntarthatóság kapcsán megszerzett elméleti tudásukat a gyakorlati tapasztalatokkal ki tudják egészíteni. Továbbá a szakkollégium lehetőséget biztosít a hallgatók számára a publikálásra és konferencián történő előadásra. A szakkollégium szoros együttműködést tart fenn a PTE Zöld Egyetem Programjával, annak a tervezési és kivitelezési feladataihoz kapcsolódik. Saját fenntarthatósági együttműködései közül kiemelendő, hogy hivatalosan is csatlakozott a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület Madárbarát Iskola programjához. Ennek keretében odukat, madáretetőket, itatókat és eleséget helyeztek el az egyetemi campus területén.

5. Grastyán Endre Szakkollégium

Alapítás: 1998.

Elnök: Dr. Rab Virág, egyetemi docens

Elérhetőség: rab.virag@pte.hu

Web: <https://grastyan.pte.hu/hu>

Egyetemi szakkollégiumként a PTE kari struktúráját átfogva, több egyetemi karhoz kapcsolódva végi tevékenységét. Tagsága mind a hallgatói, mind az oktatói részről egyaránt több tudományterületet képvisel, elsősorban az Általános Orvostudományi Kar és a Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar oldaláról. A szakkollégium saját küldetését Grastyán Endre emberközpontú szemléletével határozza meg: céljuk a kutatás öröme, az együttműködés, a tehetséggondozás és a tudományos eredmények széleskörű terjesztése. Erre való tekintettel az interdiszciplináris együttműködéseket szorgalmazzák, a hallgatói összetétel is mutatja, hogy igyekeznek a tudományos sokszínűséget fenntartani. Tevékenységük között megtalálhatók a különböző kurzusok, amelyek elvégzése során a hallgatók hasznos tudásra tehetnek szert. Ehhez kapcsolódóan szükséges kiemelni a szakkollégium társasjáték fejlesztéseit is, amelyeknek nem csak szórakozási, hanem ismeretterjesztő és oktatási szerepet is szánnak.

Az egyik kiemelendő a szakkollégium által megalkotott Korfű elnevezésű társasjáték fejlesztése és tesztelése. A társasjáték alapvetően az Orfű és környékének helytörténetére épül és az ismeretterjesztésen felül fontos szerepet tölthet be az oktatásban is. A 21. századi társasjátékokkal versenyképes játék a problémamegoldó, a döntéshozói és a kommunikációs készségeket fejleszti. Ezen felül kerekasztal-beszélgetéseket, előadói napokat és vitafórumokat tartanak rendszeresen, ezzel is elősegítve a hallgatók szakmai fejlődését. A tudomány mellett a társadalmi felelősségvállalás kapcsán is jelentős tevékenységet folytat a szakkollégium, rendszeresen tartanak nyitott előadásokat különböző célcsoportoknak, fiataloknak és idősebbeknek egyaránt.

6. Illyés Gyula Szakkollégium

Alapítás: 2011.

Elnök: Nemes-Wéber Zsófia

Elérhetőség: igyszakkollegium@gmail.com

Web: <https://www.facebook.com/profile.php?id=100089874334845>

Kari szakkollégiumként elsősorban a Kultúratudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Karhoz kapcsolódóan végzi tevékenységét, hallgatói bázisa is e karhoz kapcsolódik leginkább. A szakkollégium legfőbb célja a hallgatók szakmai fejlődésének támogatása, ezáltal a tehetségek támogatása. Tevékenységük fő elemeként a szakkollégiumi szeminárium jelenik meg, amely minden félévben meghirdetésre kerül és a nem csak a szakkollégista hallgatók számára nyitott. Emellett a szakkollégium nagy hangsúlyt fektet a hallgatók egyéni kutatómunkájának a támogatására, amelynek egy külön kurzus ad keretet érintve a kutatás módszertani kérdéseit, a tudományos írásművek elkészítését és a prezentációs technikákat. A kutatómunka támogatása érdekében a szakkollégiumi hallgatók munkáját egy-egy tutor segíti. Az egyéni kutatások eredményeit minden tanév végén prezentálják a hallgatók, amelyet a szakkollégium oktatói és hallgatói közötti tudományos diskusszió követ. Ezen felül a szakkollégium rendszeresen, félévente legalább 3-4 alkalommal

szervez előadásokat, amelyre leginkább a PTE berkein kívülről hívnak meg előadókat ezzel is elősegítve a hallgatói perspektívák szélesedését.

7. Janus Pannonius Közgazdasági Szakkollégium

Alapítás: 2007.

Elnök: Dr. Rideg András, egyetemi adjunktus

Elérhetőség: diakbizottsag@gmail.com

Web: <http://www.jpksz.hu/>

A szakkollégium a Közgazdaságtudományi Kar képzési portfóliójához és hallgatói bázisához kapcsolódva végzi tevékenységét. Elsődleges célja a szakmai fejlődés biztosítása, a társadalmi felelősségvállalásban való aktív részvétel és a közösségépítés. A szakmai fejlődést elsősorban a kurzusrendszer biztosítja, amelyet a hallgatói tudományos fejlődést a középpontba állító változatos programok egészítenek ki. A különböző tréninglehetőségek, előadások, vitaestek és workshopok elősegítik, hogy a szakkollégiumi tagok felkészüljenek a szakmai versenyzésre és a munkaerőpiacra történő kilépésre. A közösségépítés érdekében a csapatépítő rendezvények, szabadidős programok és táborok szerepe is jelentős a szakkollégium életében. Az új tagok integrálását a szakkollégium saját mentorprogramja biztosítja. A társadalmi felelősségvállalás érdekében a szakkollégium különböző érzékenyítő és a társadalmi felelősségvállalással kapcsolatos, akár jótékonyági programokat szervez. Ezen események során nonprofit és egyéb szervezetekkel is együttműködnek a cél elérése érdekében. A szakkollégiumnak két országos rendezvénnyel büszkélkedhet, az Országos Szakkollégiumi Találkozó (OSZT) immáron 8. alkalommal került megrendezésre 2023-ban. A rendezvényre közel 150 szakkollégista látogatott el a hazai felsőoktatási intézményekből, amely háromnapos esemény lehetőséget biztosított a szakmai előadások mellett a kapcsolatépítésre és a szakkollégiumi mozgalom aktuális kérdéseit érintő eszmecserekre. E mellett a szakkollégium szervezi a Pécsi Esettanulmányi Versenyt (PMEV), amely szintén országos résztvevői körrel rendelkezik, a hazai gazdaságtudományi képzésben pallérozó hallgatók egyik nívós versenye és az idei évben már 3. alkalommal valósul meg.

8. Juhász Jenő Szakkollégium

Alapítás: 2003.

Elnök: Tarr Zsuzsanna

Elérhetőség: juhaszjenoszakkollegium@gmail.com

Web: <https://www.facebook.com/JuhaszJenoSzakkollegium/>

A Műszaki és Informatikai egyik szakkollégiuma fő profiljaként a mérnök-hallgatók innovatív szakmai tevékenységének a támogatása jelenik meg. Működésük egyik szegmensét az önszerveződő módon működő mentorálás jelenti, amely során a hallgatók egymást segítve, korrepetálva fejlesztik szakmai tudásukat. A mentorálás egyik jelentős hozománya, hogy nagy segítséget nyújt a hallgatóknak a témaválasztásában és a kutatási témák kidolgozása során is fennmarad a gyümölcsöző szakmai kapcsolat. A szakkollégium alapvetően különböző témakörök köré szervez projekteket, mint például rádióépítés, 3D nyomtatás, drónokkal kapcsolatos projektek vagy éppen mesterséges intelligenciához kapcsolódó szoftverfejlesztés és kiberbiztonság. E projektekbe a szakkollégium tagjai szabadon csatlakozhatnak és vehetik ki részüket a feladatokból. A szakkollégium rendszeresen szervez közösségépítő eseményeket is a tagjai számára, továbbá a társadalmi felelősségvállalás jegyében kiveszi a részét a különböző kari kezdeményezésekben is.

9. Kerényi Károly Szakkollégium

Alapítás: 1993.

Elnök: Kovács István

Elérhetőség: kerenyikaroly@gmail.com

Web: <https://btk.pte.hu/hu/hallgatoinknak/kerenyi-karoly-szakkollegium>

A PTE legrégebbi szakkollégiuma tevékenységét a Bölcsész- és Társadalomtudományi Karhoz kapcsolódva végzi. Elsődleges célja, hogy az egyetemi feladataik mellett kutatómunkát végző hallgatóknak lehetőségeket

és keretrendszert teremtsen a fejlődésre a bölcsészet- és a társadalomtudományok területén. A szervezet elkötelezett a magas színvonalú szakmai munka mellett és fontosnak tartja a szakkollégium közösségépítő szerepe mellett a társadalmilag felelős nevelést. A közösség nagy hangsúlyt fektet a mentorálásra, saját belső mentorrendszert működtet. A mentori szerepkörre elsősorban doktoranduszok kerülnek felvételre, akik maguk mellé egy mentorált graduális hallgatót kapnak, akinek a szakmai munkáját támogatják. Heti szinten diszkussziós estet tartanak, amely során a hallgatók egymás tudományos előadásait hallgatják meg. A közösségépítő szerepkört erősítve nagy hangsúlyt fektetnek az alumni tagságra, akik aktív szerepet vállalnak a frissen felvett tagok számára megtartásra kerülő alapozó kurzusban. Az elméleti tudás mellett a gyakorlati kurzusok is meghatározók, a hallgatók a saját szakterületük kapcsán elsőkézből jutnak felsőbb éves vagy alumni tagok révén a tudományos életben hasznosítható tudáshoz. A tudományos tevékenységhez sorolandó az évente megrendezésre kerülő Kerényi Konferencia, amelyen a szakkollégium aktív tagjai mellett az alumnusok is előadnak. Két kötet publikálnak rendszeresen: az aktív szakkollégiumi tagok munkáit tartalmazó Annona Nova-t, és az alumnusok írásait magába foglaló Alumni Nova-t.

10. Kosztolányi Dezső Szakkollégium

Alapítás: 2019.

Elnök: Dr. Cserenyés Ferenc

Elérhetőség: info@kosztolanyiceltarsulas.hu

Web: <http://kosztolanyiceltarsulas.hu/szakkollegium/>

Több Karhoz (Állam- és Jogtudományi, Bölcsészeti- és Társadalomtudományi, Közgazdaságtudományi, Természettudományi) kapcsolódva működik, a hallgatói tagsága összetett. Legfőbb célja az egyetemi képzést kiegészítve a reális, kritikus társadalomtudományi, jogi és közgazdaságtudományi felkészültség, gondolkodás és a közművelődés elősegítése. Emellett célja a magyar nemzet – a határon túli magyar kisebbség és a diaszpóra is – ügyei

és lehetőségei iránt nyitott, innovatív értelmiségi szakemberré és közösségi emberré válás ösztönzése. A szakkollégium rendszeresen szervez előadásokat, amelyek előadói sok esetben határon túli magyarok, ezzel is elősegítve a határon átnyúló nemzeti kapcsolatok fenntartását. Ezen felül megjelennek a különböző workshopok (pl. önismereti), amelyek nagy szerepet játszanak a hallgatók szakmai fejlődésében. A szakkollégium közösségformáló szerepét erősítve a szakkollégium tagjai rendszeresen szerveznek különböző közösségépítő rendezvényeket. Ezek közül kiemelendő a hagyományteremtő jelleggel megrendezett sakkverseny, amely során több tucat hallgató mérhette össze tudását.

11. Lift Szakkollégium

Alapítás: 2013.

Elnök: Dr. Kovács Balázs, egyetemi docens

Elérhetőség: liftszakkollegium@gmail.com

Web: <https://www.facebook.com/ptelift/>

A Művészeti Karhoz kapcsolódva elsősorban a képzőművészettel és designnal foglalkozó hallgatók számára teremt egyfajta keretrendszert. A szakkollégium célja, hogy a kreatív hallgatók számára lehetőséget teremtsen az ötleteik kibontakoztatására, amely révén tapasztalt művészekké válhatnak. Ehhez kapcsolódóan tagjai rendszeresen szerveznek művészeti workshopokat (pl. fenntartható vászontáska készítő workshop) és különböző képzőművészeti formákhoz kapcsolódó kiállításokat (pl. festészet, szobrászat stb.). Ezen események legtöbb esetben önszerveződő módon, a hallgatói igények alapján kerülnek megvalósításra. A szakkollégium a társadalmi felelősségvállalás vonatkozásában aktív szereplője a kari életnek, jelentős szerepet vállalnak a szakkollégisták a karácsonyi sütívásárnak és egyéb karitatív eseményeknek a szervezésében.

12. Művészek a Művészetért Szakkollégium

Alapítás: 2014.

Elnök: Dr. Gocsál Ákos, egyetemi adjunktus

Elérhetőség: mmszk.szakoli@gmail.com

Weboldal: https://art.pte.hu/hu/szakkollegiumok/muveszek_a_muveszetert_szakkollegium

A Művészek a Művészetért Szakkollégium kari szakkollégiumként a Művészeti Karhoz szorosan kapcsolódva végzi tevékenységét. A művész, elsősorban a zeneművészetet tanuló és aziránt érdeklődő hallgatók számára biztosít fejlődési lehetőséget, továbbá, hogy elmélyítsék művészeti ismereteiket, fejlesszék kreativitásukat és szakmai kapcsolatokat építsenek. Ezen felül fejlődési lehetőséget teremt a művészetekhez kapcsolódó elméleti vagy empirikus kutatómunkát (művészetpedagógia, -pszichológia, -szociológia, -történet, esztétika stb.) végző hallgatók számára is. A szakkollégium campus kredites kurzusokat is hirdet, amelyeket a tagokon felül más hallgatók is felvehetnek. A normál kurzusokon kívül a tehetséggondozásra is nagy hangsúlyt fektetnek, ahol kiváló művészek, zenekarok nyújtanak lehetőséget a hallgatóknak. Ezek a mesterkurzusok előnyösek a szakmai életrajz szempontjából, amelyek a hallgatói visszajelzés alapján valóban céljukat betölteni képesek. A szakkollégium nagy hangsúlyt fektet a művészeti tudás fejlesztése mellett más szakmai készségek erősítésére is mint a szakmai szövegértés és a szakmai szövegek írása. Ezen felül tréningeket is tartanak a tanulásmódszertan témakörében. A szakkollégium saját konferenciát szervez évente, amelyen a hallgatóknak lehetősége nyílik saját kutatásuk és eredményeiknek a prezentálására. A diákok aktívan részt vesznek egymás munkájának megbeszélésében, kritikai visszajelzéseket adnak és kapnak, valamint inspirálják egymást az alkotói folyamatban. Ezt kiegészítve a hallgatóknak lehetősége nyílik a saját eredményeiket a szakkollégium gondozásában megjelenő tanulmánykötetben megjelentetni.

13. Óriás Nándor Szakkollégium

Alapítás: 2013.

Elnök: Dr. Mohay Ágoston, egyetemi docens

Elérhetőség: szakkollegium@ajk.pte

Web: <https://onszak.pte.hu/>

Az Állam- és Jogtudományi Karhoz kapcsolódóan működik, alapvető célja, hogy támogassa és fejlessze a tehetséges hallgatók szakmai és személyes fejlődését, valamint elősegítse a tudományos kutatást és a tehetséggondozást. A szakkollégium lehetőséget biztosít a jogászhallgatók számára, hogy önálló kutatásokat végezzenek mentorok irányításával. A hallgatók részt vehetnek konferenciákon, tudományos rendezvényeken, és lehetőségük van saját kutatási projektjeik bemutatására és publikálására. A szakkollégium nagy hangsúlyt fektet a szakmai fejlődésre és az interdiszciplináris gondolkodásra. A szakkollégium által szervezett kurzusok és workshopok lehetőséget kínálnak a hallgatóknak arra, hogy elmélyítsék szakmai ismereteiket és új készségeket sajátítsanak el. Rendszeresen megszervezésre kerülnek kerekasztal-beszélgetések, amelyek témaköreit az aktualitások határozzák meg és kiválasztásukban nagy szerepet kapnak a szakkollégium hallgatói. A szakkollégium közösségi életének kiemelt eleme a mentorrendszer, ahol tapasztaltabb hallgatók segítik és támogatják a kezdő szakkollégistákat. Ez a mentorálási rendszer hozzájárul a szakkollégiumban való beilleszkedéshez és a szakmai tapasztalatok átadásához. A szakkollégium a nemzetközi kapcsolatokra is kiemelt figyelmet fordít, lehetőséget biztosít a külföldi egyetemek hallgatóival való kapcsolatépítésre, valamint külföldi szakmai gyakorlatok és kutatások lehetőségét is felkínálja a tehetséges hallgatók számára. A szakkollégium mindezek mellett fontos feladatának tekinti a társadalmi felelősségvállalást is, amely céljából különböző programokon és kezdeményezéseken vesz részt. A szakkollégium közreműködésével rendszeresen kiadásra kerül a Scriptura folyóirat, amely kiváló lehetőség biztosít a fiatal kutatók számára a publikálásra és a tudományos életbe történő belépésre.

14. Romhányi György Szakkollégium

Alapítás: 2015.

Elnök: Dr. Filipánits Kristóf

Elérhetőség: romhanyi@aok.pte.hu

Web: <https://aok.pte.hu/hu/egyseg/3060>

Az Általános Orvostudományi Karhoz kapcsolódva működik. Célja, hogy támogassa és fejlessze a tehetséges orvostanhallgatók szakmai fejlődését, lehetőséget biztosítva számukra a tudományos kutatásban való részvételre és a személyes fejlődésüket elősegítse. Mentorok segítségével lehetőséget biztosít a hallgatóknak, hogy saját kutatási projekteken dolgozzanak. Ez magában foglalja a kutatási tervezést, adatgyűjtést, elemzést és az eredmények bemutatását konferenciákon és publikációkban. Szorosan együttműködik a kar kutatóintézeteivel, így biztosítva a hallgatók számára a kutatási lehetőségeket és a mentorálást. Rendszeresen szerveznek szakmai előadásokat, workshopokat és tréningeket, amelyek segítik a hallgatók szakmai ismereteinek bővítését és a készségeik fejlesztését. Fontos szerepet vállal a közösségépítésben és a társadalmi felelősségvállalásban is. A szakkollégiumban a hallgatók olyan közösségi projekteken is részt vehetnek, amelyek célja a társadalom egészségügyi ismereteinek és szemléletének javítása. Az ilyen projektek során a hallgatók lehetőséget kapnak az egészségügyi szűrések, egészségnevelési programok vagy társadalmi prevenciók kezdeményezések szervezésére és végrehajtására. A szakkollégium nemzetközi kapcsolatokat is épít és támogat. Rendszeresen látogatnak külföldi egyetemeket, részt vesznek nemzetközi konferenciákon és kutatási projekteken. A szakkollégium rendezvényei közül kiemelendő a Romhányi György Konferencia, amely hagyományteremtő jelleggel 2022-ben került első alkalommal megrendezésre és a pécsi, a budapesti, a debreceni és a szegedi orvosi egyetemek szakkollégistái számára biztosított találkozási pontot egy tudományos rendezvény keretein belül.

15. Szentágothai János Protestáns Szakkollégium

Alapítás: 2004.

Elnök: Dr. Hatvani Zsolt

Elérhetőség: hatvani@ttk.pte.hu

Web: <http://szjszk.ttk.pte.hu/>

Elsősorban a Természettudományi Karhoz kapcsolódóan működik, de tekintettel a multidiszciplináris jellegére az egyetem valamennyi hallgatója számára nyitott. A tehetséges hallgatóknak biztosít lehetőséget az intenzív tudományos kutatásra és tanulásra. Célja, hogy ösztönözze és támogassa a tehetséges fiatalokat a tudományos területeken való elmélyült tevékenységben. Lehetőséget kínál a hallgatóknak, hogy részt vegyenek kutatási projekteken, konferenciákon, workshopokon és más tudományos eseményeken. A tudományos munkájuk alapját a négy kutatói klub jelenti, amely érinti a fizikatudományt, a történelemtudományt, a sporttudományt és a magyar kulturális örökség témakörét. Jelentős számú kurzust szervez minden szemeszterben, amelyek tematikája széles skálán mozog és kivétel nélkül a hallgatók szakmai fejlődését segítik elő. Az elmúlt 10 félévben közel 1500 hallgató végezte el a kurzusokat, beleértve a gasztronómia, a tarokk és a fenntarthatóság témáit. Számos közösségi programot szervez, például jótekonysági sütivásárt, mikulás-ünnepet az általános iskolában és kvízesteket. A rendezvények közül kiemelendő a Szentágothai Multidiszciplináris Konferencia, amely immár 21. alkalommal került megrendezésre és évente több mint 100 hallgató vesz részt rajta számos tudományterületet képviselve.

16. Szolidáris Közösségekért Szakkollégium

Alapítás: 2019.

Elnök: Dr. Boros Julianna, egyetemi adjunktus

Elérhetőség: boros.julianna@pte.hu

Web: <https://btk.pte.hu/hu/szocialismunka/szolidaris-kozossegekert-szakkollegium>

Elsősorban a Bölcsész- és Társadalomtudományi Karhoz kapcsolódva végzi tevékenységét. Kiemelt feladatának tekinti a közösségépítést és az önkéntességet, amelyet a társadalmi problémák iránt elkötelezett tagsága bizonyít. Célja, hogy a hallgatók részt vegyenek különböző társadalmi kezdeményezésekben és szolgáltató szervezeteknél, valamint fejlesszék önkéntességi és szakmai készségeiket. Számos programot és eseményt szervez, amelyek segítik a diákok közötti kapcsolatok erősítését és a szakmai fejlődést. Például rendszeresen tartanak szakmai előadásokat, workshopokat és tréningeket, amelyeken a hallgatók megismerkedhetnek a különböző szakmai területekkel és fejleszthetik képességeiket. Az önkéntesség kiemelkedő szerepet kap a szakkollégium tevékenységében. A diákok lehetőséget kapnak szociális, oktatási és környezetvédelmi projekteken való részvételre, amelyek célja a rászorulókat támogatása és a társadalmi igazságosság előmozdítása. Az önkéntes munka révén a hallgatók közvetlenül tapasztalhatják meg a segítségnyújtás örömeit és az aktív részvétel fontosságát a társadalomban. A szakkollégium tevékenysége hozzájárul a diákok szélesebb körű szemléletformálásához, a társadalmi problémák iránti érzékenységük növeléséhez és a közösségi szolgálat fontosságának felismeréséhez. Az önkéntesség és a szakmai programok révén a hallgatók lehetőséget kapnak arra, hogy aktívan részt vegyenek a társadalomért végzett munkában és értékes tapasztalatokat szerezzenek.

17. Tanárjelöltek Szakkollégiuma

Alapítás: 2016.

Elnök: Dr. Arató Ferenc, egyetemi adjunktus

Elérhetőség: arato.ferenc@pte.hu

Web: <https://btk.pte.hu/hu/hallgatoinknak/tanarjeloltek-szakkollegiuma>

A Bölcsész- és Társadalomtudomány, valamint a Természettudományi Kar tanárképzési portfóliójához kapcsolódva végzi tevékenységét. Célja, hogy olyan tudományos közösséget hozzon létre, amely támogatja és fejleszti a hallgatók tanulmányait, kutatási készségeit és szakmai érdeklődését a tanári pályával kapcsolatban. Tagjai olyan hallgatók, akik érdeklődnek a pedagó-

gia, az oktatással kapcsolatos kutatások és a tanítás iránt. Például rendszeresen szerveznek szakmai előadásokat és workshopokat, ahol elismert szakemberek osztják meg tapasztalataikat a pedagógiával, oktatással és tanári pályával kapcsolatban. Ezek az események lehetőséget nyújtanak a hallgatóknak, hogy bővítsék tudásukat, megvitassák az aktuális témákat és kapcsolatokat építsenek a szakmában már elismert szakemberekkel. A tagok lehetőséget kapnak saját kutatási projektek kidolgozására és végrehajtására, illetve segítséget kapnak a kutatási eredmények bemutatásához konferenciákon és szakmai fórumokon. Emellett a szakkollégium mentorálási programot is kínál, ahol a hallgatók tanári mentorok segítségét kaphatják szakmai fejlődésükben és pályaválasztásukban.

18. Társadalmi Befogadás Szakkollégium

Alapítás: 2016.

Elnök: Dr. Koller Inez, egyetemi adjunktus

Elérhetőség: tarsadalmi.befogadas.szkgmail.com

Web: <https://btk.pte.hu/hu/tbsz>

A Bölcsész- és Társadalomtudomány Karhoz és annak képzési portfóliójához kapcsolódóan tevékenykedik. Központi értékének a társadalmi sokszínűséget tartja, amelynek megőrzésére és előmozdítására számos módon törekszik. Az egyéni felkészítés mellett, kiemelt figyelmet fordít a közösségi tanulásra, csoportmunkára és közösségfejlesztésre. Különböző létszámú kutatási projektekbe vesznek részt a hallgatók, amelyekhez az új tagok könnyen csatlakozhatnak, így tapasztalatot szerezhhetnek, amikor saját kutatási projektbe kezdenek. A projektek rendszeresen tesztelésre és fejlesztésre kerülnek a Jövő-Kép műhelyekben, amelyeket félévente rendeznek meg. Rendszeresen szerveznek kerekasztal-beszélgetéseket, ahol szakértőket, egyetemi oktatókat és civil szervezetek tagjait hívják meg a hallgatók kutatási témáihoz kapcsolódóan. A szakkollégiumnak egy fő rendezvénye van, egy évente megrendezésre kerülő tudományos konferencia, amelynek fő tematikája módszertani kérdésekre épül, érzékenyítő témákat kapcsol össze a hallgatók kutatásával

(például szabadulószoza, társasjáték stb.). A kutatási eredményeket rendszeresen tesztelik a célcsoportok körében, amelyek jellemzően a középiskolás diákok. Vitabeszélgetéseket is szerveznek, amelyek témaköreit a hallgatói tagság jelöli ki. Emellett kisebb rendezvények is vannak, és egyéni képzést is biztosítanak azoknak, akik éppen szakdolgozatra készülnek, publikálnak vagy konferencián tartanak előadást.

19. Wlislöcki Henrik Szakkollégium

Alapítás: 2012.

Elnök: Dr. Híves-Varga Aranka, egyetemi docens

Elérhetőség: wlislöcki.szakkollegium@gmail.com

Web: <https://btk.pte.hu/hu/wlislöckihenrikszakkollegium>

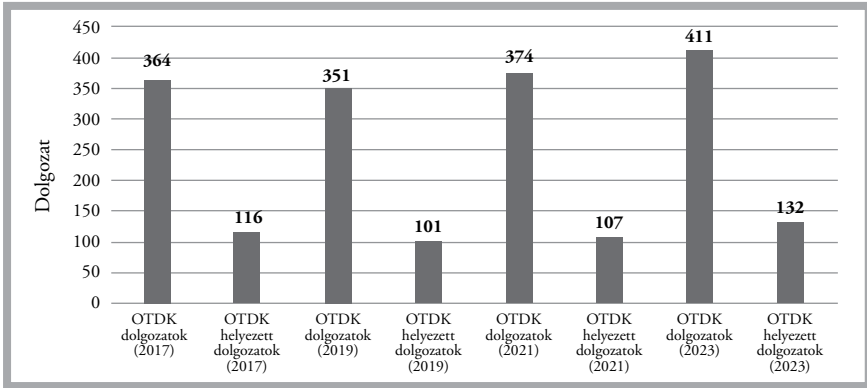
A Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar képzésihez kapcsolódva működik, de más egyetemi karok hallgatói számára is nyitott. A szakkollégium rendszeresen szervez kurzusokat az őszi és tavaszi félévekben egyaránt. Ezek változó témákkal rendelkeznek, és meghívják külső oktatókat, de figyelembe veszik a hallgatók igényeit is. Jelenleg a kutatómódszertan a legfőbb irány, amely nagy szerepet játszik a hallgatói kutatások sikerességében és végső soron a szakdolgozatok és TDK tevékenység eredményességét is javítja. A szakkollégiumban a mentorálás közösségi szinten működik, a felmerülő hallgatói igényekre a közösség tagjai egymásnak nyújtanak segítséget. A tudományos kérdésekben is aktívan működik a mentori rendszer, a tapasztaltabb, felsőbb éves hallgatók rendszeresen mentorálják az újonnan belépőket. Tagjai minden évben részt vesz a Romológus Konferencián és a HUCER konferencián, valamint más országos nevelési konferenciákon is. Emellett fél évente házi konferenciákat szerveznek, ahol minden szakkollégista beszámol a saját kutatásáról, amelyet tudományos diskuszió követ, ezzel felkészítve a hallgatókat egy-egy nagyobb konferenciára, megjelenésre. A szakkollégium kiemelt szerepet vállal a PTE Szinapszis Mentorprogramjában, a hallgatók meghatározó száma vesz részt ezen programban és járul hozzá a program sikerességéhez.

OTDK eredmények 2017 és 2023 között

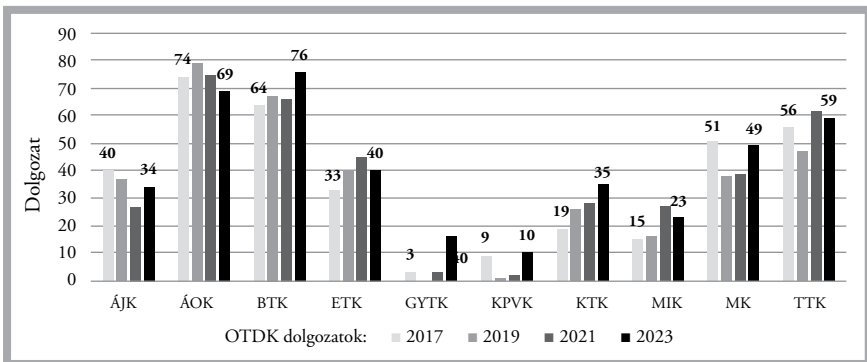

A hallgatói kiválóság egyik legfontosabb fokmérője a két évente megrendezésre kerülő OTDK. A PTE hallgatói az elmúlt négy országos megmérettetésen mind a dolgozatok, mind pedig az I–III. helyezett dolgozatok száma tekintetében szépen szerepeltek. Míg 2017-ben 364 dolgozattal vett részt az OTDK-n a PTE addig 2023-ban ez a szám 411-re emelkedett, amely 13%-os emelkedést jelent. A 2019-es kismértékű visszaesést követően a kvalifikációt szerzett és résztvevő pécsi hallgatói dolgozatok száma lineáris emelkedést mutat. Az I–III. helyezést elérő dolgozatok esetében is hasonló figyelhetünk meg: az utolsó három seregszemen folyamatos a növekedés. A 2017-es évhez viszonyítva az idej, 36. OTDK-án 14%-os emelkedést konstatálhatunk. Amennyiben a 2021-es és a 2023-as adatsorokat vetjük össze a pályamunkák száma közel 10, míg a helyezést elért dolgozatok száma 23%-kal növekedett. Szintén szépen mutatja a fejlődés ívét, hogy a dolgozatok 32%-a végzett az I–III. helyek egyikén, amely egy százalékponttal haladja meg a legutóbbi négy OTDK-n elért legjobb arányt. Csábító lenne persze ezek alapján azt feltételezni, hogy mindez egyértelműen a tehetséggondozási stratégia sikeres megvalósítását tükrözi vissza. Bizonyosan az egyetemi tehetséggondozás területén lezajlott fejlesztések is hozzájárultak az idej szép eredményekhez, azonban hallgatóink sikerei elsősorban rajtuk és témavezetőik közös munkáján alapul.

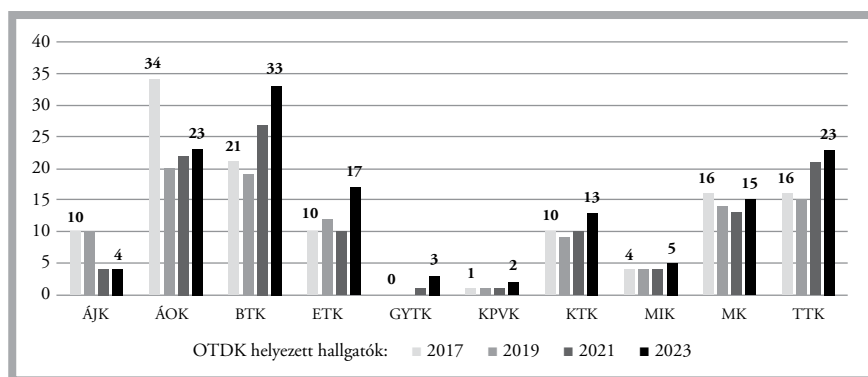
1. ábra. OTDK-n résztvevő és I-III. helyezést elért dolgozatok száma (2017–2023)

A dolgozatok karok közti megoszlását vizsgálva az Általános Orvostudományi (69 db), a Bölcsész- és Társadalomtudományi (76 db), valamint a Természettudományi Kar (59 db) emelkedik ki. Szintén fontos előrelépés, hogy az idei évben valamennyi karunk legalább 10 dolgozattal képviseltette magát az OTDK-n. Legnagyobb fejlődést a Gyógyszerésztudományi Kar mutatta, ugyanis 2017-hez képest ötszörösére növelte a bemutatott pályamunkák számát.

2. ábra. Az OTDK-n részt vett dolgozatok száma kari bontásban (2017–2023)

Az I–III. Helyezett dolgozatok tekintetében is elmondható, hogy a karok többsége növelni tudta korábbi teljesítményét. A 36. OTDK-án a PTE valamennyi kara legalább két helyezett dolgozattal rendelkezett. E téren a leglátványosabb fejlődést a 2016-ban alapított Gyógyszerésztudományi Kar mutatta, ugyanis az idei évben három gyógyszerészhallgató dolgozata is helyezést ért el. Az egyes karok által regisztrált dolgozatok eredményességének belső arányait vizsgálva az ETK teljesített a legjobban 43%-kal, majd a BTK (42%) a TTK (37%) és a KTK (34%) következik.

3. ábra. Az OTDK helyezetttek kari megoszlása (2017–2023)

Pro Scientia Aranyérmes hallgatónk (2017–2023)

2017

Niklai Patrícia Dominika (ÁJK)

Orsós János Róbert (BTK)

Pelles Márton (KTK)

Nagy Andor (KPVK)

Szintén Bianka (MIK)

Deme Judit (KTK)

2019

Galicz Kamilla (ÁJK)

Fülöp Barbara (ÁOK)

Környei Bálint Soma (ÁOK)

Ujvári Balázs (ÁOK)

Fehér Viktor (BTK)

Radnai Dániel Szabolcs (BTK)

Deli Balázs (TTK)

Lanszki Zsófia (TTK)

2021

Szeteli Anna (BTK)

Bocz Gabriella (MIK)

2023

Horváth Gergely (BTK)
Szabó Dorottya Anna (KTK)
Gáspár Balázs (TTK)
Fésüs Ádám (TTK)

Mestertanár Aranyérmes oktatóink (2017–2023)

2017

Dr. Gaszner Balázs (ÁOK)
Dr. Fedeles Tamás (BTK)
Prof. Dr. Bachmann Bálint (MIK)
Dr. Atlasz Tamás (TTK)

2019

Dr. Faludi Réka (ÁOK)
Prof. Dr. Alberti Gábor (BTK)
Dr. Havasréti József (BTK)
Dr. Lábadi Beatrix (BTK)
Prof. Dr. Kaposi Zoltán (BTK)
Dr. Purger Jenő (BTK)

2021

Prof. Dr. Ertl Tibor (ÁOK)
Dr. Bánkuti Gábor (BTK)
Dr. Láng András (BTK)
Dr. Pohárnok Melinda (BTK)
Dr. Rétfalvi Donát (MK)
Dr. Prisztóka Gyöngyvér (TTK)
Dr. Váczi Márk (TTK)

2023

Prof. Dr. Fenyvesi Csaba (ÁJK)

Prof. Dr. Törőcsik Mária (KTK)

Dr. Lempel Edina (ÁOK)

Dr. Tóth Ákos (TTK)

A 36. OTDK helyezettjei és különdíjasai (2023)

I. Helyezettek

Név	Kar	Szekció	Témavezető(k)
Kisfonai Bernadett	ÁJK	Állam- és Jogtudományi	Madari Kinga Mercédesz
Bognár Dávid	ÁOK	Orvos- és Égésztudományi	Dr. Környei Bálint
Gárdos Bíbor Zsófia			Dr. Garami András Dr. Garaminé Pákai Eszter
Pethő Borbála			Dr. Tényi Tamás Dr. Kovács Márton Áron
Petneházy Zalán András			Dr. Környei Bálint Dr. Tóth Arnold
Stefanics Réka			Dr. Szalma József Told Roland
Szebeni Donát Tamás			Dr. Lempel Edina Dr. Böddi Katalin
Szemes Máté			Dr. Füredi Nóra
Márton Zsombor			Dr. Ujvári Balázs
Tóth Tünde			Dr. Tamás Andrea Dr. Alizadeh Hussain
Veress Virág			Dr. Lempel Edina
Csepi Dóra	BTK	Humán Tudományi	Dr. Orbán Jolán
Hagymási Judit			Dr. Kleiber Judit
Horváth Gergely			Pedagógia, Pszichológia, Andragógia és Könyvtártudományi

Név	Kar	Szekció	Témavezető(k)
Kárpáti Laura	BTK	Humán Tudományi	Dr. Alberti Gábor
Kovács Dániel László			Dr. Gőzsy Zoltán
Labodics Eszter		Társadalomtudományi	Dr. Tomay Kyra
Markó Eszter			Dr. Balatonyi Judit
Paczur Hanna		Pedagógia, Pszichológia,	Dr. Varró-Horváth Diána
Papp Edina		Andragógia és Könyvtartudományi	Dr. Knakker Balázs Dr. Hernádi István
Vida Tamás		Humán Tudományi	Dr. András Csaba
Litkey Csongor			Dr. Font Márta
Bogdán Patrik			Dr. Pakai Annamária Dr. Zrínyi Miklós
Erdősi Petra			Dr. Cserháti Péter Dr. Zemplényi Antal
Kovács Viktória	ETK	Orvos- és Egészségtudományi	Dr. Révészné Vereczkei Zsófia Lilla
Luka Bitrus Ijjeptil			Telek Laura
Pintér Márton			Dr. Rapos László Bence Dr. Varjas Tímea Gubicskóné dr. Kisbenedek Andrea
Istvándi Valentin	GYTK		Dr. Hetényi Csaba Dr. Börzsei Rita
Kiss Orsolya	KPVK	Tanulás- és Tanításmódszertani – Tudástechnológiai	Dr. Fekete Richárd
Andrásosfy Máté Gergő			Czigler Enikő
Balla Alexander			
Árva Réka			Dr. Sipos Norbert
Biró Borbála	KTK	Közgazdaságtudományi	Dr. Jarjabka Ákos
Mohr Míra			Dr. Lányi Beatrix
Balázs Kitti			Dr. Törőcsik Mária
			Galambosné Dr. Tiszberger Mónika
Simon Dóra Erika	MIK	Műszaki Tudományi	Dr. Sipos Norbert Dr. Rák Olivér

Név	Kar	Szekció	Témavezető(k)		
Adorján Armand	MK	Művészeti és Művészettudományi	Dr. Losonczy István		
Bódis Dávid Tamás			Szöllősi Géza		
Kovács Eszter			Böhm Gergely		
Papp Hajnal			Dr. Hegyi Csaba		
Ábrahám Ágota			Biológia	Dr. Kemenesi Gábor	
Béres András			Tanulás- és Tanításmódszertani – Tudástechnológiai	Szárász Tamás Dr. Bálint Ágnes	
Fésüs Ádám			Dr. Váci Márk Dr. Hortobágyi Tibor		
Gáspár Balázs			Dr. Váci Márk Dr. Murlasits Zsolt Sebesi Balázs		
Jakabovics Adrienn			TTK	Testnevelés- és Sporttudományi	Dr. Atlasz Tamás
Kató Hargita					Dr. Atlasz Tamás Dr. Murlasits Zsolt László Szilárd
Kertai Bendegúz	Dr. Tóth Ákos Dr. Prisztóka Gyöngyvér				
Majoros Ivett	Dr. Prisztóka Gyöngyvér Szalai Kata				
Moró Dávid	Fizika, Földtudományok és Matematika	Dr. Pap Norbert			
Herczeg Alexandra		Dr. Kitanics Máté			
Pollmann Norbert		Tanulás- és Tanításmódszertani – Tudástechnológiai			Dr. Eisner Tímea

II. Helyezettek

Név	Kar	Szekció	Témavezető(k)
Holéczy Laura	ÁJK	Állam- és Jogtudományi	Dr. Mohay Ágoston
Rózsa Csongor Ernő			Dr. Herger Csabáné

Név	Kar	Szekció	Témavezető(k)	
Dr. Pytel Bence	ÁOK	Orvos- és Egészségtudományi	Dr. Gaszner Balázs Dr. Füredi Nóra	
Fekete Kata			Dr. Garami András Vereczkei Zsófia	
Kocsa János			Dr. Pytel Bence Dr. Gaszner Balázs	
Laár Péter			Dr. Környei Bálint Dr. Tóth Arnold	
Marvin Bungenstock			Marquettené Dr. Bock Ildikó	
Németh Adél Ágnes			Dr. Turzó Kinga Dr. Mühl Attila	
Turcsán Márton			Dr. Kupó Péter Dr. Jánosi Kristóf	
Csányi Edit	BTK	Pedagógia, Pszichológia, Andragógia és Könyvtártudomány	Dr. Meskó Norbert	
Csibi Kriszta Zsuzsanna			Bali Cintia	
Dianovics Dominik			Vida Dorian	
Gergelics Noémi			Dr. Arató Nikolett Dr. Bigazzi Sára	
Hodász Kata			Dr. Molnár-Kovács Zsófia	
Kiss Botond			Dr. Zsidó András	
Kopunovic Dávid			Társadalomtudományi	Dr. Erát Dávid
Merkl Nóra Mária			Humán Tudományi	Dr. András Csaba
Pintér Regina			Dr. Bene Krisztián	
Virág Anna			Dr. Farkas Judit	
Vörös Zsolt	Dr. Csibi Norbert			
Dózsa-Juhász Olívia	Testnevelés- és Sporttudományi	Dr. Hock Márta Dr. Prémusz Viktória Dr. Makai Alexandra		
Fekete Kata			Orvos- és Egészségtudományi	Dr. Garami András Vereczkei Zsófia
Kovács Bettina	ETK	Dr. Boncz Imre Kajos Luca Fanni Dr. Szapáry László		
Kövesdi Orsolya Liza Jenei Tímea			Társadalomtudományi	Dr. Sipos Dávid Petőné Dr. Csima Melinda

Név	Kar	Szekció	Témavezető(k)
Önböli Gréta Anna	ETK	Orvos- és Egészségtudományi	Dr. Takács Krisztina Szunomár Szilvia
Pavelka Zóra Bettina			Dr. Tollár József
Szántóri Patricia			Dr. Baracs József Dr. Mihály-Vajda Réka
Udvarác Jessica Kyra			Tardi Péter Sándor Pozsgai Miklós Dr. Makai Alexandra
Zsigovits Nikolett Eszter			Tóth Bettina
Répás Fanni	GYTK		Dr. Horváth Györgyi Dr. Balázs Viktória Lilla
Nick Réka	KPVK	Tanulás- és Tanításmódszertani – Tudástechnológiai	Dr. Györkö Enikő
Balázs Kitti	KTK	Közgazdaságtudományi	Dr. Sipos Norbert
Bellér Beáta Noémi			Kleschné Dr. Csapi Vivien
Braun Emese			Dr. Sebestyén Tamás
Orbán Bence			Dr. Csapi Vivien Dr. Eisner Tímea
Szabó Dorottya Anna			Dr. Sipos Norbert
Varga Patrik Zsolt	MIK	Műszaki Tudományi	Dr. Kaposi Zoltán
Bányai Kitti			Dr. Orbán Zoltán
Osman Mahmoud			Dr. Borsos Ágnes
Varga Konrád			Dr. Kisander Zsolt
Vukovics Vivien			Dr. Sztranyák Veronika Dr. Vörös Erika
Csondor Réka	MK	Művészeti és Művészettudományi	Dr. Nemes Csaba
Illés Marianna			Dr. Palatinus Dóra
Jancsovics Orsolya			Dr. Gaál Tamás
Kiss Henrietta			Böhm Gergely
Kudar Krisztina Blanka			Dr. Bredács Alice
Kulifai Boldizsár		Dr. Somody Péter	
Sűrüs Alexandra Petra		Losonczy István	
Tóth Magdolna		Mészáros Gergely	
Zóka-Győri Fanni		Dr. Hegyi Csaba	

Név	Kar	Szekció	Témavezető(k)
Hampuch Péter	TTK	Biológia	Dr. Schneider György
Huynh Ngoc Khai			Dr. Kecskés Angéla Dr. Völgyi Béla
Ivusza Patrik		Testnevelés- és Sporttudományi	Dr. Váczi Márk Sebesi Balázs
Kolozsvári Áron Olivér			Biológia
Kopasz Zoltán László		Testnevelés- és Sporttudományi	
Németh Veronika			Testnevelés- és Sporttudományi
Sarus Tamás		Testnevelés- és Sporttudományi	
Szabó Márk Pál			

III. Helyezetttek

Név	Kar	Szekció	Témavezető(k)
Pohl Dóra Luca	ÁJK	Állam- és Jogtudományi	Dr. Herke-Fábos Barbara Katalin
Bocz Botond	ÁOK		Orvos- és Egészségtudományi
Dr. Miseta Nóra		Dr. Nagy Ákos Károly Dr. Hegyi Anita Emőke	
Márton Zsombor Sándor		Dr. Ujvári Balázs Dr. Gaszner Balázs	
Dr. Pytel Bence	ÁOK	Orvos- és Egészségtudományi	Dr. Gaszner Dr. Kormos Viktória
Milica Milicic			Dr. Gurdán Zsuzsanna Told Roland
Ollé Dóra			

Név	Kar	Szekció	Témavezető(k)
Bedő Zsigmond Áron		Humán Tudományi	Dr. Bánkuti Gábor
Bozsányi-Fábián Krisztina			Dr. Farkas Judit
Bölcz Dóra Matos Sára Anna		Pedagógia, Pszichológia, Andragógia és Könyvtártudomány	Dr. Putz Ádám
Csanády Nikolett Ignác Barbara	BTK	Humán Tudományi	Dr. Pálffy Eszter Dr. Sata Lehel
Oláhné Molnár Ildikó Orbán Rebeka Süli Pálma Dudás Barnabás		Pedagógia, Pszichológia, Andragógia és Könyvtártudományi	Dr. Bernáth László Dr. Pohárnok Melinda Dr. Bandi Szabolcs Ajtony
Simon Rebeka Petra Zab Tamás Lóránd		Humán Tudományi	Dr. Hartvig Gabriella Dr. Rab Virág
Borbély Petra	ETK	Orvos- és Egészségtudományi	Dr. Stromájer- Rácz Tímea Csöndör Éva
Czakó Dorina Evelin		Testnevelés- és Sporttudományi	Dr. Melczer Csaba Tardi Péter
Egyed Gabriella Katalin		Orvos- és Egészségtudományi	Dr. Járomi Melinda Dr. Makai Alexandra
Dr. Ritter Emese	GYTK		Dr. Csekő Kata Dr. Helyes Zsuzsanna
Susányi Bianka	KTK	Közgazdaságtudományi	Dr. Budai Eleonóra
Horvath-Levington Julia Lilla	MK	Művészeti és Művészettudományi	Budai Lotte
Seregi Fanni Barabás József	TTK	Testnevelés- és Sporttudományi	Dr. Ernszt András Dr. Atlasz Tamás Deli Balázs
Bede Fanni		Kémiai és Vegyipari	Dr. Kollár László Mikle Gábor
Sólyomvári Csenge Tóth Emese Zita		Biológia Fizika, Földtudományok és Matematika	Dr. Zelena Dóra Dr. Gyenizse Péter Dr. Sarkadi Noémi

Különdíjasok

Név	Kar	Szekció	Témavezető
Balogh Márton	ÁJK	Állam- és Jogtudományi	Dr. Mohay Ágoston
Csete Róbert			Dr. Fenyvesi Csaba
Kiss Mátyás			Dr. Hohmann Balázs
Szentes Dalma			Dr. Kis Kelemen Bence
Bodó Angelika			Dr. Nocht Tibor
Dorogi Kíra			Dr. Fabó Tibor
Isabell Carolin Bösmeier	ÁOK	Orvos- és Egészségtudományi	Dr. Hernádi István
Jankovics Eszter			Dr. Bali Zsolt Kristóf
Párkányi Borbála			Dr. Pétervári Erika
Szalai Rita			Dr. Eitmann Szimonetta
Takáts Károly János			Dr. Barakonyi Alíz
Tárnai Viktória			Dr. Kinyó Ágnes
Vizi András			Dr. Meggyes Mátyás
Bodnár Barbara Anita			Dr. Szereday László
Borjáti Balázs			Dr. Sándor Barbara
Bruszt Míra Tünde Sütő Ramóna			Dr. Pankovics Péter
Hajdu Noémi	Dr. Reuter Gábor		
		Dr. Szabó-Meleg Edina Halász Henriett	
		Dr. Nyitrai Miklós Dr. Maróti Péter	
		Pedagógia, Pszichológia, Andragógia és Könyvtártudományi	Dr. Andl Helga
	BTK	Humán Tudományi	Dr. Gőzsy Zoltán
		Tanulás- és Tanításmódszertani – Tudástechnológiai	Dr. Beck Zoltán
		Pedagógia, Pszichológia, Andragógia és Könyvtártudományi	Dr. Híves-Varga Aranka

Név	Kar	Szekció	Témavezető
Horváth Margaréta		Humán Tudományi	Dr. Balázs Péter
Kocsis Eszter			Dr. Alberti Gábor
Müller Tündér Éva			Dr. Dóla Mónika
Madarász Csilla	BTK	Pedagógia, Pszichológia, Andragógia és Könyvtártudományi	Dr. Bigazzi Sára
Reisz Ákos Márton			Dr. Teleki Szidalisz
Orsós Liza			Dr. Czibor Andrea
Simon Réka Boglárka			Humán Tudományi
Soós Fanni Kinga		Pedagógia, Pszichológia, Andragógia és Könyvtártudományi	Dr. Matuz András
Frank Dóra			Dr. Vincze Orsolya
Tóth Barbara			Dr. Bandi Szabolcs Ajtony
Várhelyi Boglárka			Matuz-Budai Tímea
Vég Dorina Mirtill			
Derkács Evelin Andrea	ETK	Testnevelés- és Sporttudományi	Dr. Ács Pongrác
Mádi Bettina			Dr. Turcsán Judit Dr. Takács Krisztina Szunomár Szilvia
Márki Anna			Tardi Péter Sándor Dr. Melczer Csaba
Szabó Szabolcs Imre		Testnevelés- és Sporttudományi	Dr. Paár Dávid
Trixler Bettina	GYTK	Orvos- és Egészségtudományi	Dr. Tigyiné dr. Pusztafalvi Henriette
Szabó Imola			Dr. Kerényi Mónika
Vilmányi Péter			Dr. Poór Miklós Dr. Lemli Beáta

Név	Kar	Szekció	Témavezető
Balázs Kitti	KTK	Közgazdaságtudományi	Galambosné Dr. Tiszberger Mónika
Bársony András Árpád			Dr. Sipos Norbert
Gorjanecz György			Dr. Kaposi Zoltán
Hiti Maja Boglárka			Dr. Lukvszki Livia
Kiss Dorina			Dr. Németh Péter
Sörös Kármén Patrícia			Dr. Rappai Gábor
Szántódi Benedek Máté			Dr. Balogh Gábor
Szenyéri Gabriella			Dr. Kovács Kármén
Szigeti Tímea	MIK	Művészeti és Művészettudományi	Dr. Csapó János
Tóth Fanni			Dr. Hornyák Miklós
Abu-Lail Dana Maher Ayoub			Dr. Szabó-Bálint Brigitta
Madari Kinga Mercédesz			Dr. Fűrész Diána
Majercsik Júlia			Dr. Zoltán Erzsébet Szeréna
Mendlik Julianna			Szöllősi Géza
Nagy Márta			Dr. Váradi Marianna
Orosz Natália			Bullás József
Bordás Diána	TTK	Testnevelés- és Sporttudományi	Dr. Ernszt András
Kalocsai Nóra			Dr. Palatinus Dóra
Katona Zoltán			Cselkó Alexandra
Kis Patrik			Dr. Horváth Győző
Komjáti Anna			Dr. Rác Arnold
Krebsz Botond Kertai Bendegúz			Dr. Csabai Zoltán
Raáb Arnold			Pernecker Bálint
Varga Mátyás			Dr. Czégény Gyula
	Testnevelés- és Sporttudományi		Dr. Prisztóka Gyöngyvér
			Dr. Tóth Ákos
			Dr. Prisztóka Gyöngyvér
			Dr. Váczi Márk Sebesi Balázs

A Kriszbacher Ildikó Tehetséggondozó Program (2021–2023)

A 2021/2022-es tanév résztvevői

Név	Kar	Kutatási téma
Balázs Kitti	KTK	Írányadó makrogazdasági mutatók a szürkegazdaság útvesztőjében
Bruszt Míra Tünde	BTK	Varázskaland – Vár a sárkány. Egy asztali társasjáték fejlődéstörténete
Bujtor Evelin	KTK	A számviteli szakma jelene és jövője – A hallgatók, mint a jövő számviteli szakemberei és a képzésükben résztvevő oktatók aspektusából
Csabay István Csaba	BTK	Asszociacionista elemek Cesare Beccaria büntetőelméletében
Csepi Dóra	BTK	Külső és belső emigrációk. Kertész Imre nyelvfelfogása az emigráns írók szövegeinek tükrében
Daradics Boglárka	BTK	Történelemfilozófiai és társadalomfilozófiai aspektusok vizsgálata Lukács György regényelméletében
Fazekas Aliz	MIK	Magyar nyelvű NLU pipeline adaptálása meglévő felhő architektúrához
Fazekas Balázs	ÁOK	Központi idegrendszeri TRPA1 szerepének vizsgálata akut és krónikus alkohol expozíció állapotmodelljeiben
Fekecs Anna	MIK	Az elhagyott épületek revitalizációja a Balaton déli részén

Név	Kar	Kutatási téma
Fésüs Ádám	TTK	Excentrikus abduktor edzés krónikus hatása a térd mediális irányba történő elmozdulásának csökkentésére
Fittler Márton Miklós	ÁOK	Magyar pedagógusok felkészültsége fogászati sürgősségi esetek elsősegélynyújtása terén
Földi Violetta	ÁJK	Az erőszakos közösülés minősített eseteinek szabályozása a Csemegi-kódextól napjainkig
Gáspár Balázs	TTK	Motoros egység aktivációs stratégia változása intenzív erőfejlesztő edzést követően.
Gazdag Gábor	MIK	A vidék fenntartható fejlődésének jövője a gyökerekben rejlik. Tanulmány a móri borvidék múltjáról, jelenéről és a jövőről.
Gergelics Noémi	BTK	A cyberbullyingban való segítségnyújtást befolyásoló tényezők vizsgálata: a morális gondolkodás, csoportnorma és kontextuális tényezők szerepe
Gyenis Evelin	MIK	Társadalmi változásokat generáló művészeti mikro-beavatkozás
Házi Andrea	MIK	Természetközeli építészet
Ivusza Patrik	TTK	Lábszári izmok aktivációs stratégiája bizonytalan felületre történő leérkezés során
Kappel Gergely	ÁJK	Az egészségügyi szolgálati jogviszony rendszere, valamint hatása a köz- és magánegészségügyre
Kertai Bendegúz	TTK	Tantárgyi tartalmak modernizációja az elsősegély és vízből mentési ismeretekre vonatkozóan a pedagógusképzésben
Kiss Mátyás	ÁJK	A kibertámadások és a jus ad bellum kapcsolata: az erőszak alkalmazás és az önvédelem kérdéskörei
Kiss Orsolya	ÁOK	Intraamygdaloid oxitocin kezelés hatása autisztikus jeleket mutató állatok szorongására és vokalizációjára
Köves Rebeka	MK	Énhasadás
Molnár Marcell István	KTK	Az egészségtelen termékekhez kapcsolódó sportfogyasztói attitűd befolyásoló tényezői
Nick Réka	KPVK	A diszlexia előjelezhetősége óvodáskorban
Nmar Klaudia Fatima	GYTK	Természetes eredetű kivonatot tartalmazó kézfertőtlenítő gél vizsgálata

Név	Kar	Kutatási téma
Nyíró Alexandra	KTK	Miből lesz a cserebogár? - Felsőoktatási tehetségmenedzsment puha kötésben, avagy a soft skilllek kiemelkedő szerepe
Ónya Balázs	BTK	Természeti és társadalmi fajták gyökere az újkori filozófiában
Orgoványi Máté	ÁOK	Kockázatlapú szűrőcsomag vizsgálata a prediabetes/diabetes mellitus és szövődményeinek felmérésre
Öry Fanni	BTK	A kozmetikai műtét elfogadásának pszichológiai háttere: a tárgyiasított testtudat és a kényszeres személyiség szerveződés
Paczolai Péter László	GYTK	Online illegális gyógyszerforgalmazás átirányított oldalainak vizsgálata
Pethő Borbála	ÁOK	Perifériás gyulladásos biomarkerek vizsgálata magas szuicid rizikójú major depressziós betegekben
Pintér Márton	ETK	Magyar pedagógusok intervenció elemzése az ételallergia, valamint a kiváltott immunreakció okozta tünetek kezelési hatékonyságának tükrében
Pytel Bence	ÁOK	CRH neuronok szerepe a Parkinson-kórhoz társuló hangulatzavarok kialakulásában, patkányban
Rengel Dóra	ÁJK	Górcső alatt a 2021. évi LXXIX. Törvény
Sarus Tamás	TTK	A sportszakos hallgatók kiegészének és motiváltságának longitudinális vizsgálata a képzési idő tükrében
Sebők Bence	MIK	Mélységérzékelés egykamerás rendszerrel
Simon Soma Péter	ÁJK	Az adatvédelmi jog nemzetközi kihívásai a felhőszolgáltatások tükrében
Somodi Imre	MK	Zenei nevelés a Miasszonyunk Női Kanonokrend pécsi iskoláiban (1851-1948)
Sörös Kármén Patrícia	KTK	Generációs konfliktus? -Kritikai szemlélete a generációk közötti feszültség kialakulásának
Szabó Dorottya Anna	KTK	Eltérések vizsgálata a különböző finanszírozási formájú alapképzésben részt vett frissdiplomás végzetek esetében - a DPR adatai alapján
Tarjáni Tamara	MIK	Közösségi tereink átalakulása a járvány hatására

Név	Kar	Kutatási téma
Tóth Tünde	ÁOK	PACAP az I. trimeszterben: művi terhességmegszakításon és spontán vetélésen átesett nők plazma mintáinak klinikai vizsgálata multiplex immunológiai módszerekkel
Varga András	TTK	A PACAP, mint egy új lehetséges farmakológiai target 2-es típusú cukorbetegségben a retinális károsodások kezelésére
Varga Mátyás	BTK	Az unilaterális guggolásnál bekövetkező dinamikus térdvalgus és medencebillenés és az egyensúlyozóképesség kapcsolata
Vicena Viktória	ÁOK	A PACAP és a PAC1 receptor expresszió vizsgálata humán szemekben és retinoblasztomában
Vizi András	GYTK	3D nyomtatott alapanyagok orvostechnikai felhasználhatósága különböző fertőtlenítési eljárások után
Vukovics Vivien	MIK	Társadalmi változásokat generáló művészeti mikro-beavatkozás
Wang Viktória	ETK	Kínai gyógynövények hatásmechanizmusa
Zsupos Norbert	BTK	Immanencia és szingularitás. A végtelen problémája Alain Badiou művészetfilozófiájában

A 2022/2023-as tanév résztvevői

Név	Kar	Kutatási téma
Bába Viktória	BTK	A Francia Idegenlégió külföldi önkéntesei az 1939–40-es hadjáratban visszaemlékezések tükrében
Balázs Kitti	KTK	Európai Unió tagállamok rangsora a Green Deal jegyében
Bocz Botond	ÁOK	Elektroanatómiai térképezőrendszer-vezérelt, valamint intracardialis ultrahang-vezérelt technikák összehasonlítása AV-nodális reentry tachycardiák katéterablációja során
Bódis Dávid Tamás	MK	Művészeti intézmények és design stúdiók weboldalai itthon és a világban

Név	Kar	Kutatási téma
Bognár Dávid	ÁOK	Koponyatrauma hatására bekövetkező fehérállományi mikrostrukturális elváltozások követéses vizsgálata modern MRI modalitásokkal
Bosnyák Inez	ÁOK	Egy növényi hormon hatásának vizsgálata iszkémiás retinopátiában
Döndő Csilla	ÁJK	A szülői felügyeleti jog megjelenése az Alkotmánybíróság gyakorlatában
Fehér Luca	MIK	Műtőasztaltól a képernyőig, avagy digitalizáció a sebkezelésben
Fésüs Ádám	TTK	Gátolja-e a térd valgus kifejlődése az izom elasztikus energiatárolás lehetőségét unilaterális felugrásnál
Füstös Vajk Milán	MIK	3D nyomtatás, PET újrafelhasználás
Gál Patrícia Szonja	ÁOK	Intraperitoneális limfoid struktúrák szerepének vizsgálata GIA modellben
Gáspár Balázs	TTK	Erőszabályozási képesség változásának neurális mechanizmusa erőfejlesztő edzést követően fiatal és idősebb férfiaknál
Grósz Anna Boróka	MIK	Környezettudatos építészet - Környezettudatos nevelés
Hagymási Judit	BTK	A csak partikula vizsgálata
Hajdu Noémi	BTK	Egy kisiskola 30 éve. A rendszerváltás óta bekövetkezett egyes oktatáspolitikai változások hatásai egy intézmény példáján keresztül
Hegede Réka	ÁOK	A tranziens receptor potenciál vanilloid 6 (TRPV6) gén szerepének a vizsgálata krónikus pankreatitiszben
Herczeg Alexandra	TTK	A Mohácsi-sziget toponímiai és hidronímiai elemzése
Hodász Kata	BTK	Fogyatékossgal élő gyermekek nevelése-oktatása az 1940-1950-es években. A pécsi Állami Gyógypedagógiai Iskola első 10 évének krónikája
Horváth Dominik	ÁJK	A digitális kormányzás fogalmáról
Horváth Gergely	BTK	Mentorok a Pécsi Tudományegyetemen: A mentori munka előnyeinek megítélése különböző társadalmi háttérű csoportokban

Név	Kar	Kutatási téma
Ivusza Patrik	TTK	A kineziológiai tapasztalás akut hatása az alsóvégtag kinematikájára és a bokakörüli izmok aktivációjára egy lábás leérkezések során
Kalocsai Nóra	TTK	Kisemlősök rövidtávú közösségi szintű változása mozaikos magasságos élőhelyen a Kis-Balaton területén
Kedves András	MIK	Artificial intelligence based predictive value evaluation in patients treated with stereotactic ablative body radiotherapy
Kelemen Lilian	ÁOK	Patella instabilitás hátterének vizsgálata EOS készülékkel készített alsó végtagi paraméterek alapján
Kertai Bendegúz	TTK	Egyetemisták életprofil változásainak vizsgálata
Kozma Gyöngyvér Boglárka	MIK	Útkeresésem az életmód-permakultúra-bioépítészet berkein át
Krizsán Réka	MIK	Pécs északnyugati várfalsétány revitalizációja
Laczikó Luca Sára	KPVK	Környezeti nevelés és fenntartható fejlődés a digitális média korában
Leib Dominik	GYTK	Ciklikus C5-kurkuminoid származékok kinetikai és termodinamikai oldhatóságának meghatározása különféle módszerekkel
Lutring Erika	ÁJK	A korlátozott precedensrendszer gyakorlati tapasztalatai és következményei - avagy a bírói függetlenség új kihívásai az alkotmányosság jegyében
Márton Zsombor Sándor	ÁOK	Orexinerg neuronok funkcionális-morfológiai változásainak vizsgálata a Parkinson-kór rotenon modelljében, patkányban
Nagy Márta	MK	Gesztus és rend
Nyirő Alexandra	KTK	A 2008-as pénzügyi válság és COVID-19 által okozott gazdasági válság a Balaton Kiemelt Turisztikai Térség vállalkozásaira gyakorolt hatásainak összevetése
Pohl Dóra Luca	ÁJK	Ki nevel a végén? A büntető igazságszolgáltatás szerepe a bűnelkövető gyermek nevelésében
Répás Fanni	GYTK	Az olasz szalmagyopár (<i>Helichrysum italicum</i> (Roth) G. Don) illóolajának antibakteriális és biofilm degradációs hatásának vizsgálata nozokomiális fertőzések hátterében álló baktériumokkal szemben

Név	Kar	Kutatási téma
Sarus Tamás	TTK	A sportszakos hallgatók kiégésének és motiváltsági szintjének többszempon­tú vizsgálata
Schofhauser Damján René	GYTK	Tiol-csoportot hordozó vegyületek hatása gyűrűs kurkuminoid-analógok permeabilitására PAM-PA-modellen
Sebők-Tornai Bence	MIK	3 dimenziós térérzékelés egykamerás rendszerrel, pályabecslés gépi tanulás felhasználásával
Szabó Imola	GYTK	Népgyógyászatban használt növényi kivonatokban az antibakteriális hatásért felelős vegyület csoportok meghatározása
Tar Sarolta	TTK	A túlterhelés többszempon­tú vizsgálata amatőr futók körében
Turcsán Márton	ÁOK	Intracardialis ultrahang vezérelt, valamint konvencionálisan végzett cavotricuspidalis isthmus ablációk összehasonlító vizsgálata
Ujházi Vivien Ilona	GYTK	Az interleukin-1 szerepének vizsgálata szisztémás gyulladást kísérő testhőmérsékleti eltérések kialakulásában
Urbanics Tamás	MK	Új célok a gyakorlásában - hogyan gyakoroljunk úgy, hogy meg is értsük a zenét?
Várad Júlía Erzsébet	BTK	Tanulni, idegenben. A Pécsi Tudományegyetem külföldi hallgatóinak kulturális antropológiai vizsgálata.
Várallai Luca	ÁJK	A pro life és pro choice nézetrendszer, az abortuszvita morális és jogi dilemmái
Varga Viktória Ildikó	GYTK	Fitokannabinoidok vizsgálatára alkalmas analitikai módszerek fejlesztése
Vizi András	GYTK	3D nyomtatott rugalmas műanyagok orvostech­nikai felhasználhatósága különböző fertőtlenítési eljárások után
Vukovics Vivien	MIK	Térérzékelés és térérzetek (építészeti) eszközei
Zsigrai Eszter	MK	Rejtek

A Tehetség Esték kerekasztal-beszélgetés témái és résztvevői

2021/2022

Járványok kora? Pandemic élőben

- Prof. Dr. Betlehem József rektorhelyettes, a PTE Operatív Stábjának vezetője
- Prof. Dr. Jakab Ferenc a PTE professzora, a Nemzeti Virologiai Laboratórium vezetője
- Dr. Csókási Krisztina pszichológus, a PTE BTK adjunktusa

Olimpia után – Sport, tanulás, siker

- Kenderesi Tamás úszó olimpikon
- Dr. Raposa László Bence egyetemi adjunktus, PTE ETK, Kenderesi dietetikusa
- Dr. Járai Róbert, egyetemi adjunktus, PTE BTK, Kenderesi sportpszichológusa

Centenárium – Az egyetemi oktatás múltja, jelene és jövője

- Prof. Dr. Borhy László, az ELTE rektora
- Prof. Dr. Miseta Attila, a PTE rektora
- Prof. Dr. Fazekas István, az ELTE tanszékvezetője
- Lengvári István, a PTE Egyetemi Levéltár vezetője

Nők a tudományban

- Prof. Dr. Font Márta, a PTE BTK professor emeritája
- Prof. Dr. Helyes Zsuzsanna akadémikus, a PTE SZKK elnöke
- Prof. Dr. Törőcsik Mária, a PTE KTK egyetemi tanára
- Dr. Czeferner Dóra, az ELKH BTK TTI tudományos segédmunkatársa

Nekünk Mohács kell? – Mohács 500 előkészülete

- Dr. Bertók Gábor, a Janus Pannonius Múzeum Igazgatója
- Prof. Dr. Fedeles Tamás, rektorhelyettes, a PTE BTK tanszékvezető egyetemi tanára
- Prof. Dr. Pap Norbert, a PTE TTK tanszékvezető egyetemi tanára

Facebook, Instagram, TikTok – A közösségi média hasznáról és káráról

- Prof. Dr. Péley Bernadette, a Magyar Pszichológiai Társaság elnöke, a PTE BTK egyetemi tanára
- Dr. Arató Nikolett, az ELTE PPK egyetemi adjunktusa
- Dr. Guld Ádám, a PTE BTK egyetemi docense

A jövő egyeteme - A felsőoktatás és a digitális átállás

- Dr. Katona György, a Soproni Egyetem rektorhelyettese
- Dr. Dringó-Horváth Ida, a KRE IKT Központ vezetője
- Dr. Vörös Zoltán, a PTE DOT vezetője

Magyarok a világűrben? - Űrkutatás és Magyarország a 21. században

- Dr. Ferencz Orsolya, miniszteri biztos, az ELTE TTK tudományos főmunkatársa
- Dr. Bacsárdi László, a BME egyetemi docense
- Dr. Váradi László, a PTE TTK egyetemi docense

Áldás vagy átok - A mesterséges intelligenciáról

- Dr. Dietz Ferenc, a Mesterséges Intelligencia Koalíció Oktatási és Tudatosítási Munkacsoportjának vezetője, a Gábor Dénes Főiskola elnöke

- Dr. Várady Géza, egyetemi docens, a PTE MIK tudományos dékán-helyettese
- Dr. Hohmann Balázs, egyetemi adjunktus, a PTE ÁJK Informatikai és Kommunikációs Jogi Csoport tagja

Janustól a Jelenkorig. Pécs, a kultúra városa

- Ágoston Zoltán, kritikus, a Jelenkor folyóirat főszerkesztője
- Dr. Jankovits László, egyetemi docens, a PTE BTK intézetigazgatója
- Dr. Takáts József, a PTE BTK egyetemi adjunktusa, Pécs2010 Kulturális Főváros projekt pályázatírói csoportjának egykori vezetője

2022/2023

A nemzetközi helyzet egyre fokozódik – Európa és a világ 2022 őszén

- Dr. Stepper Péter, a Külügyi és Külgazdasági Intézet vezető kutatója
- Dr. Zachar Péter Krisztián, egyetemi docens, az NKE Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar dékánhelyettese
- Dr. Vörös Zoltán, egyetemi adjunktus, PTE BTK Politikatudományi és Nemzetközi Tanulmányok Tanszék

Bor, kultúra, turizmus – A Pannon borrhéjio helyzete és lehetőségei

- Madaras Zoltán, a PTE Szőlészeti és Borászati Kutatóintézet elnöke
- Ipacs-Szabó István, a PTE SZBK osztályvezetője, a Vylyan Pincészet egykori főborásza
- Györffy Zoltán, a PTE Kapcsolati Igazgatója, a Pécsi Borozó gasztronómiai és bormagazin főszerkesztője

Innováció és egészség – A jövő egészségügye

- Prof. Dr. Bódis József, a PTE Rector Emeritusa, az Universitas Quinqueecclesiensis Alapítvány kuratóriumi elnöke
- Prof. Dr. Boncz Imre, a PTE ETK egyetemi tanára, a PTE Klinikai Központ stratégiai elnökhelyettese
- Dr. Babai László, a Magyar Életmód Orvostani Társaság elnöke, a Prima Medica EgészségCsoport ügyvezető igazgatója

Mindenki függ valamitől – A függőségek kora

- Dr. Teleki Szidalisz pszichológus, a PTE BTK Személyiség- és Egészségpszichológia Tanszék vezetője
- Dr. Szemelyácz János pszichiáter, az Integrált Droghatériás Intézet Közalapítvány kuratórium elnöke, a Magyar Addiktológiai Társaság elnöke
- Jakab Julianna szakpszichológus, pszichoterapeuta

Sport és gazdaság – A sport más szemszögből

- Dr. Fűrész Diána Ivett, több mint nyolcvanszoros magyar válogatott kosárlabdázó, a PTE KTK egyetemi adjunktusa
- Dr. András Krisztina, a BCE egyetemi docense, a Sportgazdaságtani Kutatóközpont igazgatója
- Prof. Dr. Ács Pongrác, a PTE ETK egyetemi tanára, dékán, a PEAC ügyvezető elnöke

A startupok világa és a felsőoktatás

- Kölkedi Krisztián, az Express Innovation Agency stratégiai vezérigazgató-helyettese
- Kottászné dr. Vass Orsolya, a PTE Kutatáshasznosítási és Technológia Transzfer Főosztály főosztályvezetője
- Dr. Bedő Zsolt, a PTE KTK innovációs igazgatója

A Petőfi 200 emlékév apropóján – Nemzeti kultúra és emlékezet a 21. században

- L. Simon László, a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatója
- Földváryné Dr. Kiss Réka, a Nemzeti Emlékezet Bizottsága elnöke
- Móczár Gábor, a Nemzeti Örökség Intézet főigazgatója

Önvezető autó, passzív ház, smart city – A poszthumán ember 2100-ban

- Dr. Rab Árpád Szörény, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem tudományos főmunkatársa, trend- és jövőkutató
- Prof. Dr. Medvegy Gabriella, egyetemi tanár, a PTE MIK dékánja

- Dr. Csaba Ders, a Magyar Urbanisztikai Társaság alelnöke, a PTE főépítésze

Környezettudatosság, fenntarthatóság, zöld szemlélet

- Dr. Farkas Judit, egyetemi docens, PTE BTK, a PTE Fenntartható Fejlődésért Szakkollégium vezetője
- Dr. Glied Viktor, egyetemi docens, PTE BTK, a PTE Fenntartható Fejlődésért Szakkollégium társvezetője
- Kulcsár Tünde, a PTE Zöld Egyetem Program koordinátora

Az akadémiai életpálya lehetőségeiről fiatal kutatók számára

- Prof. Dr. Reglódi Dóra, akadémikus, a PTE ÁOK egyetemi tanára
- Pálné Dr. Kovács Ilona, akadémikus, a PTE BTK egyetemi tanára
- Prof. Dr. Lénárd László, akadémikus, az MTA Pécsi Akadémiai Bizottság elnöke

A Pro Cura Ingenii-díj kitüntetettjei

2020

Dr. Pál Emese
Dr. Korsósné Dr. Delacasse Krisztina
Dr. Tamás Andrea
Dr. Tóth Arnold
Dr. András Csaba
Prof. Dr. Fedeles Tamás
Dr. Pandur Attila
Ungár Tamás Lászlóné Dr. Polyák Éva
Dr. Poór Miklós
Dr. Farkas Ágnes
Dr. Balogh Gábor
Prof. Dr. Törőcsik Mária
Dr. Fekete Richárd
Dr. Varga István
Dr. Rétfalvi Donát
Dr. Hegyi Csaba
Dr. Alpek Balázs Levente
Dr. Horváth Győző

2021

Dr. Kis Kelemen Bence
Dr. Balogh Ágnes
Dr. Schlégl Ádám
Dr. Lempel Edina
Dr. Zsidó András
Prof. Dr. Alberti Gábor
Sipos Dávid
Dr. Karácsony Ilona Hajnalka
Dr. Fliszár-Nyúl Eszter
Dr. Horváth Györgyi
Tóth-Pajor Ákos
Prof. Dr. Kaposi Zoltán
Dr. Boronkai Dóra
Somfai Dávid Márton
Dr. Németh Pál
Dr. Balatoni Sándor
Dr. Ernszt András
Dr. Kemenesi Gábor
Dr. Atlasz Tamás

2022

Dr. Hohmann Balázs
Dr. Mohay Ágoston
Dr. Kupó Péter
Prof. Dr. Reglődi Dóra
Dr. Teleki Szidalisz Ágnes
Prof. Dr. Orbán Jolán
Dr. Makai Alexandra
Dr. Prémusz Viktória
Hartnerné Dr. Pohóczky Krisztina
Dr. Vida Róbert
Dr. Csóka László
Dr. Kuráth Gabriella
Maksa-Egri Petra
Dr. Kocsisné Dr. Farkas Claudia
Kisander Zsolt
Dr. Orbán Zoltán
Hoffner Tibor
Dr. Váradi Marianna
Dr. Tibai Zoltán
Dr. Eisner Tímea

A kötet szerzői

NAGY-VARGHA ZSÓFIA

Fiatalokért felelős helyettes államtitkár a Kulturális és Innovációs Minisztériumban 2022 óta, ezen minőségében feladatai közé tartozik a Nemzeti Tehetség Program koordinációja. Korábban újságíróként, médiaszakemberként tevékenykedett.

Prof. Dr. WEISZBURG TAMÁS

A Z-szak egyik ötletgazdája, az ELTE TTK Környezettudományi Centrum oktatási bizottságának vezetője és az OTDT elnöke. Az ELTE TTK egyetemi tanára.

Prof. Dr. MISETA ATTILA

Laboratóriumi szakorvos, biokémikus, intézetigazgató egyetemi tanár, a PTE rektora, a Magyar Laboratóriumi Diagnosztikai Társaság elnöke.

Prof. Dr. FEDELES TAMÁS

Történész, a PTE BTK tanszékvezető egyetemi tanára és az ELKH-PPKE-PTE Fraknói Vilmos Római Történeti Kutatócsoport vezetője. 2020 óta a PTE oktatási rektorhelyettese. Korábban egy évtizedig a PTE BTK Kari Tudományos Diákköri Tanácsának elnöke, majd rektorhelyettesként vezetésével készült el a PTE Tehetségre hangolva! tehetséggondozási stratégiája.

BRUSZT MÍRA TÜNDE

A PTE BTK–TTK földrajztanár – magyartanár osztatlan szakos hallgatója. Kutatásait a Társadalmi Befogadás Szakkollégium és a Tanárjelöltek Szakkollégiumán belül végzi, melynek fókuszában a meseelmélet és a társasjáték-alapú oktatás helyezkedik el.

SÜTŐ RAMÓNA

A PTE BTK magyar-könyvtár szakos hallgatója. Kutatói tevékenységét a Társadalmi Befogadás Szakkollégium berkein belül végzi, melynek témája a társasjátékalapú-oktatás.

BUJTOR EVELIN

A PTE KTK közgazdász pénzügy és számvitel alapképzési szakon végzett hallgatója. Érdeklődése középpontjában már egyetemi éveitől is a számvitel, ezen belül a számviteli szakma jelenének és jövőjének témaköre állt.

CSABAY ISTVÁN

Olasz BA, illetve filozófia MA szakokon végzett a PTE BTK-n, jelenleg a PTE Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola hallgatója. Érdeklődésének fókuszában főként jog- és politikafilozófiai kérdések állnak, emellett kritikai kultúraelméleti és esztétikai problémák is foglalkoztatják.

HÁZI ANDREA

A PTE MIK-en végzett Építőművész MA és Építész MSC szakon.

NYIRŐ ALEXANDRA

A PTE KTK és a Janus Pannonius Közgazdaságtudományi Szakkollégium hallgatója. Foglalkozott a tehetségmenedzsment és a soft skilllek kapcsolatával, valamint kutatási során vizsgálta a 2008-as gazdasági válság és a COVID19 járvány gazdasági hatásait is.

SEBŐK TORNAI BENCE

Informatikus mérnök, orvosbiológiai mérnök mesterszakos hallgató. A PTE MIK Autonóm Technológiák és Drón kutatócsoportjának munkáját segíti 2019 tavasza óta. Kezdetben csak alkalmazott informatikai problémákkal foglalkozott, az utóbbi időben ezek mellett az orvosi képfeldolgozás is megjelent a kutatási területei között.

SOMODI IMRE

Történész, klasszikus énekművész. A PTE BTK történelem szakán végzett, majd később elvégezte a klasszikus énekművész szakot a PTE Művészeti Karán. Zenei és történelmi érdeklődését ötvözve újabb kutatásaiban Pécs egykori iskoláinak zenei nevelőtevékenységét vizsgálja.

ZSUPOS NORBERT

2022-ben végzett a PTE BTK filozófia mesterképzésén. Korábbi kutatásai során Bodor Ádám és Mészöly Miklós prózairodalmával foglalkozott. Jelenlegi kutatási területe az újkori racionalista filozófia, valamint politikai filozófia, illetve a 20. századi francia filozófia, elsősorban Gilles Deleuze és Alain Badiou filozófiája.

VARGA ANDRÁS

Kézilabda szakedző. TDK kutatásait a PTE TTK Sporttudományi és Testnevelési Intézetben végezte. Jelenleg a PTE Általános Orvostudományi Kar, Anatómia Intézetben, a Retina kutatócsoportban végez kutatási tevékenységet. Tanulmányait Humánkineziológia mesterképzésen folytatja.

ISBN (print) 978-963-626-149-8

ISBN (PDF) 978-963-626-150-4

Kiadja a Pécsi Tudományegyetem Hallgatói Szolgáltatási Központ
Tehetséggondozási Irodája

Nyomdai előkészítés: Erőss Zsolt

Borító: Müller Péter

Nyomdai munkák: Séd Nyomda, Szekszárd